

REVISTA DE ISTORIE

DIN SUMAR:

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI
COMUNIST ROMÂN

45 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ
ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

CONCEPȚIA PARTIDULUI "COMUNIST ROMÂN, A TOVARĂȘULUI
NICOLAE CEAUȘESCU PRIVIND EDIFICAREA SOCIALISMULUI ȘI
COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA

GHEORGHE SURPAT

ROMÂNIA--STAT AL DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI-REVOLUȚIONARE

GHEORGHE TUDOR

IMPACTUL STRATEGIC AL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN AUGUST 1944:
FACTORII SPAȚIU ȘI TIMP

ILIE SCHIPOR

CONTRIBUȚIA TINERETULUI LA ÎNFĂPTUIREA ACTULUI DE LA 23
AUGUST 1944 ȘI LA VICTORIA ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

GHEORGHE SBĂRNĂ

SOLIDARITATEA POPORULUI ROMÂN CU REZISTENȚA ANTIFASCISTĂ
A POPOARELOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI

GELCU MAKSUTOVICI

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

CARTEA ROMÂNEASĂ
ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

8

TOMUL 42

1989

AUGUST

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

SECȚIA DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE

COMITETUL DE REDACȚIE

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU (*redactor șef*), ION APOSTOL (*redactor șef-adjunct*), NICHITA ADĂNILOAIIE, LUDOVIC DEMÉNY, GHEORGHE I. IONIȚĂ, AUREL LOGHIN, ȘTEFAN OLTEANU, POMPILIU TEODOR (*membri*).

În țară revistele se pot procura prin poștă pe bază de abonamente. Prețul unui abonament este de 180 lei.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „Rompresfilatelia”, Departamentul Export-import presă, P.O. Box-12-201, Telex 10 976 prsf r — București, Calea Griviței Nr. 64—66.

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice corespondență se vor trimite pe adresa Comitetului de redacție al revistei „Revista de istorie”. Apare de 12 ori pe an.

Adresa Redacției:
B-dul Aviatorilor Nr. 1
71247 — București, tel. 50 72 41

www.dacoromanica.ro

REVISTA DE ISTORIE

TOM 42, NR. 8

August 1989

SUMAR

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale. 753

45 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

GHEORGHE SURPAT, Concepția Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind edificarea socialismului și comunismului în România	783
GHEORGHE TUDOR, România — stat al democrației muncitorești-revoluționare	799
ILIE SCHIPOR, Impactul strategic al revoluției române din august 1944: factorii spațiu și timp	813
GHEORGHE SBĂRNĂ, Contribuția tineretului la înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 și la victoria în războiul antihitlerist	825
GELCU MAKSUTOVICI, Solidaritatea poporului român cu rezistența antifascistă a popoarelor din sud-estul Europei	841

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

A XXIII-a sesiune anuală de rapoarte arheologice — campania 1988 (*Cornelia Stoica, Alexandru Suceveanu*); Simpozion „Eminescu și istoria”: Cronica. 861

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

* * * <i>Istoria militară a poporului român, vol. V, București, Edit. militară, 1988, 922 p. (Gheorghe N. Căzan)</i>	869
* * * <i>Documente privind istoria militară a poporului român, 13 mai 1945—31 decembrie 1947, București, Edit. militară, 1988, 498 p. (Ilie Schipor)</i>	872
* * * <i>Republica în România. De la idee la faptă, Iași, Edit. Junimea, 1988, 316 p. (Ion Babici)</i>	874
ELIZA CAMPUS, <i>Stare mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în relațiile internaționale. Prima jumătate a secolului al XX-lea, București, Edit. politică, 1988, 328 p. (Ion Apostol)</i>	875

„Revista de istorie”, tom 42, nr. 8, p. 751— 878, 1989

REVISTA DE ISTORIE

TOME 42, N° 8

Août 1989

SOMMAIRE

Les thèses du XIVe Congrès du Parti Communiste Roumain concernant le développement de la société roumaine, le perfectionnement de la direction économique et sociale, le développement de la démocratie ouvrière et révolutionnaire, l'augmentation du rôle du Parti Communiste Roumain, l'intensification de l'activité idéologique et politico-éducative, la croissance du niveau de la connaissance scientifique, de la culture et de la conscience révolutionnaire, le rapport de forces et les caractéristiques fondamentales de la situation internationale. . . . 753

45 ANS DEPUIS LA RÉVOLUTION DE LIBÉRATION SOCIALE ET NATIONALE, ANTIFASCISTE ET ANTIIMPÉRIALISTE

- GHEORGHE SURPAT, La conception du Parti Communiste Roumain, du président Nicolae Ceaușescu concernant l'édification du socialisme et du communisme en Roumanie 783
- GHEORGHE TUDOR, La Roumanie—État de la démocratie ouvrière et révolutionnaire 799
- ILIE SCHIPOR, L'impact stratégique de la révolution roumaine d'août 1944 : les facteurs temps et espace 813
- GHEORGHE SBĂRNĂ, La contribution de la jeunesse à la réalisation de l'acte historique du 23 Août 1944 et à la victoire dans la guerre antihitlérienne 825
- GELCU MAKSUTOVICI, La solidarité du peuple roumain avec la résistance antifasciste des peuples du Sud-Est européen 841

CHRONIQUE DE LA VIE SCIENTIFIQUE

La XXIIIe session annuelle de rapports archéologiques — la campagne 1988 (*Cornelia Stoica, Alexandru Suceveanu*); Symposium «Eminescu et l'histoire»; Chronique . . . 861

LE LIVRE ROUMAIN ET ÉTRANGER D'HISTOIRE

- * * * *Istoria militară a poporului român* (L'histoire militaire du peuple roumain), vol. V, București, Edit. militară, 1988, 922 p. (*Gheorghe N. Căzan*) 869
- * * * *Documente privind istoria militară a poporului român* (Documents concernant l'histoire militaire du peuple roumain), 13 mai 1945—31 décembre 1947, București, Edit. militară, 1988, 498 p. (*Ilie Schipor*) 872
- * * * *Republica în România. De la idee la faptă* (La république en Roumanie. De l'idée à l'acte), Iași, Edit. Junimea, 1988, 316 p. (*Ion Babici*) 874
- ELIZA CAMPUS, *State mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în relațiile internaționale. Prima jumătate a secolului al XX-lea* (États petits et moyens du centre et du sud-est de l'Europe dans les relations internationales. La première moitié du XXe siècle), București, Edit. politică, 1988, 328 p. (*Ion Apostol*) 875

T E Z E L E

PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român reprezintă un eveniment de însemnătate istorică în viața social-politică a țării, în activitatea partidului și poporului nostru.

Desfășurându-se în anul jubiliar al celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, Congresul va prilejui o profundă și multilaterală evaluare a drumului parcurs de poporul român în construcția socialistă, îndeosebi de la Congresul al IX-lea al partidului, a activității desfășurate pentru înfăptuirea hotărârilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale, va analiza stadiul actual al societății românești și va stabili obiectivele și liniile directoare ale dezvoltării României în perioada 1991 — 1995 și, în perspectivă, pînă în anii 2000 — 2010. Prin hotărârile pe care le va adopta, Congresul se va înscrie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a României.

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului trebuie să prilejuiască o largă dezbateră în rîndul comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii, a problemelor fundamentale ale activității de construcție socialistă din patria noastră, asigurînd elaborarea democratică a liniei generale și a orientărilor de perspectivă ale dezvoltării țării. Hotărârile ce vor fi adoptate de Congres vor reprezenta astfel expresia aspirațiilor și voinței întregului nostru partid și popor.

I. Dezbaterea Tezelor din aprilie 1988 și a Expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenarele C.C. al P.C.R. din noiembrie 1988 și aprilie 1989 — expresie a profundului democratism al societății noastre, a puter-niceii unități dintre partid și popor

Tezele pentru Congresul al XIV-lea se întemeiază pe aprecierile și orientările cuprinse în expunerile secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, la ședința Comitetului Politic Executiv din aprilie 1988, la marele forum democratic din noiembrie anul trecut și la Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1989, larg dezbătute de comuniști, de oamenii muncii și adoptate de întregul partid și popor ca documente

programatice ale construirii noii orînduiri în actuala etapă istorică, pe baza aplicării consecvente, creatoare, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete din România. Prezentele Teze au fost dezvoltate și îmbogățite pe baza discuțiilor din cadrul Plenarei C.C. al P.C.R. din 27 — 28 iunie, a magistralei expunerii a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la această plenară.

Aceste documente constituie o generalizare strălucită a experienței poporului român, a partidului nostru comunist și reprezintă o nouă și importantă contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea și îmbogățirea creatoare a socialismului științific și practicii revoluționare.

Dezbaterea ideilor, tezelor și orientărilor cuprinse în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu — cea mai largă și cuprinzătoare dezbateră care a avut loc pînă acum în partid, în societatea noastră — a reprezentat o adevărată școală de educație revoluționară, patriotică a comuniștilor, a maselor de oameni ai muncii, a întregii societăți. Ea s-a transformat într-un adevărat referendum în care națiunea noastră și-a exprimat adeziunea deplină la politica partidului și statului. Dezbaterea s-a desfășurat într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă, patriotică, de analiză critică și autocritică a activității din toate domeniile, dînd o puternică expresie caracterului profund al democrației de partid, al democrației noastre muncitorești-revoluționare.

În mod unanim, participanții la dezbateri au evidențiat cu putere contribuția hotărîtoare, de inestimabilă valoare, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la fundamentarea și elaborarea întregii politici interne și externe, la opera de construcție socialistă din țara noastră. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor au adus, cu acest prilej, un înalt omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, marele conducător al națiunii noastre socialiste, creatorul de geniu al strategiei revoluționare a partidului nostru, deschizătorul căii înaintării României spre comunism, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, personalitate politică proeminentă a lumii contemporane. Oamenii muncii și-au exprimat cea mai profundă recunoștință pentru modul strălucit în care secretarul general al partidului asigură îndeplinirea consecventă a principiilor socialismului științific în țara noastră, conducînd, cu înaltă fermitate revoluționară, națiunea română pe drumul bunăstării și fericirii.

În același timp, participanții la dezbateri au evidențiat contribuția deosebită a tovarășei academician doctor inginer ELENA CEAUȘESCU, eminent om politic și savant de renume mondial, militant de frunte al partidului și statului nostru, la elaborarea și îndeplinirea programelor de dezvoltare a țării, la organizarea și modernizarea activității din toate sectoarele vieții economice și sociale, la progresul științei și tehnicii, al învățămîntului și culturii.

Dezbaterea acestor istorice documente a evidențiat cu putere faptul că între partid și popor există o unitate deplină și de nezdruccinat, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist.

II. Lupta milenară a poporului român pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate

Făurirea noii orinduirii în România este rezultatul legice al dezvoltării istorice, al luptei îndelungate a poporului român, a forțelor democratice și progresiste, a clasei muncitoare și partidului ei politic împotriva exploatării și asupririi, pentru o viață mai bună, liberă și independentă.

Pe teritoriul țării noastre s-au succedat, de-a lungul mileniilor, orinduirile social-economice cunoscute în evoluția umanității. Geto-dacii — strămoșii poporului român — au trăit și s-au dezvoltat pe această vatră cu mii de ani înainte. O importanță deosebită a avut crearea, acum 2 060 de ani, a statului centralizat geto-dac, sub conducerea lui Burebista, ajuns la o mare înflorire în vremea lui Decebal. Cucerirea unei părți a Daciei de către romani, după lupte îndelungate, cu toate consecințele negative pe care le-a determinat, a dus la împletirea celor două civilizații și formarea, pe această bază, a poporului român.

După retragerea armatei și administrației romane din Dacia, în secolul al III-lea e.n., populația locală și-a organizat existența în formațiuni statale de sine stătătoare — cnezate, voievodate — ceea ce i-a asigurat continuitatea, capacitatea de apărare împotriva invaziilor diferitelor triburi și populații migratoare, aflate într-un stadiu inferior de civilizație. Constituirea celor trei state feudale — Muntenia, Transilvania, Moldova — a marcat o treaptă superioară în dezvoltarea societății românești. În lupta pentru libertate și independență rolul hotărâtor a revenit maselor largi populare, în primul rând țăranii, care timp de secole a reprezentat principala forță a progresului social, a apărării țării.

Între cele trei țări românești s-au dezvoltat puternice legături economice și politice — bazate pe comunitatea de origine, limbă și cultură — care au dus la afirmarea conștiinței naționale, la intensificarea luptei pentru unirea într-un singur stat. Unirea țărilor române, în anul 1600, sub glorioasa domnie a lui Mihai Viteazul, a materializat, deși pentru scurt timp, voința nezdruccinată a poporului nostru de a trăi în granițele strămoșești.

Întârzierea formării statului național român s-a datorat dominației străine, exploatării și asupririi de către Imperiul otoman, Imperiul țarist și Imperiul austro-ungar, care au ținut în loc sute de ani dezvoltarea țărilor române. Dar jugul asupririi străine nu a putut împiedica lupta dreaptă a poporului nostru pentru realizarea idealului național, pentru progres și civilizație. În epoca modernă, aspirațiile fundamentale ale poporului român au dobândit noi dimensiuni, manifestându-se cu putere în revoluțiile de la 1784, 1821 și 1848, care au stimulat dezvoltarea generală a societății, au creat condiții pentru realizarea unității naționale.

Înfăptuirea în 1859 a statului național român modern, prin unirea Moldovei cu Muntenia sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza, a constituit nucleul statului național unitar; amplele și profunde reforme aplicate cu acest prilej au inseris România în rindul statelor avansate ale lumii.

Proclamarea la 9 mai 1877 a deplinei independențe de stat a României și consfințirea ei în războiul din 1877 — 1878 au constituit o puternică reafirmare a voinței tuturor românilor de a trăi într-o țară liberă, unită și suverană și au asigurat condiții pentru progresul forțelor de producție; pentru accelerarea dezvoltării economico-sociale.

Făurirea statului național unitar român în anul 1918 a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice pentru unitate și libertate a poporului nostru. Marea Unire a dat un puternic impuls dezvoltării forțelor de producție — industriei și celorlalte sectoare economice —, realizării unor reforme sociale, afirmării capacităților creatoare ale poporului.

III. Făurirea socialismului — cerință istorică legică, obiectivă a dezvoltării sociale. Apariția mișcării muncitorești — etapă superioară în lupta poporului român pentru eliberare socială și națională. Lupta clasei muncitoare din România și a partidului ei politic revoluționar pentru răsturnarea vechii orînduiri și trecerea la edificarea noii societăți

Dezvoltarea forțelor de producție, apariția relațiilor de producție capitaliste, lupta de clasă între proletariat și burghozie au duș în mod necesar la apariția mișcării revoluționare, la însușirea de către aceasta a principiilor socialismului științific. Clasa muncitoare s-a afirmat pe arena politică a epocii drept cea mai înaintată forță socială, consecvent revoluționară în lupta pentru lichidarea exploatării omului de către om și făurirea socialismului.

Pentru desfășurarea cu succes a luptei revoluționare și îndeplinirea misiunii sale istorice, clasa muncitoare a adoptat de la început forme de organizare proprii.

În anul 1893 s-a creat, pe baza principiilor socialismului științific, elaborate de K. Marx și Fr. Engels, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, unul dintre primele partide muncitorești din Europa, care a înscris în programul său de luptă răsturnarea orînduirii capitaliste și edificarea societății socialiste.

Partidul Comunist Român, făurit la 8 mai 1921 — ca rezultat al votului democratic al delegaților la Congresul Partidului Socialist de transformare a acestui partid în partid comunist — a asigurat întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare în marile bătălii purtate împotriva exploatării și asupririi, a monopolurilor străine, pentru o viață liberă, demnă și independentă.

În condițiile instaurării hitlerismului la putere în Germania și creșterii pericolului fascismului, războiului și revizionismului, Partidul Comunist Român și-a amplificat lupta revoluționară pentru unirea maselor largi populare în vederea apărării integrității și suveranității României. În cadrul evenimentelor din anii grei ai ilegalității s-a reliefat cu putere activitatea eroică, plină de abnegație, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru înfăptuirea idealurilor supreme ale poporului român. Puternicele bătălii de clasă din deceniul al patrulea au culminat cu marea demonstrație patriotică, anti-fascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia o contribuție determinantă au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu. Partidul comunist a fost organizatorul și însuflețitorul luptei poporului român împotriva fascismului, războiului, a dominației Germaniei hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, pentru apărarea integrității și suveranității României.

Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu,

au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Mărețul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, trecerea la construirea societății noi, socialiste în România constituie expresia cerințelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului istoric obiectiv al succesiunii modurilor de producție, determinat de dialectica progresului social, de necesitatea concordanței dintre dezvoltarea forțelor de producție și caracterul relațiilor de producție, reprezintă o încununare a îndelungatei lupte revoluționare desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, este opera istorică a întregului nostru popor.

IV. Etapele procesului revoluționar unitar de construire și dezvoltare a noii orînduiri în România

În prima etapă — 23 August 1944 — 30 Decembrie 1947 — au fost îndeplinite obiectivele revoluției popular-democratice. România a participat cu toate forțele economice și militare la războiul antifascist, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul democratic, muncitoresc-țărănesc, iar la 30 decembrie 1947 a fost abolită monarhia și proclamată Republica, încheindu-se astfel o epocă și începînd un capitol nou în istoria poporului român.

Anul 1948 a marcat trecerea la o nouă etapă — etapa revoluției socialiste. Făurirea, în februarie 1948, a partidului unic al clasei muncitoare a asigurat forța politică conducătoare a poporului pe calea socialismului. Naționalizarea principalelor mijloace de producție, în iunie 1948, a dus la lichidarea proprietății capitaliste, a pus bazele dezvoltării socialiste a economiei românești, iar prin încheierea procesului cooperativizării agriculturii, în 1962, s-au generalizat relațiile de producție socialiste în întreaga economie.

Viața, practica revoluționară au demonstrat, atît în cadrul țării noastre, cît și pe plan mondial, rolul fundamental, hotărîtor al proprietății socialiste a întregului popor și cooperatiste, în făurirea noii orînduiri sociale. Dezvoltarea și întărirea ei continuă constituie o necesitate vitală, orice diminuare a proprietății socialiste, întoarcerea la forme de proprietate capitalistă, inclusiv la mica proprietate, este de natură să pună în pericol nu numai construirea socialismului, ci și însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea și independența lor.

Transformările economico-sociale revoluționare înfăptuite în perioada 1948 — 1965 au asigurat înlăturarea exploatării omului de către om, dezvoltarea pe baze socialiste a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. În această etapă a construcției socialiste s-a desfășurat o muncă intensă, au fost învinse multe greutăți inerente unei opere de o asemenea amploare. Trebuie spus, totodată, că au fost comise

o serie de greșeli și încălcări ale legalității socialiste, s-au manifestat puternice concepții străine, de subapreciere a forței și capacității poporului român, a clasei muncitoare, de denaturare a istoriei, limbii și culturii române, care au dăunat dezvoltării socialiste a patriei.

Partidul a reușit să învingă aceste greutăți, să înlăture fenomenele negative, să mobilizeze clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor într-un uriaș efort constructiv care a asigurat înaintarea fermă a României pe calea dezvoltării economico-sociale, consolidarea orînduirii noi, socialiste și trecerea la o etapă superioară a procesului revoluționar în țara noastră.

V. Congresul al IX-lea — eveniment de importanță istorică, moment de cotitură care a marcat începutul unei noi epoci revoluționare în activitatea partidului, în opera de făurire a socialismului în patria noastră

În desfășurarea procesului revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură radicală, de adevărată răscruce istorică l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales marele fiu al neamului, eroul comunist al națiunii române moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Congresul al IX-lea a făcut o profundă și exigentă analiză a primei etape a construcției socialiste și a stabilit principii și orientări de importanță fundamentală pentru transformarea revoluționară a societății românești.

Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost ruperea hotărîtă cu teoriile și practicile anacronice, cu conceptul greșit al „modelului unic” în construirea socialismului, cu ploconirea în fața unor idei străine și a unor forme de organizare a societății în contradicție cu realitățile noastre naționale, înlăturarea gîndirii dogmatice, conservatoare în toate domeniile, care împiedica desfășurarea forței revoluționare a partidului, a capacității creatoare a poporului.

Congresul al IX-lea a intrat în istorie prin proclamarea fermă a dreptului inalienabil al partidului nostru de a-și elabora de sine stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, aplicînd în mod creator adevărurile universal-valabile, principiile socialismului științific la condițiile concrete din România, la specificul nostru național, la realitățile și cerințele fiecărei etape istorice.

Congresul al IX-lea a pus în centrul întregii politici de construire a socialismului făurirea unei puternice baze tehnico-materiale, ca factor primordial al progresului multilateral al societății. Totodată, a fost subliniată necesitatea obiectivă a perfecționării continue a relațiilor de producție și sociale în concordanță cu dezvoltarea forțelor de producție.

Partidul a pornit de la principiul socialismului științific, potrivit căruia dezvoltarea democrației socialiste și crearea condițiilor pentru participarea largă și nemijlocită a maselor de oameni ai muncii la conducerea vieții economico-sociale reprezintă o necesitate logică a edificării noii orînduirii sociale. Această teză de importanță fundamentală și-a găsit expresia în principiul formulat și tradus cu consecvență în viața de partidul nostru : „făurirea socialismului cu poporul și pentru popor”.

O importanță deosebită a avut repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naționale, a milenarelor noastre tradiții progresiste, revoluționare, restabilirea adevărului istoric privitor la originile, formația și dezvoltarea poporului român pe aceste meleaguri.

În spiritul orientărilor Congresului al IX-lea a fost adoptată noua Constituție care statuează largul democratism al orînduirii noastre sociale. O importanță deosebită a avut criticarea greșelilor, abuzurilor și ilegalităților comise în perioadele anterioare, măsurile luate pentru ca acestea să nu se mai repete niciodată în societatea noastră, pentru întărirea și respectarea legalității socialiste.

Congresul al IX-lea a reprezentat un moment esențial în întărirea politico-organizatorică și dinamizarea partidului nostru, în creșterea rolului său conducător în societate, în intensificarea legăturilor cu oamenii muncii, cu întregul popor, în afirmarea sa ca exponent al intereselor vitale ale națiunii.

Orientările stabilite de Congresul al IX-lea — în elaborarea cărora rolul hotărîtor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu — au promovat un spirit nou în întreaga operă de construcție socialistă, au deschis cîmp larg afirmării energiilor creatoare ale poporului, au redat națiunii noastre sentimentul demnității și încrederii în forțele proprii, au cimentat unitatea sa de nezdruccinat în jurul partidului comunist.

VI. Profunde transformări revoluționare înfăptuite în societatea românească în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea în domeniul economic, social, al științei, învățămîntului și culturii

Pe baza liniei generale stabilite de Congresul al IX-lea, întărită și dezvoltată de toate congresele și conferințele naționale ulterioare, a tezelor de inestimabilă valoare teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privitoare la legea obiectivă a reproducției socialiste lărgite, partidul a pus în fața poporului obiectivul realizării unei înalte rate a acumulării, ca o condiție vitală a lichidării într-un timp cît mai scurt a rămîinerii în urmă a țării și făuririi unei economii socialiste moderne. În cadrul unor largi dezbateri publice, întreaga noastră națiune a optat pentru alocarea anuală a circa o treime din venitul național în scopul creșterii și modernizării forțelor de producție, al industrializării, dezvoltării agriculturii și celorlalte ramuri ale economiei naționale.

Grăitor pentru uriașul efort constructiv desfășurat de națiunea noastră este faptul că circa 90 la sută din mijloacele fixe de care dispune azi societatea au fost create în perioada de după Congresul al IX-lea.

În efortul de dezvoltare și modernizare a bazei tehnico-materiale a societății, partidul a asigurat repartizarea armonioasă a forțelor de producție în toate zonele și județele țării creînd condiții de muncă pentru toți cetățenii, deplină egalitate în drepturi a oamenilor muncii, fără nici o deosebire, posibilități ca toți locuitorii țării să se bucure de cuceririle civilizației socialiste.

Dezvoltarea și modernizarea continuă a forțelor de producție au putut avea loc și ca urmare a lichidării concepției greșite, manifestate în perioada dinaintea Congresului al IX-lea, potrivit căreia nu trebuia dezvoltată cercetarea științifică proprie. Pe baza orientărilor Congresului

al IX-lea a fost organizată o largă rețea de institute și unități de cercetare, știința devenind cu adevărat o forță de producție și, totodată, un factor de prim ordin al progresului general al societății. Dispunem de o puternică forță științifică, avem importante realizări în cercetarea științifică și tehnică, precum și programe de largă perspectivă în toate domeniile. Întregul partid și popor apreciază în mod deosebit rolul și contribuția hotărâtoare ale tovarăsei Elena Ceaușescu la progresul și înflorirea științei, culturii și învățămîntului românesc, la aplicarea cuceririlor revoluției tehnico-științifice moderne, în întreaga operă de edificare socialistă a patriei noastre.

Corespunzător prevederilor proiectului Programului-Directivă, România va deveni în perioada următoare — pînă la sfîrșitul mileniului al doilea și în primele decenii ale mileniului al treilea — o puternică forță a progresului tehnico-științific, cu un înalt nivel de dezvoltare în toate domeniile. De aceasta depind însuși mersul înainte al societății socialiste, crearea condițiilor pentru trecerea României spre comunism.

Pornind de la legitatea concordanței între forțele de producție și relațiile de producție, partidul a luat un șir de măsuri de cea mai mare importanță pentru întărirea și perfecționarea proprietății socialiste, pentru manifestarea, în condiții superioare, a calității oamenilor muncii de proprietari colectivi ai mijloacelor de producție. S-a avut permanent în vedere că întărirea și creșterea proprietății socialiste, de stat și cooperative, reprezintă condiția esențială a dezvoltării revoluționare a societății, calea evitării apariției oricăror forme de exploatare a omului de către om.

Pe baza orientărilor Congresului al IX-lea au fost adoptate măsuri de perfecționare a sistemului de cointeresare materială a oamenilor muncii, de așezare fermă a retribuției pe principiul socialist al cantității și calității muncii. Partidul a acționat pentru lichidarea deosebirilor nejustificate între nivelul veniturilor, pentru așezarea fermă a întregii vieți sociale pe principiile eticii și echității socialiste.

În decursul perioadei care a trecut de la Congresul al IX-lea a fost perfecționat sistemul politic, s-a asigurat democratizarea organelor de stat centrale și locale, s-a modificat legea electorală, introducîndu-se mai multe candidaturi pentru un loc de deputat, s-au creat noi organisme democratice, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea societății. Frontul Democrației și Unității Socialiste — care înmănușează toate organizațiile de masă și obștești, uniunile și asociațiile științifice, profesionale, ale oamenilor de creație precum și O.D.U.S., în rîndul căreia activează peste patru milioane de cetățeni care nu sînt membri ai partidului — cuprinde practic întreaga națiune, exprimă largul democratism al orînduirii noastre.

Rezultatele strălucite obținute în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea constituie cea mai convingătoare mărturie a justeței politicii generale a partidului nostru, a realismului obiectivelor sale fundamentale, a uriașei forțe transformatoare a socialismului. Totodată, ele exprimă abnegația cu care întregul popor acționează pentru transpunerea în viață a Programului partidului, ce corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor sale vitale.

Epoca celor 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea — numită cu îndreptăţită mândrie de întregul popor „Epoca Nicolae Ceauşescu” — este cea mai bogată în realizări din întreaga istorie a poporului român.

VII. Stadiul actual al dezvoltării societăţii socialiste româneşti. Marile succese obţinute pe drumul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România

În cele peste patru decenii de construcţie socialistă, România s-a transformat dintr-o ţară slab dezvoltată, predominant agrară, într-o ţară industrial-agrară, cu un înalt nivel de civilizaţie.

În acest an producţia industrială va fi de circa 135 de ori mai mare decât în 1945, o creştere de 120 ori fiind realizată după Congresul al IX-lea. Avem astăzi o industrie modernă, care poate realiza produse de mare complexitate, de înaltă calitate şi nivel tehnic. Producţia agricolă a crescut de circa 10 ori faţă de 1945, din care de peste 6 ori după 1965. Avuţia naţională a ajuns la 5 178 miliarde lei, iar fondurile fixe productive la circa 2 700 miliarde lei. Venitul naţional va fi, în acest an, de 40 de ori mai mare decât în 1945 — din care o creştere de 33 ori s-a realizat după Congresul al IX-lea.

Fondul de retribuire a crescut, în perioada de după Congresul al IX-lea, de aproape 6 ori, retribuţia medie de peste 3 ori, iar retribuţia minimă s-a majorat de peste 3,3 ori, realizându-se un raport de 1 la 4,7 între veniturile mici şi cele mari. Un rol important în ridicarea nivelului de trai l-au avut cheltuielile social-culturale finanţate de la bugetul statului, care au crescut continuu, urmînd să ajungă în anul 1990 la 14 900 lei pe o familie, faţă de 3 530 lei în 1965.

S-a generalizat învăţămîntul de 10 ani, iar pînă la sfîrşitul actualului cincinal va fi, practic, generalizat învăţămîntul de 12 ani. S-au dezvoltat puternic reţeaua sanitară, activitatea de ocrotire a sănătăţii, s-au construit spitale, dispensare şi alte aşezăminte medicale.

În cursul lunii martie a acestui an, ţara noastră a întregit un succes istoric — rambursarea în întregime a datoriei externe. Pentru prima dată în întreaga sa istorie, România nu mai plăteşte tribut nimănui, devenind cu adevărat independentă economic şi politic.

De la înălţimile la care s-a ajuns, întregul popor priveşte tot ceea ce s-a realizat cu îndreptăţită mândrie şi cu hotărîrea fermă de a acţiona pentru perfecţionarea continuă a întregii activităţi, pentru înfăptuirea cu succes a obiectivelor strategice cuprinse în Programul partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

VIII. Realizările obţinute de poporul român în cincinalul 1986—1990 în înfăptuirea obiectivului strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului, de trecere a României la un nou stadiu de dezvoltare — cel de ţară socialistă mediu dezvoltată

În actualul cincinal (1986 — 1990) s-au obţinut noi şi importante succese în toate domeniile activităţii economico-sociale. Au continuat dezvoltarea şi modernizarea forţelor de producţie, perfecţionarea relaţiilor

sociale, a democrației muncitorești-revoluționare, s-au realizat noi progrese pe calea ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Realizările de pînă acum și prevederile pentru ultimul an al cincinalului asigură realizarea, în linii generale, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului privind îndeplinirea obiectivului strategic de trecere a României la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată.

Producția-marfă industrială crește, pe ansamblul cincinalului, cu circa 40 la sută. În agricultură s-au obținut producții medii anuale de peste 30 milioane tone cereale — cele mai mari din istoria țării. În investiții se realizează un volum de lucrări de circa 1 300 miliarde de lei, dîndu-se în funcțiune noi și importante capacități industriale și agrozootehnice. În toate județele s-a îndeplinit un vast program de construcții de locuințe și așezăminte social-culturale.

Importante realizări s-au obținut în domeniul indicatorilor de eficiență economică, productivitatea muncii în industria republicană crește, pe ansamblul cincinalului, cu peste 35 la sută. S-a asigurat sporirea rentabilității produselor și a eficienței fondurilor fixe.

Aceste succese au făcut posibilă creșterea, față de anul 1985, cu peste 10 la sută a retribuției reale a oamenilor muncii. Pensiile au sporit în medie cu 8 la sută, iar pensiile mici cu peste 40 la sută. Un succes deosebit îl constituie, de asemenea, stabilitatea prețurilor și tarifelor, al căror indice s-a situat sub cel planificat. A fost extinsă baza materială a științei, învățămîntului și culturii, s-a îmbunătățit asistența medicală.

În această perioadă s-a intensificat participarea României la diviziunea internațională a muncii, s-au dezvoltat colaborarea și cooperarea cu țările membre ale C.A.E.R., cu celelalte țări socialiste, cu toate statele lumii.

În activitatea economico-socială s-au manifestat și lipsuri, greutăți, nu totul a mers ușor. Dar ceea ce s-a realizat demonstrează forța și vitalitatea economiei noastre socialiste, justețea liniei politice generale a partidului de făurire a noii orînduiri, hotărîrea întregului popor de a o transpune în viață. Este deosebit de semnificativ că toate realizările au fost obținute în condițiile unor grave instabilități economice mondiale care au afectat practic toate țările, îndeosebi pe cele în curs de dezvoltare.

Succesele obținute în actualul cincinal creează baza trainică pentru ridicarea patriei pe noi și noi trepte de progres și civilizație.

IX. Trecerea României la făurirea etapei superioare a societății socialiste. Obiectivele principale ale dezvoltării economico-sociale în viitorul cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000 și în primul deceniu al mileniului al treilea. Îndeplinirea programelor de dezvoltare intensivă, de perfecționare a organizării și modernizare a industriei și a celorlalte ramuri, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii

România se va înscrie în deceniul următor în rîndul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic, pe planul relațiilor de producție și al soluționării problemelor sociale, țara noastră fiind deja înaintea țărilor capitaliste dezvoltate.

Conform prevederilor înscrise în proiectul Programului-Directivă al celui de-al XIV-lea Congres, partidul nostru va acționa, în viitorul

cincinal, în perioada pînă în anul 2000 și primul deceniu al mileniului trei, pentru continuarea dezvoltării armonioase a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a tuturor raporturilor sociale, realizarea unei noi calități a muncii și vieții, întărirea democrației muncitorești-revoluționare, participarea tuturor cetățenilor la conducerea societății, manifestarea deplină a personalității unane.

În cel de-al 9-lea plan cincinal, în centrul preocupărilor se vor afla dezvoltarea intensivă a economiei naționale, îndeplinirea programelor de modernizare a producției, realizarea unei noi calități a muncii în toate domeniile — ca cerință esențială pentru trecerea la cea de-a doua fază a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

Producția-marfă industrială urmează să crească, în ansamblu, cu circa 30 — 35 la sută. Se va dezvolta puternic baza proprie de materii prime și materiale, de resurse energetice. Va fi continuat procesul de dezvoltare a industriei prelucrătoare, acordîndu-se prioritate sectoarelor de vîrf. Va crește mai rapid productivitatea muncii, se vor reduce consumurile, se vor diminua costurile, se vor ridica rentabilitatea fiecărui produs, precum și venitul național pe unitatea de fonduri fixe.

Producția globală agricolă va spori cu 20 — 25 la sută, pe baza folosirii raționale a fondului funciar și creșterii potențialului productiv al pămîntului. Se vor generaliza producțiile mari, realizîndu-se, pînă în anii 2000 — 2005, o producție agricolă stabilă de cel puțin 40 — 45 milioane tone cereale anual. Agricultură va asigura satisfacerea cerințelor economiei naționale și aprovizionarea populației la nivelul cerințelor științifice de consum.

Politica în domeniul investițiilor — care se vor ridica în cincinalul viitor la 1 600 — 1 700 miliarde lei — va permite modernizarea mijloacelor de muncă, dotarea unităților cu cele mai perfecționate utilaje, aplicarea largă a tehnologiilor avansate. Din volumul investițiilor, circa 250 de miliarde lei vor fi alocați în agricultură, îndeosebi pentru finalizarea programului național de îmbunătățiri funciare, iar circa 250 miliarde lei pentru îndeplinirea programului de dezvoltare și modernizare a localităților patriei.

La baza activității în toate ramurile economiei vor sta cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Aceasta presupune o concentrare și mai puternică a cercetării în domeniile fundamentale ale progresului, România devenind în deceniul următor o puternică forță a științei, învățămîntului și culturii. Pe baza programelor elaborate sub conducerea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, cercetarea va fi orientată în direcția modernizării industriei, sporirii producțiilor agricole și zootehnice, dezvoltării tuturor domeniilor vieții economice și sociale. În cincinalul viitor se va asigura pregătirea profesională a circa 2 milioane de persoane.

Menținerea unei rate a acumulării de 28 — 30 la sută pe ansamblul perioadei 1991 — 2000 va asigura resursele necesare atît dezvoltării intensive a economiei, cît și ridicării nivelului de trai al poporului.

Va avea loc o îmbunătățire continuă a condițiilor de muncă și viață pentru toți cetățenii, urmînd ca populația activă să ajungă, în 1995, la 12 milioane, iar numărul personalului muncitor la 8 180 000 — 8 240 000, respectiv circa 68 la sută din populația activă. Retribuția medie reală va spori în 1995, comparativ cu 1990, cu 5 — 8 la sută, iar veniturile

totale ale țărănimii cooperatiste, de asemenea, cu 5 — 8 la sută. Se va asigura, pînă în anul 2000, un raport de circa 1 la 4,5 între retribuțiile mici și cele mari. La stabilirea nivelului minim trebuie să avem în vedere ca fiecare om al muncii să-și poată asigura o viață demnă, civilizată, corespunzător cerințelor științific determinate. De aceste cerințe trebuie să se țină seama, în mod corespunzător, la stabilirea pensiilor mici. Va fi menținută în continuare, stabilitatea prețurilor.

Învățămîntul va fi legat mai strîns de cerințele economiei naționale, se va dezvolta sistemul de asistență sanitară, va fi perfecționată activitatea culturală, se vor face pași importanți pe calea apropierei condițiilor de muncă și viață ale locuitorilor de la sate de cele de la orașe.

În cel de-al 9-lea cincinal, prin construirea a 700 000 apartamente din fondurile statului, în mediul urban va fi rezolvată problema locuințelor. Se prevede, totodată, realizarea de către locuitorii comunelor a unui număr important de case în cadrul programelor de dezvoltare și sistematizare a localităților.

România va dezvolta relațiile economice și tehnico-științifice internaționale, va participa tot mai activ la diviziunea internațională a muncii. Încă din acest cincinal se va trece la o cooperare mai intensă în realizarea unor obiective industrial-agrară cu alte țări, pe baza principiului avantajului reciproc.

Proiectînd astfel viitorul României, partidul nostru subliniază că fizionomia societății socialiste multilateral dezvoltate se deosebește profund, prin conținutul ei, de societatea capitalistă dezvoltată de astăzi. Orînduirea capitalistă nu a rezolvat și nu poate rezolva problemele fundamentale ale omului, ale popoarelor. Nivelul atins de capitalismul contemporan, apreciat doar după criteriul venitului mediu pe locuitor, ascunde mari discrepanțe între condițiile de viață ale săracilor, care devin tot mai mulți și tot mai săraci, și cele ale grupului restrîns de bogați, care devin tot mai bogați. În realitate, venitul național al țărilor capitaliste dezvoltate aparține în cea mai mare parte unui mic număr de membri ai societății, în timp ce marea majoritate nu dispune nici de strictul necesar. Țările capitaliste și-au dezvoltat forțele de producție atît ca urmare a exploatării maselor muncitoare proprii, cît și prin asuprirea și jefuirea altor popoare, prin politica colonialistă și neocolonialistă.

Propunîndu-și țeluri cu totul diferite, punînd în centrul preocupărilor omului cerințele sale la viața materială și spirituală, socialismul va înfățișa lumii materializarea unei viziuni noi, superioare, despre civilizație, despre relațiile dintre oameni și destinul omului în societate.

Partidul nostru pornește de la principiul că nivelul de viață și civilizație al unui popor nu poate fi apreciat numai după indicatori material cantitativi — desigur, importanți — ci după totalitatea condițiilor de viață, muncă, învățămînt și cultură asigurate maselor largi populare. Nivelul consumului de bunuri constituie o latură însemnată, dar numai o latură a unei vieți cu adevărat libere și demne.

Conceptul de țară socialistă multilateral dezvoltată înglobează, în afara progresului și modernizării producției materiale, sfere de cea mai mare importanță pentru existența oamenilor muncii cum sînt: perfecționarea relațiilor de producție și sociale, realizarea unei înalte calități a muncii, soluționarea cerințelor generale fundamentale ale maselor,

înfăptuirea drepturilor și libertăților cetățenești, participarea democratică a cetățenilor la conducerea țării, crearea unui om nou, înaintat, a unui nou mod de gândire și comportament al membrilor societății.

Introducerea tehnicii moderne, a cuceririlor științei, care în capitalism duce la azvîrlirea în stradă a milioane de muncitori, la creșterea șomajului, în socialism ridică munca pe o treaptă calitativ superioară. În spiritul principiilor socialismului științific, partidul nostru proclamă munca socială ca un drept fundamental al omului, ca factor hotărîtor al afirmării și dezvoltării personalității umane.

În ce privește aprecierea perspectivei dezvoltării consumului, se impune luarea în considerare a limitelor resurselor naturale. În faza superioară a socialismului vor fi asigurate satisfacerea științific determinată a cerințelor, un consum rațional pentru toți membrii societății. Socialismul își propune să asigure toate condițiile care să dea omului sentimentul deplin al demnității și libertății.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate se va realiza pe temelia de nezdruncinat a principiilor de egalitate și echitate între oameni, în spiritul eticii socialiste. Cerințele cetățeanului se vor satisface nu numai pe baza veniturilor individuale, ci și pe calea sporirii rolului cheltuielilor sociale, crescînd ponderea problemelor de civilizație și cultură rezolvate de societate. În această sferă intră perfecționarea învățămîntului gratuit pentru toți fiii patriei, soluționarea problemei locuințelor și a ocrotirii sănătății, stimularea creșterii demografice, sprijinirea familiilor cu mai mulți copii, lichidarea deosebirilor între munca fizică și cea intelectuală, ridicarea gradului de civilizație al tuturor localităților patriei, intensificarea vieții cultural-artistice, lărgirea orizontului de înțelegere și cunoaștere al maselor, ridicarea conștiinței întregului popor.

X. Perfecționarea sistemului de conducere, planificare și organizare a întregii activități de dezvoltare economico-socială a patriei

În ultimele două decenii și jumătate partidul nostru a acționat continuu pentru perfecționarea întregii activități de conducere și planificare, corespunzător cerințelor fiecărei etape istorice. S-a pornit de la principiul că formele de conducere și planificare nu sînt date o dată pentru totdeauna, ci trebuie perfecționate continuu, în raport cu dezvoltarea forțelor de producție.

Întreaga viață economico-socială din țara noastră este organizată pe principiile autoconducerii și autogestunii muncitorești. Cu 20 de ani în urmă au fost create consiliile oamenilor muncii, au fost instituționalizate adunările generale. S-au constituit, de asemenea, consilii județene și naționale și s-a trecut la organizarea periodică a congreselor oamenilor muncii din industrie, din agricultură, din domeniul științei și învățămîntului, precum și al educației și culturii, care adoptă decizii în problemele fundamentale ale activității economico-sociale.

Viața a demonstrat justetea acestui original sistem de autoconducere democratică. În același timp, practica a evidențiat faptul că dezvoltarea țării poate avea loc numai în condițiile conducerii unitare a economiei naționale. Elaborarea planurilor de către unități, adoptarea lor de către

consiliile oamenilor muncii și adunările generale au la bază obiectivele planului național unic de dezvoltare. Conducerea unitară a activității economice și sociale pe baza planului național unic asigură îmbinarea intereselor fiecărui colectiv cu interesele generale ale societății. Renunțarea la conducerea dezvoltării economico-sociale pe baza planului unic nu poate duce decât la dezorganizarea activității, la apariția unor contradicții cu repercursiuni grave asupra societății socialiste. Legile obiective nu pot acționa de la sine, ele trebuie aplicate în mod conștient, corespunzător condițiilor sociale și economice din fiecare țară. Cu cât se va amplifica și diversifica viața economico-socială, cu atât mai mult se va impune asigurarea conducerii societății într-o concepție unitară.

În activitatea de conducere și planificare trebuie îmbinat armonios rolul organelor centrale, în primul rând al ministerelor, cu răspunderea și atribuțiile centralelor și întreprinderilor. Partidul nostru a criticat confundarea autoconducerii și autofinanțării cu posibilitatea de a se cheltui și consuma fără să se dea socoteală statului și poporului. Autoconducerea democratică și autogestiunea trebuie să ducă la întărirea ordinii și disciplinei în producție, în activitatea economico-financiară, la gospodărirea cu maximum de eficiență a mijloacelor încredințate fiecărui colectiv.

Sînt necesare ridicarea la un nivel tot mai înalt a autofinanțării, reducerea la strictul necesar a circulației bănești, precum și lichidarea creditelor suplimentare pentru acoperirea pierderilor unor întreprinderi.

Buna desfășurare a activității economico-sociale impune întărirea și mai puternică a răspunderii organelor de conducere ale Consiliului de Miniștri, ale consiliilor de conducere ale ministerelor și ale celorlalte organisme centrale, ale consiliilor oamenilor muncii din centrale și întreprinderi. Este necesară, de asemenea, întărirea controlului asupra realizării planurilor și programelor și, în acest cadru, exercitarea controlului oamenilor muncii din toate sectoarele.

XI. Înfăptuirea neabătută a programului de dezvoltare economico-socială, de organizare a teritoriului și de modernizare a tuturor localităților patriei

Cincinalul 1991—1995 va marca o importantă etapă în dezvoltarea economico-socială a județelor, ale căror programe constituie părți integrante ale planului național unic. Va fi continuată politica de repartizare echilibrată a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării. Se va realiza un volum de activitate economică pe locuitor de cel puțin 100 000 lei.

Un obiectiv de seamă îl constituie înfăptuirea neabătută a programului de dezvoltare și modernizare a tuturor localităților patriei și de organizare a teritoriului. Adoptată în anul 1968, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Socialiste România a determinat una dintre cele mai importante acțiuni novatoare în societatea noastră. În prezent, peste 53 la sută din populație locuiește în municipii și orașe, iar circa 47 la sută în comune.

În cincinalul 1991 — 1995, în municipii și orașe se vor asigura dezvoltarea și utilizarea deplină a capacităților de producție, inclusiv a celor din industria mică și celelalte ramuri. Se vor realiza o densitate optimă a construcțiilor, organizarea cât mai rațională a lucrărilor edilitare, a transporturilor, funcționarea în bune condiții a rețelelor de învățămînt, sănătate și cultură.

În comune se vor dezvolta mai puternic agricultura și unele activități industriale, îndeosebi mica industrie. Se vor perfecționa învățămîntul, asistența sanitară, rețeaua comercială, vor fi dezvoltate activitățile cultural-sportive, asigurîndu-se condiții de viață cât mai apropiate de cele din orașe — una din cerințele fundamentale ale progresului socialist.

XII. Creșterea rolului statului, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, înlăptuirea consecventă a principiului edificării socialismului cu poporul și pentru popor

În procesul conducerii democratice a societății, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, statul nostru a parcurs un drum lung de perfecționare neîntreruptă a funcțiilor sale. În definirea conținutului și caracterului puterii de stat, partidul nostru a renunțat, cu mulți ani în urmă, la noțiunea de dictatură a proletariatului, apreciînd că aceasta nu corespunde conținutului real, de clasă, al statului socialist, nu exprimă esența lui democratică. Vechiul concept a fost înlocuit cu cel de stat al democrației muncitorești — revoluționare, care oglindește în mod just conținutul de clasă al puterii în societatea noastră. Corespunzător acestei concepții, s-a creat un sistem politic unic în felul său, care asigură participarea democratică a maselor la exercitarea puterii în stat, la conducerea societății, înlăptuirea principiului fundamental al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.

Partidul nostru apreciază că statul socialist își păstrează și își va păstra încă multă vreme rolul în societatea socialistă. Ideile și opiniile privind diminuarea rolului statului în construcția socialismului sînt profund greșite, de natuă să supună societatea acțiunii distructive a factorilor stihinici, să determine apariția unor grave perturbări în dezvoltarea economico-socială, cu consecințe nefaste asupra construcției socialismului.

În perspectiva creșterii complexității vieții economico-sociale, statul socialist va îmbrăca forme superioare de organizare, dobîndind noi funcții, însușiri și atribuții. Se va perfecționa activitatea de planificare, conducere și organizare a diferitelor sectoare și compartimente ale societății. În cadrul adîncirii colaborării dintre organele statului și organismele democrației muncitorești — revoluționare, va avea loc procesul de transformare a statului într-un organism democratic cu totul nou.

În orice stadiu al existenței umane, pe orice treaptă a organizării sociale, societatea va dispune de organisme de conducere unitară a vieții publice. Cu atît mai greu se poate presupune că în comunism, cînd se vor dezvolta la maximum atît forțele de producție, cît și formele de activitate democratică a maselor, relațiile sociale se vor putea desfășura anarhic.

Și în teorie, și în practică, în lumea contemporană se confruntă două orientări diametral opuse — aceea a statului socialist, în care puterea aparține poporului, și a statului capitalist, prin care monopoliurile, mino-

ritatea exploatoare domină poporul. Nu se poate concepe ca statul socialist să împrumute forme tipice orînduirii capitaliste, depăşite din punct de vedere istoric şi condamnate dispariţiei, ci trebuie să se perfecţioneze continuu, în spiritul noilor legităţi ale dezvoltării sociale.

Partidul nostru consideră că teza revenirii în socialism la sistemul pluripartit este greşită şi profund dăunătoare, ea deschizînd calea reînţoarcerii la formele anacronice ale sistemului politic capitalist. Viaţa demonstrează că în condiţiile noi, create după dispariţia claselor exploatoare, existenţa unui partid unic al clasei muncitoare şi întărirea unităţii poporului în jurul partidului reprezintă o necesitate istorică obiectivă. Sistemul larg al democraţiei socialiste asigură pe deplin posibilitatea şi cadrul exprimării libere a opiniilor oamenilor muncii, participarea efectivă a tuturor categoriilor sociale la elaborarea politicii interne şi externe a ţării, la conducerea societăţii.

Transpunîndu-se în viaţă principiul fundamental al partidului nostru de făurire a socialismului cu poporul şi pentru popor, va căpăta o amploare tot mai mare dialogul cu oamenii muncii, participarea maselor la conducerea vieţii economico-sociale, se va intensifica activitatea tuturor organizaţiilor şi organismelor democratice înmănucheate în cadrul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, care exprimă în mod dialectic unitatea în diversitate a întregii noastre societăţi socialiste.

Partidul nostru va acţiona pentru perfecţionarea continuă a organelor de stat centrale, asigurînd o justă reprezentare în cadrul lor a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, şi în primul rînd a clasei muncitoare, clasa conducătoare a societăţii.

Un rol tot mai important vor avea organele locale ale puterii de stat, care trebuie să-şi întărească permanent legăturile cu masele, să asigure participarea activă a acestora la întreaga activitate economico-socială. Consiliile populare vor trebui să-şi sporească răspunderea în ridicarea economico-socială a oraşelor şi comunelor în spiritul autoconducerii şi autogestunii, să acţioneze pentru dezvoltarea industriei, industriei mici, agriculturii, serviciilor, educaţiei şi culturii, astfel ca toate localităţile să devină centre puternice, demne de societatea socialistă şi comunistă.

Se va perfecţiona legislaţia democraţiei noastre muncitoreşti-revoluţionare, toate compartimentele societăţii vor funcţiona exclusiv pe baza legilor, în spiritul ordinii, disciplinei şi democraţiei.

Pornind de la cerinţele apărării integrităţii şi independenţei patriei, partidul va acorda atenţia corespunzătoare întăririi capacităţii de apărare a patriei. Armata va avea în continuare un rol de cea mai mare importanţă în apărarea cuceririlor revoluţionare ale poporului, a independenţei şi suveranităţii naţionale, a societăţii noastre socialiste. În spiritul concepţiei partidului nostru, potrivit căreia apărarea patriei constituie cauza întregii naţiuni, se vor întări colaborarea şi cooperarea forţelor armate cu gărzile patriotice, defaşamentele de pregătire militară a tineretului, cu celelalte formaţiuni de apărare.

În acelaşi timp, trebuie să se reducă la strictul necesar nivelul înarmărilor şi cheltuielilor militare. În ce priveşte apartenenţa la Tratatul de la Varşovia, România va acţiona pentru dezvoltarea şi perfecţionarea colaborării cu armatele ţărilor din acest Tratat, pronunţîndu-se în acelaşi timp pentru desfiinţarea concomitentă a celor două blocuri militare.

Dar, în orice condiții, colaborarea cu armatele țărilor socialiste va constitui un factor important al apărării independenței naționale.

De asemenea, organele de securitate și miliție vor asigura, în strinsă legătură cu masele populare, apărarea intereselor poporului nostru, a cuceririlor revoluționare, a securității statului și ordinii de drept, a avuției naționale, a legalității socialiste. Se va acționa pentru perfecționarea activității organelor de justiție și procuratură, chemate să vegheze la respectarea strictă a legilor țării. În această direcție, un rol sporit vor avea adunările generale ale oamenilor muncii, consiliile și comisiile de judecată, în competența cărora trebuie să intre în afară de cazurile grave, judecarea tuturor abaterilor de la normele de muncă și conviețuire socială. Acționând împreună cu organele de stat, ele pot și trebuie să devină o forță puternică a justiției democratice a întregului popor. Poporul însuși trebuie să administreze pedeapsa împotriva tuturor celor care pun în pericol socialismul, independența și suveranitatea țării.

XIII. Organizațiile de masă și obștești — factor de importanță deosebită în sistemul democrației muncitorești-revoluționare

În construcția socialismului un rol de seamă revine organizațiilor de masă și obștești — parte componentă a democrației noastre muncitorești-revoluționare, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la viața social-politică.

Sindicatul, în calitate de reprezentante ale oamenilor muncii — proprietari colectivi ai mijloacelor de producție, producători și beneficiari —, au îndatorirea de a acționa pentru gospodărirea cu înaltă exigență și competență a avuției sociale, pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a activității tuturor întreprinderilor și instituțiilor. Sarcini de seamă revin sindicatelor în perfecționarea pregătirii profesionale a clasei muncitoare, a oamenilor muncii, în soluționarea, în spiritul politicii partidului, a problemelor de viață ale acestora, în educația lor socialistă, revoluționară.

Uniunea Tineretului Comunist, organizațiile studențești, de pionieri și șoimi ai patriei au datoria să acționeze cu mai multă hotărâre în direcția pregătirii temeinice pentru muncă și viață a tinerilor, a înarmării acestora cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, cu concepția revoluționară despre lume și viață a partidului nostru. Formarea tineretului într-un spirit revoluționar, combativ, dezvoltarea conștiinței sale patriotice, a devotamentului nemărginit față de cauza socialismului și comunismului, a hotărârii de a face totul pentru înflorirea patriei constituie o sarcină de onoare a tuturor organizațiilor de tineret și copii.

Organizația femeilor trebuie să-și aducă o contribuție sporită la afirmarea pleneră a maselor de femei în întreaga viață a societății, la creșterea rolului lor în înfăptuirea politicii partidului, în educația tinerei generații, în buna gospodărire a proprietății socialiste, în ridicarea nivelului de civilizație al națiunii noastre. Va trebui să se acorde mai multă atenție promovării în munci de conducere a unui număr mai mare de femei.

Îndatoriri de seamă revin, de asemenea, organizațiilor cooperatiste, tuturor organizațiilor de masă și obștești care trebuie să-și facă simțită prezența tot mai activ în participarea democratică a oamenilor muncii la înfăptuirea obiectivelor politicii partidului, la construirea socialismului.

XIV. Dezvoltarea națiunii socialiste, înfăptuirea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor României

Societatea noastră socialistă asigură afirmarea deplină a noilor caracteristici, superioare, ale națiunii. Partidul va acționa și în viitor pentru întărirea națiunii socialiste, pentru accentuarea caracteristicilor ei determinate de natura orînduirii sociale bazate pe proprietatea socialistă, pe unitatea de interes economice și politice a tuturor categoriilor de oameni ai muncii. Națiunea socialistă se va manifesta cu putere ca factor de unire și dinamizare a poporului în construcția socialismului, de ridicare a conștiinței patriotice revoluționare a maselor, de apărare a libertății, independenței și suveranității naționale a României socialiste.

România este un stat național unitar. Împrejurările dezvoltării istorice au făcut ca pe teritoriul locuit de poporul român să se așeze din vechi timpuri și populații de alte naționalități. Continuînd politica promovată întotdeauna de partidul nostru împotriva discriminărilor naționale de orice fel, socialismul a rezolvat în mod principial și definitiv problema egalității în drepturi a oamenilor muncii, fără nici o deosebire.

Fie că sînt români sau de altă origine națională, toți oamenii muncii sînt cetățeni ai Republicii Socialiste România și se bucură în mod egal de drepturile și libertățile prevăzute în Constituția țării, își exercită rolul și atribuțiile ce decurg din calitatea lor de proprietari ai mijloacelor de producție, ai întregii avuții sociale. Cetățenii români de alte naționalități au posibilitatea să folosească limba proprie, dispun de școli, instituții de cultură și artă, tipărituri de toate felurile și, în același timp, sînt reprezentați, în mod proporțional cu ponderea lor numerică în societate, în toate organele de conducere, atît centrale cît și locale, în organismele democrației muncitorești-revoluționare. Oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, muncesc umăr la umăr și acționează pe toate planurile într-o deplină unitate pentru progresul economico-social general, pentru făurirea socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Întărirea continuă a unității întregului popor este o condiție esențială a mersului nostru înainte, și, de aceea, este necesară combaterea fermă a naționalismului și șovinismului, a oricăror încercări de propagare a vechilor concepții și mentalități promovate de clasele exploatare pentru dezbinarea oamenilor muncii.

Partidul nostru respinge cu hotărîre teza potrivit căreia un stat poate să-și aroge răspunderea pentru șoarta cetățenilor care trăiesc în altă țară, pe considerente naționale. O asemenea teză, profund greșită, servește în realitate unor scopuri și politici revizioniste, constituie încercări de amestec inadmisibil în treburile interne ale altei țări, de împiedicare a dezvoltării ei economico-sociale. Răspunderea pentru soluționarea problemelor cetățenilor de alte naționalități revine în întregime statului pe teritoriul căruia trăiesc și muncesc aceștia, și nimeni din afară nu se poate erija în arbitru sau mentor, invocînd așa-zisa grijă față de problemele vieții ale acestora. Atît prezentul, cît și viitorul cetățenilor de altă origine națională sînt indisolubil legate de prezentul și viitorul întregului popor.

XV. Schimbările profunde în structura socială a țării ; omogenizarea societății noastre socialiste

Dezvoltarea forțelor de producție și perfecționarea relațiilor de producție și sociale au determinat și determină profunde transformări revoluționare în structura socială a țării noastre.

Clasa muncitoare, clasa cea mai numeroasă și înaintată a societății, își exercită cu cinste rolul conducător în societate, reprezintă garanția principală a înlăptuirii socialismului și comunismului. Partidul nostru va asigura ca întreaga clasă muncitoare să-și lărgescă neconținut orizontul de cunoaștere, nivelul pregătirii profesionale, tehnice și culturale, să se ridice la nivelul unei clase muncitoare intelectuale, să se afirme, în continuare, cu și mai multă putere ; ca o clasă revoluționară, înaintată din toate punctele de vedere.

Țărănimea — aliată principală a clasei muncitoare — a devenit o clasă socială nouă, tot mai omogenă, care, deși ca pondere numerică a scăzut și va continua să scadă, are în continuare un rol deosebit de important în viața social-politică a țării, în procesul producției materiale, în conducerea generală a statului, a societății. Țărănimea își va ridica în viitor nivelul de pregătire profesional și cultural — științific, beneficiind, ca întregul popor, de generalizarea învățămîntului de 12 ani.

Ca urmare a puternicei dezvoltări a științei, învățămîntului și culturii, o pondere deosebită a căpătat în societatea noastră intelectualitatea. Nemaieexistind clase exploatoare, practic întreaga intelectualitate provine din rîndul muncitorilor și țăranilor, al oamenilor muncii. Intelectualitatea reprezintă o puternică forță socială și ea va avea un rol tot mai important atît în producția materială și spirituală, cît și în întreaga viață politică și socială.

În procesul trecerii la faza superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate, va avea loc o apropiere între toate clasele și categoriile sociale, accentuarea procesului de omogenizare a societății, de făurire a poporului unic muncitor. Aceasta necesită preocuparea constantă a partidului și statului pentru asigurarea concordanței continue dintre forțele de producție și relațiile de producție și sociale, perfecționarea organizării și conducerii, pe baze științifice, a întregii societăți.

XVI. Creșterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului — centrul vital al întregii națiuni

Întreaga experiență a luptei pentru răsturnarea vechii orînduiri, a cuceririi puterii și edificării noii orînduiri în România a demonstrat și demonstrează că existența și afirmarea rolului conducător al partidului politic al clasei muncitoare, înarmat cu o concepție clară, bazată pe teoria socialismului științific, cu un program științific și care exprimă interesele, aspirațiile și voința poporului, constituie o necesitate imperioasă a sfîșurării procesului revoluționar, o legitate obiectivă a construcției socialismului și comunismului.

Afirmarea rolului conducător al Partidului Comunist Român în societatea românească, recunoașterea acestui rol de către întregul popor și consacrarea sa în însăși Constituția țării sînt rezultatul unui proces

istoric obiectiv. Partidul nostru și-a dovedit în toate împrejurările calitățile revoluționare, forța organizatorică, transformatoare, justețca politicii sale de clasă.

În frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul nostru și-a demonstrat pe deplin capacitatea de a conduce poporul român, în condițiile deosebit de complexe ale vieții internaționale contemporane, pe drumul progresului, al socialismului, al libertății și independenței naționale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul, organele sale de conducere au desfășurat o intensă activitate organizatorică și politică. Au fost adoptate o serie de măsuri pentru perfecționarea organizării partidului, lărgirea democrației interne de partid și întărirea disciplinei, s-a îmbunătățit sistemul de promovare a cadrelor, de alegere a organelor de partid centrale și locale. S-au întărit rolul și răspunderea organizațiilor de partid, ale tuturor comuniștilor în elaborarea politicii interne și externe a Partidului Comunist Român. Astăzi, Partidul Comunist Român cuprinde în rândurile sale peste 3 800 000 de membri, din care peste 55 la sută sînt muncitori, ceea ce relevă caracterul său de partid al clasei muncitoare.

Înfăptuirea marilor obiective de viitor impune creșterea, în continuare, a rolului conducător al partidului. În calitate de centru vital al națiunii, partidul acționează nu deasupra societății, ci dinăuntrul ei, își îndeplinește rolul conducător prin organizațiile sale, prin masa comuniștilor. Îndeplinirea cu succes a misiunii sale istorice cere partidului să-și asume răspunderea directă pentru înfăptuirea tuturor planurilor și programelor dezvoltării economico-sociale.

Viața demonstrează caracterul profund eronat și dăunător al tezei potrivit căreia, în condițiile actuale ale dezvoltării construcției socialiste, nu mai este necesar ca partidul comunist să-și exerce rolul conducător în societate. Teoriile despre așa-zisa diminuare a rolului conducător al partidului sînt de natură să lipsească societatea de forța politică cea mai conștientă, cea mai înaintată, înarmată cu concepția științifică despre lume și viață, capabilă să unească și să organizeze toate forțele națiunii. Dacă partidul comunist nu își mai asumă răspunderea pentru realizarea programului său revoluționar, în societate se creează un vid politic care, neîndoios, este umplut de alte forțe.

Partidul comunist nu poate să împartă, cu atît mai puțin să renunțe, la rolul său de forță politică conducătoare a societății, fără riscul periclitării grave a înseși cauzei socialismului, a intereselor vitale ale poporului. Tezele potrivit cărora partidul trebuie să cedeze o parte din atribuțiile și răspunderile sale sau să se lase înlocuit de alte forțe politice nu au nimic comun cu teoria revoluționară a clasei muncitoare, cu principiile socialismului științific, sînt, în fond, teze capitularde, lichidatoriste, pe care partidul nostru le respinge în modul cel mai hotărît.

Intensificînd atacurile împotriva partidelor comuniste, cercurile reacționare din țările capitaliste acționează în actualele împrejurări — ca și în trecut — sub lozincă creării mai multor partide, pentru lichidarea partidelor comuniste. Viața demonstrează că nu poate exista altă forță care să îndeplinească rolul vital al partidului comunist.

De asemenea, partidul nostru apreciază ca extrem de dăunătoare concepțiile potrivit cărora partidul trebuie să renunțe la caracterul revoluționar și să devină un partid al reformelor. A renunța la calea revoluționară în epoca celor mai mari și profunde transformări sociale și revoluții în cunoașterea umană înseamnă a ignora înseși legitățile obiective ale dezvoltării societății. În toate împrejurările, partidul clasei muncitoare trebuie să-și păstreze spiritul revoluționar, să se manifeste ca un partid al înnoirilor revoluționare, al promovării noului, a tot ceea ce este progresist, înaintat în gândirea și practica socială.

Conceptul privind dispariția, în perspectivă istorică, a partidului comunist, enunțat de clasicii socialismului științific, are în vedere procesul legic al trecerii la societatea fără clase, al ridicării conștiinței ideologice și politice a întregii națiuni la nivelul partidului însuși. Continuarea procesului revoluționar face ca existența partidului unic al clasei muncitoare, întărirea rolului său politic conducător, dezvoltarea largă a legăturii organice cu poporul, cu celelalte organisme ale democrației muncitorești-revoluționare să constituie o necesitate obiectivă în construcția socialismului. Fără îndoială, în viitor va evolua și se va transforma și activitatea partidului comunist, dar se poate afirma, fără nici o teamă de a greși, că cerința promovării în societate a concepției revoluționare despre lume și viață nu va dispărea niciodată.

Creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid nu vine în contradicție cu dezvoltarea democrației socialiste, organele de partid nu trebuie să înlocuiască organele de stat sau organismele democratice. Dimpotrivă, cadrele de partid, comuniștii trebuie să acționeze pentru ridicarea la un nivel și mai înalt a activității organismelor statului, ale democrației muncitorești-revoluționare, răspunzând de activitatea lor atât în fața partidului, cât și în fața organelor democratice din care fac parte. În felul acesta se asigură împletirea dialectică a rolului conducător al partidului cu creșterea răspunderii și rolului organelor de stat, ale organismelor democratice.

Trecerea la etapa superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate cere perfecționarea și dinamizarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid, aplicarea fermă a principiilor și prevederilor statului, ale democrației și disciplinei de partid, ridicarea continuă a nivelului muncii organizatorice, a controlului de partid, a răspunderii revoluționare a comuniștilor pentru întreaga activitate economică, socială și politică.

Trebuie să păstrăm permanent caracterul muncitoresc al partidului, atât în ce privește ponderea muncitorilor în partid cât și promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activiștilor din rândul muncitorilor.

Sînt necesare aplicarea fermă a politicii de cadre a partidului, a principiilor promovării pe bază de concurs și prin rotație, ridicarea nivelului de cunoștințe al activului, al cadrelor de jos pînă sus, atât în domeniul pregătirii tehnice, profesionale, cât și în problemele de conducere, aprofundarea legităților și proceselor dezvoltării economico-sociale.

Un rol de prim ordin în accelerarea mersului nostru înainte au promovarea în întreaga activitate, a partidului, în ansamblul societății, a criticii și autocriticii revoluționare, a atitudinii intransigente față de fenom-

menele negative, tragerea la răspundere a celor vinovați, adoptarea măsurilor ce se impun pentru lichidarea lipsurilor și îmbunătățirea continuă a activității economico-sociale.

Sarcinile tot mai complexe ale construcției socialiste cer să se asigure în continuare întărirea politică și organizatorică a partidului, a unității sale politice, ideologice și organizatorice, a rolului său politic conducător în toate domeniile de activitate.

XVII. Intensificarea activității ideologice, politico-educative de formare a omului nou, de dezvoltare a gradului de cultură și cunoaștere, de ridicare a nivelului conștiinței socialiste, revoluționare a întregului popor — obiectiv de importanță deosebită în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate

Partidul nostru a desfășurat o amplă și laborioasă activitate de dezvoltare și aplicare creatoare a adevărilor general valabile, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale procesului revoluționar din țara noastră, dezvoltând patrimoniul ideologic al clasei muncitoare, aducând o contribuție de preț la îmbogățirea teoriei și practicii mondiale a luptei de clasă, a construirii socialismului.

În dezvoltarea continuă a gândirii și activității ideologice, o importanță esențială are monumentală operă teoretică a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aportul său uriaș la dezvoltarea socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric în concordanță cu schimbările din societatea noastră și din întreaga lume, și care reprezintă marxismul creator în România în condițiile actuale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul nostru a obținut realizări importante în ridicarea nivelului general de cunoaștere al cadrelor de partid și de stat, al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii.

Festivalul național „Cîntarea României” s-a transformat într-o vastă și puternică mișcare de creație tehnico-științifică și cultural-artistică de masă, punînd în evidență cu pregnanță rolul poporului de făuritor al întregii culturi naționale. Rezultate pozitive s-au înregistrat în creația literar-artistică, în dezvoltarea valorilor spirituale ale socialismului, în toate sectoarele muncii politico-educative.

În epoca noastră s-au produs mari schimbări cu caracter economic, social și politic și, totodată, a avut loc o uriașă dezvoltare a științei și tehnicii, lărgirea orizontului cunoașterii umane. În aceste condiții, la ordinea zilei stau analiza științifică a problemelor noi, îmbogățirea creatoare a concepției revoluționare despre lume și viață cu noile concluzii desprinse din practica socială, cu noile cuceriri ale științei, ale gândirii umane.

Partidul nostru apreciază că, deși s-au obținut o serie de rezultate pozitive, în activitatea politico-ideologică se manifestă o anumită rămînire în urmă față de dezvoltarea societății în general.

Mai mult ca oricînd, propaganda trebuie să sublinieze cu toată tăria că victoria socialismului constituie o necesitate obiectivă, că mai devreme sau mai tîrziu, — așa cum s-a întîmplat cu toate orînduirile

sociale anterioare — orînduirea capitalistă, imperialistă trebuie să facă loc noii orînduiri — socialiste și comuniste.

În cadrul dezbaterilor larg democratice care vor avea loc în perioada pînă la Congresul al XIV-lea și, în general, în întreaga activitate politico-educativă este necesar să fie subliniată cu toată forța necesitatea întăririi și dezvoltării continue a proprietății socialiste, a apărării acesteia ca una din cerințele vitale pentru dezvoltarea viitoare a patriei noastre, care va asigura progresul continuu al forțelor de producție, al științei, culturii, al nivelului de trai, material și spiritual al poporului, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de întărire a independenței și suveranității României.

Activitatea ideologică are datoria să combată subaprecierea sau negarea importanței teoriei revoluționare în construcția socialismului, minimalizarea rolului conștiinței socialiste în desfășurarea procesului revoluționar. Așa-zisa dezideologizare a raporturilor dintre socialism și capitalism pe plan mondial înseamnă, în ultimă instanță, capitularea socialismului în fața capitalismului, renunțarea la lupta de clasă pentru lichidarea exploatării și asupririi și realizarea societății dreptății și egalității sociale. După cum arată viața, clasele exploatoare nu renunță la ideologia lor și nici măcar nu afirmă că ar fi dispuse să-și schimbe concepțiile. De altfel, este un adevăr axiomatic că nici nu poate exista o lume fără idei; aceasta o demonstrează întreaga istorie a umanității. Desigur, important e ce idei se înfruntă, ce idei înving și influențează dezvoltarea socială. Evident, dacă partidele comuniste ar renunța la ideile lor, la ideologia revoluționară, n-ar face decît să deschidă calea ideologiei exploatorilor, făcînd pe plac forțelor reacționare interesate să perpetueze vechea orînduire, inechitatea și asuprirea socială.

Activitatea ideologică trebuie să pună în evidență contradicțiile ireductibile și tarele grave care macină orînduirea capitalistă, faptul că, deși dispune încă de resurse și forțe importante, ea se dovedește incapabilă să soluționeze problemele esențiale de ordin economic, social și moral ale oamenilor, ale popoarelor.

Subliniind că singura cale pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane o constituie trecerea omenirii spre socialism, activitatea ideologică trebuie să pună în evidență faptul că socialismul se realizează în fiecare țară conform condițiilor concrete, ținîndu-se seama de principiile și legitățile general-valabile, neadmițîndu-se ca revoluția să fie impusă din afară, dar nici ea-și să fie oprită pe calea contrarevoluției.

Desigur, așa cum partidul nostru a subliniat în repetate rînduri, și în socialism există și vor continua să se manifeste contradicții în dezvoltarea economico-socială. Aceasta impune o atenție neslăbită pentru sesizarea, înțelegerea justă și soluționarea la timp a contradicțiilor, astfel ca să se evite degenerarea lor în antagonisme, apariția unor ciocniri și convulsii sociale.

Totodată, trebuie înțeles că nu se poate, în nici un fel, concepe dezvoltarea socialistă vorbind de renunțarea, într-un fel sau altul, sau de diminuarea luptei de clasă. Lupta de clasă a constituit, dintotdeauna, baza progresului omenirii, a dezvoltării sociale. Lupta între asupritori și asupriți, între vechi și nou a fost întotdeauna fundamentul dezvoltării

societății omenesti. Cît se va menține sistemul capitalist, cît timp vor exista imperialism și politica sa reacționară, și în socialism se vor menține condiții de manifestare a luptei de clasă. Amestecul în treburile interne ale altor state, intervențiile din afară pentru împiedicarea sau oprirea procesului revoluționar vor constitui un pericol permanent și real. Ne-am lăsa pradă unei iluzii de neiertat dacă ne-am închipui că vechea orînduire, capitalistă, se va resemna cu pierderea pozițiilor sale, va rămîne nepăsătoare în fața procesului istoric a înlocuirii ei cu noua orînduire socialistă. De altfel, o serie de exponenți politici ai țărilor capitaliste nici nu ascund și nu se sfiesc să recunoască deschis că scopul lor este destabilizarea țărilor socialiste.

În aceste condiții, o importanță deosebită capătă atît aplicarea fermă a principiilor socialismului științific cît și întărirea luptei ideologice și politice, a activității împotriva oricăror încercări, atît din afară, cît și dinăuntru, care ar periclita interesele socialismului, cuceririle sale revoluționare. Trebuie să fim conștienți că se mai pot găsi oameni, prizonieri ai vechilor concepții, interesați să ducă o existență ușoară, fără muncă, în stare să cadă sub influența cercurilor reacționare, imperialiste. De aceea, lupta împotriva oricăror acțiuni antisocialiste, a uneltirilor contrarevoluționare de orice fel rămîne o sarcină permanent actuală a partidului și statului, a întregului popor.

Adîncirea și perfecționarea democrației socialiste nu înseamnă renunțarea la luptă împotriva concepțiilor reacționare, nu trebuie să ducă la concesi și ploconire în fața forțelor imperialismului. Oricine manifestă asemenea atitudini, indiferent sub ce motive sau justificări, este pînă la urmă un dușman al construcției socialismului, al independenței și suveranității țării, al intereselor vitale ale poporului. Asigurarea unei largi democrații socialiste nu numai că nu exclude, dar presupune în mod necesar o atitudine hotărîtă față de orice acțiuni care dăunează construcției socialismului. Trebuie să crească combativitatea revoluționară față de curentele de gîndire reacționare, față de propaganda mistificatoare, denigratoare promovată de capitalism, să se întărească vigilența împotriva tentativelor forțelor imperialiste de a abate socialismul de la calea dezvoltării revoluționare.

Să se ia atitudine fermă față de tot ce este străin concepției noastre despre lume și viață, eticii și echității socialiste. Să fie combătute lipsa de răspundere în gospodărirea avuției socialiste, manifestările de indisciplină, delăsare și neglijență în muncă, care dăunează grav intereselor generale ale societății. Să se ia atitudine hotărîtă față de concepțiile retrograde cum sînt misticismul, obscurantismul, naționalismul, șovinismul și alte manifestări care înjosesc și degradează ființa umană.

Să se intensifice activitatea de educare a întregului popor în spiritul minunatelor sale tradiții patriotice, revoluționare, să se dezvolte în rîndul maselor largi populare spiritul solidarității internaționale, al frăției și unității cu toți oamenii muncii în lupta comună pentru progres economic și social, pentru pace în lume.

Partidul pune un accent deosebit pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice —

condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru.

O însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural. Totodată, este necesară însușirea a tot ce e mai bun și progresiv în cultura universală, concomitent cu lichidarea manifestărilor de cosmopolitism și ploconire în fața producțiilor reacționare, decadente ale capitalismului.

În această uriașă activitate politico-educativă, culturală, să acționăm mai intens pentru a da un conținut tot mai larg Festivalului național „Cântarea României”, să dezvoltăm puternic și să folosim toate mijloacele de care dispunem — cluburile, căminele culturale, casele de cultură, teatrele — făcând din ele puternice centre de formare a unei înalte conștiințe socialiste, revoluționare, patriotice a maselor.

Trebuie să se asigure perfecționarea și dezvoltarea în continuare a activității uniunilor de creație, sporirea responsabilității sociale a tuturor creatorilor — scriitori, muzicieni, pictori, oameni de teatru. Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gândirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului.

Este necesar, de asemenea, ca presa, radioul și televiziunea să-și perfecționeze și să-și îmbunătățească activitatea, să-și asume un rol mai activ și mai important în buna cunoaștere și înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, în dezbateră largă a acestora, să-și sporească combativitatea față de manifestările care contravin principiilor societății noastre, concepției revoluționare despre lume și viață, mărindu-și contribuția la unirea eforturilor întregii noastre națiuni în înfăptuirea neabătută a programelor de dezvoltare economico-socială, în construcția socialismului și comunismului în România.

Întreaga activitate de propagandă și politico-educativă trebuie să aducă o contribuție mai mare la mobilizarea oamenilor muncii în vasta operă de înfăptuire a politicii interne și externe a partidului și statului nostru, devenind o puternică forță materială de transformare a societății, de asigurare a victoriei socialismului și comunismului în patria noastră.

În centrul activității organelor și organizațiilor de partid, a tuturor instituțiilor ideologice și cultural-educative trebuie să stea permanent modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup și suflet cauzei nobile a socialismului și comunismului, făuririi celei mai drepte și mai umane societăți la care au visat spiritele avansate, revoluționare de pretutindeni, idealurilor progresului, socialismului și păcii în întreaga lume.

XVIII. Caracteristicile fundamentale ale situației mondiale. Politica externă a României socialiste, de pace și colaborare, de participare activă la soluționarea constructivă a marilor probleme ale lumii contemporane

Întreaga evoluție a vieții politice internaționale confirmă pe deplin justetea și realismul orientărilor politicii externe românești, concluziile și aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la tendințele noi ce se manifestă pe plan mondial, la căile și mijloacele de soluționare a complexelor probleme ale lumii de azi.

În viața internațională au continuat să se manifeste cele două tendințe principale, reprezentate de forțele progresului și păcii, pe de o parte, și de forțele imperialiste, reacționare, pe de altă parte. Capitalul financiar-bancar, marile monopoluri și societăți transnaționale au devenit forma principală a politicii imperialiste, neocolonialiste, de dominație și asuprire, de încălcare a independenței și suveranității popoarelor.

Realitatea demonstrează că s-a realizat și se menține un echilibru relativ în raportul de forțe, ceea ce a făcut să se depășească o serie de momente grele și să se asigure, timp de aproape 45 de ani, pacea în lume.

Se adâncește criza mondială, se accentuează instabilitatea economică și politică.

Situația internațională este puternic agravată de faptul că, în ciuda declarațiilor de bune intenții, cursa înarmărilor continuă. Pașii realizați în ultimii ani — îndeosebi ca urmare a acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind înlăturarea rachetelor cu rază medie de acțiune — nu au dus la o schimbare radicală a cursului vieții internaționale.

Lupta pentru dezarmare și pace constituie problema fundamentală a prezentului și viitorului umanității. Cât timp se vor menține armele nucleare se va menține și pericolul unui război nuclear, care va duce la distrugerea întregii omeniri. România consideră că eliminarea completă a armelor atomice, lichidarea armelor chimice și reducerea radicală a armelor convenționale este singura cale pentru supraviețuirea omenirii, condiția existenței vieții pe planeta noastră ! Este necesar să fie definitiv abandonată concepția asigurării păcii prin „descurajarea nucleară”, care înseamnă, în fapt, o politică de forță și dominație.

În domeniul dezarmării, o răspundere deosebită revine țărilor din Europa, țărilor Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O. În același timp, având în vedere că pactele militare au devenit anacronice, nu mai oferă nici un fel de garanții de securitate, trebuie făcut totul pentru desființarea lor concomitentă.

România militează activ pentru o Europă unită, a colaborării și păcii, bazată pe respectarea riguroasă a diversității orînduirilor sociale, a libertății și independenței fiecărui popor. Țara noastră nu este și nu va fi niciodată pentru o Europă în care să fie încălecată independența popoarelor și națiunilor, indiferent sub ce formă !

România va acționa, în continuare, cu toată consecvența, pentru dezvoltarea colaborării în Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Țara noastră sprijină, totodată, realizarea de asemenea zone în centrul și nordul Europei, precum și pe alte continente.

România va milita și în viitor pentru eliminarea forței și amenințării cu forța din viața internațională, pentru soluționarea problemelor numai și numai pe calea tratativelor, prin mijloace politice pașnice.

Țara noastră se pronunță și sprijină activ lupta popoarelor pentru lichidarea oricăror forme de colonialism și neocolonialism, pentru afirmarea liberă, de sine stătătoare, a fiecărei națiuni.

Ținând seama de manifestările politice de extremă dreaptă care au loc în unele țări capitaliste, este necesar să se dea o ripostă hotărâtă tuturor curentelor reacționare, neofascismului, propagandei naționalist-sovine și de revizuire a granițelor.

România militează activ pentru instaurarea noului ordinii economice internaționale și lichidarea marilor decalaje existente între țările bogate și cele sărace. Este necesară reglementarea problemei datoriilor externe care împovărează țările în curs de dezvoltare. Se impune o nouă politică financiară, care să excludă jefuirea și dominarea țărilor sărace de către monopolurile imperialiste și marile bănci internaționale.

Este necesară participarea activă, în condiții de deplină egalitate, la viața internațională a tuturor statelor și îndeosebi a țărilor mici și mijlocii, care constituie marea majoritate a lumii.

Ca și pînă acum, partidul și statul nostru va acorda o atenție deosebită colaborării cu țările socialiste, întăririi unității și conlucrării lor. În actualele împrejurări, țările socialiste sînt chemate să-și asume o responsabilitate sporită în viața internațională. În primul rînd lor le revine menirea de a demonstra prin fapte că numai socialismul oferă garanția lichidării exploatării și asupririi, a soluționării într-un mod nou a problemelor dezvoltării omenirii.

Procesul de înlăturare a unor lipsuri și greșeli, de perfecționare a construcției socialiste este necesar să se realizeze de pe poziții consecvent revoluționare, pe baza principiilor socialismului științific, pornindu-se de la faptul că formele de organizare socială nu sînt veșnice, că ceea ce la un moment dat apare ca bun, după o perioadă poate deveni o frînă în dezvoltarea societății. Nu pot fi făcuți răspunzători cei din trecut pentru faptul că cei de astăzi nu țin seama de această legitate, nu acționează în concordanță cu noile realități, în spiritul principiilor revoluționare ale socialismului științific. Perfecționarea socialismului nu înseamnă întoarcerea la forme vechi, perimate, la capitalism, ci înaintarea spre forme noi, superioare de proprietate, muncă și conviețuire socialistă, de etică și echitate. Numai pe această bază vor fi puse pe deplin în valoare marile posibilități ale socialismului, resursele sale de progres și bunăstare.

Este important ca țările socialiste să analizeze, împreună, problemele actuale ale construcției socialiste și să stabilească cum să conlucreze mai bine pentru depășirea unor greutăți și asigurarea dezvoltării fiecărui popor pe calea socialismului.

România va milita ferm pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările socialiste, pe baza egalității și respectului reciproc, a neamestecului și întraajutorării tovarășești, a principiilor socialismului științific.

Țara noastră va acorda și în viitor o atenție deosebită dezvoltării și perfecționării colaborării în cadrul C.A.E.R. — pe baza statutelor acestuia —, creșterii rolului său în soluționarea problemelor complexe ale dezvoltării socialiste a fiecărei țări. În actualele împrejurări nu se

poate pune în nici un fel problema desființării acestei organizații sau a creării — după modelul occidental — a unei „piețe unice socialiste”. C.A.E.R-ul trebuie și poate să contribuie mai activ la progresul economico-social independent al tuturor țărilor membre, la realizarea unei dezvoltări relativ egale a acestora, la creșterea forței economice a socialismului în ansamblu.

România va extinde relațiile sale cu țările în curs de dezvoltare și nealinate, precum și cu țările capitaliste dezvoltate, în spiritul și pe baza principiilor coexistenței pașnice, ale egalității și respectului independentei și suveranității naționale.

Țara noastră își va aduce și în viitor contribuția activă la soluționarea problemelor internaționale, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

XIX. Mișcarea comunistă și muncitorească internațională. Dezvoltarea relațiilor Partidului Comunist Român cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu forțele revoluționare, democratice și progresiste din întreaga lume

În spiritul bogatelor tradiții internaționaliste ale mișcării muncitorești și revoluționare din țara noastră, Partidul Comunist Român a acționat consecvent pentru dezvoltarea relațiilor cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu forțele revoluționare și progresiste de pretutindeni. Partidul nostru s-a pronunțat cu toată hotărârea pentru renunțarea la vechile practici în relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, pentru dezvoltarea colaborării și solidarității pe principii noi, de deplină egalitate, de respect al independentei și autonomiei fiecărui partid.

Partidul Comunist Român va acționa, în continuare, pentru întărirea colaborării partidelor comuniste și muncitorești. Situația mondială gravă și complexă, schimbările care au loc în raportul de forțe pe plan mondial impun ca o necesitate obiectivă întărirea și mai mult a colaborării și solidarității internaționale. Nici un partid comunist nu se poate izola! Este mai necesară ca oricând întărirea colaborării și solidarității partidelor comuniste, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric.

Este necesar să se acționeze cu toată hotărârea pentru depășirea fenomenelor de stagnare și regres care se înregistrează în activitatea unor partide comuniste și muncitorești din țările capitaliste, pentru revitalizarea lor în lupta consacrată transformării democratice a societății, promovării dezarmării și păcii. În momentul de față apar tot felul de concepții eronate, abateri atât de dreapta, cât și de stînga, la fel de periculoase, inclusiv manifestări de neîncredere în forțele revoluționare, în posibilitatea dezvoltării societății pe calea socialismului.

Problemele din diferite țări, inclusiv din țările socialiste sînt probleme interne ale fiecărui partid, și partidul nostru este împotriva oricărui amestec în treburile interne. Dar, în același timp, Partidul Comunist Român se pronunță pentru o largă discuție în comun a problemelor actuale, pentru a stabili cum să se acționeze mai bine de către fiecare partid pentru a contribui la soluționarea a problemelor complexe — politice,

economice, sociale — la realizarea dezarmării și apărarea păcii, la asigurarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, la victoria noii orînduiri sociale — a socialismului.

În acest spirit, partidul nostru subliniază necesitatea unor întîlniri și consfătuiri ale partidelor comuniste și muncitorești, care să analizeze și să dea răspuns problemelor noi pe care le ridică dezvoltarea societății, prezentul și viitorul socialismului, să imprime un spirit de luptă și combativitate pentru soluționarea problemelor lumii contemporane.

Partidul nostru se pronunță pentru dezvoltarea și întărirea colaborării cu partidele socialiste și social-democrate, militează pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernămînt din țările în curs de dezvoltare, cu toate partidele care se pronunță pentru pace, pentru înțelegere și colaborare.

Deși problemele mondiale actuale sînt deosebit de grave și complexe, Partidul Comunist Român își exprimă convingerea că forțele socialismului, ale democrației și progresului, acționînd unite și cu cea mai mare fermitate, pot imprima schimbări pozitive cursului evenimentelor în direcția soluționării constructive a marilor probleme ce confruntă lumea contemporană.

Partidul Comunist Român consideră că mersul omenirii spre socialism reprezintă un proces legic obiectiv al dezvoltării contemporane. Numai socialismul oferă perspectiva unei lumi fără exploatați și exploataatori, fără asupriți și asupritori, a dezvoltării libere și independente a tuturor popoarelor, a asigurării bunăstării și fericirii fiecărei națiuni!

Socialismul reprezintă viitorul omenirii!

45 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

CONCEPȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, A TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU PRIVIND EDIFICAREA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA

GHEORGHE SURPAT

Construirea socialismului și comunismului — creație conștientă a poporului sub conducerea partidului comunist — reprezintă un proces revoluționar de mare complexitate în cadrul căruia trăsăturile proprii orînduirii socialiste și dialectica lor se realizează în modalități istorice și naționale, economice, sociale, politice, spirituale specifice fiecărei țări, care pășește pe calea socialistă.

În istoria României, a poporului român, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 a deschis o epocă nouă — epoca împlinirii idealurilor de libertate socială și națională, de progres și civilizație ale întregii noastre națiuni. Constituind o strălucită incununare a luptelor purtate de-a lungul secolelor de poporul român pentru libertate socială și națională, o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor forțelor înaintate ale țării în marile bătălii, organizate și conduse de Partidul Comunist Român împotriva exploatării, a politicii imperialiste de dominație, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a deschis calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste, a asigurat condițiile marilor transformări revoluționare. „În cei 40 de ani de construcție socialistă, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, în 1965, poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea la Plenara C.C. al P.C.R. din 27 — 28 iunie 1989 —, a străbătut mai multe etape istorice și a ajuns la un nivel de dezvoltare economico-socială, de civilizație generală care nu s-a realizat într-o perioadă de sute de ani și — aș sublinia în mod deosebit — în întreaga perioadă de dezvoltare capitalistă”¹.

În procesul revoluționar de făurire a noii orînduiri sociale, în țara noastră, Partidul Comunist Român, desfășurînd o amplă activitate teoretică și practică, a condus lupta poporului român pentru înfăptuirea revoluției democratice, a revoluției socialiste și organizării societății românești pe baze socialiste, pentru consolidarea bazei tehnico-materiale a societății socialiste, și trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, etapă istorică, de mare complexitate, pe care România o parcurge în prezent.

Un rol de cea mai mare importanță în orientarea eforturilor poporului român în opera complexă de făurire a socialismului și comunismului

„Revista de istorie”, tom 42, nr. 8, p. 783—798, 1989

în România revine Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român din iulie 1965, care, pe baza analizei profund științifice și realiste a drumului parcurs în edificarea societății socialiste, a hotărârilor adoptate a deschis o nouă epocă revoluționară în activitatea partidului, în construcția socialistă în țara noastră. Congresul, ținând seama de stadiul dezvoltării economice a țării, a fundamentat științific necesitatea făuririi economiei naționale moderne și înlăturării decalajelor existente între țara noastră și statele dezvoltate din punct de vedere economic.

Relevând importanța Congresului al IX-lea în viața partidului și a poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Expunerea din 28 noiembrie 1988, arăta că acest Congres „a deschis o nouă epocă revoluționară în activitatea partidului, în construcția socialistă în România. S-a pus capăt conservatorismului, șablonismului și concepției „modelului unic” în construcția socialistă. A fost lichidată atitudinea de ploconire față de tot ceea ce era străin și s-au redat partidului și poporului încrederea în forțele lor, în capacitatea lor de gândire și acțiune, sentimentul de demnitate patriotică, revoluționară”². Promovind un nou mod de abordare a vastei problematice a edificării socialismului și comunismului în România, Congresul al IX-lea al partidului a marcat începutul unei epoci fără precedent în dezvoltarea țării noastre, caracterizată prin afirmarea unei noi gândiri politice, datorată activității teoretice și practice originale și creatoare a secretarului general al partidului, președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În epoca deschisă de Congresul al IX-lea, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au desfășurat un uriaș efort teoretic și practic pentru asigurarea dezvoltării societății socialiste românești în concordanță cu exigențele și sarcinile crescânde ale construcției socialiste și făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

Strălucit exemplu de unitate dialectică dintre teorie și practică, de continuă receptivitate față de fenomenele și problemele noi, de studiere temeinică a experienței construcției socialiste în România, ca și a experienței mondiale, opera științifică a tovarășului Nicolae Ceaușescu relevă pregnant consecvența unei abordări creatoare a problemelor ridicate de procesul edificării noii orînduiri sociale, constituind o contribuție de mare valoare la îmbogățirea teoriei socialismului științific și cunoașterii universale. Cele 31 de volume apărute pînă în ianuarie 1989 din ciclul *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate* alcătuiesc, în întregul lor, o monumentală operă teoretică, social-politică, economică și filozofică profund originală, rezultat al unei analize științifice, realiste a proceselor sociale contemporane și al aplicării adevărurilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din România.

Definitorii pentru modul în care secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, abordează problemele complexe ale construcției socialismului sînt spiritul revoluționar, novator, capacitatea profundă de analiză multilaterală și de sintetizare a experienței revoluției și construcției socialiste din România, de prefigurare a drumului țării noastre spre comunism în contextul vastului proces revoluționar mondial, conceperea teoriei socialismului științific ca știință revoluționară vie și dinamică, a cărei

voltarea societății, la marile cuceriri ale cunoașterii științifice. Prin ancorarea gândirii teoretice la realitățile politice, economice, culturale și științifice ale făuririi noii orînduiri sociale în România, ca și în ale lumii contemporane, prin regîndirea creatoare și redefinirea curajoasă a unor concepte și principii în conformitate cu aceste realități, Partidul Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au adus și aduc o contribuție valoroasă la îmbogățirea concepției revoluționare despre lume și viață.

În elaborarea strategiei făuririi noii orînduiri sociale, Partidul Comunist Român a ținut și ține seama de adevărul fundamental al materialismului dialectic și istoric potrivit căruia socialismul, care are o esență comună, se construiește în condiții diferite de la o țară la alta, în conformitate cu realitățile din fiecare țară. De aceea, partidul trebuie să-și elaboreze de sine-stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, în concordanță cu realitățile din țara respectivă, pentru găsirea soluțiilor corespunzătoare în vederea transformării revoluționare a societății. „Aceasta impune — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — o bună înțelegere și aplicare în viață a legilor generale, pornind de la relația dialectică dintre general și particular, de la aplicarea și perfecționarea principiilor socialiste de proprietate și de cointeresare materială”³.

Evidențiind imperativul aplicării legilor obiective, a principiilor socialismului științific în mod diferențiat de fiecare partid în raport cu stadiul de dezvoltare și condițiile concrete din fiecare țară, importanța studierii experienței altor partide comuniste și muncitorești în edificarea societății socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, totodată inconsistența „modelului unic” de făurire a noii orînduiri sociale, faptul că nu există și nu poate exista un „model” în construcția socialismului, că „există principii, legități general valabile, de care trebuie să se țină însă neapărat seama, că socialismul nu poate fi decît rezultatul luptei clasei muncitoare, a forțelor revoluționare, progresiste, al fiecărui popor și că nu poate fi impus din afară ...”⁴.

În perioada deschisă de Congresul al IX-lea, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu au consacrat analizei *etapelor construcției socialiste* un profund demers științific, aducînd o contribuție de seamă la înnoirea și îmbogățirea concepției despre societatea socialistă, despre locul ei în dezvoltarea societății umane. În concepția Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu făurirea socialismului și comunismului, reprezentînd un proces revoluționar de mare complexitate, se desfășoară în etape și stadii ce se succed în mod legic, în funcție de condițiile și necesitățile concret istorice, economice, sociale, politice și culturale, de nivelul de dezvoltare al forțelor de producție, al economiei în general etc.⁵.

Documentele adoptate de congresele și conferințele naționale ale Partidului Comunist Român, care au avut loc în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, au stabilit obiectivele și sarcinile fundamentale ale fiecărei etape și perioade, ale fiecărui plan cincinal. În Raportul prezentat la Congresul al XIII-lea, în Raportul la Conferința Națională a partidului, din 1987, precum și în Expunerea la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, din noiembrie 1988, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus noi precizări privind etapele procesului

revoluționar de făurire și dezvoltare a societății socialiste în țara noastră. Pe baza analizei drumului parcurs de poporul român în procesul revoluționar unic de făurire a noii orînduiri sociale, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că, în perioada care a trecut de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, România a parcurs patru etape succesive de dezvoltare : etapa revoluției democratice (1944 — 1947); prima etapă a construcției socialiste (1948 — 1965); a doua etapă a construcției socialiste 1966 — 1980; etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și creării condițiilor de trecere treptată spre comunism — etapă istorică în care România a intrat odată cu trecerea la înfăptuirea celui de-al 7-lea cincinal (1981 — 1985) și pe care o parcurge în prezent. Ultimele trei etape cuprinzînd cîteva cincinale, fiecare din ele constituindu-se într-o treaptă distinctă a procesului de înfăptuire a obiectivelor preconizate.

Etapetele procesului revoluționar de edificare a noii orînduiri sociale se întrepătrund și se împletesc între ele, etapele anterioare devenind premisele celor superioare. „Toate aceste etape — arăta secretarul general al Partidului Comunist Român — constituie un tot unitar al procesului de organizare și dezvoltare socialistă a României, care trebuie să asigure realizarea în cele mai bune condiții a principiilor socialiste de muncă, de viață, de repartiție, un nivel general înalt de civilizație și cultură a întregii națiuni”⁶.

În concepția secretarului general al partidului nostru, cunoașterea etapelor procesului revoluționar unic de făurire a noii orînduiri sociale, definirea științifică a obiectivelor și sarcinilor fundamentale ale fiecărei etape au o deosebită însemnătate pentru elaborarea politicii și strategiei corespunzătoare cerințelor legilor obiective și condițiilor concrete din fiecare stadiu istoric.

În opera teoretică și social-politică a secretarului general al partidului și-au găsit o amplă și temeinică fundamentare științifică conceptul, direcțiile și obiectivele făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism; de asemenea, în *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, adoptat de Congresul al XI-lea al partidului din 1974, în documentele Congreselor al XII-lea și al XIII-lea, în programul ideologic, parte integrantă a Programului P.C.R., precum și în documentele conferințelor naționale ale partidului din 1982 și 1987.

Originalitatea concepției Partidului Comunist Român, a secretarului său general despre făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate se exprimă, înainte de toate, în faptul că această operă este concepută ca un proces complex, armonios și atotcuprinzător, care vizează societatea în ansamblu, toate laturile vieții sociale : dezvoltarea armonioasă și perfecționarea necentenită a forțelor de producție, afirmarea revoluției științifico-tehnice în toate domeniile de activitate, realizarea unei puternice și susținute creșteri economice a țării, a unui nivel înalt al productivității muncii, transformări revoluționare corespunzătoare în ansamblul relațiilor de producție și sociale, în existența și conștiința socială a maselor - perfecționarea permanentă a întregului sistem al suprastructurii, promovarea eticii și echității socialiste, afirmarea personalității umane. Făurirea

societății socialiste multilateral dezvoltate are în vedere, totodată, realizarea unei concordanțe cât mai depline între forțele de producție și relațiile de producție și sociale, amplasarea rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, dezvoltarea democrației socialiste, lărgirea și perfecționarea cadrului organizatoric de participare activă și efectivă a oamenilor muncii la conducerea societății, dezvoltarea acțiunii conștiente pentru soluționarea contradicțiilor etc.

Etapă superioară în dezvoltarea României, de adinci prefaceri revoluționare, de trecere la o nouă calitate în toate domeniile vieții sociale, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate constituie o necesitate obiectivă, generată de condițiile istorice, sociale și naționale. Trăsătura caracteristică a procesului revoluționar de edificare a noii orînduiri sociale în actuala etapă o constituie *multilateralitatea*, cuprinderea în sfera unor profunde transformări calitative a tuturor laturilor și compartimentelor activității sociale, a ansamblului relațiilor sociale, a existenței și conștiinței sociale a maselor.

În elaborarea strategiei făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, înțelesă ca un sistem integrat, în cadrul căruia are loc dezvoltarea tuturor laturilor sale componente, o importanță majoră au contribuțiile secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu la fundamentarea științifică, într-o largă perspectivă istorică, a *stadiilor de dezvoltare a României* parcurse pînă acum în procesul revoluționar al construirii societății socialiste, elaborarea unei concepții științifice — în lumina materialismului dialectic și istoric — cu privire la actualul stadiu de dezvoltare a economiei românești și la drumul ce urmează să fie străbătut în mersul spre comunism, prin dezvoltarea accelerată a forțelor de producție.

Definirea de către congresele și conferințele naționale ale Partidului Comunist Român a stadiilor pe care România trebuie să le parcurgă în etapa generală, istorică a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate — trecerea pînă în 1990 de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la cel de țară mediu dezvoltată și, apoi, în perspectiva anului 2000, trecerea în rîndul statelor dezvoltate din punct de vedere economic — a permis partidului să stabilească obiectivele strategice în scopul înfăptuirii transformărilor calitative în dezvoltarea intensivă a forțelor de producție, în creșterea venitului național, a productivității muncii, în perfecționarea relațiilor sociale, în formarea conștiinței socialiste a oamenilor, în dezvoltarea democrației socialiste etc.

Bazîndu-se pe cunoașterea tendințelor și legităților dezvoltării societății socialiste românești și analizînd direcțiile principale ale dezvoltării economico-sociale în cel de-al 9-lea cincinal (1991 — 1995) și, în perspectivă, pînă în anul 2000, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Expunerea din 28 noiembrie 1988, arăta: „Realizarea hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale, a celui de-al 8-lea plan cincinal și a programelor pentru diferite sectoare și domenii de dezvoltare economico-socială, trecerea la un stadiu superior, de țară mediu dezvoltată, reprezintă un factor de importanță deosebită pentru realizarea primei faze de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră și permite trecerea, în următorul deceniu — 1991 — 2000 —, la realizarea celei de-a doua faze a acestei etape. Astfel,

în anii 2000, deci în 50 — 55 ani, România va deveni o țară socialistă multilateral dezvoltată, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, cu un nivel înalt de civilizație materială și spirituală” 7.

Elaborînd strategia făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în condițiile în care România se afla în stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare, Partidul Comunist Român a fundamentat, pe baza analizei corelației dialectice dezvoltare-bunăstare, a procesului de producere și reproducere pe scară largită a produsului social și venitului național, rolul determinant al forțelor de producție, al industriei moderne, bazată pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în asigurarea dezvoltării agriculturii, al tuturor ramurilor economiei naționale, a progresului multilateral al națiunii.

În ansamblul trăsăturilor ce caracterizează concepția secretarului general al partidului, ca și opera sa teoretică și practică consacrată făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism, pe primul plan se situează teza potrivit căreia la temelia progresului economico-social multilateral al țării stă *efortul propriu, munca întregului popor*.

Pe baza analizei realităților din România și a tendințelor majore din evoluția economică mondială, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, în Raportul la Congresul al IX-lea al partidului, că superioritatea relațiilor de producție socialiste, a societății socialiste, nu duce în mod automat la creșterea forțelor de producție, că aceste relații nu pot lichida „peste noapte” rămînerea în urmă din punct de vedere economic și că numai prin aplicarea consecventă a legii obiective a acumulării, a reproducției largite se poate asigura înlăturarea rămînerii în urmă acumulate de secole de jaf, de asuprire și dominație străină, crearea unei puternice baze tehnico-materiale.

În perioada deschisă de Congresul al IX-lea, alocarea an de an a circa o treime din venitul național pentru fondul de dezvoltare și două treimi pentru fondul de consum a asigurat „realizarea programelor de dezvoltare a forțelor de producție, a industriei, agriculturii, științei, învățămîntului, culturii, vastul program de construcții de locuințe și social-culturale, care constituie baza dezvoltării societății și a ridicării continue a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor” 8.

Menținerea în continuare a unei rate înalte a acumulării constituie o necesitate obiectivă pentru economia românească. Pornind de la realizările obținute, Congresul al XIII-lea al P.C.R. a stabilit obiective și sarcini, care asigură continuarea procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. În ansamblul lor, aceste orientări au ca obiectiv central dezvoltarea intensivă și modernizarea forțelor de producție, factori hotărîtori, care asigură ridicarea nivelului de dezvoltare și progresul neîntrerupt al economiei naționale.

În perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, punîndu-se capăt unor tendințe de subapreciere a dezvoltării ramurilor industriale moderne, de virf, a cercetării științifice proprii, de aplicare mecanică a unor experiențe valabile în alte condiții, existente în perioada primelor trei cincinale (1951 — 1965), și ținînd seama de decalajele economice și tehnologice între România și statele dezvoltate, Partidul Comunist Român a elaborat

o nouă strategie de industrializare a țării, fundamentată pe o concepție unitară și de perspectivă îndelungată. „Desfășurându-se în epoca puternicei revoluții tehnice-științifice mondiale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea al partidului —, este imperios necesar ca industrializarea să se realizeze pe baza tehnicii celei mai avansate, să se asigure introducerea continuă în producție a celor mai noi cuceriri ale științei”⁹, care constituie factorul primordial al progresului contemporan. În spiritul acestei concepții, eforturile clasei muncitoare, ale întregului popor au fost orientate spre dezvoltarea, în ritm susținut, a forțelor de producție, făurirea unei industrii naționale moderne, pe baza celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, realizarea unei agriculturi intensive, de înaltă productivitate, încorporarea în producție a cuceririlor revoluției tehnico-științifice la scară națională, creșterea accentuată a productivității muncii, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor. Relevind importanța făuririi unei puternice industrii naționale pentru progresul economic și social al țării, secretarul general al partidului în Expunerea la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1 — 2 iunie 1982, arăta : „Dacă România, trecînd pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne, pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate.

Dezvoltarea puternică a industriei socialiste, amplasarea forțelor de producție și progresul industriei în toate județele au constituit și constituit factorul esențial al victoriei socialismului, al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism”¹⁰.

Concomitent cu atenția acordată dezvoltării industriei, Partidul Comunist Român, secretarul său general au urmărit asigurarea unei proporții optime între industrie și agricultură. „Între industrie și agricultură — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — există o strînsă legătură și condiționare reciprocă. Orice subapreciere a unuia din aceste principale sectoare economice, orice rămînere în urmă a unuia sau altuia poate provoca disproporții în dezvoltarea economică generală, poate avea repercusiuni negative asupra întregii vieți sociale”¹¹.

În perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, Partidul Comunist Român, secretarul său general, sesizînd contradicțiile și neajunsurile care au frînat la un moment dat dezvoltarea agriculturii potrivit cerințelor economiei naționale, au reconsiderat locul și rolul acestei ramuri în dezvoltarea generală a economiei naționale a României, au acționat pentru realizarea unui echilibru dinamic între industrie și agricultură, astfel încît agricultura să devină o ramură de bază a economiei naționale.

Redefinirea agriculturii ca ramură de bază a economiei naționale a determinat adoptarea unei noi politici economice în cadrul căreia — continuîndu-se linia strategică de industrializare a țării — modernizarea agriculturii a fost ridicată la rangul de prioritate majoră a dezvoltării economice și sociale a țării.

Problemele calitativ noi care se ridică în fața agriculturii în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate au fost sintetizate de secretarul general al partidului în orientarea spre înfăptuirea unei noi revoluții agrare — concept complex, care cuprinde într-o viziune știin-

țifică unitară, de largă perspectivă, obiective menite să determine transformări revoluționare radicale de ordin calitativ, atât în domeniul forțelor și al relațiilor de producție, în sistemul de repartitie, în baza tehnico-materială, în creșterea rolului cercetării științifice, cât și în modul de muncă, de viață, de gândire și acțiune al celor care lucrează în agricultură.

Potrivit orientărilor programatice ale Partidului Comunist Român, economia națională a țării se va baza și în viitor pe o industrie modernă și o agricultură intensivă, de înaltă productivitate, România continuând să rămână o țară industrial-agrară.

În contextul viziunii creatoare privind teoria și practica dezvoltării intensive a economiei naționale, Partidul Comunist Român, secretarul său general au subliniat rolul *științei, învățămîntului și culturii în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, a civilizației socialiste*. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, știința și învățămîntul au o importanță hotărîtoare nu numai în asigurarea progresului tehnic și tehnologic, ci, deopotrivă, în fundamentarea strategiilor dezvoltării, în elaborarea și adoptarea deciziilor, în lărgirea orizontului de cunoștințe al tuturor celor ce-și desfășoară activitatea în cimpul vieții economico-sociale. În perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — „s-a dezvoltat larg și s-a precizat mai bine rolul științei și culturii în făurirea noii orînduirii sociale, pornindu-se de la faptul că nu se poate vorbi de realizarea socialismului și comunismului fără a așeza la temelie lor cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, ale cunoașterii umane, în general”¹².

În cei 45 de ani care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, poporul român, stăpîn pe destinele sale, a obținut realizări istorice în edificarea noii orînduirii sociale. Caracteristica esențială a economiei românești în procesul edificării societății socialiste o constituie ritmul accelerat de dezvoltare. Acest ritm constituie o necesitate obiectivă pentru România a cărei economie, în perioada trecerii la construirea socialismului, era slab dezvoltată. România — se arată în Programul-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, — s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată într-o țară industrial-agrară în plină dezvoltare, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, cu un nivel de bunăstare tot mai ridicat pentru întregul popor. Producția industrială este în acest an de 135 de ori mai mare decît în 1945, creșterea obținută după 1965 fiind de 120 de ori. Producția agricolă s-a mărit de circa 10 ori, din care peste 6 ori după 1965. Volumul comerțului exterior a crescut de 45 de ori, față de anul 1950.

Semnificativ este faptul că din totalul fondurilor fixe existente în 1988, peste 80% au fost puse în funcțiune după Congresul al IX-lea al partidului. De asemenea, din totalul producției industriale, realizată în aceeași perioadă, peste 80% a fost obținută după 1965; din producția globală agricolă — peste 60%; din venitul național peste 75%, etc.¹³.

Agricultura, organizată pe baze socialiste, a cunoscut mari prefaceri. S-au realizat irigații pe o suprafață de peste 3,5 milioane hectare, precum și alte importante lucrări funciare. Au fost rezolvate problemele mecanizării și ale chimizării agriculturii. Pe această bază s-a realizat creșterea

producției agricole, care în 1988 a fost de 32,6 milioane tone cereale, față de 12 milioane tone în 1965, și 5 milioane tone în 1950¹⁴.

Venitul național a crescut de 34 ori și, pe această bază, retribuția medie netă a personalului muncitor de 8,5 în perioada 1950 — 1985¹⁵.

Una din marile realizări ale construcției socialiste în țara noastră o constituie repartizarea rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, asigurându-se, astfel, condiții de muncă oamenilor muncii din toate județele, ridicarea nivelului lor de trai material și spiritual, a gradului general de civilizație, condiții pentru deplina egalitate în drepturi pentru toți cetățenii țării, fără nici o deosebire.

Ca urmare a transformărilor calitative produse în economia națională s-au înregistrat modificări importante în structura populației ocupate, care, la sfârșitul anului 1988, a ajuns la 11 070 mii. Astfel, populația ocupată în industrie, în 1987, reprezenta 37,4% din totalul populației ocupate, față de 12% în 1950 și 19,2% în 1965, iar populația ocupată în agricultură era de 28,2%, față de 74,1% în 1950 și 56,5% în 1965¹⁶. Clasa muncitoare a devenit cea mai puternică forță socială a țării, îndeplinindu-și misiunea istorică de a conduce, în alianță cu țărănimea, intelectualitatea, cu celelalte categorii și forțe sociale, întreaga națiune pe calea socialismului. În procesul trecerii la faza superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român —, va avea loc o apropiere între toate clasele și categoriile sociale, accentuarea procesului de omogenizare a societății, de făurire a poporului unic muncitor. Aceasta necesită preocuparea constantă a partidului și statului pentru asigurarea concordanței continue dintre forțele de producție și relațiile de producție și sociale, perfecționarea organizării și conducerii, pe baze științifice, a întregii societăți.

În asigurarea dezvoltării multilaterale a țării un rol hotărâtor l-a avut și îl are politica partidului și statului privind introducerea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii umane și culturii, creșterea contribuției cercetării științifice și tehnologice proprii la modernizarea bazei tehnico-materiale, perfecționarea continuă a organizării și conducerii științifice a vieții economico-sociale, precum și dezvoltarea continuă a învățămîntului în strînsă legătură și integrat cu cercetarea științifică, cu practica social-economică.

Progresul economic și social înregistrat de România în anii socialismului, îndeosebi în ultimul sfert de veac, confirmă justetea politicii partidului și statului de alocare a unei părți însemnate — circa o treime din venitul național pentru fondul de acumulare și dezvoltare economico-socială și circa două treimi pentru fondul de consum. „Toate marile realizări în anii construcției socialiste, îndeosebi după Congresul al IX-lea — sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român — s-au putut îndeplini datorită aplicării consecvente a legii obiective a acumulării, a reproducției lărgite și dezvoltării. Pornind de la aceasta, în ultimii 23 de ani am alocat, an de an, circa o treime din venitul național pentru fondul de dezvoltare a forțelor de producție, a industriei, agriculturii, științei, învățămîntului, culturii, vastul program de construcții de locuințe și social-culturale, care constituie baza dezvoltării societății și a ridicării continue a nivelului de trai material și spiritual al întregului

popor”¹⁷. Numai în perioada 1981 — 1989 s-au alocat pentru dezvoltare peste 2 000 miliarde lei.

Datorită aplicării consecvente a legilor obiective privind acumularea și fondul de dezvoltare pentru reproducția lărgită, pentru crearea și consolidarea continuă a bazei materiale și tehnice, pentru dezvoltarea și modernizarea ramurilor hotărâtoare ale industriei, România realizează, în prezent, producții pe locuitor la unele produse care sînt caracteristice țărilor din grupa cu dezvoltare economică medie sau chiar dezvoltate. La câteva produse — oțel, cauciuc sintetic, ciment, fire și fibre sintetice, aparate de radio, țesături de bumbac etc., România realizează producții pe locuitor mai mari decît în țări dezvoltate. La o serie de produse printre care tractoarele, autocamioanele, vagoanele de marfă, televizoarele, încălțămîntea, s-a realizat o apropiere de nivelul producției din țările dezvoltate.

Între dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale, pe de o parte, și participarea la cooperarea economică, tehnico-științifică, schimbul de valori materiale și spirituale, pe de altă parte, existînd o legătură strînsă, partidul și statul au urmărit și urmăresc realizarea unui raport rațional între mobilizarea resurselor interne materiale, umane și financiare — condiție primordială în realizarea progresului economic al țării și recurgerea la avantajele diviziunii internaționale a muncii care, la rîndul ei, exercită o influență pozitivă asupra dezvoltării economico-sociale.

În anii socialismului, cu deosebire în perioada istorică marcată de Congresul al IX-lea al partidului din 1965, relațiile economice internaționale ale României au cunoscut o puternică dezvoltare. În perioada 1950 — 1987 volumul total valoric al comerțului exterior al României a crescut de 37 ori; exportul de 46 ori, iar importul de 30 ori, ritmuri medii anuale superioare ritmului de creștere a producției industriale și a veniturii naționale¹⁸. Creșterea comerțului exterior în ritmuri mai înalte decît cele ale producției industriale și veniturii naționale reprezintă o expresie elocventă a rolului tot mai important pe care îl au schimburile și cooperarea economică internațională în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. „România — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — va dezvolta relațiile economice și tehnico-științifice internaționale, va participa tot mai activ la diviziunea internațională a muncii. Încă din acest cincinal se va trece la o cooperare mai intensă în realizarea unor obiective industrial-agrară cu alte țări pe baza principiului avantajului reciproc”¹⁹.

La temelia procesului făuririi și dezvoltării societății socialiste, a progresului economiei naționale, Partidul Comunist Român situează întărirea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste, care are o importanță cardinală pentru conducerea unitară, planificată a economiei naționale, pentru asigurarea unei rate înalte, judicioase a acumulării, a creșterii accelerate a productivității muncii sociale — legitățile determinante ale reproducției lărgite, ale dezvoltării proporționale, echilibrate, în deplină concordanță, a forțelor de producție și perfecționării relațiilor de producție. Pornind de la faptul că fiecare orînduire socială a avut și își are forma proprie de proprietate asupra mijloacelor de producție, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Cuvîntarea la Plenara C.C. al P.C.R. din 27 — 28 iunie 1989 arăta că „proprietatea întregului popor și proprietatea cooperatistă reprezintă una din cerințele vitale pentru realizarea noii

orînduiri sociale. Aceasta impune ca o necesitate obiectivă să acționăm permanent pentru întărirea și dezvoltarea proprietății socialiste, pentru perfecționarea mijloacelor de bună gospodărie a acestora de către colectivele de oameni ai muncii”²⁰.

Proprietatea socialistă determină, în mod obiectiv, un nou mod de desfășurare a producției, de însușire a produselor, întregul sistem de relații în procesul de producție, repartitie, schimb și consum. Ea creează posibilitatea reglementării proceselor economice în funcție de necesitățile obiective ale societății, a organizării și desfășurării raționale a activității economice în concordanță cu interesele fundamentale ale societății și membrilor ei, cu acțiunea legilor obiective. În același timp, proprietatea socialistă, conferind oamenilor muncii calitatea de proprietari, producători și beneficiari ai întregii avuții naționale, constituie temelia trainică care permite armonizarea intereselor colective și personale, ridicarea calității vieții tuturor oamenilor muncii, înfăptuirea în viață a principiilor de echitate și dreptate socială.

Experiența construcției socialiste în România demonstrează că edificarea noii orînduiri sociale poate fi înfăptuită numai în condițiile existenței proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție. „Sistemul nostru de proprietate asupra fondurilor fixe, inclusiv pământul — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu —, cuprinde proprietatea întregului popor, dată în folosință fiecărui colectiv de oameni ai muncii, care reprezintă circa 65 la sută, proprietatea cooperatistă din toate domeniile, care reprezintă circa 27 la sută, și proprietatea personală, inclusiv participarea la fondul de dezvoltare, care reprezintă circa 8 la sută”²¹. Subliniind că existența proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție reprezintă o lege obiectivă a făuririi socialismului și comunismului, secretarul general al Partidului Comunist Român arăta că „cedarea mijloacelor de producție din mina clasei muncitoare, a poporului, indiferent sub orice formă, înseamnă o activitate care echivalează cu lichidarea bazelor socialismului în dezvoltarea societății”²².

Întărirea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste, deținerea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea, stăpînirea avuției naționale de către oamenii muncii, afirmarea clasei muncitoare — clasă majoritară a societății socialiste românești, ca forță socială conducătoare, reprezintă fundamentul trainic al *democrației socialiste, muncitorești-revoluționare*. În spiritul principiului înfăptuirii socialismului cu poporul și pentru popor, Partidul Comunist Român a considerat și consideră că dezvoltarea largă a formelor democratice de conducere, participarea tuturor claselor și categoriilor sociale, a întregului popor la conducerea societății, la elaborarea politicii interne și externe constituie factorul fundamental pentru edificarea cu succes a socialismului și comunismului. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu esența democrației socialiste constă în asigurarea tuturor condițiilor pentru exercitarea de către popor a dreptului său suveran de a participa — alături de reprezentanții săi, cit și în mod nemijlocit — la conducerea treburilor țării. În lumina acestei concepții, potrivit căreia socialismul și democrația sînt inseparabile, în țara noastră a fost făurit un amplu și original sistem democratic, în care se îmbină și se întrepătrund organic democrația reprezentativă cu cea direct participativă, democrația eco-

nomică cu cea social-politică și culturală, oferind un amplu teren exprimării și manifestării la nivel individual și colectiv, a principiilor valorilor și normelor democrației muncitorești-revoluționare.

Instituționalizarea autoconducerii muncitorești în societatea românească expresie a afirmării rolului crescând al tuturor oamenilor muncii la conducerea societății — a deschis o etapă superioară în dezvoltarea democrației. Autoconducerea și autogestiunea economico-financiară funcționează în condițiile existenței și dezvoltării continue a proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, ale îmbinării organice a *autoconducerii și autogestiunii economico-financiare a unităților economico-sociale cu conducerea unitară realizată de statul socialist pe baza planului național unic de dezvoltare economică și socială a țării*.

Nucleul întregului sistem al democrației muncitorești-revoluționare îl constituie Partidul Comunist Român. Analizând locul, rolul și funcțiile Partidului Comunist Român, din perspectiva îndelungatei lupte revoluționare și a bogatei experiențe dobândite în conducerea și realizarea procesului de făurire a noii orânduiri sociale, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat științific concepția cu privire la creșterea *rolului conducător al partidului comunist, ca o legitate socială*, ale cărei cerințe transpuse în viață — prin modalități și forme diferite — reprezintă garanția făuririi socialismului și comunismului. În același timp, în spiritul celor mai înaintate tradiții ale gândirii revoluționare din România a fost promovată și dezvoltată concepția potrivit căreia partidul constituie un organism integrat în structura societății; partidul este centrul ei vital, afirmându-și funcția de forță politică conducătoare din interiorul colectivelor de muncă, în strâns dialog, într-o conlucrare activă, permanentă cu oamenii muncii. În acest sens, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că partidul este un organism viu, că el trăiește și acționează prin oameni, iar istoria partidului — parte integrantă a istoriei naționale unitare a poporului român — este istoria oamenilor.

Partidul Comunist Român, secretarul său general au pornit și pornesc de la principiul fundamental, validat de practică, potrivit căruia rolul politic conducător al partidului trebuie să se realizeze prin angajarea, prin implicarea directă a membrilor de partid, a cadrelor în îndeplinirea obiectivelor Programului partidului, a hotărârilor de partid și a legilor țării. Conducerea de către partid, ca fundament al conducerii științifice a societății, a dobândit continuu noi valențe, noi trăsături. Au sporit fără încetare răspunderile partidului în organizarea vieții economico-sociale a societății, în activitatea de producție, în dezvoltarea creației științifice, a învățămîntului și culturii, în promovarea noului. În lumina acestei realități, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că: „Teza după care partidul nu trebuie să poarte răspunderea pentru înfăptuirea planurilor și programelor economico-sociale, ci trebuie să lase sectoarele și unitățile economico-sociale să soluționeze cum consideră mai bine problemele, o considerăm profund greșită și dăunătoare, de fapt lichidatoristă”²³. De asemenea, partidul nostru apreciază ca extrem de dăunătoare concepția potrivit căreia partidul trebuie să renunțe la caracterul revoluționar și să devină un partid al reformelor. „A renunța la calea revoluționară în epoca celor mai mari și mai profunde transformări sociale și revoluții în cunoașterea

umană — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. — înseamnă a ignora înseși legitățile obiective ale dezvoltării societății. În toate împrejurările partidul clasei muncitoare trebuie să-și păstreze spiritul revoluționar, să se manifeste ca un partid al înnoirilor revoluționare, al promovării noului, a tot ceea ce este progresist, înaintat în gândirea și practica socială”²⁴.

În raporturile sale cu statul, partidul militează pentru întărirea rolului și funcțiilor statului. Sub conducerea politică a partidului, statul democrației muncitorești revoluționare, folosind mijloacele ce-i sînt proprii, asigură organizarea și conducerea unitară a întregii activități economico-sociale. În calitate de reprezentant suprem al poporului, statul socialist, îndeplinește rolul de principal instrument de înfăptuire al politicii Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate, de asigurare a dezvoltării unitare, armonioase a societății românești. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului din decembrie 1987 „statul nu numai că nu poate să renunțe la funcțiile sale, dar trebuie să le îndeplinească în mai bune condiții, în mod democratic. Fără nici o îndoială, funcțiile statului se transformă, se perfecționează dar ele nu dispar și nu pot să dispară. Iată de ce este necesar să acționăm cu toată hotărîrea în vederea perfecționării continue a funcțiilor statului muncitoresc și țărănesc, a democratizării activității sale, dar și a întăririi răspunderii, ordinii și disciplinei, în vederea asigurării conducerii unitare a întregii activități, a înfăptuirii programelor de dezvoltare generală a patriei”²⁵.

Partidul, statul, organizațiile de masă și obștești, organele autoconducerii socialiste muncitorești își îndeplinesc rolul și funcțiile într-o îmbinare armonioasă, convergentă, păstrîndu-și fiecare specificul formelor și metodelor de activitate, poziția distinctă în sistemul politic al societății socialiste românești.

Realizările remarcabile din anii construcției socialiste, pun cu pregnanță în evidență perioada istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român din 1965, perioadă nemijlocit legată de activitatea teoretică novatoare și acțiunea practică revoluționară ale secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această perioadă istorică în care realizările și împlinirile țării prezintă anvergura unei adevărate epoci, hotărîtoare pentru propășirea României, poporul nostru cu îndreptățită mîndrie patriotică, cu profundă recunoștință o numește *EPOCA NICOLAEI CEAUȘESCU* — epocă de strălucite înfăptuiri revoluționare, în cursul căreia România a cunoscut cea mai puternică dezvoltare economică și socială din întreaga sa istorie. Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului evidențiază cu putere afirmarea principiilor revoluționare și dezvoltarea democratică a societății socialiste românești, originalitatea soluțiilor adoptate de Congresele și conferințele naționale ale partidului în rezolvarea problemelor fundamentale ale dezvoltării economice și sociale a țării, preocuparea permanentă pentru aprofundarea fenomenelor și aspectelor noi apărute în procesul complex al consolidării și dezvoltării multilaterale a societății socialiste românești.

Activitatea teoretică și practică a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea

strategiei înaintării țării pe calea socialismului și comunismului își află continuitatea firească, organică în elaborarea și promovarea politicii desfășurate de România în sfera relațiilor internaționale. Întemeiate pe cunoașterea profundă și pe înțelegerea complexă, științifică a realităților și cerințelor obiective ale dezvoltării lumii contemporane, pe analiza multilaterală a schimbărilor revoluționare, naționale și sociale, petrecute pe arena mondială, liniile directoare ale politicii externe a partidului și statului nostru sînt : dezvoltarea largă a relațiilor cu toate țările socialiste ; amplificarea relațiilor cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniat ; lărgirea relațiilor de colaborare cu țările capitaliste dezvoltate, în spiritul principiului coexistenței pașnice ; înfăptuirea unei păci trainice, a dezarmării generale, a eliminării tuturor armelor nucleare, democratizarea relațiilor internaționale ; solidaritatea internațională cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu toate forțele care luptă pentru dezvoltarea progresistă a societății ; lichidarea subdezvoltării și crearea unei noi ordini politice și economice internaționale ; dezvoltarea colaborării științifice, culturale, turistice, a schimburilor de informații cu toate statele. În politica sa internațională, România promovează în mod consecvent principiile noi de relații între state : deplină egalitate în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu folosirea forței, respectarea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale. Expresie a aceluiași profund unanism sînt și ideile, acțiunile președintelui României privind crearea unei „Europe unite”, în diversitatea orînduirilor sociale, a concepțiilor filozofice și politice, o Europă a națiunilor independente, care să acționeze într-o deplină unitate pentru progresul economico-social, pentru dezarmare, pentru pace.

În anii socialismului victorios, a fost lichidată orice fel de dependență a României față de monopolurile internaționale. Țara noastră și-a dobîndit pentru prima dată, în mod real, independența și suveranitatea națională, demonstrînd, astfel, prin propria sa experiență, adevărul fundamental că dezvoltarea puternică a potențialului economic al țării reprezintă o bază trainică a colaborării largi cu alte state, că fără independență și suveranitate națională nu poate exista socialism și nici nu se poate asigura progresul economic și social al poporului, socialismul și independența formînd un tot unitar. Trebuie subliniat faptul că, în condițiile cînd marile puteri imperialiste au împovărat, an de an, popoarele lumii cu datorii imense, la care se adaugă, anual, uriașe dobinzi cămătărești, achitarea completă a datoriei externe a țării noastre reprezintă o strălucită confirmare a forței economiei românești. „Pentru prima dată în istoria sa îndelungată — sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Cuvîntarea la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 12 — 14 aprilie 1989 — România nu mai are nici o datorie externă, nu mai plătește tribut nimănui și este cu adevărat independentă — și economic și politic”.

Experiența istorică a construcției socialismului în România confirmă plener justetea politicii Partidului Comunist Român, exponent fidel al interesei fundamentale ale întregii națiuni. Călăuzindu-se neabătut după concepția materialist-dialectică și aplicînd principiile

general-valabile ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră, studiind continuu realitățile și învățând din propria experiență ca și din experiența altor partide revoluționare, partidul nostru își îndeplinește cu cinste înalta misiune istorică de a conduce poporul român pe calea socialismului și comunismului, a bunăstării, a independenței și suveranității naționale.

NOTE

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 27-28 iunie 1989*, „Știința”, nr. 14 575 din 29 iunie 1989.

² Idem, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești*. 28 noiembrie 1988, Edit. Politică, București, 1988, p. 29.

³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 89.

⁴ *Ibidem*, p. 88.

⁵ *Contribuția P.C.R., a țării și a poporului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea teoriei și practicii revoluției și construcției socialiste*, Edit. Politică, București, 1985, p. 32—51.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 14 decembrie 1987*, Edit. Politică, București, 1987, p. 12.

⁷ Idem, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești*. 28 noiembrie 1988, p. 49.

⁸ *Ibidem*, p. 37.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 1, Edit. Politică, București 1968, p. 20.

¹⁰ Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 24, Edit. Politică, București, 1983, p. 20.

¹¹ Idem, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 1, Edit. Politică, București, 1968, p. 290.

¹² Idem, *Expunere cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative. în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială*, 23 iunie 1988, Edit. Politică, București, 1988, p. 10.

¹³ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1988*, p. 4.

¹⁴ *Ibidem*; *Comunicat cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1988*, în „Buletinul Oficial”, Partea a III-a, nr. 10 din 4 februarie 1988.

¹⁵ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1988*, p. 4.

¹⁶ *Ibidem*, p. 20; *Comunicat cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1988*, în „Buletinul Oficial”, Partea a III-a, nr. 10 din 4 februarie 1989.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale*, 29 aprilie 1988, Edit. Politică, București, 1988, p. 37.

¹⁸ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1988*, p. 74-79.

¹⁹ *Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român*, în „Știința”, nr. 14580 din 5 iulie 1989.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntarea la Plenara C.C. al P.C.R. din 27-28 iunie 1989*, în „Știința”, nr. 14579 din 29 iunie 1989.

²¹ Idem, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești*. 28 noiembrie 1988, p. 39-40.

²² *Cuvîntare la adunarea solemnă omagială consacrată aniversării zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare*. 28 ianuarie 1989 Edit. Politică, București, 1989, p. 13.

²³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 80.

²⁴ *Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român*, în „Știința”, nr. 14580 din 5 iulie 1989.

²⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*. 14 decembrie 1987, Edit. Politică, București, 1987, p. 36.

LA CONCEPTION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN,
DU PRÉSIDENT NICOLAE CEAUȘESCU CONCERNANT
L'ÉDIFICATION DU SOCIALISME
ET DU COMMUNISME EN ROUMANIE

Résumé

L'étude analyse le chemin parcouru par la Roumanie pendant les 45 années qui se sont écoulées depuis la révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste d'Août 1944, révolution qui a inauguré une nouvelle époque dans l'histoire du peuple roumain, et relève la conception du Parti Communiste Roumain, de son secrétaire général, Nicolae Ceașescu, concernant la construction du socialisme en Roumanie.

Dans l'élaboration de la stratégie de l'édification de la société socialiste, le Parti Communiste Roumain a appliqué les lois objectives, les principes du socialisme scientifique aux conditions historiques concrètes de la Roumanie, a établi les étapes du processus révolutionnaire de la réalisation du socialisme en Roumanie et les objectifs de chaque étape. Aux années de la révolution et de la construction du socialisme, la Roumanie a parcouru quatre étapes succesives : l'étape de la révolution démocratique ; la première et la seconde étape de la construction socialiste ; l'étape de l'édification de la société socialiste multilatéralement développée, étape historique que la Roumanie parcourt en ce moment.

L'étude présente en détail la conception du P.C.R. concernant l'édification de la société socialiste multilatéralement développée, les directions principales réclamées par la réalisation de cette société. Le parti mène une politique de développement économique dans un rythme soutenu fondée sur l'allocation d'un taux élevé (environ un tiers du revenu national) pour le développement ; il prête une attention particulière au développement de l'industrie, de l'agriculture et des autres branches de l'économie nationale au moyen des dernières conquêtes de la révolution technique et scientifique contemporaine.

En présentant les résultats remarquables obtenus dans le développement économique et social du pays, on souligne qu'ils sont la conséquence de la politique juste menée par le parti, qui assure le développement et la consolidation continue de la propriété socialiste, la croissance dans un rythme soutenu des forces productives, l'application de la science et de la technique avancées, l'élargissement continu de la démocratie socialiste, l'édification du socialisme avec le peuple et pour le peuple.

ROMÂNIA — STAT AL DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI-REVOLUȚIONARE

GHEORGHE TUDOR

Odată cu trecerea la edificarea societății socialiste și, îndeosebi, în perioada ce a urmat după Congresul al IX-lea al partidului pornindu-se de la principiul că socialismul și democratismul sînt de nedespărțit Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu au acordat și acordă o atenție majoră problematicii democrației socialiste, a esenței ei revoluționare, a implicațiilor pe care ea le exercită asupra întregului mecanism economico-social din țara noastră, a perspectivelor dezvoltării ei în funcție de transformările ce intervin în societate. În acest context, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Am considerat și considerăm că dezvoltarea largă a formelor democratice de conducere, participarea tuturor claselor și categoriilor sociale, a întregului popor la conducerea tuturor ramurilor de activitate, la elaborarea politicii interne și externe constituie factorul fundamental pentru edificarea cu succes a noii orînduiri sociale”¹.

Abordînd problema definirii caracterului democrației muncitorești-revoluționare, secretarul general al partidului arată că aceasta este în esența ei muncitorească, deoarece ea își are izvorul în ideologia și idealurile clasei muncitoare, clasă majoritară în societatea românească contemporană, legată de domeniul hotărîtor al dezvoltării țării — industria. În același timp, aceasta este revoluționară deoarece ea trebuie să asigure un climat propice muncii și conducerii colective, să fie în organică armonie cu masele, să încurajeze inițiativele creatoare ale acestora.

Pornind de la aplicarea fermă de către P.C.R. a principiilor socialismului științific în procesul edificării noii societăți, democrația muncitorească-revoluționară are un caracter viabil, deoarece ea se întemeiază pe noul statut economic, social și politic al oamenilor muncii, de proprietari ai mijloacelor de producție, de producători ai bunurilor materiale și spirituale și de beneficiari ai avuției sociale. De aceea, în cuprinsul elementelor fundamentale care definesc și disting democrația muncitorească-revoluționară și care-i evidențiază în mod revelator superioritatea asupra democrației burgheze, o semnificație majoră cu totul deosebită are caracterul real efectiv, practic al acestei democrații, care în viziunea partidului nostru presupune asigurarea în fapt a deplinei egalități sociale între oameni, a drepturilor și libertăților democratice, a participării tuturor cetățenilor la conducerea statului.

„Posibilitatea omului de a se manifesta din plin în toate domeniile de activitate — preciza secretarul general al partidului — este legată

¹ „Revista de istorie”, tom 42, nr. 8, p. 799—812. 1989

deci de dezvoltarea economică, de asigurarea unor condiții de viață cât mai bune, de promovarea echității sociale și asigurarea unui raport just în repartizarea venitului național între membrii societății — astfel încît să se împiedice ca unii să-și asigure venituri exagerat de mari în dauna altora —, de crearea condițiilor organizatorice pentru ca oamenii să-și poată spune părerea asupra tuturor problemelor. În acest spirit acționăm pentru dezvoltarea societății noastre, pentru lărgirea democrației socialiste ... ”².

Elementul central al modelului românesc de exprimare a democrației muncitorești revoluționare îl constituie participarea activă, permanentă și eficientă a maselor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Pornindu-se de la principiul fundamental elaborat de secretarul general al partidului privind construirea socialismului cu poporul și pentru popor, această participare are un caracter multidimensional, manifestîndu-se la toate domeniile de activitate ale vieții noastre sociale, cuprinzînd totodată atît sfera conducerii de partid și de stat, cît și aria largă a problemelor de competență specific obștească.

De altfel, abordînd în Cuvîntarea rostită la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1989, importanța pe care acest principiu al participării plenare a oamenilor muncii la conducerea societății îl reprezintă în asigurarea funcționării în bune condițiuni a sistemului democrației muncitorești revoluționare, secretarul general al partidului subliniază: „Să avem permanent în vedere creșterea continuă a rolului clasei muncitoare și al oamenilor muncii în general, în conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Numai pe această bază se va putea dezvolta democrația muncitorească revoluționară se va putea înlăptui principiul construirii socialismului cu poporul și pentru popor”³.

Pe această bază, sistemul democrației muncitorești-revoluționare îmbină în mod armonios democrația directă — a cărei concretizare își găsește expresie în întreg ansamblul formelor și modalităților de activitate ale autoconducerii muncitorești, în dialogul permanent al conducerii de partid, cu muncitorii, țărani, intelectualii, cu toate categoriile de oameni ai muncii, în vizitele sistematice în întreprinderi și instituții, în consfăturile periodice pe ramuri și domenii, în dezbaterile cu masele, a proiectelor de legi și hotărîri, a tuturor problemelor fundamentale ale politicii interne și externe — cu cea reprezentativă — larg practică în constituirea și funcționarea organelor puterii de stat, atît la nivel central, cît și pe plan local, elementele statale cu cele de partid și obștești; conducerea democratică unitară a întregii țări, pe baza planului național unic, cu manifestarea largă a inițiativei și răspunderii colectivelor și organelor autoconducerii muncitorești în toate domeniile și la toate nivelurile de activitate economico-socială; exigențele organizării și fundamentării științifice cu cele ale implicării nemijlocite a maselor largi în toate etapele pregătirii adoptării, aplicării și controlului deciziilor, ale elaborării și înlăptuirii politicii de făurire a socialismului și comunismului⁴.

Organizarea și funcționarea sistemului democrației muncitorești-revoluționare se înteneiază pe asemenea principii cum sînt: centralismul democratic, conducerea colectivă, autoconducerea muncitorească, autogestiunea economică și financiară, pe principiile și normele de bază ale eticii și echității sociale etc, pe valorile fundamentale ale noii societăți —

libertatea, responsabilitatea socială a tuturor cetățenilor, egalitatea socială și națională, spiritul de răspundere și angajare muncitorească, de ordine și disciplină, umanismul socialist, revoluționar.

Întemeindu-se consecvent pe legile obiective și principiile socialismului, pe aplicarea creatoare la condițiile concrete ale țării noastre a adevărilor generale ale teoriei materialismului dialectic și istoric, factorul principal al democrației muncitorești revoluționare, îl constituie exercitarea de către P.C.R. a rolului de forță politică conducătoare a societății, de centru vital al întregii noastre națiuni. Ca exponent al intereselor fundamentale ale poporului și forța politică conducătoare a înaintării societății românești pe calea socialismului și comunismului Partidului Comunist Român îi revine misiunea studierii și cunoașterii profunde a realităților sociale și pe această bază de a stabili linia sa generală în problemele fundamentale ale politicii interne și externe, a adopta direcțiile de dezvoltare economică și socială, a organiza îndeplinirea programului partidului, a conduce și îndruma activitatea organelor de stat, precum și a organizațiilor de masă și obștești, a dezvolta în permanență legăturile sale cu masele de oameni ai muncii.

Pe lângă aceste sarcini, cu caracter general, legate de conducerea societății pe ansamblul ei, în calitatea sa de nucleu al sistemului democrației muncitorești-revoluționare, P.C.R. îndeplinește multiple funcții specifice în cadrul acestui sistem, vizînd : asigurarea desfășurării în mod unitar a activității tuturor organismelor și organizațiilor care îl compun, cît și canalizarea preocupării acestora spre întărirea continuă a legăturii cu masele de oameni ai muncii, fundamentarea locului, rolului caracterului și perspectivelor fiecărui organism, al acestui sistem în fiecare etapă istorică de dezvoltare a societății, stabilirea și aplicarea celor mai adecvate principii pentru fiecare organism al democrației muncitorești-revoluționare, veghind permanent ca acestea să nu se rupă de mase și negîndu-și în acest fel propria esență democratică ; dirijarea proceselor de perfecționare a formelor organizatorice a fiecăreia din componentele sistemului democrației muncitorești-revoluționare ; recrutarea și formarea cadrelor pentru aparatul tuturor organismelor din cadrul sistemului democrației-muncitorești revoluționare, exercitarea funcției controlului de partid asupra tuturor componentelor sistemului, atît asupra modului cum ele își îndeplinesc principalele sarcini care le revin în cadrul politicii generale ale partidului, cît și adoptarea de măsuri care să permită înlăturarea pericolului birocratizării și formalismului din activitatea lor⁵.

De altfel experiența edificării societății socialiste în țara noastră, ca și toate succesele impresionante pe care le-am obținut în toate domeniile de activitate, confirmă pe deplin însemnătatea pe care o reprezintă sporirea permanentă a rolului de forță politică conducătoare a partidului în societate, ca legitate obiectivă a făuririi noii societăți, demonstrînd în același timp, cît de nocive și periculoase sînt acele teorii, concepte ce recomandă renunțarea din partea partidului la unele din atributele sale fundamentale.

„Teza după care partidul nu trebuie să poarte răspunderea directă pentru înfăptuirea planurilor și programelor economico-sociale, ei trebuie să lase sectoarele și unitățile economico-sociale să soluționeze cum consideră mai bine problemele — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, o considerăm complet greșită și dăunătoare, de fapt lichidatoristă, care

va duce pînă la nrîmă — și nu poate să nu ducă — decît la slăbirea partidului, punînd în pericol însăși construirea socialismului. Dacă partidul nu-și mai asumă răspunderea pentru realizarea Programului său de făurire a socialismului și comunismului, atunci se pune pe drept cuvînt întrebarea care este rolul partidului și dacă mai este necesar? Golul lăsat de partid va produce un vid în viața politică, socială și care va fi, fără nici o îndoială umplut de alte forțe politice. NU! Partidul nu poate renunța la rolul său de forță politică conducătoare în făurirea socialismului, nu poate împărți, și cu atît mai mult, nu poate ceda nimănui rolul său, fără a dispărea mai devreme sau mai tîrziu”⁶.

Concomitent cu exercitarea rolului de forță politică conducătoare a societății, de centru vital al acesteia, un rol însemnat în dezvoltarea continuă a democratismului, larg, muncitoresc din societatea românească l-au avut și importanțele măsuri adoptate, cu consecvență, de P.C.R. în perioada ce a trecut de la Congresul al IX-lea pentru dezvoltarea continuă a democrației interne de partid, a democrației în propriile rînduri. De altfel, abordînd problema unității organice care există între democrația internă de partid și dezvoltarea generală a democrației socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Este necesar să perfecționăm continuu stilul și metodele de muncă ale organelor și organizațiilor de partid, să dezvoltăm puternic democrația de partid, asigurînd dezbaterile tuturor problemelor politicii interne și externe de către întregul partid, participarea tuturor organelor și organizațiilor de partid, a comuniștilor la adoptarea politicii generale, la înfăptuirea hotărîrilor.

Dezvoltarea democrației interne de partid constituie un factor de importanță hotărîtoare pentru întărirea democrației muncitorești, revoluționare”⁷. Din această perspectivă, în concepția P.C.R. democrația internă de partid, pe lîngă rolul său specific pe care îl îndeplinește în cadrul partidului constituie și un adevărat laborator de concepere, experimentare și aplicarea a noi și noi principii și metode menite să determine participarea tot mai activă și efectivă a comuniștilor la activitatea de conducere. Potrivit Statutului P.C.R. democrația internă de partid, latură inseparabilă a centralismului democratic, presupune eligibilitatea, de jos pînă sus a organelor de conducere ale partidului, propunerea mai multor candidaturi pentru alegerea în organele de partid, discutarea în adunările și conferințele organizațiilor de partid a candidaturilor pentru organele imediat superioare, obligativitatea organelor de partid de a prezenta periodic dări de seamă în fața organizațiilor care le-au ales; de a supune dezbaterii principalele măsuri privind activitatea economică, socială, organizatorică, ideologică ce urmează a fi adoptate; desfășurarea întregii activități a partidului pe baza principiului muncii și conducerii colective; participarea tuturor membrilor organelor de partid, a tuturor comuniștilor la activitatea partidului, la elaborarea și înfăptuirea hotărîrilor; crearea în acest scop a comisiilor pe probleme; afirmarea spiritului critic și autocritic, revoluționar în întreaga activitate, respectarea dreptului fiecărui comunist de a-și expune deschis părerea etc.⁸.

Constituind elementele specifice democrației interne de partid, acestea au pătruns viguros și în democrația economică, cea social-obștească, regăsindu-se în activitatea consiliilor populare, a organismelor autoconducerii muncitorești, a organizațiilor de masă și obștești. Astfel, principiul

conducerii colective, principiul suprem în activitatea partidului a fost generalizat și în conducerea activității economice și sociale, a altor sectoare de muncă. De asemenea prezentarea de rapoarte de către cei ce fac parte din diverse organisme de conducere, stabilirea mai multor candidaturi pentru alegerea în diferite organisme se practică și în cadrul organelor de stat, al organizațiilor de partid.

De maximă eficiență în dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare, s-a dovedit a fi dezbaterăa unor probleme, de importanță deosebită în întregul partid și cu întregul popor. O excepțională valoare intrinsecă și ca model de dezbateră democratică eficientă au, în acest sens, vizitele efectuate de secretarul general al partidului, analizele concrete, efectuate cu aceste prilejuri împreună cu colectivele de oameni ai muncii din unitățile vizitate, programele de măsuri adoptate și aplicate⁹.

În cadrul activității generale de organizare și conducere științifică a societății, de dezvoltare permanentă a democrației socialiste, importante sarcini revin statului socialist, a cărui rol crește neîncetat, odată cu progresul multilateral al României. De altfel, referindu-se la necesitatea acestui proces dialectic, de sporire continuă a rolului și atribuțiilor statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta : „Se poate afirma, fără teamă de a greși că nu se poate pune în nici un fel problema diminuării rolului statului în conducerea unitară a societății. Dimpotrivă, puternica dezvoltare a forțelor de producție, amplificarea fără precedent a activităților economico-sociale impun ca o necesitate obiectivă perfecționarea și creșterea rolului statului pentru asigurarea dezvoltării armonioase a societății”¹⁰.

Înțelegînd într-un mod superior legătura dialectică, legică dintre evoluția și perfecționarea statului și procesul dezvoltării democrației socialiste, P.C.R. a enunțat teza transformării statului nostru din stat al dictaturii proletariatului — noțiune valabilă în perioada de dominație asupra claselor exploataatoare răsturnate de la putere — în stat al democrației muncitorești-revoluționare, ca reprezentant suprem al proprietarilor, producătorilor, organizatorului vieții comune a întregului popor. „Ținînd seama de transformările petrecute în societatea noastră socialistă, de noile forme democratice de conducere — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, putem afirma, fără teamă de a greși, că noțiunea de dictatură a proletariatului nu mai corespunde realităților sociale istorice actuale din România”¹¹.

Ținînd seama de rolul esențial ce-i revine statului socialist în etapa actuală în îndeplinirea obiectivelor economico-sociale, în asigurarea dezvoltării echilibrate, armonioase a societății, precum și a concordanței dintre forțele de producție și caracterul relațiilor de producție, concomitent cu măsurile luate după Congresul al IX-lea pentru perfecționarea structurii activității partidului, ca forță politică conducătoare a societății, ca centru vital al întregii națiuni au fost aduse numeroase îmbunătățiri organizării și funcționării statului, vizînd, îndeosebi, adîncirea caracterului său democratic, afirmarea puternică a principiului conducerii colective și imbinarea judicioasă a acestuia cu centralismul democratic. Pe această bază, o atenție deosebită s-a acordat măsurilor privind amplificarea rolului și prerogativelor organelor puterii de stat în mod deosebit ale Marii Adunări Naționale, Consiliului de Stat și consiliilor populare. Dintre acestea pot fi menționate de pildă instituirea practicii sesiunilor deschise

ale Marii Adunări Naționale, care oferă acestora posibilitatea de a reglementa operativ, prin lege, relațiile sociale, asigurarea supremației legii față de celelalte acte normative, extinderea dreptului de inițiativă legislativă, îmbunătățirea activității și sporirea atribuțiilor comisiilor permanente ale Marii Adunări Naționale, în ceea ce privește nu numai examinarea și dezbaterile proiectelor de acte normative, ci și analiza modului în care diferite organe ale statului asigură aplicarea legii, perfecționarea sistemului electoral prin instituționalizarea practicii depunerii mai multor candidaturi pentru un loc de deputat și a desemnării conducătorilor de către organizațiile politice și sociale, organizațiile de masă și obștești, precum și în adunările cetățenești, corelarea duratei legislaturii Marii Adunări Naționale cu periodicitatea congreselor partidului și cu etapele de dezvoltare a economiei naționale, stabilite prin planurile cincinale; perfecționarea activității Consiliului de Stat și întărirea controlului acestuia asupra întregii vieți economice și sociale ¹².

Un amplu proces de perfecționare, de creștere a eficienței lor sociale au înregistrat și consiliile populare, organe locale ale puterii de stat. Pe această bază, a fost instituționalizată răspunderea directă a organelor locale pentru realizarea planului economiei locale și a bugetului local, sporirea răspunderii lor pentru aprovizionarea și buna servire a populației, obligația consiliilor populare de a organiza și coordona, pe baza unor programe speciale de măsuri, întreaga activitate de popularizare, cunoaștere și înțelegere de către cetățeni a hotărârilor partidului și legilor țării.

Importante măsuri au fost adoptate și în direcția perfecționării activității procuraturii și organelor judecătorești, ale securității statului și Ministerului de interne având ca rezultat întărirea controlului exercitat de P.C.R., de masele populare asupra activității acestora.

Sub suflul înnoitor al hotărârilor Congresului al IX-lea însemnate evoluții calitative s-au înregistrat și în ceea ce privește funcțiile fundamentale ale statului și care au un rol major, atât în progresul general al țării, cât și în dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare. În noile condiții ce determină edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, tendința generală este aceea de creștere a acelor funcții statale care vizează organizarea și conducerea unitară a vieții social-economice, lărgirea și sporirea continuă a drepturilor și libertăților cetățenești, îmbunătățirea permanentă a condițiilor de viață și de trai a oamenilor muncii, ca și ridicarea neîntreruptă a nivelului lor cultural, de realizare a unei unități dialectice între statul socialist și organismele revoluționare de autoconducere muncitorești.

De altfel, abordând problemele funcțiilor statului socialist, a rolului lor în edificarea societății socialiste și în asigurarea cadrului democrației muncitorești revoluționare, secretarul general al P.C.R. sublinia: „statul nu numai că nu poate să renunțe la funcțiile sale, dar trebuie să le îndeplinească în mai bune condiții, în mod democratic. Fără nici o îndoială, funcțiile statului se transformă, se perfecționează, dar ele nu dispar și nu pot să dispară. Iată de ce este necesar să acționăm cu toată hotărârea în vederea perfecționării continue a funcțiilor statului muncitoresc și țărănesc, a democratizării activității sale, dar și a întăririi răspunderii, ordinii și disciplinei în vederea asigurării conducerii unitare a întregii activități a împlinirii programelor de dezvoltare generală a patriei” ¹³.

În lumina acestor exigențe, funcția economică a statului socialist — ca principală funcție — se concretizează în activitatea sa îndreptată spre făurirea, dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, consolidarea și perfecționarea relațiilor de producție socialiste, asigurarea dezvoltării planificate, proporționale a întregii economii pe baza cunoașterii și folosirii legilor economice, obiective în societate, aplicarea consecventă a noului mecanism economico-financiar bazat pe elementele esențiale ale democrației noastre directe și care sînt : autoconducerea, autogestiunea și autofinanțarea tuturor unităților, precum și pe autoaprovizionarea teritorială.

O importanță deosebită dobîndește în etapa actuală funcția socială a statului. Obiectivele acestei funcții sînt sensibil amplificate în perspectiva transpunerii în viață a planurilor și programelor dezvoltării social-economice, care vor determina asigurarea unor condiții de viață la nivelul progresului material al societății noastre. În conținutul funcției respective se includ preocupările statului privind ridicarea nivelului de trai al populației, a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

O funcție importantă a statului socialist și care are implicații majore în dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare este funcția cultural-educativă și ideologică. Această funcție cuprinde în sfera ei activitatea complexă a statului pentru educarea socialistă a maselor, ridicarea neconținută a nivelului lor de cunoaștere și cultură, pe baza dezvoltării învățămîntului, științei, artei și culturii, preocuparea pentru educarea permanentă și perfecționarea neconținută a pregătirii profesionale în această perioadă tumultuoasă a dezvoltării științei și tehnicii.

Tot atît de importantă pentru dezvoltarea democrației-muncitorești revoluționare este și funcția de apărare a cuceririlor socialiste și de combatere a fenomenelor antisociale, cu atît mai mult cu cît în exercitarea sa, îndeosebi după Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1977, s-a pus un accent major pe atragerea maselor, a opiniei publice, a colectivelor de muncă în lupta împotriva încălcării legilor și normelor eticii și echității socialiste, în procesul de reeducare a celor care au săvîrșit acte ilicite sancționate de lege, cît și de realizarea unei colaborări mai strînse între organele de stat, masele de cetățeni și colectivele de oameni ai muncii.

La rîndul lor, însemnate mutații calitative au înregistrat în perioada de după Congresul al IX-lea și celelalte funcții ale statului socialist român respectiv funcțiile de dezvoltare a unor relații de colaborare cu celelalte state și de promovarea unei noi ordini internaționale, de apărare și promovare a păcii și securității internaționale, ca și funcția de apărare a țării. Prin îmbogățirea conținutului lor, ca și prin diversificarea modalităților de exercitare, aceste funcții au contribuit atît la dezvoltarea orînduirii și înflorirea națiunii noastre socialiste cît și la dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare ¹⁴.

O caracteristică definitorie a procesului de dezvoltare a democrației muncitorești-revoluționare în etapa actuală, în direcția găsirii de noi forme pentru asigurarea conducerii științifice a societății, ca și asigurării unui cadru mai amplu de atragere a maselor de oameni ai muncii la adoptarea și îndeplinirea programelor fundamentale de dezvoltare în toate domeniile de activitate îl reprezintă instituirea principiului împletirii activității de partid și de stat. Expresia acestei împletiri o constituie

instituționalizarea organelor cu dublă natură — de partid și de stat — a căror decizii au, în același timp, valoarea unor documente de partid și de stat, fac parte din sistemul unitar al organizării politico-statale și sînt subordonate, din punct de vedere politic, Comitetul Central al P.C.R., iar pe linie de stat organelor supreme ale puterii de stat, în unele cazuri guvernului.

În prezent, în sistemul organizării noastre politice funcționează următoarele organe cu dublă natură: Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României¹⁵, Consiliul Organizării Economico-Sociale¹⁶, Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale¹⁷, Comitetul pentru problemele consiliilor populare¹⁸, Consiliul Apărării Naționale¹⁹, Consiliul Național pentru Știință și Învățămînt²⁰, Comitetul Național pentru Știință și Tehnologie²¹, Consiliul Culturii și Educației Socialiste²², Comisia Centrală de partid și de stat pentru sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale²³, Comisia de partid și de stat pentru problemele de tipizare și standardizare²⁴, Radiodifuziunea română²⁵ și Agenția Română de Presă „Agerpres”²⁶.

Împletirea activității de partid și de stat se exprimă și în cumulul de funcții, adică în îndeplinirea de către una și aceeași persoană a unor funcții de conducere, politică și statală, de la conducerea supremă de partid și de stat, pînă la conducerea în toate unitățile administrativ-teritoriale: secretarul general al Partidului Comunist Român îndeplinește funcția de Președinte al Republicii Socialiste România și funcția de Președinte al Consiliului de Stat, primul secretar al comitetului județean (sau municipal) de partid îndeplinește funcția de președinte al consiliului popular județean (municipal); secretarul comitetului comunal de partid îndeplinește și funcția de președinte al consiliului popular comunal, secretari ai comitetului județean de partid îndeplinesc și funcția de vicepreședinți ai consiliului popular județean etc.²⁷.

În sistemul complex de manifestare a democrației participative, directe, un rol deosebit revine autoconducerii muncitorești, în cadrul căreia clasa muncitoare — principala forță politică conducătoare a societății noastre — exercită atribute fundamentale, determinante.

În cadrul formelor și căilor care definesc autoconducerea muncitorească adunările generale ale oamenilor muncii și consiliile oamenilor muncii, create pe baza hotărîrilor adoptate de Conferința Națională a partidului din anul 1967, reprezintă un cadru adecvat pentru valorizarea potențelor și resurselor creatoare ale maselor. În ceea ce privește adunările generale din întreprinderi, acestea funcționează în societatea noastră socialistă ca adevărate foruri ale democrației la locul de muncă. Pe această bază activitatea adunărilor generale este ferm orientată spre dezbateră problemelor majore ale centralelor și întreprinderilor, în special a planurilor de producție, a măsurilor de creștere a eficienței economice, accelerare a introducerii progresului tehnic și științific, întărire a ordinii și disciplinei în muncă, în scopul îndeplinirii în cele mai bune condiții a sarcinilor de plan. În atribuțiile lor intră preocuparea pentru justa aplicare a reglementărilor privitoare la cointeresarea materială a oamenilor muncii — în special a acordului global — pentru ridicarea pregătirii profesionale a muncitorilor și celorlalți oameni ai muncii și îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață ale acestora. Adunărilor generale le revin mari răspunderi

în analiza și orientarea activității organelor administrative de conducere ea avînd menirea să aprobe activitatea consiliilor de conducere, precum și componența acestor consilii, inclusiv a cadrelor de conducere.

Investite cu largi prerogative, cu dreptul de autogestiune și autofinanțare la rîndul lor, consiliile oamenilor muncii din întreprinderi și instituții au un rol determinant în viața economică și politică a țării, se manifestă ca instrumente veritabile ale autoconducerii muncitorești. În acest context ele adoptă hotărîri cu valabilitate legală, în toate problemele esențiale ale activității economice, la nivelul întreprinderilor, a centralelor industriale. Elocvent este și faptul că în industrie, ca și în celelalte sectoare economice, în cercetare, învățămînt, cultură și alte sectoare sociale funcționează peste 28 600 consilii ale oamenilor muncii, din care fac parte 413 000 muncitori, tehnicieni, ingineri, profesori, oameni de știință, economiști, oameni de cultură, medici și mulți alții, mai mult de 75 la sută din numărul reprezentanților oamenilor muncii în aceste consilii fiind muncitori și maeștri care lucrează direct în producție. Pe de altă parte ființează consiliile oamenilor muncii din agricultură și sistemul cooperatist — circa 8 600 cuprinzînd un număr de peste 100 000 țărani ²⁸.

Sistemul autoconducerii și autogestiunii a dobîndit trăsături mai ample și complexe și prin faptul că în virtutea hotărîrilor adoptate de Congresul al XI-lea la nivel național au fost instituționalizate congrese și alte forumuri ale oamenilor muncii din diferite sectoare de activitate, care efectuează analize profunde ale sarcinilor ce revin domeniilor respective în lumina hotărîrilor congreselor partidului, a altor documente de partid și aleg consilii naționale cu activitate permanentă. Astfel de congrese care se desfășoară o dată la 5 ani sînt: Congresul oamenilor muncii ²⁹, Congresul agriculturii ³⁰, Congresul științei și învățămîntului ³¹, Congresul educației politice și culturii socialiste ³², Congresul consiliilor populare, care alege Camera legislativă a consiliilor populare ³³, în care se dezbate toate legile privind dezvoltarea economico-socială teritorială. La acestea se adaugă congresele cooperației (agricole, meșteșugărești, etc.), ale organizațiilor de masă și obștești, consfătuiri pe diferite probleme.

„Organismele larg democratice pe care le-am creat în ultimii 20 ani — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1989 — consiliile oamenilor muncii, adunările generale, ca organisme supreme ale proprietarilor, producătorilor, de conducere a întregii activități economice și sociale, organismele județene, congresele oamenilor muncii, ale agriculturii, științei, învățămîntului și culturii, ca și consiliile naționale de conducere între congrese — reprezintă forme noi în care clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, alte categorii sociale participă în mod organizat la conducerea societății, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a patriei noastre” ³⁴.

O altă direcție esențială a dezvoltării sistemului democrației muncitorești revoluționare în România promovată de Partidul Comunist Român, de secretarul său general este creșterea rolului organizațiilor de masă și obștești — sindicatele, organizațiile de copii și tineret, de femei, organizațiile cooperatiste etc. Constituirea și activitatea acestora dau expresie democratismului sistemului social și politic, care asigură dreptul fundamental al cetățenilor de a se asocia în vederea realizării unor interese și scopuri specifice, proprii diverselor grupuri și categorii sociale.

O preocupare de seamă a partidului în acest domeniu a constat mai întâi în eliminarea situației necorespunzătoare, când importante grupuri sociale și categorii ale populației — țărănimea, naționalitățile conlocuitoare ș.a. — nu aveau organizații obștești proprii, care să reprezinte interesele lor specifice și să contribuie nemijlocit la mobilizarea oamenilor muncii din rîndul acestor categorii, la îndeplinirea directivelor economico-sociale ale dezvoltării întregii societăți. Astfel, odată cu reconsiderarea rolului agriculturii, prin trecerea acesteia, alături de industrie în categoria ramurilor de bază ale economiei naționale, s-a impus ca o necesitate, de prim ordin, problema creării unor noi organisme care să permită atât îndrumarea mai eficientă a acestui important sector cît și asigurarea condițiilor optime de participare a țărânimii la conducerea propriei activități. Corespunzător acestor cerințe în martie 1966 au fost constituite ca organizații democratice reprezentative ale cooperativelor agricole de producție și ale țărânimii, Uniunile agricole de producție. Pe lângă îndeplinirea unor importante obiective cu caracter economic, aceste organisme contribuie activ la dezvoltarea democrației în cadrul unităților socialiste din agricultură, asigurînd organizarea la termenele statutare a adunărilor generale, dezbateră și adoptarea hotărîrilor, alegerea în organele de conducere ale cooperativelor agricole de producție a celor mai competenți cooperatori, respectarea prevederilor Statutului C.A.P.

Răspunzînd aceluiași cerințe de a asigura cadrul legal de participare a tuturor oamenilor muncii la conducerea societății pe baza hotărîrii plenarei O.C. al P.C.R. din octombrie 1968 au fost constituite consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare. „Aceste organisme — preciza cu acel prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu — vor asigura o participare mai intensă a naționalităților conlocuitoare, alături de poporul român, sub conducerea partidului, la întreaga viață economică, politică și culturală a patriei, vor contribui la întărirea unității întregului popor în lupta pentru socialism”³⁵.

În acest spirit și în vederea atingerii acestei finalități au fost create, ca organisme cu caracter reprezentativ consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților: maghiară, germană, sîrbă, ucraineană.

Consiliul oamenilor muncii de naționalitate maghiară și cel de naționalitate germană au sediul în București. Deși nu sînt organizate în sistem, în județele în care numărul naționalităților conlocuitoare este ridicat, funcționează consilii ale acestor naționalități.

Ca părți componente ale sistemului democrației muncitorești-revoluționare, aceste organisme participă, la dezbateră publică a principalelor documente de partid și de stat, planurilor anuale și de perspectivă ale dezvoltării economice și sociale, examinarea problemelor specifice fiecărei naționalități și la stimularea creației multilaterale desfășurate în limbile naționalităților conlocuitoare, educarea în spiritul frăției a naționalităților conlocuitoare cu poporul român.

O etapă calitativ superioară în dezvoltarea multidimensională a rolului organizațiilor de masă și obștești în viața patriei noastre în întărirea și manifestarea indisolubilei unități socialiste, patriotice, de cuget, gîndire și acțiune ce caracterizează întregul nostru popor o constituie, la inițiativa conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, crearea în 1968 a Frontului Democratiei și Unității Socialiste

„organism politic larg, revoluționar, democratic, care unește în rindurile sale, sub conducerea Partidului Comunist Român, toate organizațiile obștești, toate categoriile sociale, exprimând elocvent unitatea armonioasă a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor în jurul Partidului Comunist Român”³⁶. Potrivit acestor principii Frontul Democrației și Unității Socialiste reunește, împreună și în frunte cu P.C.R., 39 organe și organizații de masă și obștești, reprezentanți ai unor organe ale statului nostru socialist, precum și ai celor 14 culte existente în țara noastră, care funcționează în conformitate cu prevederile Constituției R.S.R. O semnificație deosebită a avut cel de-al II-lea Congres al FDUS (februarie 1980) prin faptul că a prilejuit constituirea în plan național a Organizației proprii FDUS. Organizația Democrației și Unității Socialiste — organizație politică de masă, revoluționar patriotică, cuprinzând în prezent peste 4,1 milioane de oameni ai muncii care nu sînt membri ai P.C.R., grupați pe sate, comune, orașe și cartiere, precum și la locurile de muncă pe secții, ateliere, sectoare din întreprinderi și instituții împreună cu structurile superioare ale acestora, Comitetele teritoriale și Comitetul Central al ODUS — prin activitatea amplă și intensă pe care o desfășoară răspunde unor necesități legitime ale actualei etape de dezvoltare multilaterală a țării, avînd un important rol în unirea tuturor forțelor creatoare ale poporului, în întărirea neîncetată a coeziunii moral-politice a patriei noastre³⁷.

În același timp s-a acționat pentru sporirea rolului organizațiilor de masă și obștești prin renunțarea la concepția simplistă, dogmatică potrivit căreia acestea erau privite ca simple „curele de transmisie”, pentru definirea clară a funcțiilor și atribuțiilor fiecăreia din ele, statuarea autonomiei lor funcționale, astfel încît acestea să devină, realmente organizații cu un rol activ, propriu și distinct în sistemul democrației muncitorești.

În virtutea acestor atribuții sporite organizațiile de masă și obștești sînt participante efective în exercitarea puterii de stat, fiind reprezentate în forurile de stat centrale și locale, în colectivele de conducere ale unităților de producție, ale instituțiilor de cultură și învățămînt. Sindicatele, organizațiile de femei și tineret, Uniunea Națională a Cooperativelor agricole de producție au reprezentanți în guvern, beneficiind totodată de dreptul de a le reprezenta în organismele centrale și locale ale autoconducerii muncitorești³⁸.

În asigurarea funcționării unitare și eficiente a sistemului democrației muncitorești revoluționare un aspect major îl constituie justa înțelegere a relațiilor dintre organele componente ale acestui sistem și în mod deosebit dintre partidul comunist și statul socialist, ca și dintre organele de stat și organele autoconducerii muncitorești și organizațiile de masă și obștești în vederea asigurării unui echilibru, a concordanței corespunzătoare în activitatea întregului sistem. Apreciînd că nu se poate stabili o ierarhie de importanță între partid și stat, că statul nu este o categorie social-politică inferioară a partidului și că el nu poate fi substituit nici de partid, nici de alte instituții, tovarășul Nicolae Ceaușescu conferă statului un plus de autoritate, în accepțiunea lui de stat al democrației muncitorești-revoluționare, de depozitar al puterii politice a poporului și exponent al suveranității sale.

„Rolul conducător al partidului în societatea noastră socialistă — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu înlocuiește în nici o împrejurare organele de stat, nu diminuează și nu poate să diminueze sub nici o formă răspunderea organelor de stat în fața legilor și a poporului”³⁹. Cît privește relațiile dintre organele de stat și organele autoconducerii muncitorești trebuie evitată atât tendința de a etatiza organele de autoconducere cît și tendința de a le izola de organele de stat. În realitate există și trebuie să se asigure o strînsă îmbinare și conlucrare între ele.

Așa cum rezultă din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, din celelalte documente adoptate de plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1989, sistemul democrației muncitorești-revoluționare va dobîndi noi elemente calitative, conferindu-i astfel dimensiuni superioare în înfăptuirea consecventă a principiului edificării socialismului cu poporul și pentru popor.

Astfel în perspectiva creșterii complexității vieții economico-sociale, statul socialist va îmbrăca forme superioare de organizare, dobîndind noi funcții, însușiri și atribuții. Se va perfecționa activitatea de planificare, conducere și organizare a diferitelor sectoare și compartimente ale societății. În cadrul adîncirii colaborării dintre organele statului și organele democrației muncitorești-revoluționare va avea loc procesul de transformare a statului într-un organism democratic cu totul nou.

Transpunîndu-se în viață principiul fundamental al partidului nostru de făurire a socialismului cu poporul și pentru popor, va căpăta o amploare tot mai mare dialogul cu oamenii muncii, participarea maselor la conducerea vieții economico-sociale, se va intensifica activitatea tuturor organizațiilor și organismelor democratice, înmănușindu-se în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care exprimă în mod dialectic unitatea în diversitate a întregii noastre societăți socialiste⁴⁰.

Înfăptuirea marilor obiective de viitor, perfecționarea permanentă a sistemului democrației muncitorești-revoluționare impune creșterea în continuare a rolului conducător al partidului. În calitate de centru vital al națiunii partidul acționează nu deasupra societății ci dinăuntrul ei, îndeplinindu-și rolul conducător prin organizațiile sale, prin masa comunistilor.

Trecerea la etapa superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate cere de asemenea perfecționarea și dinamizarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid, aplicarea fermă a principiilor și prevederilor statutului, al democrației și disciplinei, liniei de partid, ridicarea continuă a nivelului muncii organizatorice, a controlului de partid, păstrarea permanentă a caracterului muncitoresc al partidului, atât în ce privește ponderea muncitorilor în partid, cît și promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activităților în rîndul muncitorilor⁴¹.

Prin întreg ansamblul funcțiilor și atribuțiilor sale sistemul democrației muncitorești-revoluționare reprezintă una din dimensiunile fundamentale ale societății noastre, prin intermediul căreia Partidul Comunist Român înfăptuiește strategia sa de edificare a socialismului și comunismului, de ridicare a țării noastre pe noi culmi de civilizație materială și spirituală.

NOTE

- ¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești. 28 noiembrie 1988*, Edit. Politică, București, 1988, p. 65.
- ² Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Edit. Politică, București, 1972, p. 476—477.
- ³ Idem, *Căpătarea la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, Edit. Politică, București, 1989, p. 32.
- ⁴ Vasile Nichita, *Participarea democratică a poporului la conducerea societății*, în „Era Socialistă”, anul LXXVII, nr. 8/1987, p. 6—7.
- ⁵ Dragoș Iliescu, *Statul în sistemul democrației muncitorești revoluționare*, Edit. Politică, București, 1988, p. 38—40.
- ⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești. 28 noiembrie 1988*, p. 80.
- ⁷ Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 28, 1985, p. 67.
- ⁸ *Statutul Partidului Comunist Român*, Edit. Politică, București, 1985, p. 35—46.
- ⁹ Marin Nedelea, *Unitatea organică dintre democrația de partid și dezvoltarea generală a democrației socialiste*, în „Era Socialistă”, anul LXXVIII, nr. 13/1987, p. 15—16; *Democrația internă de partid*, anul XXXIII, nr. 4/1989, p. 80—81.
- ¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 28, 1985, p. 33—46.
- ¹¹ *Ibidem*, vol. 22, 1982, p. 195.
- ¹² Cristian Ionescu, *Cresțerea rolului statului, democrației muncitorești revoluționare, în făptuirea consecventă a principiului socialismului cu poporul și pentru popor*, în „Era Socialistă”, anul LXIX, nr. 5/1989, p. 15—16.
- ¹³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 31, 1989, p. 209.
- ¹⁴ *Funcțiile statului socialist român. Dinamică și perspective*, Coordonatori Ioan Ceterchi, Sofia Popescu, A. Bolentineanu, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 19—24.
- ¹⁵ *Legea nr. 6/24 decembrie 1987*, în „Buletinul Oficial”, nr. 63 din 30 decembrie 1987.
- ¹⁶ *Legea nr. 32/28 octombrie 1977*, în „Buletinul Oficial”, nr. 112 din 28 octombrie 1977.
- ¹⁷ *Legea nr. 15/28 decembrie 1972*, republicată în „Buletinul Oficial”, nr. 125/25 noiembrie 1977.
- ¹⁸ *Legea nr. 10/20 iunie 1973*, în „Buletinul Oficial”, nr. 92 din 25 iunie 1973.
- ¹⁹ *Legea nr. 14/28 decembrie 1972*, în „Buletinul Oficial”, nr. 160 din 29 decembrie 1972.
- ²⁰ *Decretul nr. 439/1985*, în „Buletinul Oficial”, nr. 83 din 31 decembrie 1985.
- ²¹ *Decretul nr. 60/4 martie 1980*, în „Buletinul Oficial”, nr. 20 din 8 martie 1980, modificat prin *Decretul nr. 439/1985*, în „Buletinul Oficial”, nr. 83 din 31 decembrie 1985.
- ²² *Decretul nr. 442/25 noiembrie 1977*, în „Buletinul Oficial”, nr. 127 din 25 noiembrie 1977.
- ²³ *Decretul nr. 56/2 martie 1978*, în „Buletinul Oficial”, nr. 14 din 3 martie 1978.
- ²⁴ *Decretul nr. 274/20 iulie 1979*, în „Buletinul Oficial”, nr. 76 din 1 septembrie 1979.
- ²⁵ *Decretul nr. 474/24 decembrie 1977*, în „Buletinul Oficial”, nr. 138 din 26 decembrie 1977.
- ²⁶ *Decretul nr. 47/24 decembrie 1977* în „Buletinul Oficial”, nr. 138 din 26 decembrie 1977.
- ²⁷ *România contemporană*, Coordonator Gheorghe Surpat, Edit. Politică, București, 1988, p. 278—279.
- ²⁸ „Scnteia”, nr. 14495 din 28 martie 1989.
- ²⁹ *Legea nr. 30/28 octombrie 1977*, în „Buletinul Oficial”, nr. 112 din 28 octombrie 1977.
- ³⁰ *Ibidem*.
- ³¹ *Decretul nr. 439/1985*, în „Buletinul Oficial”, nr. 83 din 31 decembrie 1985.
- ³² *Decretul nr. 442/25 noiembrie 1977*, în „Buletinul Oficial”, nr. 127 din 25 noiembrie 1977.
- ³³ Nicolae Ceaușescu, *Căpătarea la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român. 28 iunie 1989*, p. 31.
- ³⁴ *Legea nr. 10/20 iunie 1973*, în „Buletinul Oficial”, nr. 92 din 25 iunie 1973.
- ³⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 3, 1989, p. 643.
- ³⁶ *Programul Partidului Comunist Român de săvrire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre socialism*, Edit. Politică, București, 1975, p. 139.
- ³⁷ Gheorghe Butaru, *Organizațiile de masă și obștești în viața social-politică a României*. Edit. Politică, București, 1987, p. 130—131.

³⁸ Marin Nedelea, *Partidul — promotor consecvent al afirmării democrației muncitorești-revoluționare*, In „Era Socialistă”, anul I.XVII, nr. 23/1987, p. 11.

³⁹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 24, 1983, p. 43.

⁴⁰ *Tezele pentru Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român*, Edit Politică, București, 1989, p. 33—34.

⁴¹ *Ibidem*, p. 46.

LA ROUMANIE — ÉTAT DE LA DÉMOCRATIE OUVRIÈRE ET RÉVOLUTIONNAIRE

Résumé

Dans la première partie de l'article on présente en détail les traits fondamentaux du concept de démocratie ouvrière et révolutionnaire, comme stade supérieur de l'évolution de la démocratie dans notre société, ce qui correspond au développement multilatéral de la Roumanie socialiste, et comme moyen principal de l'application dans le développement économique et social de la Roumanie du principe révolutionnaire du gouvernement de la société avec le peuple et pour le peuple. À partir de cette thèse, on met en relief quelques-unes des valeurs et des normes morales et politiques, philosophiques, économiques et juridiques fondamentales, spécifiques au système de la démocratie ouvrière et révolutionnaire, qui jouent un rôle essentiel dans son fonctionnement dans les meilleures conditions : la liberté, l'égalité, le centralisme démocratique, la direction collective, l'autodirection ouvrière et l'autogestion économique et financière, l'éthique et l'équité socialiste, l'humanisme révolutionnaire, la responsabilité sociale, la légalité sociale, l'esprit d'ordre et de discipline. On présente ensuite, dans leur évolution qualitative, les principales composantes du système de la démocratie ouvrière et révolutionnaire : le Parti Communiste Roumain, comme principale force politique qui dirige la société, centre vital de toute la nation socialiste ; l'État socialiste, comme administrateur principal des biens confiés par la société qui remplit des fonctions importantes dans le processus d'édification de la nouvelle société ; les organismes de l'autodirection et de l'autogestion ouvrière et révolutionnaire, qui assure la réalisation de la démocratie directe dans tous les domaines d'activité ; les organisations de masse, qui réunissent et qui représentent les intérêts de toutes les classes et catégories qui constituent la société roumaine. La dernière partie de l'article se réfère aux rapports et aux mécanismes qui assurent le fonctionnement efficient du système de la démocratie ouvrière et révolutionnaire.

IMPACTUL STRATEGIC AL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN AUGUST 1944: FACTORII SPAȚIU ȘI TIMP

ILIE SCIHPOR

La mijlocul verii lui 1944, după aproape cinci ani de conflagrație mondială, pacea atât de așteptată de omenire părea încă un deziderat departe de a fi realizat. Flăcările războiului atinseseră practic toate continentele, marile bătălii desfășurându-se atât pe uscat, cât și-n aer, pe oceanul planetar și-n spațiul submarin. În Europa, tăvălugul șenilatelor, raidurile aviatice sau trupele terestre, după ce au atins Marea Britanie, Scandinavia, Stalingradul, Moscova, Donul, cursul inferior al Volgăi, Caucazul, bazinul Mării Negre și cel mediteranean, călcau pentru a doua oară — de această dată sub presiunea forțelor aliate ale coaliției antihitleriste — extremele continentului.

După o lună și jumătate de la debarcarea din Normandia (06.06.1944) cei doi adversari se confruntau încă la vest de aliniamentul Nantes-Paris-Caen.

Frontul de est atinsese, la 20 august 1944, frontiera orientală a Finlandei, Golful Finic, părțile de răsărit ale Prusiei Orientale, Varșovia și cursul mijlociu al Vistulei, apoi se continua pe aliniamentul Cernăuți, Valea Siretului, Pașcani, fluviul Nistru în aval de Dubosari. Aproximativ 2/3 din Peninsula Italică fusese eliberată de către forțele Națiunilor Unite aflate față în față cu adversarul între Ancona și Livorno.

În sudul Franței, trupele germane se apărau încă pe aliniamentul Arles — Marsilia — Cannes și Nisa.

Se poate aprecia că, sub aspect teritorial, la sfârșitul celei de-a doua decade a lunii august 1944, Germania controla în Europa aproximativ același spațiu ca la începutul campaniei sale împotriva U.R.S.S. Ea dispunea, practic, pe lângă propriile resurse umane, materiale și militare și de cele ale: Norvegiei și Danemarcei; majorității teritoriilor țărilor baltice, Poloniei și României; Iugoslaviei (mai puțin zonele deținute de armata de eliberare a lui Iosip Broz Tito); Ungariei, Cehoslovaciei, Bulgariei, Austriei, Greciei, Albaniei, Belgiei și Olandei în întregime; Franței în proporție de 3/4 și de nordul industrializat al Italiei.

Din teritoriul Europei rămăseseră necuprinse: țările europene neutre (Spania, Portugalia, Irlanda, Elveția și Suedia), iar dintre participante la război, Marea Britanie, majoritatea insulelor mediteraneene (Sicilia, Sardinia, Corsica, Balearele), aproximativ jumătate din Italia, porțiuni din părțile orientale ale statelor baltice, Poloniei și României, mai puțin de 1/4 din teritoriul Franței. Aceasta făcea ca Germania să dispună de un teritoriu de susținere logistică a războiului mai mare chiar decât cel din septembrie 1939, vara lui 1940 sau primăvara anului 1941.

Acest vast spațiu trebuia să asigure celui de-al treilea Reich toate resursele primare și capacitățile de prelucrare necesare susținerii efortului de război.

Deși lovit mai ales din aer, teritoriul menținut sub control german permitea încă o creștere continuă a ansamblului producției de armament, tehnică de luptă și furnituri militare. Raportat la anul 1942, Germania realiza în iulie 1944 cantități mai mari de 5,89 ori la blindate, 3,67 ori la avioane și 3,22 ori la armament¹. Totodată, ea realiza o cantitate de oțel de trei ori mai mare decât cea obținută de siderurgia sovietică². Importantele zone petroliere (Valea Prahovei, bazinul Balaton), principalele zăcăminte de minereuri feroase și neferoase din întregul lanț carpatic, cărbunile din Polonia și grânarele continentului (România, Franța, Ungaria, Bulgaria, Țările de Jos), alimentau prioritar industria germană de război, concentrată în principal în bazinul Ruhrului și Cadrilaterul boem.

Pentru a fructifica toate aceste disponibilități, Germania avea însă o imperioasă nevoie de cât mai mult timp³ și de menținerea unei părți cât mai mari din spațiul controlat de ea. De aceea, Hitler se vedea obligat, la 3 iulie 1944, să precizeze unui colaborator apropiat „trebuie să luptăm pentru fiecare metru pătrat de teren, pentru că pentru noi totul este să câștigăm timp (...) Noi sintem pe punctul de a recîștiga (supremația aeriană — n.n.) — cel puțin parțial —, dar pentru aceasta avem nevoie de timp și nu trebuie să cedăm teren”⁴. Odată cu deschiderea, de către coaliția antihitleristă, a celui de-al doilea front în vestul continentului și debarcarea din sudul Franței, Germania a început să fie efectiv și concomitent amenințată direct din mai multe sensuri. Totuși, în vara anului 1944 ea reușea încă să-i mențină pe adversari la mari distanțe de frontierele sale interbelice. Fronturile occidental, oriental și mediteranean erau despărțite de distanțe apreciabile (aproape 2 000 de km între Varșovia și Caen, peste 1 500 km între frontul de est și cel din Italia, aproximativ 700 km între Marsilia și Nantes), forțele aliate nu puteau să-și asigure încă contactul în zona flancurilor dispozitivelor ofensive, trupele sovietice se aflau la peste 500 km de granițele estice ale Germaniei, iar cele aliate din vest la aproape 700 km de Rhin și poziția fortificată Siegfried. Deși aviația aliată lovea aproape fără încetare Berlinul, trupele terestre ale coaliției antihitleriste se aflau la distanțe cuprinse între 600 și 1 500 km de capitala Reichului.

Evoluțiile militare, mai ales cele din estul Europei, din ultimii doi ani de război, după stoparea ofensivei germane spre capitala și zonele vitale din interiorul U.R.S.S., demonstraseră faptul că Wehrmachtul avea încă suficiente forțe și mijloace să opună rezistență în fața forțelor aliate, dovadă și faptul că — după cotiturile de la Stalingrad (19 nov. 1942 — 2 febr. 1943), Kursk (5 iulie — 23 august 1943) și Orel (12 iulie — 8 august 1943) — trupele sovietice n-au realizat, pentru nici una din vastele operații eliberatoare de nivel strategic, pătrunderi mai mari de 300—350 km. Redăm, sintetic, mai jos caracteristicile principalelor operații ale Armatei Roșii din anii 1943—1944⁵ (tabel nr. 1).

Pauzele operative de cite 2—3 luni și chiar mai mult ce urmau după încheierea fiecărei operații de asemenea amploare au făcut ca trupele sovietice să pătrundă — în intervalul decembrie 1941 și august 1944 — în dispozitivul german, de pe aliniamentul cel mai estic atins de trupele Wehrmachtului (Leningrad — Tihvin — Novgorod — Ostascov — Kalinin — Moscova — Voronej — Rostov — Stalingrad — Groznii — Novorosiisk), la pozițiile atinse în iulie—august 1944 (Leningrad — Narva — Novorosiisk Varșovia — Cernăuți — Pașcani — Dubosari — riul Nistru)⁶, pe o adin-

cu vite maximă de 2 500 — 3 000 km, ceea ce însemna un ritm mediu lunar de aproximativ 90 km, calculați pentru anii 1942—1944, sau altfel spus, 3 km/24 de ore.

Luând în calcul asemenea elemente, disponibilitățile de susținere a frontului și, mai ales, caracteristicile geografice ale spațiului european

Tabel nr. 1

Nr. crt.	Denumirea operației	Durata :		Adâncimea pătrunderii (km)	Ritmul mediu de ofensivă (km/zi)
		Perioada	Nr. de zile		
1	Rostov	1 ian — 18 febr. 1943	49	300 — 450	6,1 — 9,2
2	Orel	12 iulie — 8 august 1943	28	până la 150	2,8 — 3,0
3	Belgorod-Harkov	3 — 23 august. 1943	21	până la 140	sub 6,6
4	Cornigov-Pripet	26 aug. — 30 sept. 1943	36	până la 300	sub 8,3
5	Melltopol	26 sept. — 5 nov. 1943	41	50 — 320	1,2 — 7,8
6	Kiev	3 — 13 nov. 1943	11	până la 150	sub 13,6
7	Gomel	10 — 13 nov. 1943	21	până la 130	sub 6,2
8	Leningrad-Novgorod	14 ian. — 1 mart. 1944	46	220 — 280	4,8 — 6,1
9	Proskurov-Cernăuți	4 mart. — 17 aprilie 1944	45	80 — 350	1,8 — 7,8
10	Uman-Botoșani	5 mart. — 17 aprilie 1944	44	200 — 250	4,5 — 5,7
TOTAL pentru cele 10 operații (cu o durată efectivă însumată de 342 zile)			34,2	172 — 252	5,0 — 7,4

central, estic și balcanic, Comandamentul german sconta pe o prelungire a războiului până la obținerea inițiativei strategice, pe de-o parte ca urmare a realizării unei nete superiorități în armament, (prin introducerea în producție a proiectatelor „arme secrete”), iar pe de altă parte în urma apariției unor previzibile disfuncționalități în tabăra Națiunilor Unite.

Menținînd ferm pozițiile din occident, realizînd, pe ansamblu, în est, cel puțin o rezistență la parametrii anului 1943 și primei jumătăți din anul 1944 și folosind marile aliniamente naturale cu valoare ridicată de obstacol, se sconta pe o prelungire a războiului cu cel puțin un an și jumătate.

În materializarea acestui scenariu, cadrul geografic al desfășurării viitoarelor confruntări militare avea un rol deosebit, în aceste calcule particularitățile teritoriul României avînd o însemnătate aparte.

Toate calculele germane au fost însă brusc și iremediabil anulate de către declanșarea, la 23 August 1944, a revoluției române de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Așa cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul său potențial, alături de Uniunea Sovietică și aliați, în războiul antifascist, s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front din sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei”⁷.

Și în vara anului 1944 — ca de altfel în întreaga evoluție istorică — spațiul românesc a deținut o importanță deosebită în ansamblul desfășurărilor militare din ultima parte a celui de-al doilea război mondial. Analizarea impactului revoluției române din august 1944 asupra operațiilor înregistrate pe frontul din estul și sud-estul Europei, precum și pe celelalte teatre de acțiuni militare evidențiază convingător rolul factorului geografic și corelația spațiu-timp într-un conflict de amploarea celui declanșat în urmă cu jumătate de secol.

În cea de-a doua parte a războiului, caracteristicile orografice ale spațiului românesc au constituit, atît pentru comandamentele germane, cît și pentru cele sovietice, elemente decisive în planificarea și ducerea operațiilor militare.

Cercuile conducătoare și opinia publică din Germania aveau în vedere, în mod obiectiv, importanța strategică a României și, mai ales, rolul decisiv pe care-l aveau — în primăvara și vara anului 1944 — aliniamentul natural al Carpaților și petrolul din Valea Prahovei. Într-un raport al serviciilor de siguranță ale SS-ului se consemna, la 6 aprilie 1944, că: „Frontul de est se află în prezent în centrul tuturor discuțiilor despre război; în general există teama pentru pierderea terenurilor petrolifere din România și Galiția, a căror cucerire de către adversar este luată în considerare în mod deschis (...). Fără petrol, submarinele și aviația noastră militară sînt paralizate (...) Pînă aici (pe Carpați — n.n.) îi vom lăsa pe ruși și nu mai departe”⁸.

Menținerea pozițiilor din România asigura Germaniei practic stăpînirea Balcanilor cu marea varietate a resurselor aflate în această parte a continentului. Tot prin spațiul românesc se deschideau principalele direcții de ofensivă ce puteau apropia tot mai mult forțele Națiunilor Unite de baza de susținere logistică a trupelor Germaniei naziste.

De altfel, Marele Stat Major român sesiza la începutul lunii iulie 1944: „Dacă mai ținem seama de importanța capitală pe care rușii o acordă spațiului balcanic și că drumul cel mai scurt este prin România, importanța frontului român pentru comandamentul sovietic apare și mai evidentă”⁹.

Dintre componentele de ordin geografic ce au fost și trebuie luate în calcul într-o analiză obiectivă a rolului factorului spațiu în desfășurarea revoluției române din august sint de amintit :

a) *elementele orografice cu valoare ridicată de obstacol natural* : lanțul muntos al Carpaților cu o lungime a segmentului românesc de peste 850 km și o lățime medie de 70—120 km ; porțiunea maritimă și lagunară a fluviului Nistru (cu o lățime de 150—200 m și un liman lung de 55 km și lat de 5—12 km), pe care se stabilise frontul în vara anului 1944 ; Dunărea (a cărei bazin hidrografic totalizează 28% din cei peste 800 000 km² cîți însumează marea fluviu ce scaldă teritoriul României pe 1 075 km din lungimea totală de 2 860 km); nenumărate riuri cu orientarea generală nord-sud (Prut, Siret, Argeș, Olt, Jiu), sau a altora care, prin caracteristicile de bază (Mureșul, Tirnavele, Someșurile), avantajau dispozitivele defensive, întirziind în același timp ofensiva trupelor ce acționau spre centrul continentului¹⁰ ;

b) *zona fortificată Focșani — Nămolosa — Galați* amenajată cu puternice lucrări genistice în „Poarta Focșanilor” pe un front de aproximativ 90 km. Sprijinită cu un flanc pe Carpați și cu altul pe Dunăre, aceasta avea 1 600 cazemate de beton (cu o densitate medie de aproape 18 cazemate/km de front), 60 km de șanțuri antitanc dispuse pe direcțiile principale de interzis, 1 800 de amenajări (locașe și poziții de tragere) pentru armamentul antitanc, automat și mijloacele de artilerie etc.¹¹ ;

c) *rețeaua de comunicații rutiere, feroviare și fluviale* ce condiționa asigurarea logistică a trupelor ce acționau în întregul bazin dunărean și zonele adiacente ale acestuia. Spațiul românesc oferea posibilități de tranzitare pe multiple direcții de pătrundere și rocadă, atît pe Dunăre, cit și pe marile magistrale ce permiteau o legătură fluidă între zonele pontice, cele din Balcani, centrul, nordul și vestul continentului ;

d) *resursele solului și subsolului*, ce puteau fi folosite pentru susținerea efortului de război de către cei ce dețineau sau dobîndeau controlul asupra lor¹².

Acesta era, prezentat sintetic, cadrul geografic în care s-a declanșat și s-a derulat victorioasă revoluția română din august 1944.

Odată cu declanșarea insurecției din 23 August, România a întors nu numai armele împotriva forțelor hitleriste, dar a sistat practic orice sprijin economic, uman și material pe care — pînă la acca dată — Germania l-a impus prin amenințări și presiuni. Mai mult decît atît, toate elementele constitutive ale spațiului românesc au devenit, în noua conjunctură politico-strategică, factori ce-au favorizat în mod radical și decisiv ofensiva forțelor coaliției Națiunilor Unite.

Intrarea României — cu întregul său potențial uman, militar, material și financiar — în războiul antihitlerist „în clipa cînd nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei”¹³ a constituit — așa cum acest act a fost receptat atît de către contemporanii evenimentului, cît și istoriografia și analiștii militari postbelici — un moment decisiv, de cotitură în desfășurarea de ansamblu a marii conflagrații mondiale, a cărei urmări directe și indirecte au influențat hotărîtor obținerea victoriei finale de către coaliția Națiunilor Unite¹⁴.

Începînd cu ziua de 23 August 1944, armata română — sprijinită unanim de către întregul popor —, a trecut la lichidarea trupelor hitleriste

din întregul teritoriu aflat sub autoritatea guvernului de la București, realizând concomitent acoperirea strategică și regruparea forțelor aflate pe front pentru constituirea dispozitivului de plecare la ofensiva eliberatoare a străvechiului pământ românesc din Transilvania aflat — în urma dictatului de la Viena, din 30 august 1940 —, sub ocupația Ungariei horthyste. Toate aceste obiective politico-militare realizate exclusiv prin contribuție românească, într-un interval de numai nouă zile (23—31 august), au făcut posibilă trecerea trupelor române, alături de cele sovietice, la deplina eliberare a teritoriului național, realizare istorică obținută în ziua de 25 Octombrie 1944.

Revoluția română a consemnat prin desfășurările și schimbările ei — de excepție sub multe privințe — un caz unic în ultimul an dar și în ansamblu celui de-al doilea război mondial, întrucît, așa cum aprecia „Der Spiegel” din 10 septembrie 1984 „Niciodată un singur eveniment nu a dus la pierderea atît de multor soldați și a unor regiuni atît de întinse, într-un timp atît de scurt”¹⁶. A fost singura situație cînd — drept rezultat al aplicării strategiei revoluționare originale românești — o armată de peste un milion de oameni a întors prompt și în totalitate armele împotriva Germaniei naziste.

Acțiunea militară declanșată în România la 23 August a lovit puternic în structurile și dispozitivul Axei, transferînd un impresionant spor de forțe luptătoare la dispoziția coaliției Națiunilor Unite. Revoluția română din august a deschis calea înaintării libere și în siguranță a forțelor sovietice pînă la vest și sud de poziția fortificată din Poarta Focșanilor și Dunăre, dincolo de bariera naturală a Carpaților orientali, meridionali și apuseni

Deplasarea trupelor motorizate sovietice prin spațiul cuprins între Dunăre, Marea Neagră și Carpați s-a realizat în august 1944 cu o viteză de 50 km pe zi sau chiar mai mult, iar cele de infanterie cu cîte 35—38 km/24 ore¹⁶, ritm de 12—16 ori mai mare decît cel realizat, în medie, în anii 1943—1944, sau de 20 de ori mai ridicat decît cel realizat spre exemplu în cadrul operației Budapesta (2,5 km/zi)¹⁷.

În situații similare din anii 1944—1945, pătrunderea trupelor sovietice pe adîncimi comparabile cu spațiul național eliberat prin contribuția exclusivă a României, de peste 700 km între litoralul Mării Negre și frontiera de vest a țării, respectiv 450 de km între Galați și Mureșul Mijlociu, s-a realizat — la flancul sudic al frontului germano-sovietic — în 7—8 luni de zile. Trebuie precizat însă că, în situațiile prezentate comparativ mai jos¹⁸ (tabelul 2), celelalte aliniamente naturale cu valoare ridicată de obstacol nu au cuprins zone muntoase de importanța Carpaților, că zona Prahovei constituia în vara anului 1944 principala sursă de aprovizionare cu produse petroliere, iar Bărăganul și zootehnia României erau cele mai mari furnizoare de produse agroalimentare pentru Germania¹⁹, că din nici un alt spațiu decît cel românesc nu se putea debarca direct în Balcani și Panonia.

Prin deschiderea de către România, încă din primele zile ale revoluției din august, a unui nou segment de front, cu caracteristici și configurație complet schimbate, raportul de forțe între beligeranții ce se confruntau în sud-estul continentului a fost complet răsturnat. În teritoriul României trupele germane (25 de divizii, 626 635 militari²⁰) s-au văzut —

Tabel nr. 2

Structuri militare	Intervalul de timp	Durata acțiunilor militare	Aliniamente		Adâncimea pătrunderilor în zonele eliberate	Pătrunderea medie	Spațiul (adâncimea medie) eliberat într-o zi
			Inițiale	Finale			
Fronturile 3 și 4 ucrainene	01.01 – 20.08. 1944	232 zile	Novgorodka-Marganeț-Kacikanovka-riul Nistru-Herson	Tiraspol-gurile Nistrului	Marganeț-Nistru = 450 km Riul Inguleț-Tiraspol = 350 km Herson-gurile Nistrului = 200 km	340 km	1,5 km
Frontul 2 ucrainean	01.01 – 20.08. 1944	232 zile	75 km S.E. Kiev-Novgorodka	Siret-Paşcani Dubosari	Harkov-Siret = 500 km Cerkassi-Paşcani = 500 km Novgorodka-Dubosari = 350 km	450 km	1,9 km
Armata română	23 – 31.08. 1944	9 zile	Straja-Paşcani-Bacău-Ieova-Bolgrad-Chilia-Dunăre	Pantele vestice ale Carpaților Brașov-Aiud-Arad-Orșova	Pașcani-Aiud = 300 km Galați-Arad = 650 km Constanța-Timișoara = 700 km	550 km	61 km
Frontul 2 ucrainean	15.09. 1944 – 11.05. 1945	238 zile	Aiud-Sebeș-Turnu Severin	Praga-Vltava Viena	Aiud-Praga = 800 km Caransebeș-Vltava = 650 km Turnu Severin Viena = 650 km	700 km	2,9 km

în urma actului declanșat prin voința întregii națiuni, la 23 August 1944 — lipsite de fostul „aliat”, a cărei forță militară se ridica la 50 de divizii (29 operative și 21 de instrucție) și un efectiv de peste 1 171 000 militari²¹. Dispozitivul defensiv german a fost împins în interiorul arcului carpatic, pe o adâncime de sute de km de poziția deținută la începutul revoluției române.

Comunicațiile rutiere, feroviare, porturile și aeroporturile au reintrat sub control românesc. A fost interzis, în mai puțin de o săptămână, orice trafic pe Dunăre, închizându-se definitiv pentru germani legătura între bazinul Mării Negre, Dunărea mijlocie și superioară.

S-a anulat sprijinul operativ și logistic între trupele germane de la nord și sud de Dunăre pe întregul segment românesc al fluviului. Manevra de forțe și mijloace între diferite teatre de acțiuni militare a fost întreruptă în întregul teritoriu aflat sub controlul autorităților și armatei române.

Izolându-se trupele germane din spațiul românesc de cele din Bulgaria și Iugoslavia, noul aliniament de contact deschis de România a făcut posibilă cooperarea forțelor Națiunilor Unite cu cele ale armatei de eliberare conduse de mareșalul Iosif Broz Tito. Anihilarea trupelor hitleriste din spațiul românesc și împingerea frontului pînă la vest de Munții Apuseni a dus la lichidarea puternicului ieșind — cu o adâncime de peste 600 km — pe care Germania îl deținea încă în bazinul dunărean. În acest fel frontul sovieto-german a fost „alinat” prin contribuția României la nivelul pozițiilor deținute de trupele aliate ale Națiunilor Unite în țările baltice — Prusia Orientală, Bielorusia (pe Bug și Vistula) și Ucraina Subcarpatică (izvoarele Nistrului).

Marele „salt” al trupelor coaliției antihitleriste prin spațiul național eliberat între 23 și 31 august de către forțele militare și cu contribuția întregului popor român s-a concretizat, în concluzie, în reducerea la jumătate a distanței dintre aliniamentul de contact al beligeranților de la începutul revoluției române și frontierele Germaniei, adâncimea pe care s-a realizat pătrunderea nestingherită a sovieticilor pînă la deбуșarea în interiorul arcului Carpatic și poarta Mureșului fiind comparabilă sub aspect spațial cu cele realizate în campanii anterioare, dar și ulterioare evenimentului de la 23 August cu precizarea că în toate celelalte situații similare operațiile ofensive eliberatoare au necesitat între 230 și 240 de zile de efort militar.

Analiza participării României la războiul antihitlerist după încheierea victorioasă a revoluției din august 1944 pune în evidență alte elemente convingătoare ale rolului cu totul deosebit pe care țara noastră l-a avut în obținerea victoriei Națiunilor Unite asupra Germaniei naziste și Ungariei horthyste. Ca urmare a revoluției române, la mai puțin de o lună și jumătate de la declanșarea evenimentelor din 23 August 1944, Armata Roșie se afla (la 6 oct. 1944, la începerea operației Debrețin) la o distanță de 800 km de aliniamentul atins în această zi cu adevărat istorică. „Se efectuase, deci, într-un interval de timp extrem de scurt, o uriașă translație de front, o împingere considerabilă spre vest a dispozitivului defensiv german, la aripa lui sudică din estul Europei, fără egal în istoria celui de-al doilea război mondial”²².

Însemnătatea direcției pe care a acționat armata română în cele 263 de zile de efort militar, între Marea Neagră și cadrilaterul Boemiei,

este dată de importanța cu adevărat strategică a obiectivelor și zonelor eliberate prin contribuție exclusiv proprie sau în cooperare cu trupele sovietice.

Forțele naționale române s-au eliberat fără nici un sprijin : capitala țării, aproape 160 000 km² din propriul teritoriu — la care s-au adăugat spațiul românesc răpit prin dictatul de la Viena și eliberat cu ajutorul marilor unități sovietice ; zona petrolieră Prahova, porturile dunărene și maritime. Ele au deschis trecătorile Carpaților și au ocupat pînă la încheierea lunii august pozițiile de plecare la ofensiva eliberatoare din Transilvania.

Între 15 și 18 divizii române au participat pînă la încheierea războiului la toate marile operații de pe axul București-Viena-Praga. De cele mai multe ori ele au fost destinate să rupă dispozitivul inamicului în sectoarele și zonele cele mai bine apărate de către acesta.

Armata română a luptat nemijlocit, alături de trupele sovietice, pe căile de acces spre interiorul Budapestei și a acționat decisiv în folosul eliberării capitalelor Austriei și Cehoslovaciei și pentru neutralizarea inamicului din centrele petrolifere ale bazinului Balaton și Centrului Austriei și zona industrializată a Boemiei, ce au și constituit ultimele bastioane de susținere a Wehrmachtului cu armament, tehnică de luptă, carburanți și lubrefianți.

Este explicabil de ce Hitler preciza într-o consfătuire de la O.K.W. din 23 ianuarie 1945 că : „O însemnătate de prim rang au regiunile petrolifere ungare și sursele de petrol de la Viena (Zistersdorf — n.n.), deoarece fără acest petrol, care ne dă 80 la sută din extracția noastră de petrol, nu putem continua războiul”²³. De asemenea, ostașii români s-au acoperit de glorie în crâncenele lupte cu inamicul și cu stihilele naturii pe timpul escaladării masivilor muntoși din nord-vestul Ungariei și estul Cehoslovaciei sau a forțării marilor cursuri de apă din largle fișii de ofensivă ale diviziilor române. Pentru conducerea Reichului „teritoriul Germaniei însuși era mai puțin prețios decît teritoriile străine”²⁴ (controlate de ea — n.n.), adică Austria, părțile de vest ale Ungariei și Cehoslovaciei, spațiu în care au acționat nemijlocit trupele române începînd cu toamna lui 1944 și pînă la încheierea războiului.

Celor peste 540 000 de români ce au luptat în structurile operative de pe front li s-au adăugat alți zeci și sute de mii de ostași ce au sprijinit efortul eliberator în cadrul diferitelor componente ale asigurării logistice a trupelor, însuși întregul popor român, ce a dovedit — la chemarea lansată de comuniști „Totul pentru front, totul pentru victorie !” — pilduitoare exemple de dăruire, devotament și sacrificiu în scopul salvării țării, independenței și unității naționale.

Toate acestea sînt argumente ce susțin convingător adevărul că România și-a adus o valoroasă contribuție la obținerea victoriei de la 9 Mai 1945 prin scurtarea războiului cu cel puțin 200 de zile, adică cu durata medie a acțiunilor militare ce au dus la pătrunderea forțelor aliate de la flancul sudic al frontului de est în dispozitivul inamic pe o adîncime egală cu cea eliberată între 23 și 31 august prin efortul comun al poporului român și armatei sale. Așa cum a relevat tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea din 28 iunie 1989 la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român „După 23 August 1944, armata română,

împreună cu întregul popor, a dus lupte eroice, alături de armata sovietică pentru eliberarea deplină a patriei de armatele hitleriste și horthyste și apoi pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste”²⁵. România a adus astfel o contribuție de valoare la zdrobirea Reichului nazist, în spiritul tradiției sale istorice de luptă pentru independență și libertate.

NOTE

- ¹ Ploetz — *Geschichte des zweiten Weltkrieges*, vol. I, Würzburg, 1960, p. 21.
- ² G. K. Jukov, *Amintiri și reflecții*, București, 1970, p. 620.
- ³ Florin Constantiniu, *23 August 1944 — o zi decisivă a celui de-al doilea război mondial*, în „Revista de Istorie” nr. 8/1988, p. 751—736.
- ⁴ David Irving, *Hitler's War*, New York, 1977, p. 652—653.
- ⁵ *Velikaia otecestvennaia voina 1941—1945*, Moscova, 1985, p. 46, 139, 246, 265, 320—321, 383, 389, 438, 464, 573.
- ⁶ *Marea conflagrație a secolului XX*, București, 1971, p. 166, 177, 185, 211, 252, 300, 309, 358, 384.
- ⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, Edit. Politică, București, 1974, p. 623.
- ⁸ Heinz Boberach (Editor), *Meldungen aus dem Reich* (Comunicate din Reich), vol. 16, Berlin, 1984, p. 6 466—6 467.
- ⁹ Arhivele M. Ap. N., fond 948, dosar 1 404/II, f. 382.
- ¹⁰ General Al. Rizeanu și lt. colonel E. Arghropol, *Tratat de geografie fizică, politică, economică, militară*, vol. II, București, f.a., p. 549 și urm.
- ¹¹ Colonel (r) Mihai Cacu, *Factorul geografic în acțiunile militare*, București, 1981, p. 206.
- ¹² Dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail Ioanescu, *200 de zile mai deșreme*, ed. a 2-a, București, 1985, p. 180—185.
- ¹³ Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. de decorare a șefului statului român cu ordinul „Victoria”, apud „Scnteia” din 9 iulie 1945.
- ¹⁴ General-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, colonel dr. Florian Tucă, maior dr. Mihail E. Ionescu, căpitan Alesandru Dușu, *România și marea victorie*, București, 1986, p. 46—94, 160—173.
- ¹⁵ *Presa străină despre contribuția României la victoria asupra fascismului*, București, 1985, p. 171.
- ¹⁶ M. V. Zaharov, *Molnietosnaia operația*, în „Voennoistoriceskii jurnai”, nr. 8/1964, p. 27.
- ¹⁷ Dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail E. Ionescu, *op. cit.*, București, 1985, p. 156.
- ¹⁸ *Istoriia velikoi otecestvennoi voini Sovetskogo Soiuză, 1941—1945*, vol. 4, Moscova, 1962, hărțile 3, 4, 8; vol. 5, hărțile nr. 1 și 13.
- ¹⁹ V. I. Dașicev, *Bankrostvo strategii germanskogo fașizma*, tom. II, Moscova, 1973, p. 490.
- ²⁰ Arh. M.Ap.N., fond 948, dosar nr. 327, f. 290.
- ²¹ *Ibidem*, dosar 3 376, f. 83.
- ²² Dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail E. Ionescu, *op. cit.*, p. 162.
- ²³ *Budapeșt—Vena—Praga*, sub red. mareșalului R.I. Malinovski, Moscova, 1965, p. 186.
- ²⁴ *Ibidem*, p. 185.
- ²⁵ „Scnteia”, anul LVI, nr. 14 573 din 29 iunie 1989.

L'IMPACT STRATÉGIQUE DE LA RÉVOLUTION ROUMAINE D'AOÛT 1944 : LES FACTEURS TEMPS ET ESPACE

Résumé

L'étude analyse la situation sur les théâtres des actions militaires européennes en août 1944, l'interdépendance entre celles-ci et les opérations

effectuées le long des deux dernières années de la deuxième conflagration mondiale, et met en évidence la corrélation de l'espace et du temps en tant que facteurs déterminants d'un conflit militaire majeur comme le fut celui déclenché il y a presque un demi-siècle.

L'importance décisive de l'acte historique du 23 Août 1944, l'impact produit par la révolution roumaine sur le déroulement ultérieur de la guerre, se révèlent si on rapporte le cadre géographique de la Roumanie et son potentiel humain, socio-politique, militaire et économique aux particularités du flanc méridional du front soviéto-allemand.

Les arguments que l'auteur met sur le tapis soutiennent d'une manière convaincante le fait que, par la contribution décisive du peuple roumain, et comme conséquence de la révolution de libération sociale et nationale antifasciste et antiimpérialiste d'août 1944, la seconde guerre mondiale fut écourtée de plus de six mois.

CONTRIBUȚIA TINERETULUI LA ÎNFĂPTUIREA ACTULUI ISTORIC DE LA 23 AUGUST 1944 ȘI LA VICTORIA ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

GHEORGHE SBĂRNĂ

August 1944 a marcat în istoria poporului român piatră de hotar, sub semnul luptei și voinței sale de libertate, cu rădăcini adânci în veacuri; căci în substanța evenimentelor de acum patru decenii și jumătate regăsim toate trăsăturile evoluției poporului nostru în dramatica încheștare cu toți acei care au atentat la libertatea sa, regăsim marea sa capacitate de a fi el însuși, de a-și alege calea afirmării proprii personalități.

Înfăptuirea victorioasă a revoluției din August 1944 a fost rezultatul liniei politice a luptei duse de Partidul Comunist Român, care a demască pericoul grav pe care îl reprezenta fascismul pentru destinele poporului nostru, pentru libertatea popoarelor, pentru pacea lumii.

Că tînăra generație, asemenea celorlalte forțe progresiste și democratice ale națiunii, s-a manifestat energic în mișcarea de rezistență antifascistă în perioada dictaturii militar-fasciste și a războiului hitlerist, stau mărturie multe fapte și acțiuni consemnate în documentele acelor ani. Ele atestă în mod elocvent, poziția și rolul activ jucat de tineretul revoluționar și patriotic, în transpunerea în practică a orientării partidului comunist de făurire a unei largi coaliții de luptă a tuturor forțelor democratice, patriotice ce se opuneau fascismului și hitlerismului, capabile să asigure salvarea țării, redobîndirea independenței și unității naționale.

„Urmînd neabătut linia generală a Partidului Comunist Român, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, Uniunea Tineretului Comunist s-a ridicat cu hotărîre împotriva dictaturii militar-fasciste, a aruncării României în brațele Germaniei hitleriste, în războiul antisovietic și antinațional”¹.

Sprijinindu-se pe efectivul tot mai mare al generației tinere progresiste și democratice, în condițiile în care războiul hitlerist lua proporții în Europa, iar în țară dictatorul Antonescu își asociase la conducere și Garda de Fier la 14 septembrie 1940 Uniunea Tineretului Comunist înfruntînd multiple greutăți, și-a mobilizat la luptă toate forțele pentru a stăvili acțiunile sîngeroase ale legionarilor, pentru demascarea samavolnicilor și crimelor lor, pentru a organiza acțiuni de protest împotriva intrării trupelor naziste în țară și înglobării României în blocul politic-militar al statelor fasciste.

Materialele tipărite și răspîndite de tinerii comuniști evidențiau starea grea de existență, de șomaj, de teroare aduse de noul regim dictatorial și chema tineretul român să se grupeze în frontul antifascist, anti-războinic al tinerei generații, să participe la lupta pentru îndeplinirea prevederilor programatice ale documentelor partidului comunist de salvare

¹„Revista de istorie”, tom 42, nr. 8, p. 825—840, 1989

a ființei naționale, de cîștigare a libertății și independenței țării. Răspîndirea unor astfel de materiale cu conținut revoluționar, patriotic era semnalată de organele de siguranță în toamna anului 1940 în capitală și în alte orașe ale țării, pe străzi, în întreprinderi, în mijloace de transport.

Una dintre cele mai puternice acțiuni de masă antifasciste, anti-hitleriste organizate de comuniști, cu un larg ecou în țară și peste hotare, a avut loc la 3 noiembrie 1940 în cartierul Obor din București. Principalul rol în cadrul acestei manifestații l-au avut tinerii comuniști care au purtat steaguri roșii și pancarde cu lozinci antifasciste: „Jos fascismul !”, „Jos teroarea !”, „Afară cu armatele de ocupație !”. Autoritățile au intervenit cu brutalitate arestînd peste 30 de participanți. Pe raportul prezentat de Direcția generală a poliției, patronată atunci de legionari, cu privire la desfășurarea manifestației, Antonescu a pus următoarea rezoluție: „Orice manifestație de dezordine va fi reprimată cu armele... Se vor stabili inițiatorii și agitatorii. Aceștia să fie condamnați la muncă silnică pe viață. Dacă nu este lege, să se facă imediat”².

Represiunea regimului, deși a răpit din mișcarea de rezistență pe unii din cei mai hotărîți combatanți, nu a putut înfrînge voința de luptă a comuniștilor. Chiar în noaptea de 3—4 noiembrie 1940 în cartierele Obor, Șoseaua Pantelimon, Șoseaua Iancului au fost răspîndite sute de manifeste ale U.T.C. prin care tineretul era chemat să continue lupta în cadrul Frontului unic patriotic al tineretului român. În aceeași perioadă au avut loc acțiuni antifasciste, conduse de uteciști și la Brașov, Bacău, Arad, Iași, Constanța, Reșița și Lugoj.

În pofida situației deosebit de grele în partea de nord a Transilvaniei, după cotropirea ei de către horthyști, mișcarea antifascistă și antihitleristă a oamenilor muncii tineri și vîrstnici nu a încetat. Organizațiile tineretului comunist din această parte a țării înfruntînd teroarea singeroasă a autorităților de ocupație și-au desfășurat activitatea de organizare și mobilizare a maselor de tineri români, maghiari, germani, evrei și de alte naționalități împotriva fascismului horthyst, împotriva asupririi naționale, pentru drepturi economice, politice, sociale, naționale și culturale³. Neîmpăcîndu-se nici o clipă cu Dictatul de la Viena, tinerii muncitori comuniști, socialiști, democrați, antifasciști, au luat parte activă la grevele și conflictele de muncă izbucnite într-o serie de întreprinderi din Cluj, Tg. Mureș, Baia Mare, Carei și alte orașe. Pentru activitatea lor viguroasă împotriva măsurilor de oprîmărire socială și națională, împotriva războiului hitlerist, zeci și sute de tineri comuniști, antifasciști indiferent de naționalitate, au fost urmăriți de poliția și jandarmeria horthystă, arestați și schingiuiți după procedeele fasciste cele mai bestiale. Evoluția evenimentelor a demonstrat că aceste metode crunte, teroriste n-au putut estompa conștiința națională a populației românești și nici nu a putut împiedica lupta antifascistă și antihitleristă a maselor populare. Ea nu a încetat pînă cînd nedreptatea istorică nu a fost lichidată prin izgonirea cotropitorilor horthyști și hitleriști de pe teritoriul patriei noastre și reintegrarea nordului Transilvaniei în granițele firești ale României.

Împotrivirea antifascistă a tineretului va crește în intensitate la sfîrșitul anului 1940 și începutul anului 1941 și va deveni tot mai activă cu cît se va contura iminenta angajare a țării în războiul hitlerist. Organele represive sesizau cu îngrijorare că în condițiile înrăutățirii situației maselor

muncitorești mediul cel mai propice pentru răspîndirea ideilor revoluționare este tînăra generație și că un număr tot mai mare de tineri au fost dovediți că fac parte din organizația comunistă de tineret.

Războiul declanșat de Germania hitleristă împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, în care contrar voinței poporului, a fost angrenată și România, a însemnat pentru tineretul țării noastre noi privațiuni și suferințe, dar mai ales un tribut greu de sînge; sute de mii de tineri, îmbrăcați în haină militară, morți, răniți, și dispăruți într-un război dus departe de hotarele țării, pentru interese străine poporului român⁴.

În spiritul liniei politice adoptate de partidul comunist în documentele sale programatice uteciștii au demascat în rîndurile tineretului adevăratele scopuri ale războiului hitlerist, au combătut propaganda guvernamentală și pe cea nazistă, au sădit încrederea în victoria Uniunii Sovietice și a celorlalte țări din coaliția antihitleristă, au cultivat ideea necesității și posibilității întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste, au mobilizat masele, îndeosebi tineretul țării, să lupte sub toate formele împotriva dominației hitleriste și a dictaturii antonesciene, pentru eliberarea patriei.

Uniunea Tineretului Comunist, la îndemnul partidului comunist a militat în continuare pentru formarea unui front patriotic antifascist al tineretului, în care să intre toți tinerii, indiferent de convingerile lor politice, religioase, de naționalitate, gata să lupte împotriva dominației naziste și a dictaturii militaro-antonesciene.

În vederea lărgirii mișcării de rezistență antifascistă s-a desfășurat o susținută activitate politică. Organizațiile comuniste de tineret, deși în mai mică măsură decît înainte, au tipărit și difuzat prin echipe de tineri mii de manifeste revoluționare editate de partid și de U.T.C. Unele dintre organizațiile locale ale tineretului comunist au reușit să tipărească și să răspîndească, fie și pentru scurtă vreme, gazete ilegale. Concomitent cu munca de propagandă prin aceste modalități s-a recurs la utilizarea de noi mijloace de informare și mobilizare a maselor, un rol important, în această perioadă, l-au avut „fluturașii”, care puteau fi rapid și cu mai puțin pericol scriși și răspîndiți. Fluturașii erau mici lozinci, uneori din două cuvinte, alteori mai multe, scrise cu tuș, cerneală sau creion chimic, cu vopsea sau cretă albă, pe bucățele mici de hîrtie, pe etichete de caiete, pe bancnote, pe zidurile clădirilor.

Pornind de la linia tactică și politică a P.C.R. expusă în Platforma program din 6 septembrie 1941, de unire a tuturor forțelor revoluționare, democratice și antifasciste, într-o puternică coaliție de luptă împotriva trupelor hitleriste și a dictaturii antonesciene, Uniunea Tineretului Comunist a lansat numeroase apeluri și chemări către masele de tineri muncitori, țărani, școlari, studenți și soldați pentru a acționa în comun în vederea scoaterii României din situația dezastruoasă în care se afla, propunînd în acest scop crearea Frontului patriotic al tineretului din România⁵. Astfel în februarie 1942, ținînd cont de sarcinile ce-i reveneau din Platforma P.C.R. din septembrie 1941, C.C. al U.T.C. a elaborat o platformă proprie, care sublinia necesitatea unirii întregului tineret în lupta împotriva dictaturii militaro-fasciste și pentru salvarea țării din ghiarele hitlerismului. După ce se efectua mai întîi o scurtă privire asupra împrejurărilor concrete în care se afla țara, platforma în ista în mod deosebit asupra

misunii de căpetenie a organizației U.T.C. de a desfășura o amplă activitate în rîndurile maselor tineretului român spre a-l atrage la lupta activă pentru eliberarea patriei și împotriva războiului hitlerist, căci „numai prin luptă hotărîtă, tineretul își va salva viața, familia și patria”. În vederea realizării acestei sarcini, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist punea ca îndatorire principală crearea Frontului Patriotic al Tineretului din România. „În această mișcare patriotică — se arăta în platformă — trebuie să atragem întreg tineretul din România, din toate straturile sociale, fără deosebire de sex, stare materială, vedere politică, religie și concepție de viață”⁶. În acest scop, U.T.C. s-a adresat cu propuneri de colaborare tuturor organizațiilor politice de tineret, social-democrat, național-țărănesc, radical-țărănesc și liberal tuturor organizațiilor sportive, culturale etc., întregului tineret din România. Organizația tineretului comunist propunea ca obiective, pe baza cărora urma să se realizeze Frontul patriotic al tineretului: încetarea războiului hitlerist contra U.R.S.S.; aducerea trupelor române în țară; pace imediată cu U.R.S.S., Anglia, Statele Unite, precum și cu toate țările democratice; luptă împotriva fascismului german și a dictaturii antonesciene; izgonirea trupelor germane din țară; drepturi și libertăți democratice pentru întregul tineret din țară; eliberarea tinerilor patrioți din închisori, lagăre de concentrare; împotriva muncii forțate; arestarea și pedepsirea guvernului militar-fascist în frunte cu Antonescu; pentru libertatea și independența națională a poporului român. Adresîndu-se tinerei generații, C.C. al U.T.C. preciza că „pe baza acestei platforme, U.T.C. face toate sacrificiile ca să ajungă la o înțelegere sinceră cu toate grupările, organizațiile și persoanele tinerești, chiar și pe baza unui singur punct al platformei de mai sus, în vederea luptei contra cotropitorilor și a războiului”⁷.

Frontul patriotic al tineretului trebuie să fie — așa cum se arăta în platformă — un front larg de luptă, cu rădăcini în masele de tineri din întreprinderi, ateliere, cartiere, sate, școli și universități. În Comitetele de front patriotic urma să fie aleși reprezentanți ai tuturor organizațiilor de tineret care aveau să aderă la această platformă, de jos în sus. Organizațiile aveau datoria să imbine lupta de dezrobire de sub dictatura militarofascistă cu acțiunile pentru revendicările imediate ale fiecărei categorii de tineri, contra scumpetei bunurilor de consum și a lipsei de îmbrăcăminte, încălțăminte, combustibil, împotriva salariilor de mizerie, a numărului mare de ore de muncă, împotriva bătăii.

După elaborarea platformei care viza crearea Frontului patriotic al tineretului, C.C. al U.T.C., organele de conducere locale au desfășurat acțiuni de lămurire asupra necesității încheierii unității tuturor forțelor patriotice ale tineretului, care, în cadrul Frontului patriotic al întregului popor, să-și aducă contribuția la salvarea țării. Frontul patriotic al tineretului urma să fie organizat atît la nivelul întreprinderilor, al facultăților, școlilor, cît și la nivelul organelor superioare conducătoare.

Pentru popularizarea și dezbaterea problemelor cuprinse în platformă, C.C. al U.T.C. a editat și răspîndit ilegal în rîndurile tineretului „Buletinul informativ pentru lupta patriotică a tineretului român”, „Buletinul tineretului patriotic”, „Tinărul patriot”, precum și manifeste și broșuri.

În vederea cuprinderii unui număr cât mai mare de tineri din toate categoriile sociale și de toate convingerile politice în Frontul național patriotic al tineretului, U.T.C. a constituit în cadrul Uniunii patrioților — organizație creată în 1942 — grupe de tineri patrioți, a militat consecvent pentru a stabili contacte cu tinerii socialiști spre a-i atrage la încheierea frontului unic al tineretului muncitoresc, care trebuia să fie temelia Frontului patriotic al tineretului. Uteciștii au lansat apeluri și chemări înflăcărâte către întregul tineret al țării, pentru a participa la lupta împotriva cotropitorilor hitleriști, pentru salvarea țării și recâștigarea independenței naționale.

Animați de dorința de a pune capăt războiului hitlerist, de a salva țara de sub dominația fascistă, tinerii comuniști au participat alături de membrii de partid la sabotarea producției de război, acțiune care a crescut în intensitate pînă la răsturnarea dictaturii antonesciene. În acest scop într-o serie de întreprinderi au fost formate grupe de 5 — 12 tineri patrioți, avînd sarcina să organizeze, împreună cu vîrstnicii, acțiuni de sabotaj și să participe la răspîndirea manifestelor. De la neprezentarea la lucru, deteriorarea uneltelor, încetinirea ritmului de muncă, se trecea la dereglarea motoarelor și mașinilor, turnarea de nisip în lagăre pentru a produce piese defecte etc. Astfel de acțiuni de sabotaj semnalate de organele de informare au avut loc într-o serie de întreprinderi din capitală, Reșița, Timișoara, Brașov, Ploiești, la șantierele navale din Constanța, la Orșova și în alte orașe, ceea ce a îngrijorat autoritățile dictatoriale, care au adoptat drastice măsuri represive împotriva comuniștilor, însumînd ani grei de temniță și chiar condamnări la moarte, ca de pildă Filimon Sirbu, Justin Georgescu, Cornel Elias, Simion Perl și mulți alții. „Eroismul cu care tînărul comunist Filimon Sirbu și-a dat viața pentru cauza sfîntă a libertății — se scria în „Buletinul Tineretului Patriotic” — trebuie să fie pentru noi o pildă vie a sacrificiului și jertfei pusă în slujba eliberării”⁸. Dar condamnările la moarte, execuțiile publice, anii grei de închisoare sau de internare în lagăre nu au fost în stare să întrerupă firul activității antifasciste, patriotice a tineretului.

În facultăți și licee studenții și elevii își manifestau în acești ani, sub influența sporită a uteciștilor, împotrivirea față de măsurile de restringere a posibilităților de a urma cursurile, ca și față de războiul dezlănțuit de Germania hitleristă. La universitățile din București, Iași, Sibiu, U.T.C. a constituit nuclee de tineri care au militat pentru înființarea în fiecare centru universitar a unui front studentesc patriotic, alcătuit din comitetele patriotice pe facultăți⁹. De asemenea, s-au folosit și alte forme de colaborare între studenți, indiferent de orientare politică, în vederea apărării drepturilor democratice ale tineretului studios, ale salvării țării de sub dictatura fascistă. În jurul revistei „Gîndul nou”, editată încă din decembrie 1941 de un grup de studenți comuniști, simpatizanți și antifasciști, s-a format un cerc de dezbateri, care reunea, alături de uteciști, pe tinerii socialiști și național-țărăniști de stînga de la Facultățile de drept, medicină, de la facultățile tehnice din București și din alte centre universitare. La Politehnică funcționa un cerc de matematică și se edita o revistă de matematică, ambele servind drept centre de raliere a studenților progresiști. O asociație asemănătoare a funcționat în acești ani și la Academia Comercială. În aprilie-mai 1943 s-a înființat unul din primele

comitete de front patriotic al tineretului, — Comitetul antifascist al tineretului universitar din capitală —, care reunea studenți, tineri licențiați și doctoranzi. Activitatea studenților comuniști s-a făcut simțită și în provincie. Siguranța semnala la 5 mai 1942 că „în special organizația U.T.C. desfășoară o activitate foarte intensă în rindurile studențimii Politehnicii din Timișoara”¹⁰.

În licee, sub influența uteciștilor, elevii au răspândit diferite manifeste ale mișcării comuniste și antifasciste, semnalate de Siguranță la școlile din Botoșani, Brașov, Piatra Neamț, Râmnicu Vilcea, Timișoara, Lugoj, Arad, Orăștie etc¹¹. La îndemnul lor, elevii scriau pe bancnotele de 1, 2 și 5 lei lozinci împotriva dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist: „Jos Antonescu!”, „Jos războiul!”, „Afară cu nemții din țară!”; toate erau semnate „Frontul Patriotic al Tineretului”¹². În martie 1942, în internatele liceelor din Botoșani a fost afișat un manifest în care se scria: „Tineret român, unește-te cu lupta națională antifascistă, pentru încetarea războiului antisovietic, anularea dictatului de la Viena, pentru dezrobirea Ardealului ocupat, pentru pace, piine, independență, libertate poporului român”¹³.

O intensă activitate a desfășurat Uniunea Tineretului Comunist în rindurile ostașilor. Tinerii din armată erau chemați să întreprindă acțiuni antifasciste atât pe front, cât și în unitățile din spatele frontului. Situația mizeră pe care o îndura ostașul român, pe de o parte, iar pe de altă parte, aroganța și brutalitatea hitleriștilor au determinat creșterea stării de spirit antifascistă, antihitleristă în armată¹⁴. Comuniștii considerau ca posibilă, în anumite condiții, soluția trecerii integrale și în mod organizat a întregii armate la lupta contra Germaniei naziste. Tocmai de aceea, ideea salvării țării prin întoarcerea armelor de către ostași și ofițeri contra hitleriștilor și horthyștilor și eliberarea părții de nord a Transilvaniei, a fost cultivată în permanență în rindurile militarilor. Nu există document, ziar, broșură sau manifest din perioada anilor 1941—1944, prin care uteciștii, după exemplul comuniștilor vîrstnici, să nu fi îndemnat pe militari la întoarcerea armelor, pentru eliberarea țării de sub jugul fascist. „Popor român! Frați soldați — se spunea într-un manifest — nu continuați acest război care servește interesele cotropitorilor germani și care duce la subjugarea noastră națională economică și mai completă. Nu luptați contra armatei roșii... Începeți lupta contra cotropitorilor germani... Soldați! Împiedicați completarea frontului, nimiciți rezervele armatei imperialiste! Luptați alături de armata roșie, pentru independența și libertatea României”¹⁵.

Condițiile deosebit de grele ale ilegalității, precum și unele lipsuri care s-au manifestat în conducerea P.C.R. în acea perioadă de teroare a dictaturii antonesciene au constituit piedici serioase în activitatea Uniunii Tineretului Comunist de încheiere a Frontului unic muncitoresc al tineretului și a Frontului patriotic al tinerei generații. În această perioadă, pentru activitatea lor patriotică, antifascistă, o serie de uteciști — muncitori, studenți, elevi, ostași — au fost arestați, torturați, condamnați la ani grei de temniță, de muncă silnică, iar alții au fost trimiși în fața plutoanelor de execuție. Au avut loc și mai multe „căderi” ale unor organizații uteciste¹⁶. Într-o broșură editată în 1942 de C.C. al P.C.R. privind sarcinile în lupta împotriva războiului se arată că: „Partidul comunist,

Uniunea Tineretului Comunist, Ajutorul roșu au avut mari pierderi în urma lovirilor dușmanului de la declanșarea războiului antisovietic”¹⁷.

În ciuda acestor mari greutăți, uteciștii, creșcuți în spiritul înaltelor tradiții de luptă pentru apărarea intereselor poporului, și-au adus contribuția la toate acțiunile inițiate de partidul comunist, la organizarea și desfășurarea unor acțiuni greviste și a conflictelor de muncă, a actelor de sabotare a producției pentru războiul hitlerist. În întreprinderi, uteciștii mobilizau pe tinerii muncitori și tinerele muncitoare să lupte în front comun, indiferent de apartenența politică, națională, religioasă, pentru salarii egale la muncă egală, pentru opt ore de muncă, salarii în raport cu scumpetea, ajutoare de boală, asistență medicală gratuită, școli și posibilități de studii pentru ucenici. Având în vedere acest program cuprinzător de revendicări, tinerii comuniști și antifasciști au constituit elementele cele mai active în desfășurarea conflictelor de muncă în perioada dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist într-o serie de ateliere și fabrici, ca : „Vulcan”, „I.O.R.”, „Lamaitre”, „Atelierele C.F.R. Grivița”, „Wolf”, din București, la „Concordia” din Ploiești, „Astra” și „I.T.A.” din Arad, în Valea Jiului și Valea Prahovei¹⁸.

Urmind chemările Partidului Comunist Român, uteciștii nu numai că și-au intensificat acțiunile împotriva ocupanților naziști și a sprijinitorilor lor din interior, în perioada următoare, dar și-au manifestat, cu forță sporită, solidaritatea cu cei ce li se împotriveau cu arma în mână, indiferent de țară și orientare politică. În acest sens sînt concludente acțiunile de simpatie și sprijin cu lupta popoarelor vecine cotoprite de hitleriști, participarea activă a unor membri ai U.T.C. în Rezistența franceză și în mișcarea de partizani de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Din vara anului 1943, ca urmare a numeroși factori, activitatea antifascistă în România a crescut în amploare și intensitate, dobîndind forme tot mai organizate. În urma creării Frontului patriotic antihitlerist, alcătuit din Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Madoszul, Partidul Socialist-Țărănesc, și unele organizații ale P.S.D., U.T.C. a lansat noi apeluri către tînăra generație, pentru formarea Frontului patriotic al tineretului. „Tineri români — se scria într-un apel al U.T.C. răspîdit în capitală — nu vă lăsați duși la moarte de călăul Antonescu, vînzătorul vieții și tinereții noastre ! Luptați pentru salvarea voastră, pentru salvarea țării, pentru independență națională, pentru libertate, pentru pace imediată cu aliații ; Organizați-vă în Frontul patriotic al tineretului, fără deosebire de religie, stare socială și convingere politică”¹⁹.

Un alt manifest semnat de „un grup de studenți patrioți”, răspîdit în martie 1944 în sălile de studii, laboratoare, în biblioteca Institutului Politehnic și pe străzi, înfiera jefuirea țării de către hitleriști, „noua ordine” nazistă prin care, așa cum se scria în manifest, trebuie să înțelegem „regimul terorii organizate”. Manifestul studenților patrioți arăta întregului tineret din facultăți că „Frontul patriotic a început lupta pe viață și pe moarte împotriva fepilării nemțești. El reprezintă libera afirmare a conștiinței poporului român, care dorește ruperea imediată a cîrdășiei cu nemții, înlăturarea cîrmuitorilor trădători, retragerea armatelor române de pe front și încheierea cît mai grabnică a unei păci cu aliații”. La sfîrșit erau

înscrise lozinci ale luptei de eliberare : „Trăiască România liberă !”, „Trăiască Frontul patriotic”, „Moarte cotropitorilor nemți !”²⁰.

O deosebită amploare a căpătat, în 1943 și în prima jumătate a anului următor, pe lângă răspîndirea manifestelor, înprăștierea „fluturașilor” pe străzi, în fabrici, școli și facultăți, în București și în alte orașe ale țării, al căror conținut înfățișa puncte importante ale programului de luptă utecist : „Jos războiul !” „Afară cu nemții !”, „Rușinea neamului românesc este banda antoneștilor, exploataorii României”, „Jos Antonescu !”, „Jos Hitler” etc²¹. ; multe din ele purtau semnătura Frontului patriotic al tineretului sau a Uniunii Tineretului Patriotic.

De mare însemnătate pentru activitatea revoluționară a tineretului a fost dezvoltarea tot mai largă a relațiilor dintre conducerea P.C.R. și P.S.D., abandonarea sistemului polemicilor și acuzațiilor reciproce, manifestarea dorinței, din partea ambelor partide muncitorești, de a găsi căile de realizare a unității de acțiune pornind de la necesitățile și cerințele vitale ale clasei muncitoare, ale poporului român, ale țării. Că urmare a îndelungatelor discuții și tratative, și în fața pericolului iminent în care se afla țara, militanții comuniști și social-democrați au ajuns la conturarea platformei pe baza căreia în cursul lunii aprilie 1944 s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc, platforma lui fiind adusă la cunoștința maselor muncitoare cu prilejul zilei de 1 Mai. Acest eveniment a avut o mare însemnătate pentru grăbirea procesului de unire în jurul clasei muncitoare a tuturor forțelor democratice și patriotice, în vederea răsturnării guvernului de dictatură militarofascistă și a formării unui guvern de uniune națională, a scoaterii țării din războiul antisovietic, și întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste, pentru o Românie liberă și democratică.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc a avut consecințe pozitive pentru mobilizarea maselor tinerei generații la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Căci, deși formal nu s-a întocmit și semnat un acord de front unic special între organizațiile tineretului comunist și social-democrat, decizia majoră a partidelor care îndrumau organizația comunistă și organizația social-democrată de tineret avea un rol hotărîtor și pentru orientarea fundamentală a acestor organizații, încît putem spune că încă de acum se producea o cotitură în cristalizarea, într-un fel, și a frontului unic al tineretului muncitor. În manifestele răspîndite după înfăptuirea sa, F.U.M. se adresa în egală măsură tineretului. Astfel, un manifest, elaborat chiar la 1 Mai 1944, după ce arăta situația tineretului, mult înrăutățită în anii războiului hitlerist, chema tinăra generație muncitoare la lupta pentru eliberarea țării, alungarea fasciștilor, pentru pace²². Încă din mai 1944, cînd s-a încheiat unitatea de acțiune a clasei muncitoare, Partidul Comunist Român și-a sporit preocuparea pentru înfăptuirea Frontului unic al tineretului.

În primăvara și vara anului 1944 lupta tineretului comunist, antifascist a luat forme tot mai eficiente îndreptate împotriva mașinii de război hitleriste. Într-un manifest răspîndit la mijlocul lunii iunie 1944, U.T.C. sintetiza sarcinile pe care le aveau de îndeplinit tinerii antifasciști : „Să distrugem mașinile nemțești, firele de telegraf, să nu plecăm în război și să organizăm grupe de partizani. Să organizăm manifestații de stradă, greve la instituții și fabrici pentru încheierea imediată a păcii”. După ce

sublinia că întregul tineret trebuie să participe alături de toți patrioții, într-o efortare comună în luptă pentru eliberarea patriei, preciza : „Nu există decît un singur dușman : nemții, un singur vinovat : trădătorii antonescieni, o singură scăpare : alungarea nemților și a trădătorilor”²³.

O contribuție însemnată au adus-o uteciștii, antifasciștii, la răspîndirea manifestelor și chemărilor către tînăra generație de a se încadra în Uniunea tinerilor patrioți, în vederea organizării în formațiuni de luptă patriotică, pentru a fi gata să intervină cu succes la semnalul dat de partid pentru a răsturna dictatura antonesciană și a alunga pe hitleriști din țară.

În urma apelurilor comuniste tinerii patrioți s-au înrolat în grupele de partizani din Munții Vrancei, ai Banatului, ai Maranureșului, în Delta Dunării. Partizanii din Munții Semenicului aveau strînse legături cu organizațiile de partid și U.T.C. din regiune, care îi aprovizionau cu arme, muniții și alimente. În scopul sprijinirii grupului de partizani „Mărășești”, organizația regională U.T.C. Banat a adresat un manifest tinerilor patrioți din această zonă, chemîndu-i să lupte cu arma în mînă, ca partizani, împotriva fasciștilor, „Să distrugem căile de comunicație și aprovizionare, să ne alăturăm la luptele de eliberare a eroicilor partizani”²⁴. Organizațiile U.T.C. din Bocșa Română, Bocșa Vasiovicei, Ocna de Fier, tinerii de la sate și tinerii patrioți din armată, în special cei de la Manuntanța din garnizoana Timișoara, precum și cei din subunitățile Regimentului 1 Roșiori și alte subunități, au întreprins acțiuni de sprijinire a acestui grup de partizani. Protestînd contra represaliilor îndreptate asupra acestor luptători antifasciști, tinerii au înaintat Comandamentului Siguranței din Timișoara o scrisoare în care se scria : „Sintem hotărîți mai mult ca oricînd, ca, cu arma în mînă, cu dorința de libertate și independență națională și cu sprijinul poporului întreg, să-i apărăm și să-i răzbu-năm pe frații noștri schingiuți și uciși în camerele de tortură ale Siguranței din Oravița”²⁵.

În preajma insurecției tinerii patrioți, conduși de uteciști, au început să se organizeze în Formațiuni de luptă patriotică, într-o serie de întreprinderi din capitală ca : Atelierele C.F.R. „Grivița”, „Malaxa”, „Lamaitre”, „S.T.B.”, Uzinele „Vulcan”, pe Valea Prahovei la „Steaua Română”, „Vega”, „Româno-americană” și din alte întreprinderi din Ploiești, precum și din alte localități. Astfel cînd s-a declanșat revoluția, uteciștii împreună cu tinerii patrioți care se aflau sub îndrumarea partidului comunist s-au prezentat în primele ore la Comandamentul Formațiunilor de luptă patriotică pentru a îndeplini misiunile ce le reveneau.

În acele zile hotărîtoare, la granița a două epoci : una care pierdea pentru totdeauna, alta care își însemna cu fapte de înaltă răspundere primele zile ale nașterii sale, C.C. al U.T.C. a imprimat și răspîndit un apel prin care se adresa tinerilor muncitori, țărani, elevi și studenți, indicîndu-le sarcinile ce le stăteau în față și subliniind cu tărie imperativul unirii întregului tineret în Frontul patriotic al tineretului, pentru ca : „Toți ca unul să luptăm alături de Armata română și de Armata Roșie pentru dezrobirea Ardealului, pentru nimicirea definitivă a bandelor germano-hitleriste și pentru stîrpirea slugilor din țară antonești și legionari”²⁶.

Din primul moment al izbucnirii revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, participarea tineretului din

fabrici, de pe ogoare, din școli și instituții, alături de cei mai buni fii ai poporului, comuniștii, a căpătat un caracter de masă. „Chemarea noastră, chemarea țării, cu toții la arme!” era cuvîntul de ordine al partidului comunist care îi mobiliza, îi înflăcăra. În desfășurarea acestor lupte, în care uteciștii se aflau în primele rînduri, tinerii muncitori, țărani, studenți și elevi, civili și militari, au realizat noi pași de colaborare și acțiune unită pentru izbînda deschizătoare a unei noi epoci în istoria poporului român. Patriotismul și eroismul de care a dat dovadă tînăra generație în zilele insurecției din august 1944, constituie unul din cele mai glorioase momente ale activității sale, încrustate adînc în zbuciumata noastră istorie. „Revoluția de eliberare socială și națională din 1944 care a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă — sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum își dorește fără nici un amestec din afară”²⁷.

Unitățile militare și formațiunile patriotice, în rîndurile cărora se aflau peste o jumătate de milion de tineri între 21 și 23 de ani, mai ales muncitori, țărani, precum și studenți, au întreprins o serie de acțiuni pentru a deruta și paraliza, încă din seara zilei de 23 August, trupele hitleriste din interiorul capitalei²⁸. Obiectivele militare hitleriste prevăzute în planul insurecției au fost blocate și izolate; au fost întrerupte legăturile prin fir cu străinătatea, ale comandamentelor civile și militare germane, iar trupele răzlețe de soldați și ofițeri nazisti au fost dezarmate și internate. În aceeași seară și în dimineața următoare, grupe de patrioți înarmați, formate din muncitori comuniști, vîrstnici și tineri, împreună cu ostașii din Regimentul gardă călare, au executat curățirea de hitleriști a cartierului din jurul străzii Aleea Alexandru, unde se instalase sediul C.C. al P.C.R.²⁹.

În zilele următoare la luptele insurecționale pentru eliberarea Bucureștiului au participat activ mulți alți tineri muncitori de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, de la Uzinele „Malaxa”, „Vulcan”, de la fabrica de piine „Gagel”, de la A.P.A.C.A. etc., care, cu braccarde tricolore la mîină și-au adus contribuția la eliberarea unor importante edificii publice ocupate de trupele hitleriste, dezarmarea unor unități naziste, stingerea incendiilor, apărarea avutului obștesc. Alți tineri din Cartierul Rahova s-au prezentat la o subunitate militară pentru a fi înarmați și împreună cu ostașii au luat parte la acțiuni de lichidare a punctelor de rezistență dușmane.

Reliefînd lupta tinerilor patrioți, alături de uteciști, pentru a înfrînge și alunga trupele hitleriste, ziarul „Luptătorul”, organ al Comitetului P.C.R. din județul Ilfov, sublinia dăruirea de sine și eroismul de care a dat dovadă tineretul în acele zile: „Neclintite sub ploaia de gloanțe, bombe ucigătoare, ce se abăteau din ceruri asupra Capitalei, gărzile tineretului au luptat fără șovăire alături de armata română”.

Numeroase acte de eroism au înscris tinerii din celelalte zone ale țării: din Dobrogea, Valea Prahovei, Oltenia, Banat, sudul Transilvaniei, prin îndeplinirea diferitelor misiuni de luptă în sprijinul armatei române, ca: urmărirea și dezarmarea grupelor răzlețe de soldați inamici în păduri și munți; pază la podurile de cale ferată, la oficiile poștale și la telefoane; observare și cercetare; orgauizarea pozițiilor de luptă, adu-

cînd o prețioasă contribuție la grăbirea eliberării patriei de sub jugul fascist.

Participarea tineretului la mișcarea de rezistență antihitleristă, cu corolarul ei insurecția din august 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, constituie una dintre paginile eroice ale mișcării de tineret din patria noastră. Crescute de partid în spiritul înaltelor tradiții de luptă pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor, tinerele vlăstare de revoluționari au probat în anii rezistenței antifasciste, antidictatoriale, adîncul lor devotament și spirit de sacrificiu în luptă, capacitatea organizatorică de mobilizare la acțiuni a maselor de tineri, înscriindu-se în rîndul făuritorilor al celui moment de însemnătate crucială care a deschis făgașul istoric nou al României în epoca contemporană.

După victoria din 23 august 1944, una din sarcinile principale puse de partidul comunist în fața poporului român a fost continuarea războiului pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei și contribuția la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste. Începînd din acest moment, România și-a pus toate resursele materiale și umane în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste. Victoria insurecției naționale armate, antifasciste și antiimperialiste a avut profunde ecouri, semnificații și consecințe internaționale. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a contribuit într-o mare măsură la prăbușirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, ducînd la scurtarea războiului și la apropierea victoriei depline asupra fascismului³⁰.

În noile condiții, Uniunea Tineretului Comunist, în fruntea căruia se afla tovarășul Nicolae Ceaușescu, răspunzînd chemării partidului comunist a cerut membrilor săi, tineretului muncitor, democrat să sprijine războiul antihitlerist. Toate forțele naționale, „întregul tineret patriotic — se arăta în apelul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, publicat în „Șcînteia” din 21 septembrie 1944 — trebuie să dea concursul cel mai larg armatelor române și sovietice, să sprijine prin toate mijloacele eforturile războiului nostru de eliberare și consolidare a independenței țării”.

Înfruntînd cu eroism și abnegație greutăți de tot felul, Uniunea Tineretului Comunist, în rîndurile căruia intrau acum tot mai mulți tineri muncitori din fabrici, uzine, tineri de la sate, elevi și studenți, se angaja să lupte alături de clasa muncitoare, de întregul popor român pînă la completa nimicire a Germaniei hitleriste. Tinerii comuniști au lansat, încă din primele zile de după 23 august 1944 apeluri vibrante pentru refacerea întreprinderilor și mărirea producției, a chemat tînăra generație în ansamblul ei să-și inzecească eforturile de reconstrucție economică, să formeze echipe de muncă patriotică. „Sarcina principală a U.T.C. în momentul de față — arăta tînărul comunist Nicolae Ceaușescu, într-un interviu acordat ziarului „Luptătorul bănățean” — este mobilizarea întregului tineret în lupta pentru zdrobirea fascismului. Aceasta înseamnă ca tinerii comuniști trebuie să fie cei mai buni muncitori pentru mărirea producției de război”³¹.

Nenunțările fapte de eroism ale tineretului au evidențiat că el înțelegea imperatiivele momentului hotărîtor pe care îl traversa țara

și a răspuns cu dăruire la îndemnul partidului comunist pentru transpunerea în viață a lozincii : „Totul pentru front, totul pentru victorie”.

Tinerii muncitori, alături de vîrstnici, din sectoarele de bază ale economiei de care depindea aprovizionarea armatei române pe front au depus eforturi considerabile pentru mărirea producției, refacerea uzinelor și atelierelor distruse. Mărturiile vremii ilustrează munca plină de răspundere prestată de tinerii de la Atelierele C.F.R., și de tinerii mineri pentru refacerea căilor ferate și asigurarea producției de cărbune. La 4 decembrie 1944, minerii din Schitu Golești, tineri și vîrstnici, au votat o moțiune — după cum scria „Scînteia” — în care arătau : „Față de nevoile poporului român, față de necesitățile industriei de transporturi, ne luăm angajamentul ca în cursul lunii decembrie să ridicăm producția pînă la dublare, prin organizarea muncii departamentului nostru”³².

La uzinele „Malaxa” și la Societatea de transport București (S.T.B.), tineretul a dat — după cum relatează „Scînteia tineretului” din 26 noiembrie 1944 — un sprijin prețios în acțiunea de izgonire și arestare a criminalilor de război fasciști. „Acum tinerii muncesc conștiincios și cu elan pentru mărirea producției și dau un sprijin activ noilor conducători democrați ai întreprinderilor”.

După instaurarea guvernului revoluționar-democratic de la 6 martie 1945, Uniunea Tineretului Comunist a subliniat că odată cu susținerea guvernului democratic, tinerii trebuie să mărească producția de război, să intensifice efortul pentru înfringerea militară pînă la capăt a fascismului.

Este edificator în acest sens exemplul muncitorilor de la fabrica de avioane S.E.T., printre care 246 de ucenici, organizați de comitetul de fabrică ; ei au înființat o comisie obștească de producție care și-a propus să se îngrijească de bunul mers al întreprinderii și al producției. Pentru sprijinirea efortului întregului popor la susținerea frontului antihitlerist, în orele libere muncitorii și ucenicii reparau avioane și autocamioane.

La fabrica „Vulcan”, tinerii muncitori și ucenici din secția de lăcătușerie au lucrat la chesoane și aruncătoare ; ei nu au șovăit să muncească 10—12 ore pe zi cînd a fost nevoie, iar uneori și ziua și noaptea, fără întreruperi. Astfel de exemple erau numeroase pe tot cuprinsul țării angajate ferm în zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Prin scrisorile trimise ostașilor pe front, tinerii muncitori, țărani, intelectuali, se angajau să nu precupețească nici un efort pentru sprijinirea frontului, creșterea producției și acordarea de ajutor familiilor celor aflați la război. Într-o scrisoare trimisă de comitetul U.T.C. al fabricii „Voina”, se relatează : „Tineretul din fabrica noastră și-a luat obligația să mărească producția cu 100 la sută, pentru ca să ajutăm de aici efortul de război. Ne dăm astăzi seama că trebuie să facem orice, să nu precupețim nimic pentru ca fiara hitleristă, cel mai mare dușman al libertății să fie învinsă”. Într-o altă scrisoare se spunea : „Tineretul muncitor al Fabricii „Leonida” dîndu-și seama că lupta voastră pe front nu este posibilă decît în măsura în care muncitorii o vor susține prin muncă încordată își ia angajamentul față de voi, care vă dați viața fără a precupeți nimic, să ridice la maximum producția, să nu slăbească efortul de război cu nici un preț ...”.

În timp ce în fabrici, uzine și pe ogoare tinerii își aduceau susținut contribuția la îndeplinirea producției, zeci și sute de muncitori, țărani,

intelectuali, mai ales care erau membri ai U.T.C., s-au înrolat ca voluntari în unitățile armatei române ce luptau contra trupelor hitleriste și horthyste.

Dragostea lor de patrie, devotamentul pentru cauza libertății poporului, dorința realizării unei vieți libere și mai bune i-au însuflețit în vilttoarea marilor bătălii împotriva inamicului, i-au îndemnat la fapte eroice.

Neuitate vor rămâne faptele de vitejie ale tinerilor eroi Gheorghe Turturică, Virgil Iovănaș, Maria Deheleanu, ale vitejilor elevi de la Radna, constituiți în Detașamentul Păuliș, și ale altor zeci și zeci de tineri care au înscris cu sîngele lor pilduitoare pagini de vitejie. Șirul faptelor de eroism din luptele pentru eliberarea patriei este lung. Însuflețiți de chemările partidului comunist, de idealul eliberării, de bucuria rînduicelilor noi și de dragostea adîncă față de patrie, ostașii români au sîngerat pentru fiecare palmă de pămînt smuls din miinile cotropitorilor. au depus eforturi încordate, ieșind învingători din crîncenele bătălii. Tăria ostașilor noștri, eroismul lor își aveau izvorul în cauza dreaptă pentru care luptau : eliberarea patriei.

Trupele române, în rîndul cărora masa mare a militarilor era din generația tînără, au dus lupte înverșunate pentru nimicirea forțelor fasciste din interiorul țării, au făcut zăgaz de netrecut în fața presiunii forțelor hitleriste — horthyste în Podișul Transilvaniei și în Banat, au rupt apărarea de pe Olt și Mureș, au pornit ofensiva în strînsă frăție de arme cu trupele sovietice și în ziua de 25 octombrie 1944 a fost eliberată de sub dominația fascistă ultima fâșie de pămînt a țării. După această victorie armata română a continuat luptele și dincolo de hotarele patriei, în Ungaria, Cehoslovacia și Austria, pînă la victoria finală a Națiunilor Unite împotriva Germaniei hitleriste.

La chemarea Partidului Comunist Român, la sfîrșitul anului 1944 și începutul anului 1945 noi eșaloane de voluntari au plecat spre front. La loc de cinste se înscrie plecarea celor peste 1 500 de voluntari, în mare parte uteciști, cadre de bază ale organizației comuniste de tineret. Referindu-se la atitudinea antihitleristă a tineretului „Scinteia tineretului” scria : „Tineretul din rîndurile căruia unii dintre cei mai buni s-au înrolat în Divizia „Tudor Vladimirescu” spre a lupta contra fascismului a dat o nouă dovadă strălucită a patriotismului său fierbinte. Tineretul a înțeles că, pentru a zdrobi fascismul, trebuie ca frontul și spatele frontului să formeze un tot unic”³³.

În detașamentele de voluntari s-au înrolat tineri din București, Craiova, Brașov, Cluj, Turnu Severin, Turda, Mediaș și din alte localități. Din capitală au plecat ca voluntari tineri de la C.F.R., fabricile „Vulcan”, „Wolf”, „Gagel”, Societatea de gaz și electricitate, S.T.B. și din alte întreprinderi. În fruntea detașamentului s-a aflat Constantin Godeanu, membru al C.C. al U.T.C. Din Brașov au răspuns chemării tineri de la C.F.R., „Astra” și „Voinea”. Aproape întregul nucleu al organizației U.T.C. de la uzinele I.A.R. a plecat pe front, în frunte avînd pe Alexandru Rusu, secretarul celulei U.T.C. și membru în biroul Comitetului județean Brașov al organizației comuniste de tineret³⁴.

Un grup de tineri voluntari a fost format din uteciști din rîndul naționalităților conlocuitoare din Cluj și Turda, animați de aceeași voință de luptă împotriva fascismului. Într-o scrisoare deschisă adresată de pe front părinților și fraților lor, populației din nordul Transilvaniei, publicată

în ziarul „Erdelyi Szikra”, la începutul lunii martie 1945 se relatea : „Aproape de două luni am plecat din mijlocul vostru și acum vă scriem de ce și unde?”

Dragă prietene ! Într-o bună zi ne-am părăsit casa, părinții, soțiile și ne-am prezentat ca voluntari la Divizia „Tudor Vladimirescu”. Am hotărât deci că vom porni la drum și cu forțele noastre vom grăbi nimicirea definitivă a fiarei fasciste”. Scrisoarea era semnată de Aurel Suciu, secretarul celulei U.T.C. de la uzinele „Unirea” din Cluj, studentul Ludovic Czeller-Gal, membru în Comitetul județean al U.T.C. Cluj și de alți tineri.

În Ungaria, la Verpelét, s-a constituit batalionul de voluntari cunoscut sub denumirea : „Batalionul de Cadre”. După o scurtă perioadă de instrucție, voluntarii primului eșalon au ajuns pe prima linie de foc. Luptele se duceau în condițiile grele din timpul iernii, prin munții Cehoslovaciei încărcăți de zăpezi, bintuiți de puternice viscole și geruri mari. Uteciștii însă, înfruntând asemenea condiții au săvârșit minunate fapte de vitejie, s-au aflat mereu în fruntea atacurilor, n-au dat înapoi în fața opoziției adversarului hitlerist. În viltizarea acestor bătălii pentru cucerirea înălțimilor muntoase, a forțării trecerii cursurilor de apă, pentru eliberarea satelor și orașelor și-au jertfit viața zeci de mii de tineri, printre ei înscriindu-se în șirul eroilor neamului pentru libertatea patriei, pentru victoria asupra fascismului uteciștii : Constantin Godeanu, Ion Prică, Alexandru Rusu, Petre Vișcu, Ion Purcaru, Egri Zoltan, Ludovic Czeller.

Sintetizînd aportul României la victoria împotriva Germaniei fasciste, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „În războiul împotriva Germaniei hitleriste, România a mobilizat și a trimis pe front 37 de divizii, diferite unități de artilerie antiaeriană, de aviație și marină, școli militare. Efectivul total al trupelor române participante la războiul antifascist s-a ridicat la aproape 540 000 de oameni. Cot la cot cu glorioasele armate sovietice, ostașii români au luptat eroic, timp de aproape trei luni, pentru alungarea trupelor hitleriste și horthyste de pe teritoriul țării și apoi au continuat timp de peste 5 luni acțiunile militare dincolo de hotarele țării, luînd parte cu toate forțele la luptele pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la încheierea victorioasă a războiului în Europa. Zecile de mii de ostași români care și-au dat viața în luptele duse pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, mormintele lor împrăștiate pe pămîntul acestor țări vor evoca de-a pururi spiritul de jertfă al armatei noastre, constituie o expresie elocventă a solidarității internaționale manifestate de poporul nostru față de cauza libertății naționale a acestor popoare, pentru salvarea lor de sub dominația hitleristă și fascistă”³⁵.

Participarea tinerei generații la rezistența antifascistă, la înfăptuirea mărețului act istoric de la 23 August 1944 și la obținerea victoriei în războiul antihitlerist a dovedit dragostea lor fierbinte pentru glia strămoșească, ura nestinsă față de cotropitorii nazști și horthyști, conștiința datoriei împlinite, gîndul de a vedea împlinite năzuințele de veacuri ale poporului român — libertatea și independența. Pe cîmpul de bătaie tinerii luptători au transformat idealul apărării pămîntului străbun în fapte pilduitoare, care s-au adăugat luptei duse de poporul nostru din generație în generație împotriva invadatorilor, pentru „a ne împărtăși — după cum scria ziarul „Scînteia” din 11 mai 1945 — din binefacerile senine ale păcii și să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită”.

NOTE

- ¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Edit. politică, 1973, p. 220—221.
- ² *Fiile din istoria U.T.C.*, ed. a II-a revăzută și completată, București, Edit. politică, 1980, p. 256—258.
- ³ *Teroarea horthysto-fascistă din nord-vestul României (septembrie 1940 — octombrie 1944)*, București, 1985, p. 196—207.
- ⁴ *Fiile din istoria U.T.C.*, p. 269.
- ⁵ Constantin Petculescu, *Tradiția spiritului revoluționar, pentru libertate națională și socială, unitate și independență în mișcarea comunistă de tineret din România*, în „Revista de istorie”, nr. 9/1985, p. 827—838.
- ⁶ Arh. C.C. al P.C.R., fond 3, mapa 916.
- ⁷ *Ibidem*.
- ⁸ „Buletinul Tineretului Patriotic” din 25 septembrie 1942.
- ⁹ Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 273, f. 155.
- ¹⁰ *Ibidem*, fond 7, dosar 1371, f. 37—41.
- ¹¹ *Ibidem*, dos. 288, f. 9, 11, 15, 18, 31, 37, 69.
- ¹² *Ibidem*, fond 1, dosar 48, f. 360—361.
- ¹³ *Ibidem*, dos. 319, f. 175.
- ¹⁴ Colonel dr. Ilie Ceaușescu, *U.T.C. și tineretul din armată*, București, Edit. militară, 1974, p. 183.
- ¹⁵ Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice, de pe lângă C.C. al P.C.R. (Arh. I.S.I.S.P.), cota A XXV, inv. 1617.
- ¹⁶ Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, dos. 275, f. 161.
- ¹⁷ *Ibidem*, dos. 274, f. 263.
- ¹⁸ *Fiile din istoria U.T.C.*, p. 275.
- ¹⁹ „Buletinul Capitalei” din iulie 1944.
- ²⁰ Arh. C.C. al P.C.R., fond. 1, dos. 379, p. 293—294.
- ²¹ *Ibidem*, dos. 358, f. 31—32.
- ²² *Ibidem*, dos. 357, f. 216.
- ²³ *Ibidem*, dos. 213, mapa 20.
- ²⁴ Arh. I.S.I.S.P., Cota K XXVIII, inv. 1170.
- ²⁵ Arh. C.C. al P.C.R., Cota B XXVIII—2, inv. 1161.
- ²⁶ Gheorghe Sbărnă, *Așa a fost ieri*, București, Edit. politică, 1972, p. 188 — 190.
- ²⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cușintare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, în „Scnteia”, an. LVIII, nr. 14 573, 29 iunie 1989.
- ²⁸ *Vezi pe larg*: Ilie Ceaușescu, Florin Constantin, Mihail Ionescu, *900 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial*, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1985, p. 57 — 106.
- ²⁹ Arh. I.S.I.S.P., dosarul 104, p. 36 — 38.
- ³⁰ Ion Ardeleanu, *Legătura indestructibilă dintre obiectivele sociale și naționale ale luptei poporului român în întreaga sa istorie*, în *Istoria poporului român în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu*, București, Edit. politică, 1988, p. 195 — 196.
- ³¹ „Luptătorul bănușean” din 18 decembrie 1944.
- ³² „Scnteia” din 16 decembrie 1944.
- ³³ „Scnteia tineretului” din 29 ianuarie 1945.
- ³⁴ *Vezi pe larg*: Vasile Bărză, *Legământ*, București, Edit. militară, 1975; *Povestese veteranii*, București, Edit. militară, 1974.
- ³⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, București, Edit. politică, 1975, p. 571 — 572.

LA CONTRIBUTION DE LA JEUNESSE À LA RÉALISATION DE L'ACTE HISTORIQUE DU 23 AOÛT 1944 ET À LA VICTOIRE DANS LA GUERRE ANTIHITLÉRIENNE

Résumé

L'étude relève le fait que pendant la dictature militaro-fasciste et la guerre hitlérienne, l'organisation communiste de la jeunesse a suivi

la ligne politique générale du Parti Communiste Roumain et a milité constamment pour l'unité antifasciste, antihitlérienne de la jeune génération, pour l'intégration organique de sa lutte révolutionnaire aux efforts généraux dirigés par le peuple roumain contre le fascisme et la guerre antisoviétique. On met en évidence dans cette étude des témoignages éloquentes concernant la position avancée de la jeunesse dans la lutte contre le fascisme et la guerre hitlérienne : diverses formes d'opposition manifestées au début, appels, diffusion de tracts, de même qu'une activité intense déployée pour la constitution du Front patriotique de la jeunesse.

En insistant sur l'activité patriotique, antifasciste et antihitlérienne, l'auteur analyse par la suite l'amplification de la lutte héroïque quotidienne dont l'apogée sera atteint en août 1944, lorsque la jeunesse communiste et patriotique prit part à la préparation et à la réalisation de l'acte historique du 23 Août 1944. La participation de la jeunesse, aux côtés des communistes et sous leur direction, à la lutte insurrectionnelle de libération du pays de la domination fasciste a acquis dès le premier instant un caractère de masse accusé.

Dans la dernière partie de l'étude on montre que la jeunesse roumaine, qui avait compris les impératifs majeurs du moment et animée par un patriotisme ardent prit part avec enthousiasme à la guerre antihitlérienne et lutta pour la libération de tout le territoire de la patrie et ensuite pour la libération des peuples hongrois et tchécoslovaque de la domination nazie. Tous ces faits et actions de la jeunesse relèvent son patriotisme exceptionnel, son désir de contribuer à la lutte pour la reconquête de la liberté et de l'indépendance de la patrie.

SOLIDARITATEA POPORULUI ROMÂN CU REZISTENȚA ANTIFASCISTĂ A POPOARELOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI

GELCU MAKSUTOVICI

Continuând o strălucită tradiție de păstrare a bunelor raporturi de prietenie și vecinătate stabilite pe parcursul veacurilor între poporul român și popoarele din sud-estul Europei, în anii 1939 — 1945 presa Partidului Comunist Român, cercuri largi ale opiniei publice, personalități progresiste românești s-au solidarizat cu lupta dreaptă desfășurată de acestea împotriva invadatorilor fasciști.

Mișcarea de rezistență din Balcani se încadrează în lupta tuturor popoarelor robite de fascism, cu specificul și contribuția sa proprie, constituind cheia de boltă pentru înțelegerea transformărilor social-economice și politice petrecute în perioada postbelică. Studiarea mișcării de rezistență din sud-estul Europei contribuie la completarea informațiilor referitoare la evenimentele petrecute în anii celui de-al doilea război mondial, ea încadrându-se în spiritul politicii țării noastre de dezvoltare a tradițiilor de solidaritate cu toate popoarele din această zonă, cerință atât de clar exprimată de secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în mesajul adresat celui de-al doilea Congres internațional de tracologie, în care se spunea: „Avem astăzi cu toții datoria de înaltă răspundere de a adăuga noi și noi elemente de progres legăturilor care au unit din cele mai vechi timpuri popoarele din această zonă, de a acționa, pe toate planurile, pentru dezvoltarea unor relații internaționale noi, bazate pe deplină egalitate și colaborare, de a face ca Balcanii și Europa să devină, cu adevărat, zone ale păcii și securității, ale cooperării fructuoase între națiuni”¹.

În perioada interbelică țările ce își întregiseră teritoriile naționale, îndeosebi după destrămarea Imperiului austro-ungar, depun eforturi pentru realizarea unor acțiuni comune în apărarea independenței și suveranității naționale împotriva tendințelor revanșarde și revizioniste ale țărilor nemulțumite de hotărârile Conferinței de Pace de la Paris, luate la sfârșitul primului război mondial. Astfel, în anul 1921 se pun bazele Micii Înțelegeri dintre România, Iugoslavia și Cehoslovacia având ca obiectiv principal respectarea tratatelor de pace și a *statu-quo*-ului teritorial —, ale Înțelegerii Balcanice la 9 februarie 1934 dintre România, Iugoslavia, Grecia și Turcia — alianță regională de securitate și cooperare —, pacte ce se vor destrăma în conjunctura internațională a anilor 1939 — 1940. Datorită atitudinii conciliatoriste a marilor puteri față de politica statelor fasciste, al doilea război mondial devine o realitate cu tot cortegiul de nenorociri aduse asupra popoarelor.

În țările ocupate de trupele Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, ca o reacție legitimă, iau ființă puternice mișcări de rezistență antifascistă,

care se vor dezvolta și mai mult după atacarea, la 22 iunie 1941, a Uniunii Sovietice. Organizarea „frontului civililor”, indiferent de denumirile purtate (maquis, guerilă, război de partizani, luptă de eliberare națională etc.) va fi asemănătoare ca formă de manifestare în cele mai multe țări, avînd în vedere obiectivul comun : luptă împotriva fascismului cotropitor. Cele mai multe vor realiza un adevărat consens național în purtarea luptelor (între toate forțele politice, de la socialiști și comuniști la liberali și conservatori, între toate forțele sociale : muncitori, țărani, intelectuali, mici meseriași și negustori, burghezi patrioți), consens realizat îndeosebi după autodizolvarea Cominternului (Internaționala a III-a Comunistă) la 22 mai 1943, a înțelegerilor intervenite în cadrul Conferinței de la Teheran a șefilor de state ai S.U.A., U.R.S.S. și Marii Britanii la 28 noiembrie — 1 decembrie 1943 și succesele din marile operațiuni militare ale aliaților pe toate fronturile celui de-al doilea război mondial. Din punct de vedere psihologic acțiunile celor din „frontul civililor”, ale acestor voluntari ai morții și libertății, erau mult apreciate de populație, tonifiante, dătătoare de mari speranțe, întregind pe cele de pe fronturi, unde acționau unitățile armatelor regulate. Așa se explică prestigiul postbelic al tuturor luptătorilor din rezistență, deveniți, în marea lor majoritate, conducători legitimi și apreciați ai vieții social-politice din țările în care au acționat. Acum, cînd pretutindeni au apărut valoroase monografii asupra rezistenței antifasciste și cunoaștem numeroase puncte de vedere naționale, se pune problema căutării nu numai a specificităților, a particularităților, ci și a similitudinilor, a acțiunilor comune, a conjuncturii politice și militare în care s-a acționat în mai multe țări, a rezultatelor luptei, a responsabilităților pentru nereușita unor acțiuni și, desigur, a învățămintelor istoriei, pentru necesitatea luptei comune a tuturor națiunilor în apărarea dezideratelor majore ale lumii contemporane. În acest sens se îndreaptă și studiul de față, care se limitează la subzona sud-estului european, în scopul evidențierii rolului mișcării de rezistență antifascistă din România în contextul desfășurării luptelor antifasciste din Iugoslavia, Albania, Grecia și Bulgaria.

Pe bună dreptate tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, sublinia că : „În istoria mondială va rămîne întotdeauna înscrisă, ca una dintre cele mai înălțătoare pilde de jertfă și sacrificiu, mișcarea de rezistență antifascistă, lupta partizanilor — în rîndul cărora un rol important l-au avut clasa muncitoare, comuniștii —, marea epopee a popoarelor subjgate care s-au ridicat cu arma în mînă împotriva ocupanților nazisti, pentru libertate și independență, pentru apărarea ființei lor naționale”².

Este vorba de cea mai largă concentrare de forțe cunoscută în istoria războaielor de pînă acum, mai ales prin mobilizarea civililor în detașamente de partizani, în lupta de eliberare națională împotriva ocupanților fasciști.

„O contribuție esențială la victoria asupra fascismului în cel de-al doilea război mondial a adus mișcarea de rezistență a popoarelor subjgate sau dominate de Germania nazistă. Așa cum a arătat realitatea istorică, nici un popor nu a acceptat umilirea, dominația străină și fascismul. Dezlănțută chiar din momentul cotropirii teritoriului național de către agresorii hitleriști, mișcarea de rezistență s-a extins cu repeziciune, mai ales

din anul 1941, devenind o forță recunoscută de guvernele coaliției antihitleriste, care au sprijinit-o și cu care au cooperat. Însuflețită de comuniști și de alți patrioți, mișcarea de rezistență a înregimentat în rândurile sale pe cei mai buni fii ai popoarelor, hotărâți să lupte cu abnegație și eroism pentru libertate și independență națională, îmbrăcînd cele mai diverse forme, de la cele mai simple pînă la lupta cu arma în mînă, de la acțiuni restrinse și locale de sabotare a mașinii de război naziste pînă la răscoală și insurecție. În anele rezistenței antifasciste vor rămîne nepieritoare faptele și jertfele popoarelor din țările ocupate : Albania, Belgia, Cehoslovacia, Danemarca, Franța, Grecia, Iugoslavia, Norvegia, Olanda, Polonia ; lupta de rezistență s-a dezvoltat, de asemenea, în Bulgaria, Finlanda, Italia, România, Ungaria și chiar Germania”³.

Prima țară din zona sud-estului european ce cade pradă ocupației fasciste este Albania, atacată la 7 aprilie 1939 de către Italia. După slaba rezistență armată opusă la debarcarea trupelor italiene în porturi, patrioții albanezi organizează acțiuni de sabotaj și grupe de guerilă, dar despre o mișcare de rezistență bine organizată nu se poate vorbi decît după 8 noiembrie 1941, cînd comuniștii albanezi reușesc să se unească într-un partid, ce va deveni conducătorul luptei pînă la eliberarea completă a țării.

Agresiunea Italiei fasciste împotriva poporului albanez a stîrnit o profundă îngrijorare în rîndul opiniei publice românești. Acest act constituia un nou semnal de alarmă asupra intențiilor puterilor fasciste de infiltrare în Balcani și o amenințare directă asupra independenței naționale și a suveranității statelor din această zonă, o nouă confirmare a politicii de forță și dictat față de țările mici. Referitor la luptele dintre albanezi și fasciștii italieni, presa românească, în ample reportaje scotea în evidență faptul că Italia încălcase în mod brutal pactele de amicitie încheiate cu Albania în anii 1926 și 1927 și că acțiunea militară a Italiei a întîmpinat de la început opoziția îndîrjită a mării majorități a poporului albanez. Datorită superiorității numerice și în tehnică de luptă, armatele italiene au putut înfrînge rezistența armată a albanezilor, dar nu au putut îngenunchia poporul albanez, care a început să-și organizeze propria-i rezistență. Ziarul „Scînteia”, organul de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, releva faptul că în ciuda ocupării Albaniei de către trupele Italiei fasciste, „...poporul albanez n-a încetat lupta pentru eliberarea sa de sub cîropitorii mussolinieni. Lupta armată a albanezilor continuă și se desfășoară în diferite părți ale Albaniei”⁴.

În marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la București din 1 Mai 1939, au fost lozinci legate și de solidaritatea cu poporul albanez. Un document al timpului ne relevă : „Informate de Ambasada Italiei din București despre desfășurarea acestor manifestații în Capitala României, în cursul cărora a fost condamnată agresiunea săvîrșită de Mussolini împotriva Albaniei, autoritățile fasciste de la Roma au protestat pe lingă ministrul afacerilor externe al României, Grigore Gafencu, care se afla atunci în vizită în Italia”⁵. Din aceeași sursă, mai aflăm că și „Delegația mișcării antifasciste din România la Conferința mondială pentru apărarea păcii, democrației și persoanei umane (Paris, 13—14 mai 1939), alături de reprezentanții forțelor revoluționare și democratice din întreaga lume, a condamnat agresiunea Italiei fasciste împotriva Albaniei”⁶.

La rîndul său, ziarul „Lumea nouă” scrisese cu indignare că „intra-reă trupelor italiene în Albania este, fără îndoială, o nouă amenințare la pacea lumii”⁷, iar ziarele „Timpul” și „Universul” publicau aproape zilnic știri și reportaje favorabile poporului albanez, victimă a agre siunii fasciste.

Publicațiile românești, credincioase tradiției prietenii față de Albania, cu toată cenzura și încorsetarea politică a timpului, continuau să spere într-o înfringere a ocupanților publicînd articole încurajatoare și chiar portretele unor eroi naționali ai acestei țări, ca de exemplu cele ale lui Gheorghe Castriotul — Skanderbeg sau Lek Dukagjini⁸.

Starea de spirit existentă în rîndurile mării majorități a albanezilor era surprinsă sugestiv de ministrul român la Tirana I. D. Condurachi care, într-un raport redactat la 26 aprilie 1939, informa : „ura albanezilor contra italienilor a crescut și mai mult. Guvernul italian și-a putut da seama de acest lucru nu numai din agitațiunile albaneze din ajunul agresiei, dar mai ales din manifestațiunile albanezilor stabiliți în străinătate cari, indiferent dacă erau partizani sau dușmani ai regelui Zogu, au fost unanimi în a protesta, fie în întruniri publice, fie prin ziare sau telegrame, împotriva atacului Italiei contra Albaniei, pe care l-au denunțat lumii întregi drept un act criminal”⁹.

Cu profundă îngrijorare urmăreau evenimentele și albanezii stabiliți în România, care, în marea lor majoritate, se desolidarizau de politica regelui Zogu, avînd o poziție democratică, net antifascistă. Încă din noiembrie 1936, în coloanele ziarului de limbă albaneză „Shkëndia” (Scînteia) ce se tipărea la București, a apărut un 1 otel, în care se scria : „Colonia albaneză din România, față de declarațiile Ducelui Mussolini cu privire la revizuirea tratatelor protestează cu energie” — cerînd, în continuare, Ligii Națiunilor „să scape Albania din ghearele mussoliniene agresive pentru a nu se repeta tragedia abisiniană”¹⁰. Prevederea lor era realistă, dar, ca și alte glasuri, la fel de realiste, nu au fost înțelese de cei care, cel puțin la vremea aceea, ar fi putut face din Liga Națiunilor o pavăză reală a păcii și securității popoarelor. La vestea invadării Albaniei, în aprilie 1939, albanezii din București, Ploiești și Constanța întreprind o serie de măsuri în vederea ajutorării compatrioților, acțiunii ce merg de la colectarea de subscripții bănești pînă la întocmirea listelor de voluntari ce urmau să plece în Albania pentru a lupta împotriva invadatorilor fasciști. La București, o grupă de acțiune în frunte cu studentul Nicolae Djamo, arhitectul Spiro Nicolau și Gaço Vruho, a vizitat un număr de circa 60 — 70 de familii albaneze, înscriind 163 de voluntari și adunînd subscripții bănești de peste 1 400 000 lei pentru echiparea și transportul voluntarilor. La Ploiești, din inițiativa bătrînului patriot albanez Regep Novosela (Selimovici M. Regep) și cu sprijinul muncitorului Kurtiș Banuș, se întreprinde o acțiune imediată de mobilizare a albanezilor ce locuiau pe teritoriul județului Prahova, în scopul de a-și informa asupra evenimentelor din Albania și a le solicita sprijinul pentru „salvarea independenței patriei, aflată din nou în pericol”¹¹.

Datorită precipitării evenimentelor politice internaționale, dar mai ales faptului că trupele Italiei fasciste au reușit să instaureze un regim de ocupație foarte sever în întreaga Albanie, acțiunile patrioților albanezi din România n-au putut fi finalizate. O parte a fondurilor bănești colectate

a fost destinată susținerii studenților albanezi din București care au refuzat bursele oferite de Legația Italiei, iar restul banilor au fost utilizați în scopuri propagandistice de popularizare a intereselor naționale și a luptei antifasciste, în special de către studenții albanezi comuniști aflați sub influența și îndrumarea directă a Partidului Comunist Român¹².

Acțiunile antifasciste ale albanezilor din România se bucurau de sprijinul și simpatia unor remarcabile personalități românești, ca de exemplu Miron Constantinescu, care se ocupa din partea Partidului Comunist Român de îndrumarea studenților albanezi comuniști, Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, Victor Eftimiu, Dr. Nicolăe Lupu ș.a.

În septembrie 1939, după ce Germania hitleristă atacase Polonia, printr-un decret special Victor Emanuel al III-lea declară că „regatul albanez” se va considera în stare de război cu toate statele împotriva cărora va lupta Italia fascistă¹³. Intențiile guvernului de la Roma de a atrage pe albanezi în viitoarele lui aventuri războinice din Balcani deveneau tot mai evidente.

În fața acestei situații deosebit de grave, poporul albanez își strângea rîndurile pentru a riposta împotriva planurilor de fascizare și italianizare, de a fi folosit drept carne de tun împotriva popoarelor vecine. Încă din primele zile ale agresiunii trupele italiene fuseseră primite pretutindeni cu focul arinelor patrioților albanezi. Sub conducerea grupurilor comuniste albaneze în diferite orașe au fost organizate demonstrații de protest, rupte afișele fasciste, iar pe marile șantiere au fost create grupe de luptă împotriva ocupanților. În iunie 1939 muncitorii din portul Vlora au declarat grevă, împiedicînd descărcarea armamentului italian, conducătorii grevei fiind arestați și condamnați de un tribunal militar italian. În aceeași lună, ziarul românesc „Scînteia” în articolul „Lupta poporului albanez contra cotropitorilor italieni” semnală că: „În ultimele zile au avut loc ciocniri între partizanii albanezi și armatele italiene, în nordul și răsăritul țării, în jurul orașului Dibra și spre sudul orașului Scutari”¹⁴.

Pentru a întări regimul de ocupație, precum și în vederea pregătirilor de război împotriva Greciei și Iugoslaviei, guvernul de la Roma aduce în Albania noi unități speciale de aviație, marină, miliție fascistă etc., forțele militare de ocupație ridicîndu-se astfel la peste 200 000 de ostași.

La 28 octombrie 1940, nerespectîndu-și declarațiile referitoare la atitudinea față de vecinii Albaniei, Italia fascistă atacă Grecia.

Poporul albanez, în majoritatea lui, s-a desolidarizat de această acțiune, alegînd calea împotrivirii, a colaborării cu poporul grec devenit și el victimă a agresiunii fasciste. Ostașii albanezi din batalioanele „Tomori” și „Taraboshi” duși cu forța pe frontul italo-grec au dezertat în masă. La 22 noiembrie 1940, într-o scrisoare adresată lui Hitler, Mussolini era nevoit să recunoască: „...aproape toate trupele albaneze au trădat. Ele s-au răzvrătit împotriva trupelor noastre”¹⁵, socotind aceste acțiuni ca unul din factorii principali ai eșecului armatei italiene. Într-o convorbire avută cu Ion Antonescu, în timpul vizitei acestuia la Roma, Ducele nu s-a sfiit să-și manifeste deziluzia față de situația grea în care se aflau trupele sale, spunînd că a fost „o greșeală că s-a început războiul din Epir după considerații psihologice și sociale, deoarece i se garantase revolta

populației din Epir, ceea ce nu s-a produs” — liniștindu-și interlocutorul, că este stăpin pe situație — „și nu o va lăsa pînă nu o va du ce la capăt”¹⁶.

Războiul italo-grec a încurcat mult planurile lui Mussolini în Balcani. Înfriingerile repetate îl determină să ceară intervenția lui Hitler. Încă din iarna anului 1940 posturile de radio și presa vorbeau de prezența unor trupe germane. Postul de radio D.O.H. din New-York transmitea, la 20 decembrie 1940, că: „la granița iugoslavă-albaneză avioanele de transport aduc mari întăriri italiene în Albania”¹⁷, iar postul Lisabona, din aceeași zi, transmitea: „De la frontiera iugoslavă se anunță că mai multe escadrile germane au trecut în zbor peste Adriatica pentru a veni în ajutorul trupelor italiene din Albania, care se află într-o situație disperată”¹⁸.

În Grecia, la 27 septembrie 1941 a fost creat Frontul Național de Eliberare (E.A.M.), organizație care reunea partidele comunist, agrarian, socialist unit, Uniunea Populară Democratică și alte organizații, iar în decembrie 1941 s-a constituit Comitetul central al armatei de eliberare (E.L.A.S.). În 1942 au mai luat ființă Uniunea Națională Democratică Greacă (E.D.E.S.) și Mișcarea de Eliberare Națională și Socială (E.K.K.A.), avînd o bază mai restrînsă decît E.A.M. Printr-o hotărîre a guvernului elen, ziua de 25 noiembrie 1942, cînd a fost dinamitat podul de peste riul Gorgopotamos, pe șoseaua Atena-Salonic, ce reprezenta singura legătură terestră cu nordul Greciei și zona de nord a Balcanilor, a fost proclamată „ziua mișcării de rezistență”¹⁹.

Datorită intervenției trupelor germane situația Greciei devenise deosebit de critică. Înfriingerea militară și ocupația însemnau dezmembrarea teritoriului național. În țară domnea confuzia, agravată și de teama foametei. În aceste împrejurări lupta împotriva ocupanților era singura soluție de salvare a țării. „În mai 1942 apar în Argolida, în munții Olimp și în munții Pindului detașamente de „andartes” (partizani) sprijinite de organizațiile E.A.M. din jur. Din detașamentele create în munții Pindului s-a dezvoltat Armata Populară Greacă de Eliberare (Ellinikos Laikos Apelevtherotikos Stratos), gloriosul E.L.A.S.”²⁰.

Ca și în celelalte țări din sud-estul Europei mișcarea de rezistență se intensifică în cursul anilor 1942—1943. „O caracteristică a luptei de rezistență grecești în cursul anului 1943 au reprezentat-o manifestațiile de stradă, la care au participat zeci de mii de oameni, precum și acțiunile militare tot mai intense ce vizau direct înlăturarea regimului de ocupație”²¹.

După declanșarea, la 1 septembrie 1939, a celui de-al doilea război mondial prin atacarea și ocuparea Poloniei, urmată de alte agresiuni ale Germaniei hitleriste soldate și ele cu ocuparea unor țări din nordul și vestul Europei, de înfriingerea trupelor anglo-franceze în 1940, presiunile Germaniei și Italiei asupra Iugoslaviei devin tot mai insistente și brutale. Țările vecine Iugoslaviei — Ungaria, România și Bulgaria — intraseră în „Pactul tripartit”, Austria și Albania se aflau sub dominație fascistă, iar Grecia în război cu Italia, sub amenințarea iminentă a intervenției trupelor naziste. Hitler dorea ca înainte de a porni războiul împotriva U.R.S.S.-ului să aibă soluționate problemele din Balcani²². Izolată, într-o situație extrem de dificilă, Iugoslavia nu-și mai putea menține neutralitatea. Guvernul iugoslav, fără a consulta poporul, la 25 martie 1941 aderă la „Pactul tripartit” al puterilor fasciste, declanșînd puternice nemişcări

miri în rîndul maselor. În noaptea de 26 spre 27 martie, cercurile prooccidentale conduse de generalul Dușan Simovici preiau puterea prin dizolvarea regentei și a guvernului Tvetcovici — Macek, proclamînd ca rege pe tînărul Petru II Karageorgevici. Noul guvern a încercat să evite orice neînțelegeri cu Germania și Italia pentru a nu oferi acestora pretextul unei agresiuni, dar la 6 aprilie 1941 Germania hitleristă, fără nici o declarație de război atacă Iugoslavia. Armatelor germane li se alătură cele italiene și ungare, iar puțin mai tîrziu și bulgare. Din primele zile ale războiului au ieșit în evidență racilele vechiului regim, slaba pregătire a armatei iugoslave și defetismul cercurilor militare. Dușmanul a atacat cu 56 de divizii germane și italiene, iar circa 2 000 de avioane bombardau în mod sălbatic localitățile Iugoslaviei. Numai în prima zi a războiului la Belgrad și-au pierdut viața peste 10 000 de oameni. Armata iugoslavă n-a reușit să se organizeze în vederea unei serioase rezistențe și la 17 aprilie, la Belgrad, era semnată capitularea necondiționată. Regele și o parte a guvernului au fugit în străinătate. Teritoriul țării a fost împărțit între Germania, Italia, Ungaria și Bulgaria. În fața acestei situații deosebit de grave singura forță politică în stare să mobilizeze masele și să organizeze rezistența împotriva trupelor de ocupație străine s-a dovedit a fi Partidul Comunist Iugoslav.

Acesta și-a recunoscut dezmembrarea țării, păstrîndu-și forma organizatorică unitară, desfășurînd o bogată activitate politică pe întreg teritoriul Iugoslaviei. La începutul lunii mai 1941, la o consfătuire a P.C.I. ținută la Zagreb, s-a hotărît organizarea luptei de eliberare, iar la 27 iunie s-a constituit Statul major general al detașamentelor de partizani, avînd în frunte pe Iosip Broz Tito. La 4 iulie 1941 s-a hotărît intrarea în acțiune a detașamentelor de partizani, începutul fiind făcut de Serbia la 7 iulie 1941 cînd a fost tras primul foc de armă la Bela Crkva. La 13 iulie începe răscoala în Muntenegru, la 22 iulie în Slovenia, la 27 iulie în Bosnia, Herțegovina și Croația, iar la 11 octombrie în Macedonia. Detașamentele de partizani extrem de mobile evitau lupta deschisă, atacînd prin surprindere și dispărînd. După eliberarea orașului Drvar, la 27 iulie 1941, a fost format primul teritoriu liber din Bosnia și Herțegovina. A fost eliberată o parte din Serbia, cu centrul la Ușițe. Detașamentele de partizani acționau pretutindeni producînd derută și teamă în rîndul ocupanților. La 16 noiembrie 1941 Hitler ordonă lichidarea insurecției iugoslave, cu represalii cumplite asupra populației. La sfîrșitul lunii noiembrie fasciștii au atacat orașul Ușițe, ocupîndu-l. Statul major al partizanilor a reușit să se retragă.

La 21 decembrie 1941, la Rudo, pe riul Lim, ia ființă o unitate militară regulată a forțelor partizanilor — prima brigadă proletară, avînd comandant pe Kocea Popovici, iar comisar pe Filip Kliajoi-Ficea. În acel moment I. B. Tito avea sub comanda sa 80 000 de combatanți ce angajau în lupte 510 000 de soldați inamici (germani, italieni, bulgari și unguri) și 150 000 soldați din unitățile colaboraționistilor. În teritoriile libere erau create organe ale puterii populare, Comitete de eliberare națională ce puneau în practică orientarea revoluționară socială și politică a insurecției.

Iarna din 1941—1942 a fost deosebit de grea pentru partizani, care sufereau de frig, de lipsa armelor și a munițiilor, a alimentelor și medicamentelor. Cu toate aceste greutăți, unele insurmontabile, forțele

partizanilor n-au pierdut din combativitate. Perderile suferite erau înlocuite cu noi luptători ce veneau din toate localitățile în zonele controlate de partizani. La 1 martie 1942 a luat ființă a II-a brigadă proletară, în mai, în Sangeak, s-a constituit cea de a III-a, iar în iunie 1942 brigăzile IV și V. În prima jumătate a anului 1942 au loc câteva ofensive germane în Serbia, Muntenegru, în Bosnia de răsărit (aprilie—iunie), în masivul Kozara (iunie—iulie), urmate de o mare ofensivă a partizanilor în partea centrală a Iugoslaviei, încheiată cu eliberarea unui teritoriu de circa 50 000 km². La Kozara, un puternic detașament de 3 000 luptători partizani au reușit să taie calea ferată Zagreb-Banja Luka și să amenințe orașul Banja Luka. Aici (la 21 mai 1942 a luat ființă prima unitate aeriană a partizanilor) au luat parte la lupte și primele avioane ale partizanilor, dar cele mai violente bătălii s-au purtat în iunie 1942, cînd inamicul primise sarcina de a lichida pe „rebelii” din Kozara. Partizanii din Krajina au atacat inamicul din spate pentru a ușura situația celor din Kozara. Tito și Statul major au hotărît ca grosul trupelor să se îndrepte spre Bosnia, acțiune intrată în istorie ca „marșul în Bosanska Krajina”. Epopeea populației din regiunea Kozara și marșul unităților proletare care au traversat Bosanska Krajina, în vara lui 1942, au confirmat vitalitatea mișcării de eliberare națională, importanța și măiestria forțelor sale armate. La sfîrșitul anului 1942 Armata de Eliberare Națională și detașamentele de partizani numărau circa 150 000 de luptători împotriva unor armate de 630 000 de soldați germani, italieni, maghiari și bulgari și a 300 000 de colaboraționiști.

Un eveniment remarcabil în lupta de eliberare a popoarelor iugoslave avea să-l constituie Adunarea de la Bihaci (26 și 27 noiembrie 1942) cu reprezentanți ai tuturor popoarelor din Iugoslavia, în cadrul căreia a fost creat Consiliul Antifascist de Eliberare Națională din Iugoslavia (AVNOJ).

„Sesiunea de la Bihaci și hotărîrile adoptate au dat un nou suflu vieții în teritoriile eliberate. Armata se înzestra cu noi arme și muniții, se organiza aprovizionarea armatei și a populației, se acorda o îngrijire calificată răniților, se aprovizionau spitalele cu alimente și medicamente, s-a reorganizat comerțul, munca în întreprinderi a luat un nou avînt”²³.

În Bulgaria, Partidul Muncitoresc Bulgar a constituit nucleul luptei antifasciste. La 17 iulie 1942 postul de radio „Hristo Botev” anunța realizarea Frontului Patriotic, printre ale cărei directive erau prevăzute retragerea trupelor bulgare de ocupație din Grecia și Iugoslavia, alungarea nemților din țară.

După izbucnirea războiului germano-sovietic, la 22 iunie 1941 Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Bulgar a luat hotărîrea de a organiza lupta armată antifascistă, înființînd o comisie militară centrală și comisii militare pe lângă comitetele județene de partid. La 26 iulie, la Razlog, s-a creat prima grupă de partizani. Ulterior au fost create grupe de partizani în munții Rila, Rodope, în județele Plovdiv, Loveci, Vrața, Asenovgrad, Pazardic și altele. În cursul anului 1942 s-au creat 18 grupe de partizani²⁴. Sub lozincile „Nici un soldat pe frontul de răsărit!”, „Înfrățire cu partizanii iugoslavi!”, comuniștii bulgari su desfășurat o puternică activitate în rîndul armatei, al maselor populare. „Un rol important în cadrul mișcării de rezistență a poporului

bulgar împotriva fascismului l-au avut stațiile ilegale de radio „H. Botev” și „Naroden Glas”, care și-au început activitatea în vara și toamna anului 1941”²⁵.

O perioadă de avânt în organizarea luptei insurecționale bulgare va începe în primăvara anului 1943.

Poporul român, credincios tradițiilor de bună vecinătate, a rămas loial tuturor acordurilor încheiate în anii interbelici. În situația gravă a izolării politice și împotriva voinței sale, sub presiunea Germaniei hitleriste, va fi tirat în războiul hitlerist de către un guvern iresponsabil față de destinele viitoare ale națiunii. În această situație, Partidul Comunist Român va ridica steagul luptei antifasciste. În platforma-program intitulată sugestiv *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională*, elaborată de C.C. al P.C.R. și datată 6 septembrie 1941, încă la primul punct se prevedea : „Încetarea războiului contra Uniunii Sovietice. Pace și luptă comună cu Uniunea Sovietică, Anglia, Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, cu țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate, împotriva hitlerismului cotropitor”, definind astfel poziția României în cadrul luptei generale antifasciste, încadrarea mișcării de rezistență românească în contextul european.

Din aceste date sumare reiese faptul că majoritatea popoarelor din perimetrul sud-estului european, sub conducerea comuniștilor, mai ales după atacul hitlerist împotriva U.R.S.S.-ului de la 22 iunie 1941, și-au consolidat mișcarea de rezistență antifascistă, găsindu-i cadrul organizatoric adecvat și că atât în formele de organizare, cât și în cele de manifestare sînt foarte multe asemănări. Diferențieri mai nete, în funcție de necesitățile naționale și de conjunctura politică internațională, vor interveni după mai 1943, odată cu autodizolvarea Internaționalei a III-a comunistă, cînd partidele comuniste vor avea libertatea de a acționa în conformitate cu cerințele proprii.

Vara anului 1943 aduce noi succese forțelor aliate pe toate fronturile celui de-al doilea război mondial, iar la începutul lunii septembrie are loc capitularea Italiei fasciste. Înțelegerile intervenite în cadrul Conferinței de la Teheran aduc și ele schimbări în opinia unor cercuri politice burgheze, astfel că și în strategia și tactica mișcărilor de rezistență antifascistă se produc noi orientări, mai ales în domeniul alianțelor politice. Toate aceste clarificări vor contribui la accelerarea procesului de grupare a forțelor antihitleriste, înlesnind înțelegeri atât pe plan intern, cât și în colaborările și întrajutorarea dintre mișcărilor de rezistență²⁶.

În condiții deosebit de grele, la 28 ianuarie 1943, apare ziarul „România liberă”, ca organ de presă al rezistenței antifasciste românești, publicînd în primul său număr un manifest semnat de Comitetul Uniunii Patrioților, în care se arăta : „Toate popoarele robite ale Europei crotopite și înfometate de nemți s-au organizat și luptă cu îndrăzneală împotriva criminalilor și călăilor hitleriști. În frunte stau ceteele neînfricate de luptători iugoslavi, muncitorii, învățătorii și preoții norvegieni, ce nu pot admite robirea țării lor; s-au ridicat francezii, care și-au înecat mai degrabă vasele la Toulon decît să le lase în mina fasciștilor germani”. Era încă un exemplu de solidaritate și de chemare la luptă a tuturor forțelor patriotice indiferent de convingeri politice, religioase, naționalitate etc.

În cursul anului 1943 se produc o serie de clarificări și regrupări politice în rîndurile tuturor mișcărilor de rezistență antifascistă din sud-

estul european, lupta de eliberare națională a popoarelor din această zonă concretizându-se în eliberarea unor întinse teritorii și formarea unor consilii populare, în dezvoltarea de unități militare regulate, în încheierea unor organisme politice cu atribuții de guverne provizorii etc. Poporul român își intensifică și el acțiunile de înfăptuire Frontului Patriotic Anti-hitlerist, urmărind în același timp cu deosebită simpatie succesele tuturor forțelor antifasciste, solidarizându-se cu acțiunile acestora.

Un rol important în popularizarea victoriilor forțelor antifasciste avea să revină presei și radioului.

În „România liberă” au fost publicate documentele cele mai importante ale rezistenței: Manifestul Frontului Unic Muncitoresc (nr. 4 din 26 mai 1944); Declarația Blocului Național-Democratic (nr. 9, din 10 august 1944), memoriul profesorilor universitari către Ion Antonescu.

Utilizarea presei oficiale în scopurile propagandei rezistenței a fost unul din mijloacele puternice de pătrundere în rîndurile opiniei publice. În ziarele de mare tiraj „Universul”, „Timpul”, „Ecoul”, în redacțiile cărora se aflau militanți de orientare democratică, patriotică, antihitleristă, unii dintre ei avînd legături cu partidul comunist sau cu gazetari comuniști, au apărut frecvent informații despre victoriile obținute de mișcarea de rezistență din U.R.S.S., Iugoslavia, Polonia, Franța, Grecia, Albania sau alte țări. Chiar dacă relatările erau aparent în „favoarea armatelor germane”, faptul că se publicau asemenea informații întreținea în conștiința publică ideea existenței unei lupte susținute a popoarelor împotriva ocupanților hitleristi²⁷.

În continuare, vom căuta să urmărim în mod succint desfășurarea evenimentelor din Balcani și acțiunile de solidaritate ale românilor cu mișcările de eliberare națională pe parcursul anilor 1943—1945, pînă la victoria finală împotriva Germaniei hitleriste, în concordanță cu situația existentă în Europa, mai ales a înfăptuirii actului istoric românesc de la 23 August 1944, a rolului acestuia în dinamizarea luptei antifasciste în Europa centrală și de sud-est.

Vara fierbinte a anului 1943 aducea multe neazuri fascismului italian nu numai în Albania, dar și la el acasă. Italia era la capătul puterilor, iar „italienii ardeau de dorința de a capitula, dar numai cu condiția ca o foarte puternică forță aliată să debarce în peninsula exact în momentul ieșirii lor din război, astfel încît să pună la adăpost guvernul și țara de represaliile germane”²⁸.

Scoaterea Italiei din alianța cu Germania hitleristă ușura sarcinile mișcării de rezistență antifascistă. În plus „Capitularea italionilor, în septembrie 1943, a creat o situație prielnică pentru partizanii din Alpii francezi, Albania, Grecia și Iugoslavia mai ales, rămînînd un numeros arsenal și un bogat material ce putea fi capturat...”²⁹.

La 8 septembrie 1943 a fost anunțată capitularea Italiei fasciste, umplînd de bucurie și inimile albanezilor. În momentul capitulării, Italia avea în Albania peste 150 000 de oameni. Statul Major General al Armatei de Eliberare Națională Albaneză a lansat un apel către toți italienii din Albania de a fraterniza cu albanezii și a duce în comun lupta împotriva armatelor Germaniei hitleriste ce se aflau la frontierele țării, iar unele unități pătrunseseră pe teritoriul albanez. Generalul Rossi — comandantul grupului de armate italiene est — și generalul Dalmazzo — comandantul

Armatei a IX-a și șef al forțelor italiene de ocupație — n-au dat curs apelului albanez, încercînd să se alătore armatelor germane aflate în zona Macedoniei. Din cei 150 000 de soldați italieni, numai 15 000 au trecut de partea insurgenților albanezi. În aceste condiții Statul Major General al A.E.N.A. a dat ordin în vederea începerii unor vaste operații pentru dezarmarea trupelor italiene și atacarea coloanelor de trupe germane ce pătrundeau în Albania de pe teritoriile Iugoslaviei și Greciei.

Se încheiase ocupația italiană, dar războiul de partizani continua cu și mai multă înverșunare împotriva noilor agresori, armatele Germaniei hitleriste.

În vara anului 1943, așteptîndu-se la o debarcare a trupelor anglo-americane în Balcani, Cartierul general al Wehrmachtului a luat măsuri de a disloca noi trupe germane din sud-estul Europei, cu scopul ca o parte din acestea să staționeze pe teritoriul Albaniei, dar „guvernul italian, din considerente de prestigiu, n-a acceptat o astfel de propunere”³⁰.

Cartierul general al Wehrmachtului însă pregătise un plan de ocupare a Albaniei și a altor zone din Balcani aflate sub ocupația trupelor italiene. Pentru a asigura aplicarea acestui plan și sub presiunea evenimentelor militare din regiune, armata germană obține, încă din august 1943, permisiunea de a instala unele unități pe terenurile de aviație de la Tirana, Shkodra, Berat, Shijak, Vlora și Kuciova. Au fost aduse unități de infanterie, artilerie antiaeriană și aviație. Aceste forțe, avînd în fruntea lor un stat major de aviație, depășeau 6 000 de oameni³¹.

După capitularea Italiei, trupele germane ce se găseau la frontierele țării au pătruns în mod masiv în teritoriul albanez cu scopul de a menține în continuare, ocupația fascistă. Dar, departe de a fi primite ca „eliberatoare” sau „salvatoare a independenței Albaniei” așa cum pretindeau, ele au fost atacate pretutindeni de unitățile A.E.N.A. Prima mare bătălie cu noii cotropitori a avut loc la Drashovica unde erau concentrate, în fortificații, mari efective germane. La 14 septembrie, unitățile partizane de sub conducerea lui Hysni Kapo au dezlănțuit, prin surprindere, un puternic atac, obligînd trupele germane să părăsească pozițiile și să se retragă în dezordine, lăsînd pe cîmpul de luptă peste 300 de morți și răniți și o însemnată cantitate de material de război.

În octombrie 1943, numărul soldaților germani aflați în Albania se ridică la 60 000, fiind însoțiți de unitățile speciale ale Abwerului și emisari politici care să impură regimul de ocupație și instituțiile necesare acestuia.

În luna octombrie 1943, în unitățile A.E.N.A. erau încadrați 20 000 de luptători, iar alți 20 000 făceau parte din cetele voluntare țărănești și din grupele de guerilă ce acționau la orașe avînd inițiativa în atac, eliberînd noi regiuni din sudul și centrul Albaniei.

În aceste circumstanțe, Comandamentul de sud-est al Wehrmachtului hotărăște începerea unei vaste operațiuni militare în Albania cu scopul de a distruge Armata de Eliberare Națională Albaneză (A.E.N.A.), Partidul Comunist Albanez, de a recupa zonele eliberate de partizani și a reinstala regimul fascist de ocupație. Ea se încadra în planul general de „liniștire a întregii Peninsule Balcanice” în vederea concentrării trupelor pentru frontul de răsărit. Trupele germane dispuneau de 89 000 soldați, dintre care 45 000 erau angajați direct în aceste operații³². După lupte

deosebit de grele, neputînd opri ofensiva germană, partizanii se retrag, cu imense eforturi și sacrificii, în alte zone ale țării. Campania de iarnă fusese deosebit de dură, fasciștii lăudîndu-se că au lichidat mișcarea de partizani din Albania.

Pentru această perioadă un episod interesant din cronica solidarității poporului român cu lupta antifascistă a poporului albanez s-a petrecut în toamna anului 1943 la București, el relevînd o dată în plus colaborarea dintre comuniștii din ambele țări. Într-o sinteză întocmită de Direcția Generală a Poliției și Siguranței din România asupra perioadei 1 octombrie — 26 noiembrie 1943, în legătură cu căderea unui grup de comuniști români, se consemna : „Ancheta a dus la descoperirea casei conspirative a Comitetului Central al mișcării comuniste din România, situată în str. Sf. Constantin nr. 14, camuflată de albanezul Stillu Pandeli, artist al Teatrului de Muncă și Lumină”³³. Între cei arestați și trimiși în judecata Curții Marțiale figurau și „Vruho Gheorghe (numele corect Gaço Vruho, G.M.) și Pandeli Stillu, albanezi . . .”³⁴ (ultimul avea să fie după Eliberarea Albaniei prim-regizor al Teatrului Național din Tirana, G.M.).

În primăvara anului 1944, A.E.N.A. își reface forțele și capacitatea de luptă, trecînd la contraatacuri fulgerătoare, eliberînd pozițiile pierdute în timpul operațiunilor de iarnă. În cursul lunii mai 1944 efective A.E.N.A. atingeau 35 000 de luptători, fapt ce-i permitea să țină sub controlul său un vast teritoriu eliberat. Între 24 și 28 mai, în orașul liber Permeti s-a desfășurat Congresul Antifascist de Eliberare Națională, care a ales Consiliul Antifascist de Eliberare Națională — ca cel mai înalt for legislativ și executiv, reprezentantul suprem al voinței poporului albanez — și Comitetul Antifascist de Eliberare Națională, avînd „toate atribuțiile unui guvern popular provizoriu”. Prima zi a Congresului, 24 mai 1944, a intrat în istorie ca ziua de nașterea a statului democrat-popular din Albania. Inițiativa operațiilor militare pe toate fronturile din Albania a trecut de partea A.E.N.A., în septembrie 3/4 din teritoriul Albaniei fiind eliberat.

În toamna anului 1944 evenimentele militare și politice din întreaga Peninsulă Balcanică erau din ce în ce mai potrivnice Germaniei hitleriste. Insurecția românească s-a resimțit și a influențat direct situația politică și starea de spirit și din Albania. Într-un raport al consulatului general al României din această țară, se sublinia : „Anunțarea armistițiului dintre România, Rusia și Aliați, precum și declararea de război Germaniei a fost semnalul unei întregi serii de evenimente militare și politice în Balcani, care au afectat într-o largă măsură și Albania. Imediat după aceasta, o vădită nervozitate a început să se manifeste, nu numai în cercurile germane, dar și în acelea politice albaneze din Tirana. Opinia publică însă și-a manifestat simpatia, căci acest armistițiu dacă nu interesa direct, constituia totuși preludiul unor noi evenimente ce urmau să se producă în curînd și în această țară. Primul semnal de defetă a fost dat de Domnul Fiqri Dine, președinte al Consiliului de Miniștri, în ziua de 28 august a.c., cînd a prezentat demisia guvernului Înaltei Regențe, numai după 40 de zile de guvernare”³⁵.

Luna octombrie a fost marcată de o ofensivă neîntreruptă a A.E.N.A. ce se desfășura într-o conjunctură favorabilă dată atît de evenimentele interne, cît și de cele externe. Luptele pentru eliberarea completă a teritoriului albanez erau încununuate de succes. La 29 octombrie 1944 încep luptele pen-

tru eliberarea capitalei țării. Bătălia pentru Tirana avea caracterul unei lupte frontale între două armate regulate, fiind considerată de istoriografia albaneză „cea mai mare și eroică luptă a Armatei de Eliberare Națională împotriva cotropitorilor și colaboraționiștilor, pentru eliberarea patriei”³⁶.

Opinia publică românească urmărea cu viu interes și simpatie victoriile forțelor partizane din Albania. Presa publică ample știri despre bătălia de la Tirana, sub titluri ca : „Lupte pentru eliberarea capitalei Albaniei”³⁷, „Lupte de baricade la Tirana”³⁸, iar ziarul „România liberă” scria : „Germanii ocupă încă poziții puternice în partea de sud a orașului Tirana, capitala Albaniei, dar divizia I a armatei albaneze de eliberare a deslănțuit ofensiva împotriva apărărilor germane din oraș, după cum anunță ultimul comunicat dat de cartierul general al forțelor partizane. Comunicatul adaugă că partizanii au ocupat trei sferturi din orașul Tirana și încercuiesc acum pe germanii din ultimul sfert al orașului. Pierderile germanilor sînt foarte grele”³⁹. Alte știri consemnau : „Primăria, postul de radio și închisoarea din Tirana au fost cucerite de armata de eliberare națională. Luptele continuă în piața Skanderbeg, lângă palatul în care locuia fostul rege Ahmet Zogu⁴⁰. Cu o vie satisfacție erau publicate toate victoriile partizanilor „orașul Tirana, capitala Albaniei” și portul Durazzo (denumirea italiană a orașului Durrës, G. M.) au căzut în mîinile armatei de eliberare națională albaneză. Albanezii acum urmăresc forțele germane înspre nord”⁴¹.

Imediat după eliberarea Tiranei, Statul Major General al A.E.N.A. a dat trupelor sale ordin de zi privind eliberarea completă a țării, încheindu-se cu eliberarea orașului Shkodra, care marca alungarea completă de pe teritoriul Albaniei a ocupanților fasciști, data de 29 noiembrie 1944 fiind „ziua eliberării și a victoriei revoluției democrat-populare în Albania”⁴².

Și în Iugoslavia evenimentele se derulează cu repeziciune.

În mica localitate bosniacă Jajce, în seara zilei de 29 noiembrie 1943, în prezența a 208 delegați veniți din toate colțurile Iugoslaviei, se deschideau lucrările celei de-a doua adunări a Consiliului Antifascist de Eliberare Națională care au luat o serie de hotărîri definitorii pentru viitorul Iugoslaviei, data de 29 noiembrie 1943 devenind ziua creării Noului Iugoslavii. Aici s-a creat Comitetul Național de Eliberare a Iugoslaviei, cu atribuții de guvern provizoriu, avînd în fruntea sa pe I. B. Tito. S-a decis ca Iugoslavia să fie o Republică Socialistă Federativă, constituită pe principii federative și democratice, ca stat al unor popoare egale în drepturi, în care să fie consfințită egalitatea tuturor popoarelor și naționalităților iugoslave. La propunerea delegației slovene a fost adoptată hotărîrea de a se acorda lui Tito gradul de mareșal al Iugoslaviei.

Lupta popoarelor iugoslave se afirmase cu succes în eforturile generale împotriva fascismului și se bucura de o largă apreciere. Între mișcările de rezistență antifasciste din Balcani, între comuniști, se realizaseră importante contacte și acțiuni comune de colaborare, ce se vor intensifica în perioada anilor 1943 — 1944.

„Partidul Comunist al Iugoslaviei a continuat să fie inițiatorul colaborării cu toate mișcările de eliberare vecine. Colaborarea fructuoasă și utilă în lupta împotriva ocupantului a continuat să se dezvolte și în anul 1943 cu mișcarea de eliberare albaneză, greacă și italiană”⁴³.

Consecvenți atitudinii prietenești față de Iugoslavia, românii au primit cu multă simpatie lupta de eliberare antifascistă din anii celui de-al doilea război mondial. Continuând și în vremuri grele tradiția bunelor raporturi dintre popoarele noastre, luptători români s-au încadrat și au luptat alături de partizanii iugoslavi. Pe bună dreptate secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia: „între țările noastre există relații vechi, făurite în anii de luptă îndelungată împotriva dominației străine, pentru independență, pentru dezvoltarea liberă a popoarelor noastre [...]. În epoca modernă, țările noastre au conlucrat strâns, partidele comuniste din țările noastre, după primul război mondial, au conlucrat activ în lupta pentru eliberarea socială și națională. Cunoaștem rolul important pe care l-a avut Belgradul în lupta împotriva ocupanților hitleriști. Și în perioada celui de-al doilea război mondial a existat o conlucrare strânsă. Mulți cetățeni români s-au aflat în rîndul luptătorilor din Iugoslavia, al partizanilor, în lupta împotriva dominației hitleriste. Am pus capăt cam în aceeași perioadă, în același an, dominației hitleriste, fascismului”⁴⁴.

Presa antifascistă românească din anii războiului vorbea în termeni admirativi, elogioși despre succesele partizanilor iugoslavi.

Ziarul ilegal „România liberă” din 28 ianuarie 1943 arăta, chiar din primul său număr, „Toate popoarele robite ale Europei cوتropite și înfometate de nemți s-au organizat și luptă cu îndrăjire împotriva criminalilor și călăilor hitleriști. În frunte stau cetele neînfricate de luptători iugoslavi”⁴⁵. Același ziar în numărul său din 9 mai 1944, relatează: „Armata de Eliberare a Poporului iugoslav a eliberat aproape jumătatea țării de sub ocupația nemțească” și că ea „numără peste 300 000 de ostași și ofițeri”.

Postul de radio „România liberă” din 9 iulie 1944, redând o știre transmisă de postul „Iugoslavia liberă” despre activitatea patrioților români în Iugoslavia, constituieți în grupurile „Iancu Jianu” și „Buciumul Carpaților”, consemna: „Faptul că numai în decurs de două luni trei grupuri de români au luat drumul Macedoniei este foarte semnificativ”⁴⁶.

În ziarul „România liberă” din 10 iulie 1944, era inserată știrea „100 de români bănățeni s-au încadrat în Armata de Eliberare a poporului iugoslav”, după care se relatează: „postul de Radio — România liberă [...] salută faptul. El arată că Românii au înțeles rolul măreț al bravei Armate de Eliberare iugoslavă, condusă de Mareșalul Tito — că acești 100 de Români au înțeles să treacă la fapte, alăturându-se luptei contra dușmanului comun al popoarelor iubitoare de libertate”⁴⁷.

Într-un articol intitulat „Chemare la unire și luptă” apărut în ziarul ilegal „Buletinul Capitalei” se scria: „În Iugoslavia, întreg poporul format din Srbi, Croați, Sloveni, la care se adaugă Albanezii, Macedonenii, luptă dîrz împotriva hoardelor nemțești și au format glorioasa armată de eliberare a poporului sub comanda viteazului mareșal Tito”⁴⁸. Și mai concludentă este relatarea cuprinsă în articolul „Activitatea partizanilor din toată Europa să fie un îndemn pentru poporul român”, din ziarul „Chemarea” din 29 iulie 1944, în care se scria „În Iugoslavia, glorioasa armată a mareșalului Tito continuă să dea lovituri mortale invadatorilor, care au crezut că pot săucidă iubirea de libertate a unui popor pașnic și muncitor. Ceea ce a reușit armata mareșalului Tito este unic în istorie și ea merită

stima și recunoștința tuturor popoarelor care vor să scape de teroarea hitleristă”⁴⁹.

Uneori, în situații speciale, partizanii iugoslavi se refugiau vremelnic pe teritoriul României, unde erau adăpostiți de populație, hrăniți, la nevoie dându-li-se îmbrăcăminte, medicamente etc. Încă din anul 1941, Ministerul de Interne atrăgea atenția Prefecturii județului Timiș, prin ordinul telegrafic nr. 17 590, asupra creșterii numărului de „prizonieri sârbi ce sînt ascunși prin comunele din acest județ”, iar alte documente ale vremii atestă că populația românească a strîns și fonduri bănești pentru sprijinirea partizanilor iugoslavi. „Auzind de eroica luptă de dezrobire a sîrbilor, mulți flăcăi români din Banat au început să treacă granița iugoslavă” nota „România liberă”. La 28 ianuarie 1944 o știre asemănătoare relatează că „un detașament din România a trecut de asemenea granița Iugoslaviei și luptă sub comanda lui Tito”⁵⁰.

Altă publicație românească ilegală aflată sub îndrumarea P.C.R. „Buletin”, organul de presă al Uniunii Patrioților, la 30 ianuarie 1943 nota că în Grecia „luptă cam 30 000 partizani” care provoacă numeroase pierderi ocupanților fasciști. „România liberă” din 8 august 1943, semnala că „Mii și zeci de mii de patrioți greci intră neconținut în detașamentele de partizani înarmați. Cea mai importantă linie de cale ferată din Grecia, Atena-Salonic, a fost întreruptă de partizani, care au aruncat în aer un mare pod pe această linie și au provocat prăbușiri de stînci pe linie în mai multe locuri. O coloană motorizată germană compusă din aproape 200 de autocamioane a fost blocată pe o șosea în munți și complet distrusă de partizanii greci”⁵¹.

În numeroase rapoarte diplomatice emise de Legația română de la Sofia sînt cuprinse informații despre lupta antifascistă a poporului bulgar. La 25 decembrie 1942 se vorbea despre „progresul pe care îl face mișcarea comunistă din Bulgaria, unde s-a ajuns a fi împușcați în plin centru al Capitalei ofițeri și soldați germani”, iar la 31 iulie 1944 se comunica: „mișcările partizanilor nu mai pot fi stăpînite [...] Nimeni nu mai ascunde simpatiile comuniste”⁵².

Asa cum subliniază istoricul Gheorghe Zaharia, „Anul 1944 s-a caracterizat ca un an al victoriilor decisive ale coaliției antihitleriste, precum și ca an al insurecțiilor antifasciste declanșate la Varșovia și Paris, în România, Slovacia și Bulgaria. Fronturile se apropiau de fruntariile Germaniei naziste, iar intensificarea luptei de eliberare din Iugoslavia, Albania și Grecia, mișcările de rezistență din celelalte țări aflate sub jugul fascist îi slăbeau tot mai mult forțele”⁵³.

Pentru desfășurarea evenimentelor din centrul și sud-estul Europei de o crucială importanță a fost înfăptuirea actului istoric românesc de la 23 August 1944.

„Privită în context internațional, desfășurarea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 în România a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial [...] Actul istoric de la 23 August 1944 a fost o inițiativă exclusiv românească, concretizată cu energie de întreaga națiune, mobilizată și condusă la luptă de partidul comunist, care s-a efectuat fără nici o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite asupra momentului în care avea să se desfășoare [...] a luat prin

surprindere ambele tabere angajate în războiul care răvășea întreaga lume în acel timp”⁵⁴.

Postul de radio Londra din 25 august 1944 subliniind însemnătatea internațională a insurecției relate : „România n-a capitulat, ci luptă acum mai departe alături de aliați. Noul guvern român a hotărât mobilizarea tuturor forțelor naționale pentru noua luptă împotriva germanilor și alături de aliați. Prin hotărîrea ei cele două orașe importante, Ploiești și Constanța, nu vor mai sluji intereselor Germaniei. După gestul României, retragerea Bulgariei din război este numai o chestiune de timp. Dar România înseamnă mai mult, căci armatele române care activau pe frontul de răsărit împreună cu nemții, vor lupta acum împotriva lor. Prin intrarea României în luptă alături de aliați, calea Dunării este deschisă. Ruperea alianței cu Germania înseamnă apoi amenințarea diviziilor germane din Grecia. Cele din Iugoslavia sînt de mult crîncen lovite de Tito. Astfel întreg Balcanul se va prăbuși”⁵⁵.

Fără îndoială evenimentele desfășurate în România în august 1944 au avut o influență covârșitoare asupra evoluției ulterioare a mersului războiului din Europa. „Un prim efect notabil, de mare însemnătate pentru situația militară din Peninsula Balcanică, pe care l-a avut eliminarea Wehrmacht-ului din zonele de sud ale României de către forțele insurecționale române a fost abandonarea de către Bulgaria a alianței cu Reich-ul hitlerist”⁵⁶, iar „La numai 44 de zile de la declanșarea insurecției române, trupele sovietice efectuaseră deci joncțiunea cu trupele armatei de eliberare a Iugoslaviei, consemnînd practic crahul definitiv al sistemului militar german din sud-estul Europei”⁵⁷.

Rolul insurecției din România, încă insuficient studiat și cunoscut în istoriografia universală, a fost determinant pentru destrămarea întregii rezistențe a Germaniei hitleriste pe fronturile din răsărit și a influențat în mod hotărîtor operațiile militare și evenimentele politice din sud-estul Europei.

În urma studierii datelor și faptelor referitoare la nașterea și dezvoltarea mișcărilor de rezistență antifascistă a popoarelor din spațiul sud-estului european se desprind următoarele constatări :

— în intervalul dintre aprilie 1939 — iunie 1941 se produc o serie de clarificări în poziția partidelor comuniste față de intenția statelor ce dominau viața politică internațională, pentru că în etapa iunie 1941 — mai 1943 să asistăm la o intensificare a mișcării de rezistență antifascistă cu forme de organizare și manifestare asemănătoare, datorate în cea mai mare parte influenței și deciziilor Cominternului. După autodizolvarea Internaționalei Comuniste, cînd partidele comuniste au primit dezlegarea de a acționa în conformitate cu propriile decizii, fără nici o influență sau constrîngere din afară, mișcările de rezistență s-au diversificat, în funcție de considerentele naționale, de condițiile interne și externe de desfășurare a luptei. Această perioadă constituie o nouă etapă, calitativ superioară, cu rezultate excepționale în mobilizarea tuturor forțelor patriotice, lărgire ce a dus la crearea de armate regulate ale luptei de eliberare națională, la închegarea unor alianțe patriotice puternice cu consecințe și pe planul dezvoltării vieții ostbelice. În unele țări încă din anii războiului s-au format embrioane ale noii puteri populare (Iugoslavia și Albania, nereușită în Grecia), astfel că la sfîrșitul războiului problema puterii, în majoritatea

cazurilor, a fost soluționată în favoarea maselor muncitoare aflate sub influența și conducerea comuniștilor;

— mișcarea de rezistență antifascistă a poporului român cuprinde multe date și fapte ce caracterizează lupta generală antifascistă a popoarelor europene, păstrându-și specificitatea în modul de finalizare a luptei, un aspect important constituindu-l și manifestările de solidaritate⁵⁸.

Pe baza documentelor cercetate, în parte semnalate și în acest studiu, se poate trage concluzia că, pe toată perioada războiului, poporul român, în marea lui majoritate, prin tot ce a avut mai înaintat, s-a manifestat permanent, prin diferite forme, împotriva fascismului și a războiului hitlerist, solidarizându-se cu acțiunile de luptă ale celorlalte popoare, îndeosebi cu cele vecine, din zona sud-estului Europei.

NOTE

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, București, Edit. politică, 1977, p. 331.

² *Ibidem*, vol. 4, 1970, p. 250.

³ Constantin Olteanu, *Victoria împotriva fascismului în cel de-al doilea război mondial — rezultat al luptei popoarelor pentru libertate, independență și progres social*, în „Anale de Istorie”, anul XXVI, nr. 2, 1980, p. 7.

⁴ „Scnteia”, anul IX, nr. 20(110) din 1 iunie 1939, p. 4.

⁵ Ion Babici, *Solidaritatea românească cu lupta antifascistă din Balcani*, București, Edit. politică, 1979, p. 38.

⁶ *Ibidem*.

⁷ „Lumea nouă” din 16 aprilie 1939, p. 4.

⁸ Vezi „Timpul”, nr. 702, din 18 aprilie 1939, p. 5.

⁹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/Albania, vol. 3, f. 189, raport diplomatic, semnat de I. D. Condurachi (în continuare, Arh. M.A.E.).

¹⁰ „Shkëndia”, nr. 6 din 28 noiembrie 1936, p. 1.

¹¹ Vezi Gelcu Maksutovici, *Pasqyrimi në dokumentat rumune i luftes nacional-çlirimare të popullit shqiptar kundër invadonjesve fashiste italiane dhe ghermanë vitet 1939—1944* (Documente românești despre lupta de eliberare națională a poporului albanez contra invadatorilor fasciști italieni și germani), în: „Studime Historikë”, nr. 2, Tirana, 1970, p. 69.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Historia e Shqipërisë* (Istoria Albaniei), vol. II, Tirana 1965, p. 690 (în continuare referirile din această lucrare vor fi date: *Hist. Shqip*).

¹⁴ „Scnteia”, anul IX, nr. 20(110) din 1 iunie 1939, p. 4.

¹⁵ *Hist. Shqip*, p. 695.

¹⁶ Arhivele Statului București, fond Președenția Consiliului de Miniștri, dosar 332/1940, f. 18 (Raportul despre vizita lui Ion Antonescu la Roma și convorbirile cu B. Mussolini). (În continuare, Arh. St. Buc.):

¹⁷ Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletinul nr. 65, din 21 decembrie 1940.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Vezi „Scnteia”, nr. 12 518 din 21 noiembrie 1982, p. 6.

²⁰ Dan Baran, capitolul *Grecia* din volumul *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial 1938 — 1945*, vol. I, *Țările din Europa centrală și de sud-est*, București, Edit. militară, 1973, p. 230.

²¹ *Ibidem*, p. 235.

²² Vezi Jean Vidalenc, *L'Europe danubienne et balkanique 1867 — 1970*, Paris, Masson et Cie Editeurs, 1973, p. 145 — 153.

²³ Nicolae Ceachir, capitolul *Iugoslavia* din volumul *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial 1938 — 1945*, vol. I, p. 298 — 299.

²⁴ Crișan Iliescu, capitolul *Bulgaria*, în *ibidem*, p. 336.

²⁵ *Ibidem*, p. 337.

²⁶ Vezi Gelcu Maksutovici, *Mișcarea de rezistență antifascistă din România în contextul mișcărilor similare din sud-estul Europei*, în *Muzeul național*, VII, București, 1983, p. 297.

- ²⁷ Gheorghe Zaharia, Nicolae Copoiu, *Propaganda rezistenței și a războiului antihitlerist în România*, în „Anale de Istorie”, anul XXVI, nr. 2, 1980, 103.
- ²⁸ Dwight D. Eisenhower, *Cruciadă în Europa*, București, Edit. politică, 1975, p. 261.
- ²⁹ Henri Michel, *La guerre de l'ombre. La Résistance en Europe*. Paris, Éditions Bernard Grasset, 1970, p. 296.
- ³⁰ Shyqri Ballvora, *Vendosja e regjimit nazist të pushimit në Shqipëri (Shtator-Nëntor 1943)* (Instalarea regimului de ocupație nazist în Albania, septembrie-noiembrie 1943), în : „Studime Historike”, nr. 2, Tirana, 1977, p. 60.
- ³¹ *Ibidem*.
- ³² *Histoire du Parti du Travail d'Albanie*, éditions „Naim Frashëri”, Tirana, 1971, p. 198.
- ³³ Arh. St. Buc. fond Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției, dosar 20/1943, p. 3.
- ³⁴ *Ibidem*.
- ³⁵ Arh. M.A.E., fond 71/Albania, vol. 13, f. 449 (Raportul Consulatului general al României din Tirana, datat 29 noiembrie 1944).
- ³⁶ *Hist. shqip*, p. 812.
- ³⁷ „Scnteia”, nr. 61, din 20 noiembrie 1944, p. 6.
- ³⁸ „Scnteia”, nr. 62, din 21 noiembrie 1944, p. 6.
- ³⁹ „România liberă”, nr. 92, din 15 noiembrie 1944, p. 6.
- ⁴⁰ „România liberă”, nr. 97 din 20 noiembrie 1944, p. 6.
- ⁴¹ „România liberă”, nr. 99 din 23 noiembrie 1944, p. 6.
- ⁴² Pentru amănunte vezi Gelcu Maksutovici, capitolul *Albania*, în : *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial 1938 – 1945*, vol. I, București, p. 107 – 144.
- ⁴³ *Compendiu de Istoria Ligii Comuniștilor din Jugoslavia*, Edit. „Libertatea” – Pauciova, 1965, p. 363.
- ⁴⁴ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 7, p. 351.
- ⁴⁵ „România liberă”, an. 1, nr. 1, 28 ianuarie 1943, p. 1.
- ⁴⁶ Arh. St. Buc., fond Minist. Propagandei Naționale, dosar 242, f. 1.
- ⁴⁷ „România liberă”, anul II, nr. 7, din 10 iulie 1944, p. 4.
- ⁴⁸ Arh.I.S.I.S.P (Institutul de Studii Istorice și Social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.), „Buletinul Capitalei”, an I, nr. 4, din 7 iunie 1944, p. 1.
- ⁴⁹ Arh. I.S.I.S.P., ziarul „Chemarea”, nr. 1, din 22 iulie 1944, p. 5.
- ⁵⁰ Vezi Ion Babici, *Solidaritatea românească cu lupta antifascistă din Balcani*, București, Edit. politică, 1979, p. 49–50.
- ⁵¹ *Ibidem*, p. 43.
- ⁵² *Ibidem*, p. 55.
- ⁵³ Gh. Zaharia, *România și rezistența popoarelor din centrul și sud-estul Europei în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial*, în *Rezistența europeană*, vol. I, București, Edit. militară, 1973, p. 420.
- ⁵⁴ Mircea Mușat, Ion Pavelescu, Cuvînt înainte, *Actul de la 23 August 1944 în context internațional*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 8.
- ⁵⁵ Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 245, 1944, f. 234.
- ⁵⁶ Dr. Ilie Ceaușescu, Dr. Florin Constantin, Dr. Mihail E. Ionescu, *200 de zile mai devreme – Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial*, ediție revăzută și adăugită, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 157.
- ⁵⁷ *Ibidem*, p. 159.
- ⁵⁸ Vezi Gelcu Maksutovici, *Mișcarea de rezistență antifascistă din România în contextul mișcărilor similare din sud-estul Europei*, în : „Muzeul Național”, VII, București, 1983, p. 295–300.

LA SOLIDARITÉ DU PEUPLE ROUMAIN AVEC LA RÉSISTANCE ANTIFASCISTE DES PEUPLES DU SUD-EST EUROPÉEN

Résumé

En utilisant plusieurs documents d'archives, surtout des rapports diplomatiques, l'auteur met en relief les manifestations de solidarité du peuple roumain avec la résistance antifasciste des Balkans au cours des années 1939 – 1945. Dans ce contexte sont présentées les principales

étapes de la lutte antifasciste, l'accomplissement de l'acte insurrectionnel du peuple roumain du 23 Août 1944 et son rôle dans l'évolution des événements politiques et militaires dans la zone centrale et du Sud-Est de l'Europe.

L'auteur cite des documents concernant la solidarité du peuple roumain avec la lutte antifasciste des peuples albanais, yougoslave, grec et bulgare.

En soulignant l'apport des mouvements de résistance antifasciste à la lutte de libération nationale des peuples envahis par l'Allemagne de Hitler et par l'Italie fasciste, l'auteur met en relief la collaboration et l'importance des actions communes des peuples des Balkans. Dans ce contexte sont présentées les principales étapes de la lutte antifasciste, l'accomplissement de l'acte insurrectionnel du peuple roumain du 23 Août 1944 et son rôle dans l'évolution des événements politiques et militaires dans la zone centrale et du Sud-Est de l'Europe pendant l'automne 1944.

L'auteur souligne la nécessité de l'introduction dans le circuit scientifique international de plusieurs thèmes concernant le mouvement de résistance antifasciste en Roumanie pour une intégration plus juste dans l'histoire universelle contemporaine.

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

A XXIII-A SESIUNE ANUALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE — CAMPANIA 1988

În zilele de 17 — 18 martie 1989 au avut loc la Sibiu lucrările celei de a XXIII-a sesiuni de rapoarte arheologice privind rezultatele cercetărilor arheologice din campania anului 1988.

Organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Academia de Științe Sociale și Politice cu sprijinul Comitetului județean de partid Sibiu, Comitetului județean de cultură și educație socialistă și Muzeului județean Sibiu, această importantă manifestare științifică a prilejuit efectuarea bilanțului investigațiilor arheologice din campania anului precedent, prezentarea noilor date științifice obținute scoțând în evidență direcțiile de cercetare abordate.

Înscrise în planul unitar de cercetare, săpăturile arheologice din campania anului 1988 vin să răspundă direcțiilor prioritare ale cercetării istorice românești furnizând noi și însemnate dovezi ale perenității românești. Ele scoț în evidență importanța cercetării arheologice în reconstituirea istoriei, rolul acesteia în obținerea de noi valori de patrimoniu cultural național, contribuția poporului român la dezvoltarea civilizației universale.

Circa 190 de specialiști din cadrul muzeelor și oficiilor pentru patrimoniu cultural național din rețeaua Consiliului Culturii și Educației Socialiste, instituțiilor de învățământ superior și institutelor de cercetare din rețeaua Ministerului Educației și Învățământului și Academiei de Științe Sociale și Politice, Muzeului Militar Central și Centrului de Studii de Istorie și Teorie Militară au întreprins săpături arheologice la 287 obiective. *La un număr de 141 obiective, cercetările arheologice au avut un caracter de salvare urmărindu-se preservarea patrimoniului arheologic din perimetrul unor zone supuse modificărilor socio-economice.*

Putem releva, ca un fapt esențial și pozitiv, *perfecta concordanță dintre cercetările arheologice desfășurate în campania anului 1988 și direcțiile prioritare ale cercetării istorice românești, direcții ce reprezintă traducerea în viață a sarcinilor trasate frontului arheologic românesc de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.*

Prin structurarea planului unitar de cercetare pe abordarea temelor prioritare s-a urmărit :

1. acoperirea unor lacune în documentarea și cunoașterea anumitor perioade din istoria țării, perioada cheie pentru demonstrarea mecanismului etnogenezei românești, cum sînt :
 - istoria și evoluția ramurii de nord a tracilor ;
 - cunoașterea civilizației geto-dacice și romane ; cele două componente de bază ale primelor state feudale românești
2. acoperirea unor pete albe de pe harta arheologică prin identificarea și investigarea unor noi obiective arheologice concentrate în zonele mai puțin cercetate pînă în prezent
3. îmbogățirea patrimoniului arheologic cu noi valori ce urmează a fi introduse în circuitul cultural-educativ și științific.

O deosebită atenție a fost acordată cercetărilor impuse de preservarea patrimoniului arheologic aflat în zonele supuse unor importante transformări economico-sociale determinate de lucrările de investiții cuprinse în planul unic de dezvoltare economico-social, dintre care menționăm : zona Canalului Dunăre-București, traseul gazoductului din județele Tulcea și Constanța, Cîmpia Covurlui, amenajarea hidrocentralei Borcea de Jos precum și de lucrările de sistematizare a unor localități urbane și rurale ca de exemplu : București, Constanța, Cluj-Napoca, Galați, Hirșova, Timișoara, Caransebeș, Alba-Iulia etc.

Aceste șantiere care numără peste 50 % din obiectivele înscrise în planul unitar de cercetare arheologică, respectiv 141 obiective, sînt finanțate de către titularii de investiții pe bază de contract încheiat cu unitatea muzeală, sumele încasate reprezentînd una din sursele de realizare a indicelui de autofinanțare a muzeelor.

Cele 184 de rapoarte preliminare de săpături prezentate în cadrul sesiunii de la Sibiu au fost grupate pe epoci și teme generale de istorie veche și medievală, în ordine cronologică și tematică, în cadrul a șase secțiuni, care au oferit aspecte ale evoluției societății omenești de pe teritoriul țării noastre, de la începuturile sale pînă în perioada civilizației medievale.

Ele au contribuit la clarificarea unor momente importante din istoria formării și dezvoltării poporului român, furnizând noi argumente în favoarea originii daco-romane a românilor, a continuității neîntrerupte de locuire pe același spațiu geografic, a unității culturii materiale și spirituale românești.

Secția 1 — *Civilizații străvechi (paleolitic, neolitic)*

În cadrul acestei secțiuni au fost prezentate 22 de rapoarte dintre care două privind epoca paleolitică iar 20 de rapoarte s-au axat pe problematică specifică epocii neolitice. Cercetările privind perioada neolitică au acoperit practic întreaga suprafață a teritoriului țării, atât zonal cit și din punct de vedere cultural-cronologic.

Bogăția și varietatea vestigiilor descoperite aparținând principalelor culturi sau complexe culturale cit și exactitatea observațiilor stratigrafice, au permis discutarea aprofundată a unor probleme privind geneza și evoluția principalelor culturi neoneolitice (Precriș, Criș, Vinča Turdaș, Precucuteni, Cucuteni-Ariușd, Boian, Gumelnița, Hamangia etc.) precum și fine nuanțări tipologico-stilistice.

În cadrul discuțiilor au fost abordate probleme legate de raporturile și influențele reciproce dintre culturi și relațiile cultural-cronologice cu alte zone și arii de civilizație.

Din cuprinsul unor rapoarte (Parța, Malnaș, Iclod) și din dezbaterile lor a rezultat preocuparea de a desluși — pe baza unor observații de detaliu — unele aspecte privind organizarea teritorială (tipurile de așezări și fortificații), elemente și tipuri de construcții (inclusiv cu etaj — construcțiile neolitice de la Parța), sorgintea unor soluții constructive, unitatea din diferite arii și etape de dezvoltare culturală, elementele noi creative care au putut fi sesizate pe parcursul evoluției unor complexe culturale.

În acest context, au fost făcute multiple referiri la datele obținute prin mijlocirea unor metode specifice altor discipline (palinologie, antropologie, statistică, matematică, informatică), de o deosebită valoare pentru adncirea procesului cunoașterii multplelor aspecte ale vieții și creației populațiilor purtătoare ale civilizațiilor specifice zonei.

În cadrul secției s-au remarcat eforturile de depășire a „viziunii tehniciste” (descrieri, analogii etc.) și încercările, tot mai fructuoase, de interpretare cultural-istorică a datelor arheologice de „traducere în termeni istorici” a informațiilor dobândite prin săpăturile arheologice.

S-a conturat astfel o viziune de ansamblu asupra originii, evoluției și interinfluențelor dintre civilizațiile neo-eneolitice de pe teritoriul țării noastre.

În dezbateri s-a insistat asupra necesității folosirii metodelor de cercetare inter și multi-disciplinare.

S-a făcut propunerea ca cele două foruri superioare de resort, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Academia de Științe Sociale și Politice să sprijine și să îndrume organizarea unor colective mixte (din muzee și institute); care să aibă ca sarcină de plan întocmirea unor vocabulare controlate sau stabilirea unor metodologii de natură să faciliteze colaborarea cu alte discipline. S-a sugerat, ca din aceste colective metodologice să facă parte și personalul de specialitate de la sectoarele de investigații ale laboratoarelor zonale de restaurare.

Secția a II-a — *Civilizația tracică (bronz, hallstatt) — 27 de rapoarte.*

Cercetările arheologice au urmărit problemele fundamentale ale evoluției comunităților etno-culturale din perioade de tranziție de la neolitic la bronz (cultura Coțofeni) și din perioada bronzului timpuriu (șantierul arheologic Peștera Bolii, Cetatea Pipașilor, Moldova Veche-Ostrov), demonstrând unitatea lor materială și spirituală și aducând noi informații despre începuturile mileniului II î.e.n. pe teritoriul României.

S-a acordat o atenție specială cercetării genezei și dezvoltării culturilor caracteristice epocii bronzului (Glina, Vatina, Gîrla Mare, Verbicioara, Tei, Monteoru, Wittenberg, Coslogeni) investigate pe arii geografice întinse, ca de exemplu, de-a lungul Dunării, de la Porțile de Fier și pînă în partea de răsărit a Cîmpiei Române și sudului Moldovei.

Intensa activitate metalurgică semnalată pe tot cuprinsul țării, la sfîrșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului, a fost reliefată prin materialele descoperite în stațiunile arheologice de la Perica Marș, Tiveniu Mare, Prislop, și în așezarea eponimă a culturii Coslogeni.

Identificarea și cercetarea necropolelor tumulare din epoca bronzului timpuriu și mijlociu de la Petreștii de Sus, Ampoița, Mihai Bravu, Nalbant, Sarichioi, Șerbeștii Vechi etc., au adus noi precizări privind cronologia și tipologia movilelor funerare, privind ritul și ritualurile de înmormîntare.

Deși mai puțin numeroase, cercetările axate pe studierea realităților istorice ale primei jumătăți a mileniului I î.e.n., de la Orbeasca de Sus, Remetea Mare, Țichindeal, Babadag, au îmbogățit documentația arheologică românească privind evoluția tracilor în perioada hallstattiană, conturînd procesul de formare a ramurii de nord a tracilor, relevînd unitatea de ansamblu a civilizației nord-tracice pe teritoriul țării noastre.

Materialele descoperite, dintre care unele de o mare valoare patrimonială, reflectă în mod evident caracterul original și unitatea civilizației nord-tracice, civilizație care a evoluat

spre forme superioare de manifestare concretizate în apariția. În a doua jumătate a mileniului I î.e.n., a civilizației geto-dacice și a statului unitar geto-dac.

În cadrul secției a treia — *Civilizația geto-dacică* s-au prezentat 29 de rapoarte, care au oferit o imagine de ansamblu și de detaliu asupra tuturor cercetărilor arheologice legate de cunoașterea celei de a doua vîrste a fierului.

Obiectivele arheologice cercetate, așezări rurale, așezări fortificate, cetești și necropole, au cuprins aproape totalitatea aspectelor civilizației geto-dacice, relevînd nivelul înalt de dezvoltare a acestei civilizații, caracterul ei unitar, originalitatea formelor de manifestare materială și culturală.

Lucrările de investiții, care practic au acoperit tot teritoriul țării, au făcut posibilă, descoperirea unor obiective arheologice aparținînd civilizației geto-dacilor în unele zone mai puțin cercetate. Desfășurarea unor lucrări de acest tip, pe teritoriul județului Tulcea, pe terasele din imediata apropiere a Dunării, în zona Borcea de Jos, în marca insulă Balta Ialomîței, a permis identificarea de noi stațiuni geto-dacice, dintre care menționăm pe cele de la Ghiolul Pietrei, Giurgeni, Mozacu, Popina-Bordușani, Căscioarele (așezări rurale) și Stelnică (necropolă).

Investigațiile efectuate au completat informațiile deținute pînă în prezent despre așezările geto-dacice de tip rural și necropolele din cea de a doua epocă a fierului (sec. IV—III î.e.n. și sec. II — I î.e.n.). Prin cercetările întreprinse în obiectivele arheologice de la Ghiolul Pietrei și Popina Bordușani au fost obținute date inedite privind evoluția comunităților geto-dacice din Dobrogea și Cîmpia Munteniei în sec. II — I î.e.n., relațiile lor cu lumea elenistică și romană. Au fost aduse noi precizări care fac posibilă o mai nuanțată fixare a limitelor cronologice a așezărilor din Cîmpia Munteniei (Popești, Popina Bordușani), demonstrînd chiar o continuitate de locuire pe întreg parcursul primei jumătăți a sec. I e.n. — cazul stațiunii geto-dacice de la Popina Bordușani.

Continuarea cercetărilor arheologice la obiectivele unde investigațiile au început de mai mult timp, Coțofenii din Dos, Bunești-Averești, Poiana, Răcățău, Brad, Piscul Crăsani, Ocnița, Racoș, Tapae, au permis obținerea de noi informații privind sistemul constructiv al așezărilor fortificate și al fortificațiilor geto-dacice.

Descoperirea la Sarmizegetusa, pe terasa a IX-a, a vestigiilor unui atelier de producerea vaselor de sticlă (bulgări de sticlă brută, fragmente de vase ce urmau a fi retopite) reprezintă o dovadă concludentă a producerii sticlei în capitala statului dac și, în același timp, o mărturie a unei economii înfloritoare, a nivelului înalt de dezvoltare la care ajunsese societatea geto-dacică în ajunul confruntărilor decisive cu Imperiul Roman.

Dezbaterile din cadrul secției au reliefat necesitatea cercetării sistematice și integrate a obiectivelor deja luate în evidență, a utilizării argumentelor și concluziilor furnizate de cercetarea arheologică în elaborarea unor lucrări de sinteză despre civilizația geto-dacică.

În secția a IV-a — *Arheologia clasică greco-romană. Procesul simbiozei daco-romane* s-a prezentat un număr de 44 de comunicări.

Cercetările s-au referit la fenomenul urban din Moesia Inferior și din Dacia, la rolul așezărilor militare în procesul de romanizare, la interculturația daco-romană așa cum apare ea din studiul așezărilor rurale.

Un accent deosebit s-a acordat procesului simbiozei daco-romane, studierii mediului rural provincial, pătrunderii influențelor romane în mediul comunităților geto-dacice sătești.

Astfel, din scria centrelor urbane dobrogene, merită a fi subliniate cercetările de la Tomis (care au dus la descoperirea unui nou cavou pictat), Histria (cu marea ei bazilică palco-creștină), Tropaeum Traian și Argamum. Din Dacia romană se cuvin a fi evidențiate amplele cercetări de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Napoca, dar în special, cele de la ansamblul termal de la Germisara. Interesul deosebit al acestui complex constă în faptul că toate instalațiile termale, de obicei construite din piatră și cărămidă, au fost aici săpate în stîncă nativă în scopul captării și utilizării eficiente a izvoarelor termale de la Geogiu Băi.

Pe lângă interesul strict arheologic al băilor antice de la Germisara, de o deosebită importanță, sînt documentele epigrafice descoperite.

Recentele cercetări arheologice de la Geogiu-Băi au introdus în circuitul științific o categorie cu totul excepțională de documente și anume șapte plăcuțe de aur pe care se pot citi dedicațiile către nimfe sau zeița Diana ale unor locuitori ai Daciei, beneficiari ai efectelor curative ale izvoarelor termale de aici. *De o importanță deosebită este dedicația închinată Nimfelor de Decebalus fiul lui Lucius. Este pentru prima oară cînd în Dacia romană re apare numele regelui mort în timpul războaielor cu Traian. Avem o nouă și categorică dovadă a continuității elementului dacic autohton în plină epocă romană (sfîrșitul sec. II e.n.).*

Adăugîndu-se celorlalte dovezi arheologice, care au demonstrat continuitatea elementului dacic în numeroasele așezări rurale precum și în așezările civile de pe lângă majoritatea castror, placa de aur de la Germisara constituie un argument în plus, de natură epigrafică, pentru

demonstrarea desfășurării procesului simbiozei daco-romane, bază etnografică a poporului român.

Din seria așezărilor militare romane din Moesia Inferior, trebuie menționate amplele cercetări pluridisciplinare (arheologice și aerofotogrammetrice) de la Carsium (Hîrșova) precum și cele de la Capidava, Dinogetia și Babadag.

În Dacia, pe de altă parte, au continuat cercetările arheologice de la Tibiscum, Micia, Potaissa, Căței, Porolissum, Jidava și Bistreț precum și cele de la Galați și Pietroasele. Au fost aduse noi dovezi privind continuitatea unor centre urbane romane după retragera aureliană (descoperirea la Ulpia Traiana Sarmizegetusa a unor vestigii de locuire și materiale aparținând sec. IV e.n.).

De o atenție specială s-au bucurat cercetările privind așezările rurale, fie ele din Dobrogea (Nuntași, Cogealac, Credința, Telița) sau din Dacia (Locusteni, Moldova Veche, Apoldu de Sus). A rezultat că în cadrul multor așezări rurale pot fi surprinse la modul cel mai concret elementele simbiozei daco-romane. Recentele descoperiri paleocreștine de la Slava Rusă—complex mănăstiresc din sec. IV—VII e.n. (primul de acest gen descoperit pe teritoriul țării noastre) și Telița, se pot număra printre dovezile ce atestă existența procesului simbiozei daco-romane în mediul rural cit și continuitatea de locuire în cadrul aceleiași așezări.

Dintre obiectivele noi, depistate cu ocazia unor cercetări cu caracter de salvare, menționăm ca deosebit de importante, cercetările din zona Cluj-Chinteni, unde s-au găsit vestigiile unui mare complex roman suburban și materiale arheologice ce atestă o continuitate de locuire pe parcursul mileniului I al e.n.

Din dezbaterile din cadrul secției a rezultat necesitatea unei mai temeinice preocupări pentru conservarea obiectivelor arheologice cercetate.

Secția a V-a — *Continuitatea daco-romană și procesul de formare a poporului român* — 28 de rapoarte.

Materialele prezentate au adus contribuții importante la cunoașterea unor aspecte cultural-istorice privind continuitatea daco-romană, civilizația veche românească, la cunoașterea proceselor istorice desfășurate pe parcursul intervalului de timp dintre sec. IV — IX e.n.

Cercetările au reflectat aceste fenomene pe întreg cuprinsul țării noastre aducând noi date sau precizări cronologice.

Descoperirea de la Criciova, în cadrul unei așezări daco-romane de sec. III — IV e.n., a unui cuptor de redus minereul de fier și a unor fragmente de lupe de fier, descoperire ce se integrează șirului descoperirilor anterioare din sud-vestul țării de la Fizeș, Soșdea, Reșița, Berzovia, reprezintă o dovadă concludentă ce atestă o intensă activitate meșteșugărească desfășurată de către comunitățile rurale daco-romane în sec. III și prima jumătate a sec. IV e.n., dovadă a continuității tradiției economice romane păstrată și după retragerea aureliană. Ea evidențiază activitatea din mediul rural autohton al dacoromanilor, activitate prea puțin cunoscută pînă în prezent.

Noi și valoroase date au fost oferite de săpăturile de salvare din jurul și de pe raza municipiului București (pe terasa înaltă a malului drept al Dimboviței, zona Vitan-Birzești, zona Vucărești), pe traseul canalului Dunăre-București (Mironești și Adunații Copăcenii) unde au fost descoperite vestigii ce atestă o continuitate de locuire pe tot parcursul mileniului I al e.n. (ateliere pentru prelucrarea fierului din sec. VI—VII e.n., cuptoare de ars ceramică, sec. IX—X e.n. și cuptoare de ars ceramică din sec. IV e.n.).

Continuarea investigațiilor din stațiunile arheologice de la Tîrgșor, Budureasca, Sirna, Stolniceni, Branîște-Nemțisor, Davideni, Sighișoara-Dealul Viilor) au confirmat constatările anterioare privind evoluția în timp a civilizației vechi românești de la etapa sa romanică la cea românească.

Toate cercetările arheologice aferente perioadei sec. IV—IX e.n. au evidențiat continuitatea populației daco-romane, profunda și ireversibila ei romanitate, fără ca prin aceasta să se acorde o atenție mai mică studiului populațiilor alogene. Acestea s-au așezat temporar pe teritoriul țării noastre, fiind asimilate de elementul autohton purtător al unui înalt nivel de civilizație materială și spirituală.

Merită subliniate eforturile unor specialiști de a recurge la o cercetare interdisciplinară a materialului arheologic folosind analize paleofaunistice și antropologice în elaborarea concluziilor de ordin istoric.

Se impune ca pe viitor eforturile să fie îndreptate către o reorientare echilibrată judicios gradată a cercetărilor privind mileniul I al e.n., în funcție de actualitatea unor aspecte diferite ca valoare și interes de la o zonă geografică la alta.

La secția a VI-a — *Civilizația medievală românească* au fost prezentate 34 de rapoarte acoperind perioade sec. X — XVII.

Cercetările din campania anului precedent, mai numeroase decât în anii anteriori, au acoperit toate subdiviziunile cronologice ale perioadei și toate subdiviziunile teritoriale ale țării.

S-a înregistrat un anuntit progres în direcția interpretării istorice a documentației arheologice, în sensul coroborării ei cu informațiile izvoarelor scrise, a strădaniei de a încadra în zonă și în context istoric dovezile arheologice.

Trebuie subliniată tendința spre cercetarea interdisciplinară, oglindită în special, în colaborarea cu arhitectii și istoricii de artă, fapt ce asigură o studiere exhaustivă a obiectivului arheologic.

Mai mult decât în anii trecuți, în campania anului 1988, a existat o preocupare constantă pentru asigurarea unui echilibru între toate categoriile de obiective investigate: așezări urbane și rurale, reședințe cneziale și domnești, curți boierești, fortificații, necropole și monumente de arhitectură medievală.

Definirea mai clară a caracteristicilor generale ale perioadei evului mediu timpuriu, coperind două secole X—XIII, s-a numărat printre obiectivele prioritare ale cercetării. Această direcție de cercetare s-a materializat prin investigațiile efectuate la obiective arheologice ca: stațiunile de la Petești-Vlașca, Slon, Cluj-Mănăștur, Isaccea, Nulăru, Cladova.

Rezultatele obținute indică o continuitate etno-culturală și o permanentă evoluție a civilizației românești din această perioadă spre forme superioare de organizare, cnezatele și voievodatele.

Cercetările privind evul mediu dezvoltat, începând cu sec. XIV, desfășurate în stațiunile arheologice de la Siret, Tirgoviște, Suceava, Tirgu Trotuș, Polata-Tirgu Jiu, Râșinari, Făget, Mironesti, Domnești (municipiul București), Cătălui-Căscioarele, Răchitova și Caransebeș și-au propus să elucideze apariția și dezvoltarea centrelor urbane medievale, sistemul de construcție și valoarea istorică și artistică a monumentelor civile, militare și ecleziastice medievale.

Ca un rezultat deosebit de important al campaniei arheologice din anul 1988, menționăm descoperirea în centrul istoric al orașului Caransebeș (cu ocazia lucrărilor de sistematizare) a celui mai vechi edificiu de cult aparținând populației urbane românești din zonele de sud-vest și centrale ale țării noastre (sfârșitul sec. XIII — a doua jumătate a sec. XVI).

Dimensiunile ample ale edificiului de zid ca și bogăția materialului arheologic descoperit în cripte (podoabe de factură bizantină, accesorii vestimentare) snt expresie dorinței de afirmare pe plan social și politic a comunității urbane românești din orașul medieval Caransebeș.

Cele două expoziții organizate cu ocazia lucrărilor sesiunii *Formarea poporului român. Descoperiri arheologice recente și Patrimoniul arheologic. Podoabe și accesorii vestimentare* au permis valorificarea unui bogat fond patrimonial cuprinzând cele mai semnificative descoperiri din ultimii ani ca și datele preliminare prezentate de rapoartele de săpături.

În preziua începerii lucrărilor sesiunii, Comisia Arheologică a Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Academiei de Științe Sociale și Politice a analizat și definitivat structura planului unitar de cercetare arheologică din campania anului 1989.

Din discuțiile purtate în cadrul secțiunilor și în plan, s-au desprins câteva concluzii de ordin general, în măsură să pună în evidență valoarea deosebită a noilor documente materiale pentru cunoașterea istoriei naționale și să indice, totodată, căi noi în activitatea de viitor.

— Se impune studierea cu prioritate a celor două componente de bază ale etnogenezei românești, componenta dacică și cea romană, a mecanismului simbiozei daco-romane.

— O deosebită atenție trebuie acordată în continuare cercetării mileniului I al e.n. (sec. IV—IX): continuitatea daco-romană, evoluția în timp a civilizației vechi românești, de la etapa sa romanică la cea românească (cadru economic, social, politic și spiritual de manifestare). Cercetările privind această epocă trebuie să concentreze un număr cât mai mare de specialiști iar aria lor de desfășurare trebuie să cuprindă întreg teritoriul țării.

— Un obiectiv prioritar care trebuie să stea în atenția specialiștilor din acest domeniu este studierea procesului de apariție și dezvoltare a primelor formațiuni politice românești (cnezatele și voievodate), nivelul atins de societatea românească medievală timpurie în momentul apariției lor.

Pe lângă sarcinile ce decurg din planul unitar și prioritar de cercetare, arheologilor le revine sarcina de a asigura prezervarea patrimoniului arheologic din zonele supuse unor modificări socio-economice, de a efectua prompt săpăturile de salvare prilejuite de lucrările de hidroameliorații, irigații, sistematizări de municipii și centre rurale etc.

În dezbaterile din cadrul secțiilor și la ședința de închidere s-a relevat necesitatea cercetării inter și multidisciplinare a materialelor arheologice inclusiv a zonelor de interes istorico-arheologic. Au fost evidențiate strădanțiile depuse în direcția publicării rezultatelor săpăturilor arheologice sub formă de rapoarte, studii, monografii și sinteze și s-a cerut să se intensifice eforturile în vederea publicării volumelor de *Materiale și cercetări arheologice*, mijloc rapid de introducere în circuitul științific a bilanșului campaniilor de investigație arheologică.

Lucrările celei de a XXII-a sesiuni anuale de rapoarte arheologice desfășurate în condiții optime, asigurate de forurile de partid și de stat, au demonstrat și de această dată că cercetările arheologice reprezintă principala cale de reconstituire și cunoaștere a adevărului istoric.

Cornelia Stoica, Alexandru Succoveanu

SIMPOZION „EMINESCU ȘI ISTORIA”

În ziua de 17 mai 1989 a avut loc sub egida Institutului de istorie „N. Iorga” simpozionul „Eminescu și istoria” prilejuit de comemorarea centenarului morții luceafărului poeziei românești, la care au participat cercetători, cadre didactice și studenți ai Facultății de istorie-filosofie.

În cuvîntul introductiv, prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, directorul Institutului de istorie „N. Iorga”, a relevat că în această casă, laboratorul de creație al celui mai mare istoric român, are loc cu prilejul comemorării morții marelui nostru poet național, Mihai Eminescu, un eveniment deosebit, o frumoasă manifestare științifică la care au participat împreună profesori, cercetători și studenți.

În deschiderea simpozionului studenta Liana Barbu, de la Facultatea de istorie-filosofie, a recitat din creația proprie 3 poeme dedicate lui Mihai Eminescu, apreciate în mod deosebit de întreaga audiență.

A luat apoi cuvîntul lector univ. dr. Constantin Bușe, de la Facultatea de istorie-filosofie, care a prezentat comunicarea *Eminescu și istoria națională*.

Eminescu a găsit în trecutul istoric al poporului român, începînd cu istoria dacilor independenți, continutul cu simbioza daco-romană, apoi cu epocile de glorie ale istoriei medievale și moderne una din principalele surse de inspirație poetică, așa cum o dovedește opera sa literară.

Marele poet a socotit, însă, necesar să studieze și să analizeze problemele cardinale și vitale ale istoriei românilor în raport cu situația societății românești contemporane lui. În publicistica sa, cu deosebire în perioada desfășurată în redacția „Timpului” (1877—1883).

Eminescu a iubit cu pasiune istoria națională și mărturiile păstrate asupra acesteia, fiind, la vremea lui, fără să-și aroge calitatea de istoric, unul din cei mai profunzi cunoscători ai tezaurului documentar — cronici, manuscrise, acte etc.

Publicistica eminesciană, a relevat autorul a fost centrată cu o consecvență remarcabilă pe problemele fundamentale ale existenței poporului român — unitatea, continuitatea și independența.

A socotit cu deplin temei că toți marii voevozi, în primul rînd Mircea cel Mare, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, au fost și au rămas mari pentru că s-au identificat cu vocația de libertate și independență a poporului român, au făcut din neatrînarea țării române scopul fundamental al vieții și luptei lor.

Documentate și frumoase pagini a dedicat Eminescu acestor eroi, dar și lui Matei Basarab, Tudor Vladimirescu, Alexandru Ioan Cuza, așa cum a lăsat pagini memorabile despre rosturile țărănului român, identificat de marele poet cu poporul român, adevăratul făuritor al istoriei, purtătorul prin veacuri al tradițiilor și civilizației românești.

Dr. Paul Cernovodeanu, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, a vorbit despre *Eminescu și vechea cultură românească*.

Istoricii și criticii literari ce s-au apropiat cu înțelegerea și prețuirea cuvenite de opera celui care a fost cel mai mare poet național, urmărindu-i sursele de inspirație și analizînd formația sa intelectuală, n-au lăsat de o parte nici influența exercitată asupra lui de vechea literatură românească. Prețuită pentru bogăția și varietatea ei mergînd de la sobre texte religioase și proza ezoterică pînă la naratiuni vioaie de inspirație populară, tălmăciri și adaptări din literatură oricînd și oricînd sau chiar dizertații cu caracter istoric și geografic, creația vechilor noștri călătorari a exercitat de timpuriu o atracție asupra lui Mihai Eminescu nu numai

prin farmecul unui lexic cu parfum arhaic ce contrasta pregnant cu jalnicele schilodiri etimologizante la care era pe atunci supusă limba literară în procesul ei de cristalizare și modernizare, dar și printr-o problematică corespunzătoare afectelor poetului (teme de cosmogonie, idei filozofice legate de sensul vieții, poziția omului în univers, antiteza om-divinitate etc.).

Animat de o vie pasiune de colecționar, remarcă autorul, Eminescu a fost posesorul unei frumoase biblioteci de tipărituri și manuscrise vechi românești; dar vitregia vieții poetului a făcut ca cea mai mare parte din ele să nu mai ajungă pînă la noi. Astăzi s-au mai putut identifica doar 28 manuscrise și 3 cărți vechi, ce poartă urmele intensei sale lecturi (sublinieri de cuvinte rare sau de pasaje întregi) ce i-au slujit ideatic sau pentru frumusețea lexicului.

În cadrul comunicării autorul a încercat să atragă atenția asupra prețurii de care s-au bucurat textele vechii literaturi românești — și în deosebi cronografele, acele compendii populare de istorie universală — în ochii marelui nostru bard. Din cuprinsul lor Eminescu n-a prețuit, printr-o lectură atentă și plină de sensibilitate, odată cu relevarea frumuseții limbii, să recepteze imagini și idei corespunzătoare stărilor sale afective, pe care, după asimilare și în urma unor laborioase prelucrări și filtrări prin prisma altor cunoștințe dobândite, să le transpună, uneori, în alteva din nemuritoarele sale poezii.

Comunicarea dr. Damian Iurezeanu, cercetător științific principal, *Eminescu și Bălcescu în orizontul culturii române* a pus accentul pe viziunea specifică și tipul de gândire al celor doi mari predecesori, socotind că ele exprimă, în gradul cel mai înalt, două direcții caracteristice, structural diferite, dar deopotrivă de semnificative în cultura noastră : *viziunea dinamică*, întruchipată în gîndirea și acțiunea lui Nicolae Bălcescu și *viziunea organică*, ilustrată de ideile și concepția eminesciană.

Conținutul operei lui Bălcescu precum și activitatea sa practică au fost ghidate de ideea de revoluție; el a tins spre refondarea societății situndu la temelia procesului transformator al acesteia rupturile revoluționare.

Eminescu, a fost, dimpotrivă, partizanul *viziunii organice*, al evoluției graduale a organismului social, potrivit naturii și impulsurilor sale lăuntrice, al creșterii acestui organism în conformitate cu structura și individualitatea proprie, cu „spiritul său intim”, modelat de tradiție; de viața și experiența vezurilor, de „principiul” său director care îi prescrie devenirea, precum în ghindă se află „*in nuce*”, cum spunea poetul, întreaga dezvoltare ulterioară a copacului.

Dincolo de aceste aspecte, a relevat autorul, ce țin de atitudinea teoretică și practică din raport cu problemele dezvoltării sociale, între Bălcescu și Eminescu există multe puncte comune și similitudini în ce privește structura personalității lor, a ființei lor interioare, după cum îi apropie și judecățile lor asupra unor fenomene concrete ale realității românești — situația și rolul țărănimii, intransigența față de tarele întocmirilor sociale și politice ale epocii în care au trăit, față de neajunsurile ordinii vrenii lor, sau aspecte de ordin cultural-intelectual, sentimentul profund al istoriei etc.

Aceste aspecte au fost, de asemenea, prezentate de o manieră sugestivă și relevantă în comunicare.

Nicolae Liu, cercetător științific principal, în comunicarea *Iorga și Eminescu se axează pe punerea în lumină a liniilor esențiale de corespondență spirituală dintre două excepționale personalități congenare ale culturii române*.

Începători de cunoaștere și purtători ai mesajului marii culturi, pătrunși de o profundă conștiință umanistă, amîndoi n-au precupețit nimic, nici chiar viața, ca să aducă poporului român flacăra cunoașterii adevărului și a dragostei de frumos. Luptători hotărâți pentru libertatea și unitatea națională, ei au fost în același timp însuflețiți de dorința păstrării și punerii în lumină a tezaurului marilor tradiții istorice, dar și de aceea a însănoșării societății românești și a ridicării la un nivel superior de viață și cultură a celor mulți. Dacă Eminescu a cultivat arta ca act de cunoaștere, Iorga a considerat puterea de imaginație a poetului, pusa în serviciul unei riguroase reconstrucții pe bază documentară, ca indispensabilă istoricului. Istoria n-a fost străină preocupărilor eminesciene, așa cum arta literară a fost familiara lui Nicolae Iorga.

În plus, a arătat autorul, aparținînd unei generații mai tinere, Nicolae Iorga a acordat o atenție particulară în opera sa, precum și în protecia sa activitate de îndrumare spirituală a poporului român, cunoașterii și valorificării moștenirii eminesciene.

Comunicarea urmărește nu numai procesul descoperirii și decantării valorilor superioare ale creației eminesciene de către marele istoric, ci mai ales contribuția acestuia de-a lungul a o jumătate de veac la descifrarea și răspîndirea mesajului celui pe care l-a considerat toată viața ca „expresia integrală a sufletului românesc”, alt în țara cit și peste hotare.

În încheiere, prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu apreciind conținutul și substanța comună-cărilor susținute, noutatea ideilor, subliniază contribuția marelui poet național la reliefaarea în versuri a marilor momente și personalități ale istoriei românești, punctele comune și similitudinile între Bălcescu și Eminescu, ca și prețuirea de care s-a bucurat Mihai Eminescu din partea lui Nicolae Iorga. Relevând importanța acestei manifestări științifice, ea și aceea care a avut loc la Facultate, cu puțin timp înainte a mulțumit celor care au avut comunicări și tuturor participanților pentru omagiul adus celui care a fost și este luceafărul poeziei românești.

CRONICA

În ziua de 25 mai 1989 la Institutul de istorie „Nicolae Iorga” din București a avut loc conferința *Rezolvarea problemei naționale în R.S. Cehoslovacă* susținută de prof. univ. dr. Antonin Robek, directorul Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei Cehice de Științe.

După susținerea temei prof. Robek a răspuns întrebărilor puse de cercetătorii participanți la conferință.

* * *ISTORIA MILITARĂ A POPORULUI ROMÂN*, vol. V, București, Edit. militară, 1988, 922 p.

Volumul al cincilea al *Istoriei militare a poporului român*¹ cuprinde o perioadă hotărâtoare pentru evoluția statală a poporului nostru, marcată de independența țării și Marea Unire. Volumul se alătură altei opere monumentale publicată sub egida acelorași prestigioase instituții Comisia română de istorie militară și Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, în 1987, sub titlul de *România în anii primului război mondial. Caracterul drept, eliberator al participării României la război*, vol. 1—2.

Lucrarea este structurată pe 18 capitole care redau, de fapt și aspecte importante ale istoriei țării între 1878—1918, accentuându-se, după cum este firesc, asupra aspectelor militare. Lista izvoarelor și lucrărilor consultate este impresionantă. Reținem faptul că au fost utilizate surse românești, xerografiile și microfilme din arhive străine, documente din arhive americane ș.a. Autorii au utilizat documentele publicate, presa vremii, memoriile și mărturiile unor contemporani ai evenimentelor, numeroase lucrări generale și speciale. Autorii s-au călăuzit în permanență după aprecierile documentelor de partid, după concepția secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele R. S. România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

După cucerirea independenței de stat, arată autorii, România a intrat într-o etapă nouă a dezvoltării sale istorice, care a permis o accelerare a ritmului dezvoltării economice, sociale, politice, militare și culturale. Totodată, România și-a putut afirma, conform intereselor de atunci, opțiunile de politică externă, care au făcut-o să fie apropiată, pentru o perioadă de 30 de ani de Imperiile centrale, fără a nesocoti, însă, relațiile cu alte mari puteri, sau state mici din Europa și alte continente. Autorii atrag atenția că asupra unor importante teritorii locuite de români s-a menținut, în epocă, dominația străină cu consecințe negative asupra dezvoltării unitare a economiei și vieții statale românești. Este evidențiată creșterea luptei pentru eliberarea teritoriilor românești aliate sub dominație străină (austro-ungară, rusă), acțiunea românească cuprinzând toate formele posibile până la intrarea în război, în 1916. Este prezentată, de asemenea, și lupta imperialistă a unor mari puteri pentru acapararea bogățiilor României. Autorii subliniază clar faptul că România care se afla în sfera de interese a unor mari puteri a trebuit să ducă o politică prudentă, dar fermă, urmărind să-și dezvolte capacitatea sa de apărare, pe măsura creșterii forței economice. În privința structurilor teritoriale ale sistemului militar de apărare (1878—1918) se arată că, în afara armatei regulate, un rol important s-a acordat „serviciului cu schimbul” prin care țărani, care alcătuiau majoritatea populației țării, puteau să-și perfecționeze cunoștințele militare, să-și îndeplinească datoria de apărare a țării, fără a afecta economia în mod deosebit (p. 168). Era menținută, astfel, vechea tactică românească de ridicare la luptă a întregului popor, datorită căreia, prin veacuri, românii și-au apărât existența, subliniază autorii.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea armata română a trecut pe făgașul unor intense modernizări, necesare urmării obiectivelor naționale fundamentale. Din datele furnizate de autori reiese atât creșterea efectivelor armelor de bază, cât și înzestrarea loc cu material modern. În perioada 1878—1914 numărul batalionelor de vițători a crescut de la 4 la 10, a regimentelor de infanterie de la 24 la 40, a regimentelor de cavalerie de la 10 la 21, al batalionelor de artilerie de la 24 la 193, o creștere notabilă, a companiilor de geniu de la 5 la 44. Circa 81 % din totalul forțelor armate, 421 955 oameni, era încadrat în infanterie. Înaltul Comandament s-a preocupat, în permanență, de pregătirea militară a întregului popor prin instituirea sistemului de concentrări a rezerviștilor, prin introducerea în 1906 a instrucțiunii militare obligatorii în toate școlile primare, secundare și profesionale ș.a. Toate acestea se adăugau pregătirii tinerilor călemași sub drapel. Fotografiiile, desenele, alte reproduceri incluse în volum oferă cititorului o imagine clară asupra evoluției procesului de înzestrare a armatei române în perioada amintită. Totodată a crescut contribuția economiei naționale la susținerea sistemului național de apărare. În anii 1878—1914 bugetul de stat al României a crescut de 4,2 ori în condițiile unei relative stabilități a leului, scriu autorii. Resursele financiare s-au procurat din veniturile statului, din împrumuturi contractate de la insti-

tuțiile de credit sau societățile bancare interne ori externe. Înfrumăturile contractate cu băncile românești și străine au dus la creșterea datoriei publice, dar România și-a achitat obligațiile, fiind unul din debitorii cei mai exacti (p. 200). România destina cheltuielilor militare circa 13,3% din buget în primul deceniu al secolului al XX-lea, iar în 1914 bugetul militar s-a ridicat la 20% din totalul finanțelor statului, fapt explicabil prin declanșarea războiului european și necesitatea întăririi capacității de apărare a țării.

Factorii de răspundere s-au preocupat de dezvoltarea producției naționale de mijloace de luptă în principalele unități: Arsenalul armatei, Arsenalul flotei, Pirotehnia și Pulberăria. În Arsenalul armatei de la București lucrau circa 1 660 muncitori de înaltă calificare, pregătiți la Școala de meserii de sub patronajul întreprinderii. Aci se fabricau proiectile pentru tunurile de diferite calibre și destinații, focoase, chesoane, trăsuri militare, afcături, arme albe ș.a. În Arsenalul flotei din Galați s-au fabricat șlepurile metalice, elemente pentru podurile de pontoane, ambarcațiuni necesare pichetelor de grăniceri, dar și torpile, elemente componente ale agregatelor motrice de capacități mici și mijlocii destinate navelor ș.a.

Pirotehnia armatei fabrica muniția de infanterie, încărcă proiectilele de artilerie, minele. Din 1882 s-a îmbunătățit înzestrarea tehnică a întreprinderii, pe parcursul anilor intrând în producții noi capacități dotate cu utilaje moderne, apte să fabrice cele mai diverse tipuri de muniție, o topitorie, depozite pentru materii prime și produse finite. În unitățile de producție subordonate Ministerului de Război, scriu autorii, s-au distins numeroși specialiști români care au adus îmbunătățiri notabile armamentului importat și au creat prototipuri de armament cerute și de mari puteri ca Franța, Germania, Austro-Ungaria, S.U.A. (210). Aviația a polarizat atenția specialiștilor români, țara noastră având în domeniul respectiv certe priorități și performanțe mondiale. Aviatorii români Traian Vuia și Aurel Vlaicu, se arată în lucrare, și-au construit aparate de zbor cu ajutorul material și al capacităților de producție ale armatei. Inventatorul român Henri Coandă a realizat primul aparat de zbor cu reacție din lume, expus la Salonul de la Paris în decembrie 1910. Noutăți în domeniul aviației au adus și alți specialiști români (p. 210).

Autorii acordă un loc important în lucrare mobilizării pentru apărare a sectoarelor principale ale industriei civile, agriculturii și transporturilor. Industria românească dispunea de capacități slabe la începutul secolului XX, dar producția de petrol asigura necesitățile centralelor electrice și ale transportului automobil. România trebuia să importe metal și cărbune, material rulant, armament ș.a. Au fost construite noi căi ferate în Oltenia, Muntenia și Moldova. Bucureștiul a fost legat de restul țării cu patru linii de cale ferată. Prin construirea podului de la Cernavodă s-a întărit și capacitatea de apărare a Dobrogei. În aceeași perioadă, citim în lucrare, au fost construite noi drumuri pietruite și șosele. S-a avut în vedere și introducerea sistemului de telecomunicații în serviciul apărării naționale. S-au dat în folosință linii telefonice care legau capitala cu orașele din zona de graniță (Predeal, Burdujeni, Iași, Turnu-Severin, Constanța), cu alte orașe ale țării.

În ceea ce privește problema rezervelor armatei se poate constata că acestea erau asigurate și datorită recoltelor bogate din anii 1908 - 1914.

Teritoriul țării a fost pregătit pentru apărare după un proiect mai vast, înfăptuit parțial pînă la război. Astfel s-a fortificat capitala, s-a organizat „regiunea întărită Focșani-Nămoloasa-Galați”, raionul fortificat Cernavodă, fortificația pasagră de la Cobadin, raioanele fortificate Turtucaia și Silistra. Din cauza opoziției Austro-Ungariei frontiera muntoasă nu a fost acoperită prin lucrări de fortificații (p. 215).

Lucrarea pe care o prezentăm cititorilor evidențiază locul și rolul armatei în societate, participarea militarilor la viața politică. Militarii în activitate aveau dreptul de a fi alegători, dacă îndeplineau condițiile cerute, în primul rînd censul. Erau scutiți de cens ofițerii în retragere, subofițerii pensionari (pentru colegiul II) precum și generalii și colonelii (colegiul I). Militarii nu puteau fi aleși în corpurile legiuitoare. Generalii și colonelii în disponibilitate erau eligibili în Senat, însă nu în circumscripția unde aveau comandamentul (p. 235).

Militarii participau la activitatea unor societăți culturale și patriotice. Membrii oștirii erau receptivi față de ideile socialiste, unii dintre ei încadrîndu-se în rîndurile partidului clasic muncitoresc. Clasele dominante, se arată în lucrare, au folosit unități militare pentru „restabilirea ordinii”, „pacificarea satelor”, înăbușirea grevelor ș.a., dar după cum rezultă din documentele vremii, au existat destule situații în care soldații au refuzat să execute ordinele, și-au manifestat solidaritatea cu lupta maselor populare (p. 236). Numeroase asemenea cazuri s-au înregistrat în timpul înăbușirii răscoalelor țărănești din 1888 și a marii răscoală din 1907. Militarii din țara liberă s-au situat printre cei mai dîrzi aderenți la cauza reintregirii neamului. Multe lucrări de interes național au fost efectuate cu concursul armatei. Numeroși ofițeri și generali s-au afirmat în viața științifică și culturală a țării. Autorii tratează în mod veridic și strict științific participarea României la cel de-al doilea război balcanic (1913). „În situația în care Bulgaria, condusă

de țarul Ferdinand — ce spera să refacă cu sprijinul Austro-Ungariei, imperiul multietnic al țarului Simeon cel Mare — amenința să-și instituie hegemonia în Balcani, guvernul român, considerându-se direct amenințat, a dispus mobilizarea generală a forțelor armate, la 20 iunie/3 iulie” (p. 276). Acțiunea armatei române la sud de Dunăre a pus Bulgaria în imposibilitate de a continua operațiile împotriva vecinilor săi. Conferința de pace de la București — 17/30 iulie-28 iulie/10 august 1913) a fost o primă și concludentă acțiune politico-diplomatică concertată a unor state nici pe arena internațională în epoca modernă (p. 285). Ziarul francez „Le Temps” nota că încercările de intervenție a unor mari puteri au eșuat. Evenimentele din anii 1912 — 1913, scriu autorii, au demonstrat, o dată în plus, că pentru România alianța cu Austro-Ungaria era în flagrantă contradicție cu interesele vitale ale țării, cu viitorul națiunii române.

Aproape două treimi din lucrare sînt consacrate politicii României în anii neutralității active (1914 — 1916) și participării drepte, eliberatoare a armatei și poporului român la războiul mondial (1916 — 1918), consecințelor acestei participări. Participarea României la război, scriu autorii, a răspuns necesităților obiective ale dezvoltării societății românești. România a intrat în luptă pentru realizarea idealului național: unirea tuturor românilor într-un singur stat, național, unitar. Desfășurarea operațiunilor pe fronturi, presiunile exercitate de cele două blocuri politico-militare și mai ales intensificarea luptei românilor din provinciile aflate sub dominație străină, ca și acțiunea populară din țara liberă au hotărît guvernul român să semneze în august 1916 Tratatul de alianță și Convenția militară cu puterile Antantei (p. 346). Aceste acte garantau integritatea teritorială a României și-i recunoșteau dreptul de a reuni provinciile locuite de românii din Austro-Ungaria. Totodată puterile Antantei se angajau să sprijine prin acțiuni ofensive intrarea României în război.

România a intrat în luptă avînd ea efective 19 483 ofițeri și elevi, 813 758 subofițeri și trupă. Intrarea României în război s-a petrecut într-un moment de criză pentru Antantă. Armata română a înfruntat forțe inamice considerabile și a luptat la început pe fronturi care însumau 1 600 km. Aliații nu și-au îndeplinit promisiunile față de România și aceasta a contribuit la trecerea în defensivă și la retragerea din toamna și iarna anului 1916 a armatei române. Puterile Centrale au considerat acțiunea împotriva României drept cea mai importantă și au deplasat pe front forțe considerabile, bine înarmate și cu experiența războiului. Momentul culminant al acțiunii militare a României din 1916 a fost „bătălia Bucureștiului” 17/30 noiembrie — 20 noiembrie/3 decembrie). Cu tot eroismul arătat în luptă în fața unor forțe inamice superioare, armata română a fost nevoită să se retragă pînă la linia Carpaților răsăriteni — cursul inferior al Siretului — Dunărea maritimă. Armatele Puterilor Centrale n-au reușit să înfrîngă România în 1916, nici să scoată din luptă armata română.

Autorii se opresc pe larg asupra schimbărilor petrecute în situația politico-militară în prima jumătate a anului 1917, prezintă eforturile României, care cuprindea pe atunci numai Moldova, pentru pregătirea ofensivei eliberatoare. Pregătirile s-au desfășurat în condiții neluciferate de grele, provocate de foamete, boli și lipsuri de tot felul. Armata română avea sub drapel circa 700 000 oameni, dintre care 460 000 în unități operative în vara anului 1917, în preajma marilor bătălii de la Mărăști, Mărășești, Otuz. Autorii apreciază, pe bună dreptate, că marile bătălii de pe frontul românesc și victoriile române din vara anului 1917 au marcat o cotitură în desfășurarea operațiunilor militare pe Frontul de răsărit, au dejucat planurile Puterilor Centrale de a ocupa întreg teritoriul României. În același timp victoriile române au avut o considerabilă *însemnătate politică*, subliniază autorii. Contribuția lor a fost decisivă în efortul de conservare a ființei etnico-statale și de desăvîrșire a procesului istoric de reintregire națională (p. 632).

Victoriile obținute de trupele române au sporit încrederea fraților de peste munți în privința apropierii ceasului eliberării, și au întărit lupta de rezistență a populației din teritoriile cotoprite de dușman. Mulți români din Transilvania, Banat și Bucovina s-au înrolat în armata română pentru a lupta pînă la capăt împotriva cotoptitorilor și asupritorilor.

Autorii prezintă, cu întreg discernămint, evenimentele care au avut loc în urma ieșirii Rusiei Sovietice din război și a începerii tratativelor de pace de la Brest-Litovsk pentru România. Țara noastră era înconjurată din toate părțile de trupele Puterilor Centrale, singura soluție pentru păstrarea entității statale românești fiind semnarea armistițiului, apoi a păcii de jaf impuse de Puterile Centrale.

În toamna anului 1918, înainte de 11 noiembrie 1918 cînd Germania s-a recunoscut învinsă și a semnat armistițiul, guvernul român a trecut la mobilizarea armatei române, denunțînd așa-zisul „tratat de pace” de la București, pe care regele nu l-a sancționat.

Autorii se referă pe larg la marea acțiune națională din 1918 în toate provinciile locuite de români, culminînd cu Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și unirea Transilvaniei cu România și consacarea internațională a acestor mărețe evenimente. În lucrare sînt incluse

grafice și diagrame, reproduceri, desene și picturi care o fac accesibilă nu numai specialiștilor, ci și unui larg cerc de cititori, cărora le-o recomandăm cu deosebită căldură.

Gheorghe N. Căzan

NOTĂ

¹ Autori: colonel dr. Vasile Alexandrescu, conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, dr. Vasile Arimia, colonel (r) dr. Victor Atanasiu, dr. Constantin Botoran, colonel Constantin Căzănișteanu, general-locotenent dr. Ilic Ceaușescu, colonel dr. Nicolae Ciobanu, Mircea Cociu, cercetător științific Maria Georgescu, colonel dr. Vasile Mocanu, conf. univ. dr. Mircea Mușat, dr. Vasile Netea, colonel (r) dr. Niculae Niculae, Adrian Pandeia, acad. Ștefan Pascu, conf. univ. dr. Ion Pătroiu, cercetător științific Dumitru Preda, colonel Vasile Pricop, locotenent-colonel Costică Prodan, dr. Șerban Rădulescu-Zoner, colonel (r) dr. Gheorghe Romanescu, dr. Dorina N. Rusu, cercetător științific Cornel I. Scafeș, căpitan Ilic Schipor, colonel dr. Gheorghe Tudor, căpitan Vladimir Zodian.

**** DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA MILITARĂ A POPORULUI ROMÂN, 13 MAI 1945—31 DECEMBRIE 1947, București, Edit. militară, 1988, 498 p.**

Printr-o fructuoasă și tradițională colaborare între două instituții științifice ale armatei — Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară și Editura Militară — în anul 1988 a fost editat un nou volum din culegerile de documente destinate valorificării tradițiilor oștirii române. Lucrarea — întocmită de colonel dr. Constantin Toderășcu (coordonator), maior Alexandru Dușu și căpitan dr. Ștefan Păslaru — pune la dispoziția specialiștilor și publicului larg cititor un valoros fond documentar privitor la evoluția organismului militar național în cadrul istoric jalunat de două evenimente decisive ale perioadei postbelice: încheierea participării armatei române la operațiile eliberatoare din cadrul războiului antihitlerist și proclamarea Republicii. Tipologic, volumul cuprinde o paletă diversificată de documente (264 în total) elaborate de către: diferite organisme statale și politico-administrative, structuri și comandamente militare românești sau ale altor țări participante la cel de-al doilea război mondial, personalități, organe de presă, posturi de radio de pe toate meridianele globului.

În lucrare sînt reunite legi, decrete, alte acte normative privitoare la organizarea și funcționarea sistemului românesc de apărare, fragmente din jurnale de operații ale marcelor unități participante la războiul antihitlerist, dispoziții ministeriale, directive, rezoluții, note, rapoarte și ordine emise în intervalul de referință, cuvîntări și articole din presa vremii, telegrame, comunicate și proclamații, situații centralizatoare și dări de seamă privind organizarea, înzestrarea, dislocarea și acțiunile armatei sau ale unor componente ale organismului militar românesc etc.

Acestea se referă, în principal, la: aplicarea măsurilor pentru readucerea în țară a trupelor victorioase participante la eliberarea teritoriului național, a Ungariei, Cehoslovaciei și unei părți din Austria, trecerea la structurile organizatorice de pace, relațiile de comandament cu aliații după 12 mai 1945, desfășurarea procesului instructiv-educativ în armată, dotarea, echiparea și hrănirea efectivelor, pregătirea populației pentru apărarea patriei, participarea unui important număr de unități militare la activități în economie sau pentru înlăturarea urmărilor războiului, restructurarea învățămîntului militar, democratizarea armatei ca parte componentă inseparabilă a procesului revoluționar început odată cu declanșarea revoluției din august 1944, pregătirea, desfășurarea și încheierea Conferinței de pace de la Paris (1946—1947) etc.

Urmărind în ordine strict cronologică principalele evenimente politic-militare din intervalul tratat în lucrare, autorii volumului au realizat totodată o riguroasă și merituosă selecție tematică a documentelor epocii, au pus la dispoziția cititorului pe cele mai semnificative mărturii ale cadrului internațional și intern în care a evoluat organismul militar românesc de la încheierea ultimei conflagrații mondiale pînă la proclamarea Republicii.

Chiar de la începutul acestei noi culegeri de documente (lucrarea adăugându-se celorlalte nouă volume similare, apărute între anii 1977—1985, dedicate perioadei 23 August 1944—12 mai 1945) cititorului li sînt oferite revelatoare mărturii ale bucuriei produse în rîndul tuturor militarilor de încheierea victorioasă a războiului, noi și convingătoare dovezi ale recunoștinței exprimate de diferite autorități și populația multor localități din Cehoslovacia pentru a căror eliberare ostașii români au luptat și s-au jertfit în ultima parte a războiului (documentele nr. 3, 7, 11, 26, 34, 43, 51, 57 etc.), elogiase aprecieri ale unor personalități politice și militare din alte state referitoare la eroismul și contribuția decisivă a armatei române în războiul antihitlerist (documentele nr. 9, 14, 56, 83 etc.)

Evidențierea cu ajutorul documentelor a mutațiilor revoluționare produse — din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român — în armată a constituit un obiectiv metodologic pe care colectivul de autori l-a realizat punînd în valoare măsurile originale, cu adevărat constructive adoptate și prin care s-au realizat: extinderea Aparatului pentru Educație, Cultură și Propagandă la toate comandamentele, marile unități, unitățile și instituțiile militare; participarea armatei la viața politică, la alegerile parlamentare din noiembrie 1946, la sprijinirea acțiunilor cu caracter anticapitalist și democratic din anii 1945—1947: înnoirea procesului instructiv; perfecționarea actului educației politice, patriotice, cetățenești; schimbarea raporturilor interumane, a însăși esenței relațiilor ostășești: integrarea continuă, în spiritul tradițiilor înaintate, a armatei în ansamblul societății românești aflată într-o continuă prefacere înnoitoare.

Atitudinea responsabilă a militarilor români pentru viitorul patriei a fost reconfirmată cu prilejul proclamării Republicii, al depunerii jurămîntului de credință al întregii oștiri față de țară și popor.

Preocupările constante existente în țară pentru jalonarea doctrinei militare postbelice se regăsesse într-un important număr de documente cuprinse în volum (nr. 80, 109, 111, 115, 119, 176, 191, 199), în primii ani de după încheierea victorioasă a războiului antihitlerist alături în opinia organismelor de decizie militară, est și-n cea a unor teoreticieni fiind evidentă concluzia că aceasta doctrină trebuia să fie „adaptată posibilităților noastre și specificului românesc, determinată în raport de viitoarea situație politică a statului nostru, ca națiune unită, suverană și independentă și în măsură să satisfacă năzuințele viitorului” (p. 109).

Prezentarea celor mai importante dezbateri și poziții diplomatice sau de opinie exprimate în contextul desfășurării Conferinței de pace, precum și a clauzelor militare, navale și aeriene cuprinse în Tratatul semnat de România în 10 februarie 1947 la Paris (p. 358—360) oferă posibilitatea înțelegerii cadrului istoric în care s-au subliniat coordonatele definitorii ale sistemului defensiv românesc după încheierea celui de-al doilea război mondial.

Selectarea unor articole reprezentative din presa vremii, precum și a unui important număr de cuvîntări, scrisori de mulțumire și mesaje de salut adresate armatei române pun în evidență prestigiul de care s-a bucurat în epocă instituția oșirii, contingentele aflate sub Drapel, cadrele active și de rezervă, întregul personal angajat ferm pe linia refacerii țării, a consolidării independenței și suveranității statului român. Totodată, acest gen de documente prezente în lucrare constituie dovezi ale legăturii indisolubile, tradiționale dintre armată și popor, ele demonstrează angajarea întregii națiuni, încă din primii ani ai procesului revoluționar unic românesc, pe calea unor profunde transformări menite să ducă la edificarea unei noi societăți, a socialismului și comunismului.

Este meritul autorilor — consacrați cercetători ai istoriei contemporane românești — și redactorului de carte, Mircea Cociu, că au găsit — pe ansamblul lucrării — modalitățile adecvate de evidențiere a celor mai semnificative momente și aspecte ale evoluției societății și armatei române în primele 963 de zile ce au urmat încheierii participării victorioase a României la războiul antihitlerist.

Opinăm că prezentarea unor informații sintetice privind structurile de bază și efectivele de detaliu ale armatei române la începutul și sfîrșitul intervalului mai 1945 — decembrie 1947, preluate din fondul arhivistic al Ministerului Apărării Naționale, ar fi fost deosebit de utile pentru înțelegerea mutațiilor cantitative și calitative produse în domeniul militar în acea epocă istorică.

Indicele general și notele ce însoțesc volumul întregesc valoarea deosebită a lucrării ce constituie în fapt o adevărată reușită în seria restituirilor documentare și elaborărilor istoriografice puse în valoare, în ultimele două decenii, de către cercetătorii militari.

Ilie Șchipor

* * * *Republica în România. De la idee la faptă*, Iași, Edit. Junimea, 1988, 316 p.

Cinstirea marilor evenimente și a grandioaselor înfăptuiri din istoria națiunii române este o datorie, însoțită continuu de acțiunea documentară de evocare a actului respectiv. Aceasta este și rațiunea lucrării: *Republica în România. De la idee la faptă*, apărută în Editura Junimea din Iași sub coordonarea lui Dumitru D. Rusu * mărturisită în „Cuvînt înainte”.

Volumul prezentat constituie rezultatul unei vaste investigații științifice, în timpul căreia au fost cuprinse materiale arhivistice, volume de documente, presa vremii, scrieri pe această temă apărute de-a lungul anilor.

Lucrarea este elaborată, în lumina celor mai recente aprecieri din documentele de partid, din opera secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu fiind împărțită în 4 capitole distincte și 10 paragrafe de sine stătătoare.

În primul capitol intitulat *O națiune își clădește idealurile republicane* sînt analizate opțiunile din țara noastră pentru un regim republican, semnificația unor atitudini împotriva instaurării monarhiei străine; poziții antimonarhice, republicane în mișcarea muncitorească și socialistă din România la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea; precum și studiul regimului politic din România după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918; situația factorului monarhic în România după Marea Unire.

Autorii arată că istoria gândirii românești atestă că ideea de republică are rădăcini adînci în viața spirituală a poporului român. În lucrare sînt reproduse aprecierile secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care relevă: „patrioții cei mai luminați au năzuit către o formă de stat democratică, progresistă, care să asigure libertate și dreptate socială pentru cei mulți, neatințarea politică și înflorirea economică a țării, să înfăptuiască dreptul sacru al poporului de a fi singur stăpin în patria sa strămoșească” (p.8).

În capitolul următor: *Nemișlocul, în lupta pentru regim democrație și republică populară* sînt evidențiate semnificația revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, declanșată la 23 August 1944, precum și transformările revoluționare majore petrecute în perioada 23 August 1944—30 Decembrie 1947.

Astfel, în volum se arată că procesul revoluționar declanșat în România prin actul istoric de la 23 August 1944 s-a desfășurat în mod obiectiv și necesar, sub semnul unor mulți stimuli interni și externi, în raport nemișlocit cu statutul internațional al statului român în prima etapă postbelică. Desăvîrșirea acestui proces a presupus reforme social-politice și economice — o natură diversă, dar mai cu seamă, un curs sigur în direcția unui salt către faza revoluției socialiste.

În capitolul: *În înfăptuirea unui mare ideal se analizează proclamarea republicii în România: premise și înlăptuiri*, precum și ecoul internațional al proclamării republicii în țara noastră,

În volum se arată că republica populară proclamată la 30 Decembrie 1947, rămîne rezultatul acumulărilor realizate într-un îndelung proces istoric, maturizat și împlinit plenar în condițiile victoriei insurecției din august 1944, ale desfășurării revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Izolat în interior și fără sprijinul scontat din partea cuceritorilor din afară, șeful statului a fost nevoit să accepte abdicarea. La 30 Decembrie 1947 monarhia a fost abolită și proclamată Republica Populară Română, stat al oamenilor muncii de la orașe și sate. „Prin înlăturarea monarhiei — se scria în *Proclamația către muncitori, țărani, soldați, subofițeri, cetățeni și cetățene din România* — se deschide democrației noastre populare căi noi, de mărețe înfăptuiri” (p. 252).

Proclamarea R.P.R. a avut pe lângă importanța internă și o semnificație deosebită pe plan internațional. Astfel, proclamarea R.P.R. a reprezentat o victorie a forțelor democratice în frunte cu comunistii, cu profunde repercusiuni asupra evoluției vieții internaționale, cu un puternic ecou peste hotare, îndeosebi în țările vecine.

Într-un articol publicat în ziarul sovietic „Pravda” intitulat *Republica Populară Română se scria: „România a pornit cu pași hotărîți pe un drum nou. Într-un timp relativ scurt, ea a înregistrat succese uriașe. . .”* (p. 253). În acele zile, Iosip Broz Tito adresa primului ministru de la București „călduroase felicitări pentru nașterea Republicii în România” (p. 253).

Referindu-se la proclamarea R.P.R., Gheorghii Dimitrov aprecia că „acest eveniment a provocat bucurie și entuziasm în rîndurile poporului bulgar” (254).

Ultimul capitol: *De la Republica populară la epoca grandioaselor înfăptuiri* se ocupă de problema edificării societății socialiste în țara noastră și de epoca marilor înfăptuiri — „Epoca

Nicolae Ceaușescu". Corespunzător stadiului nou de dezvoltare a orînduirii noastre, Constituția adoptată la 21 august 1965 a consfințit ca denumire a țării: Republica Socialistă România.

În desfășurarea procesului revoluționar, transformator din țara noastră, un loc distinct revine perioadei deschise de Congresul al IX-lea al P.C.R. (1965), eveniment politic de importanță hotărîtoare în viața partidului și a țării, care a inaugurat o epocă nouă în istoria patriei, *Epoca Nicolae Ceaușescu*. Începînd cu 1965, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ales secretar general al partidului la al IX-lea Congres și reales în această funcție supremă la Congresele al X-lea, al XI-lea, al XII-lea, și al XIII-lea, P.C.R. a desfășurat o amplă activitate de fundamentare a strategiei și tacticii în noile condiții istorice interne și internaționale.

Luminoasele perspective pe care le-a deschis poporului român Congresul al XIII-lea al partidului (1984) și Conferința Națională a P.C.R. (1987), însuflețesc în prezent masele largi populare de la orașe și sate, în eforturile dăruite transpunerii în viață a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înflorire neîntreruptă a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Ion Babici

NOTĂ

* Autorii lucrării de față sînt în ordine alfabetică: Ion Agrigoroaici, Gheorghe Buzatu, Vasile Cristian, Valeriu-Florin Dobrinescu, Ion Pătroi, Dumitru D. Rusu, Vasile Russu, Gheorghe Tanasă.

ELIZA CAMPUS, *State mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în relațiile internaționale. Prima jumătate a secolului al XX-lea*, București, Edit. politică, 1988, 328 p.

Apărută sub egida Institutului de istorie „N. Iorga”, lucrarea Elizei Campus, cercetător pasionat și prolific totodată, cu o îndelungată activitate în domeniul istoriei relațiilor internaționale, aduce în discuția istoriografiei românești contemporane, și clarifică în același timp, o temă de mare actualitate: importanța și rolul jucat de statele mici și mijlocii din centrul și sud-estul continentului nostru în politica europeană, îndeosebi în prima jumătate a secolului XX.

Pe baza unui bogat material de arhivă, în mare parte inedit, a unei ample bibliografii românești și străine, a documentelor de partid, a aprecierilor și orientărilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a subliniat în repetate rînduri dreptul saeu și inalienabil al fiecărui popor de a dispune liber și nestingherit de propria-i soartă, de a promova o politică externă în conformitate cu aspirațiile de pace ale omenirii, de a participa cu drepturi egale la viața comunității popoarelor lumii autoarea prezintă condițiile în care a avut loc afirmarea statelor mici și mijlocii pe arena mondială, contribuția lor în găsirea unor soluții și rezolvarea unor probleme cu prilejul diferitelor conferințe și reuniuni internaționale.

Cunoscătoare profundă a istoriei românești și universale contemporane, Eliza Campus a participat la manifestații științifice cu caracter internațional unde a adus contribuții unanim apreciate, a publicat în țară și peste hotare, în revistele de specialitate numeroase studii — rapoarte sau în Culegeri —, comunicări, monografii * care au constituit adevărate puncte de reper în evidențierea politicii externe a României, a rolului jucat de ea în întemeierea și consolidarea Societăților Naționale, a respectării independenței și suveranității naționale împotriva tendințelor imperialiste ale unor mari state.

După ce a adus substanțiale contribuții la rolul pe care l-au avut cele două organizații, *Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică* în menținerea statuquo-ului teritorial în perioada interbelică, în organizarea și apărarea păcii universale și indivizibile, după prezentarea politicii externe a României pe o perioadă de mai bine de trei decenii într-o amplă monografie, autoarea evocă contribuția statelor mici și mijlocii la realele transformări în raporturile interstatale, lupta lor dirză pentru ca principiul egalității în drepturi a statelor să funcționeze în mod efectiv, ele manifestîndu-se astfel ca adevărate făuritoare de istorie.

În Cuvînt înainte se relevă cu justețe că „dacă forța principiului naționalităților s-a putut manifesta cu plenitudine, dominînd istoria secolului al XX-lea, cine a dat mai mult mîez, mai ales în prima jumătate a veacului, acestui principiu, decît naționalitățile asupra de marile imperii europene și micile state ce luptau pentru reintregirea teritoriului lor național?”, subliniindu-se totodată prezența lor directă la momente majore ale vieții politice europene, lărgind și îmbogățind în mod efectiv sensul intrinsec al evenimentelor.

Lucrarea este structurată pe cinci capitole: I Tablou istoric al primei jumătăți a veacului al XX-lea; trăsături caracteristice și mari transformări în relațiile internaționale; II Afirmarea statelor mici. Preludii; III Rolul crescînd al statelor mici și mijlocii central-sud-est-europene în arena politică internațională. De la Versailles la Locarno; IV Împotriva conciliatorismului, revizionismului și fascismului. De la Locarno la Montreaux (1925—1936), cel mai consistent și mai amplu; V Ullinele încercării de a menține forța dreptului în relațiile internaționale (1936—1940), care la rîndul lor se subdivid în mai multe subcapitole judicioase concepute.

Primul capitol oferă o sinteză elocventă a modului cum au conceput unii autori năzuința popoarelor spre pacea universală și indivizibilă, începînd cu principiile olandezului Grotius în secolul al XVII-lea, care a creat cadrul juridic al unei reale organizări a păcii, trecînd prin ideile formulate de Immanuel Kant la finele secolului al XVIII-lea, care formula pentru prima dată dreptul națiunii și al cetățenilor de a se pronunța asupra războiului și păcii, după ce avuseseră loc revoluția americană și cea franceză, auloarea se oprește asupra Europei secolului al XIX-lea, cînd s-a constituit cadrul înfăptuirii unor state naționale și conceptul de suveranitate națională.

În condițiile existenței statelor naționale și suverane în secolul al XX-lea se putea trece la organizarea păcii universale și indivizibile datorită și revoluției industriale care crease cadrul material și obligă în mod ireversibil la interacțiune și la legături interstatale înclt crearea unui for mondial devenea o necesitate istorică, menit în principiu să apere și să organizeze pacea.

Înlăturînd treptat concepțiile anacronicului „concert european”, ca și de cele ale „balanței forțelor” impuse de marile puteri, în ciuda existenței și dezvoltării rapide a statelor naționale, la Conferința Păcii în aprilie 1919 s-a adoptat Pactul Societății Națiunilor, care a intrat în vigoare în ianuarie 1920 și care prevedea în mod teoretic drepturi egale între statele mari și mici și în consecință făcea posibilă o democratizare a relațiilor internaționale. El a fost primit și salutată de toate statele, dar mai ales de cele mici și mijlocii, fiind considerat ca o mare victorie a popoarelor.

Tările mici și mijlocii și îndeosebi unele din centrul și sud-estul Europei ca România, Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, Grecia erau deosebit de interesate de Statutul Societății Națiunilor care codifica integritatea teritorială, independența și suveranitatea statelor membre, chiar dacă în el nu se prevedea înlăturarea pentru totdeauna a războiului. Vorbind de afirmarea statelor mici autoarea relevă importanța celor două conferințe de la Haga din anii 1899 și 1907, care au condus la constituirea Curții de arbitraj de la Haga, contribuția lor, a României în mod special, în raporturile cu marile puteri, tendința popoarelor din Balcani de a se emancipa cu totul de Europa, prin rezolvarea problemelor din sud-estul continentului prin propriile lor forțe și acțiuni diplomatice. Dat fiind faptul că țara noastră se bucura de un mare prestigiu, în scurtul timp cît a durat cel de-al doilea război balcanic, Bucureștiul a devenit centrul tuturor negocierilor între statele beligerante, iar marile puteri au fost puse astfel în fața unui fapt îndeplinit prin pacea încheiată între micile state ce purtaseră războiul, o pace a lor, o pace ce trebuia să fie durabilă pentru că toți o semnaseră fără nici o presiune din afară.

Se poate afirma — se subliniază în lucrare — că lupta pentru emancipare față de marile puteri a acestor state mici a avut nu numai efecte salutare asupra propriei situații ci și un larg ecou în viața internațională, ca și imediate repercusiuni pe arena politică europeană.

Făcînd o trecere în revistă a situației tuturor statelor din această regiune după începutul primului război mondial autoarea prezintă strategia neutralității în cadrul politicii generale a unor state mici central-sud-est-europene, voința lor de a se uni astfel înclt acțiunile lor comune să constituie o operă de progres și civilizație, deci de afirmare efectivă pe arena internațională. Putem constata capacitatea României de a-și revizui alianțele și de a căuta noi mijloace în scopul atingerii obiectului urmărit, unitatea națională, faptul că această revendicare seculară pătrunsesse în conștiința universală, urmînd ca abilitatea unui stat mic de a mobiliza forțe și resurse ale sistemului internațional în favoarea politicii sale să ducă la realizarea obiectivului strategic urmărit.

Despre Conferința de pace de la Paris din 1919 s-a scris mult dar Eliza Campus arată în lucrarea ei rolul crescînd al statelor mici și mijlocii central sud-est-europene în arena politicii internaționale de la Versailles la Locarno; cum luciditatea, tenacitatea, abilitatea ca și serioasa pregătire, alăt a delegațiilor cît și a experților lor a permis acestor state să se impună efectiv

în cadrul unei conferințe în care diplomația multilaterală lua pas cu pas locul vechilor conferințe cu caracter pur diplomatic.

Principiile de drept internațional adoptate la Versailles ca: dreptul la autodeterminare al popoarelor, suveranitate, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne și mai ales principiul obligațiilor internaționale au fost pe deplin însușite de statele mici și mijlocii europene, nou formate sau care își realizaseră unitatea națională. Faptul că în numele principiilor de drept internațional două state mici, România și Iugoslavia, au decis să refuze semnarea unui tratat, cel cu Austria, alături de marile puteri, a constituit o cotitură în lupta și afirmarea statelor mici și mijlocii pe plan internațional. Un al exemplu de anihilare a planurilor unei mari puteri de către statele mici și mijlocii este respingerea proiectului de Confederație danubiană prezentat de Franța în 1920. În numele așa-numitului vacuum ce s-ar fi produs prin dezagregarea Imperiului austro-ungar, unele mari puteri tindeau să-și impună hegemonia. Un asemenea înțeles au dat România, Cehoslovacia și Iugoslavia planului de Confederație danubiană propus de Franța, plan ce favoriză Ungaria.

Sint prezentate în continuare condițiile în care a fost înteleasă Mica Înțelegere, rolul jucat de ea în această regiune, unde a creat un climat prielnic pentru colaborare și înțelegere și timp de 20 de ani România, Cehoslovacia și Iugoslavia au contribuit efectiv la îmbogățirea tuturor ideilor legate de idealul conviețuirii pașnice între națiuni și state.

Un rol cu valoare de model l-a avut și participarea țărilor din sud-estul Europei la Conferința de pace de la Lausanne din 1922—1923, și îndeosebi a delegației din România, dând posibilitatea Turciei kemaliste să se afirme ca stat național și democrat, dovedind că marile puteri nu au mai putut deține monopolul absolut al hotărârilor și deciziilor adoptate. În anii 1923—1924 statele mici au desfășurat o luptă tenace pentru a consolida forul internațional de la Geneva, de a apăra Pactul Societății Națiunilor, venind cu idei și concepții efectiv utile, care au contribuit la victoria principiului egalității depline a statelor mari și mici, adoptându-se în a V sesiune Protocolul de la Geneva, care a avut semnificația victoriei acestor noi principii.

Într-un amplu capitol Eliza Campus redă acțiunile politico-diplomatice ale țărilor mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei împotriva conciliatorismului, a revizionismului și fascismului, cînd Marea Britanie și Franța, care încheiaseră un tratat de securitate cu Germania ce servea intereselor acesteia din urmă, țările mici și-au luat măsuri de autoapărare militînd pentru crearea unui Locarno central-european fără amestecul marilor puteri, destinat să apere în primul rînd interesele proprii statelor din această regiune. Presiunile unor state mici și mijlocii au reușit să modifice deciziile marilor puteri și pactul Briand-Kellog, semnat în august 1928, pact de salvagardare a păcii universale, de mare interes pentru întreaga omenire, a dat satisfacție prin formulările sale României și aliaților săi, care obținuseră un mare succes prin activitatea lor solidară și își impuseseră punctele de vedere ce aveau în vedere în fond menținerea ordinii teritoriale, juridice și politice a Europei postbelice.

În condițiile cînd marile puteri tindeau să domine spațiul balcanic, cînd deviza „Balcanii ai balcanicilor” devenea tot mai actuală, țările din această zonă au sprijinit inițiativa organizării unor Conferințe interbalcanice destinate să strîngă legăturile dintre statele regiunii să caute soluții pentru rezolvarea crizei economice mondiale. Cele patru conferințe care s-au ținut între 1930—1934 au avut meritul de a găsi soluții practice împotriva crizei economice, au dovedit forța intrinsecă novatoare a acestor state mici și mijlocii, multe dintre ele servind și astăzi la o reală cooperare internațională.

O altitudine de respingere fermă împotriva planurilor revizioniste în regiunea central-europeană a adoptat România, Cehoslovacia și Iugoslavia, care au considerat că Uniunea vamață austro-germană din martie 1931 constituia o acțiune de revizuire a tratatelor de pace și de asemenea de amenințare directă pentru Societatea Națiunilor. O poziție de activitate creatoare în sprijinul cooperării în Europa centrală l-au avut statele Micii Înțelegeri în legătură cu modificările aduse „Planului Tardieu” de Confederație danubiană, din martie 1932, plan care ar fi putut bara drumul Germaniei spre Europa centrală.

O luptă deschisă împotriva Pactului revizionist a celor patru au desfășurat statele Micii Înțelegeri împreună cu Polonia în primăvara anului 1933, după instaurarea lui Hitler la putere în Germania, prin poziția fermă față de acest pact care golit de conținutul său revizionist nu mai putea oferi interes pentru Italia sau Germania. Astfel statele Micii Înțelegeri au început să se apropie de Uniunea Sovietică, care aprecia în mod favorabil rezistența acestei organizații față de Pactul în patru, ceea ce deschidea posibilitatea reluării relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S. Nicolae Titulescu a apreciat în mod deosebit Convenția de definire a agresiunii, semnată la Londra în iulie 1933 între U.R.S.S., și statele limitrofe, subliniind că „revenea lui Litvinov și delegației sovietice onoarea de a fi precizat pentru prima oară în viața internațională cu curaj, franchețe și claritate definiția agresiunii”.

Lucrarea la care ne referim prezintă condițiile și semnificația majoră a creării Înțelegerii balcanice, în februarie 1934, ca instrument politic capabil de a apăra integritatea teritorială

și securitatea într-un moment de evidentă ascensiune a revizionismului, fascismului și nazismului, organizație care împreună cu Mica Înțelegere, deși distinctă de ea, forma un lanț de state, cuprinzând o populație de 70 de milioane de locuitori, având interese identice și fiind animate de ferma hotărâre de a nu îngădui expansiunea coteropitorilor. În perioada următoare, 1934-1935, statele mici și mijlocii antirevizioniste au desfășurat numeroase acțiuni de sprijinire a planurilor care puteau servi în mod direct intereselor naționale ale acestor țări: sprijinirea pactului oriental de securitate colectivă, contribuția lor la realizarea Tratatului de asistență mutuală franco-sovietic ș.a., ce vor dovedi rolul și importanța lor pe arena politică europeană. Ideea novatoare de a revizui unele din tratatele de pace în scopul întăririi și apărării securității, concretizate în Convenția de la Montreux din iulie 1936 a fost îmbrățișată de România și celelalte state ale Înțelegerii balcanice care nu voiau să renunțe în favoarea vreunei mari puteri la principiul egalității statelor, adică la dreptul suveran al fiecărei țări de a dispune de soarta lor. Inițiativa turcă a fost apreciată de România pentru că în fond un stat antirevizionist, apărător al securității, propunea înlocuirea unui tratat care garantase securitatea într-o anumită etapă istorică, cu un altul având capacitatea de a apăra în mod eficace securitatea într-o altă etapă istorică, dominată acum de actul de violență din martie 1938 - ocuparea zonei Renauc de către Germania, cît și de incalculabilele sale consecințe. Putem conchide, relevă autoarea, că Convenția de la Montreux a avut semnificația unei prime și vișuroase lovitură date nazismului și fascismului, fiind un document trașnic - poate unic în diplomația multilaterală din prima jumătate a secolului nostru - grație colaborării de la egal la egal între marile puteri și statele mici și mijlocii.

În ultimul capitol: „Ultimele încercări de a menține forța dreptului în relațiile internaționale (1936-1940)” se arată ca într-un moment istoric cînd principiile de drept internațional erau continuu violate, statele mici și mijlocii luptau cu dîrzenie și consecvență pentru o lucră ce trebuia să viețuiască sub obediența dreptului. Astfel, în septembrie 1937 a fost adoptat Aranjamentul de la Nyon, prin care numai statul suveran avea dreptul să supravegheze apele sale teritoriale; că numai el putea cere, dacă credea necesară colaborarea altor state riverane, deci realizarea unui consens între cele trei mari puteri pentru controlul internațional al Mediteranei. Tratatul de la Bled din august 1938, Acordul de la Salonic din iulie 1938, ca și Blocul balcanic al neutrilor din 1939-1940 au avut menirea de a sprijini acțiunea forței dreptului în relațiile internaționale, de a apăra cu toate eforturile principiile și legile internaționale, iar după declanșarea celui de-al doilea război mondial, adoptarea neutralității, tentativă îmbrățișată de România și de aliații săi, a vădit cu prisosință contribuția acestor state mici și mijlocii la lupta pentru apărarea civilizației europene, a relevat spiritul novator, subtilitatea ca și capacitatea politică și diplomatică a acestor state.

Avînd rezumate în engleză, franceză și rusă, ceea ce permite urmărirea ideilor de bază ale cărții de istorici de peste hotare, și un judece deosebit de folositor, lucrarea se înscrie ca o valoroasă contribuție la istoria relațiilor internaționale, la evidențierea politicii externe a statelor mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei, de cooperare, înțelegere și pace.

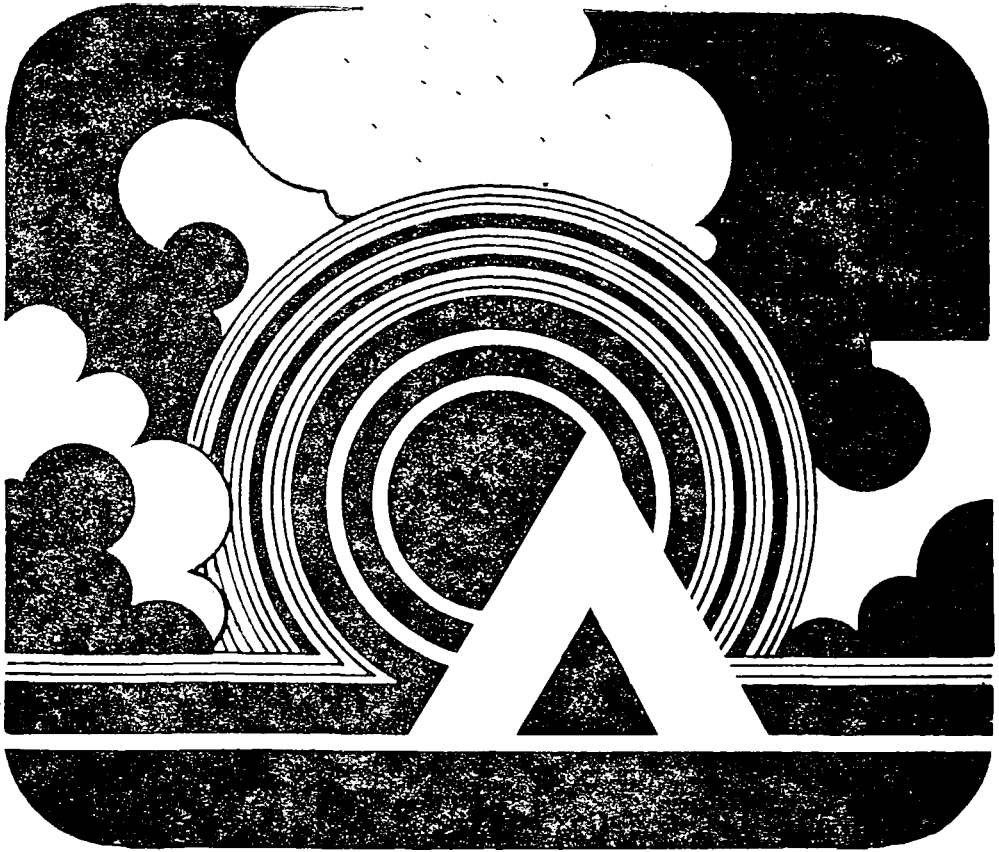
Lucrare de referință, densă în idei și informații, ce s-a putut realiza numai printr-o muncă tenace și bine organizată, după o prealabilă și profundă cunoaștere a istoriei diplomației europene a primei jumătăți a secolului al XX-lea, tema tratată, de mare actualitate istorică și politică astăzi, cînd pe scena istoriei au apărut un mare număr de state ce și-au cucerit independența după al doilea război mondial, oferă o mare deschidere pentru tratarea subiectului în continuare, în cea de a doua jumătate a secolului nostru.

Ion Apostol

NOTĂ

* *Mica Înțelegere* Edit. politică, 1938, 475 p.; *Înțelegerea balcanică*, Edit. Academiei, 1972, 394 p.; *Din politica externă a României 1913-1947*, Edit. politică, 1981, 636 p.

SUB SEMNUL LEJERITĂȚII, O ȚINUTĂ VESTIMENTARĂ
DE VACANȚA, MODERNA, PRACTICĂ ȘI FUNCȚIONALĂ

vacanța '89

Raioanele și magazinele comerțului de stat specializate în desfacerea confecțiilor, tricotajelor, încălțăminte, galanteriei și articolelor de voiaj oferă multiple posibilități de alegere celor interesați să-și completeze garderoba pentru vacanță :

- Confecții moderne din țesături ușoare ;
- Tricotaje într-o diversitate de modele, în contexturi simple și combinate ;
- Pălării de soare, șepci, berete într-o diversitate de modele ; www.dacoromanica.ro
- Genți și sacoșe pentru voiaj, practice și funcționale.

DIN SUMARUL NUMERELOR VIITOARE

Imaginea Daciei în spațiul geografic antic.

Valoarea temporală a informației cartografice.

Geneza orașului medieval în viziunea istoriografiei românești.

Învățământul preuniversitar în evul mediu.

Mișcarea comunală în Europa apuseană (secolele X—XIII).

Rolul factorului demografic în Spania secolului de aur.

Nicolae Iorga și Revoluția franceză.

Impactul Revoluției franceze asupra lumii hispano-americeane.

Considerații privind cauzele prăbușirii Veneției.

Un principe luminat pe tronul țărilor române : Nicolae Mavrocordat.

Mihai Racoviță — un pămîntean printre domnii fanarioți.

Problemele învățămîntului în parlamentul român. Pe marginea criticii reformelor școlare ale lui Take Ionescu.

Ecoul unor evenimente istorice românești în presa norvegiană.

Oamenii de știință și viața politică a României.

Aspecte privind comerțul exterior al României în ajunul primului război mondial.

Promovarea de către socialiștii români a idealului păcii la congresele internaționale.

Legislația electorală în România după Marea Unire.

Poziția statelor europene față de războiul italo-etioopian văzută de diplomația S.U.A.

Organizația Unității Africane la peste un sfert de veac de existență.

